

Obszary wiejskie w Polsce w 2020 r.

Rural areas in Poland in 2020

Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
Urząd Statystyczny w Olsztynie Statistical Office in Olsztyn

Warszawa, Olsztyn 2022

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Olsztynie, Ośrodek Badań Obszarów Wiejskich
Statistical Office in Olsztyn, Research Centre for Rural Areas

Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Przestrzennych i Środowiska
Statistics Poland, Spatial and Environmental Surveys Department

pod kierunkiem
supervised by

Marek Morze

Zespół autorski

Editorial team

Ewa Bendowska, Monika Borawska, Łukasz Jankowski, Izabela Lech, Barbara Misiak,
Małgorzata Stawikowska, Teresa Szczurowska, Katarzyna Wielechowska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Joanna Balcerzak, Marcin Błaszczak, Joanna Giedryś, Aleksandra Kłosińska, Wioletta Wasilewska

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publication available on website

stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data – please indicate the source

Urząd Statystyczny
w Olsztynie

10-555 OLSZTYN, UL. TADEUSZA KOŚCIUSZKI 78/82

Przedmowa

Przekazujemy Państwu szóstą edycję publikacji „Obszary wiejskie w Polsce”. Informacje zawarte w opracowaniu dają statystyczną podstawę dla programowania rozwoju obszarów wiejskich w zmieniającym się otoczeniu oraz umożliwiają monitorowanie zmian zachodzących na tych obszarach.

Publikacja przedstawia stan obecny i przemiany zachodzące na obszarach wiejskich na poziomie krajowym oraz regionalnym w latach 2010 i 2020. Przeprowadzona analiza wskazuje na duże zróżnicowanie terytorialne obszarów wiejskich zarówno pod względem społeczno-ekonomicznym, jak i środowiskowym. Dynamika zmian została zaprezentowana również w odniesieniu do sytuacji w miastach. Zamieszczony materiał statystyczny wzbogacono ilustracjami graficznymi w postaci map i wykresów.

W opracowaniu przedstawiono analizę w zakresie cech demograficznych, sytuacji ekonomicznej ludności, infrastruktury technicznej i społecznej, działalności pozarolniczej i rolnictwa, środowiska naturalnego oraz źródeł finansowania obszarów wiejskich. Ukazanie tak szerokiego zakresu informacji w przekrojach o różnym stopniu szczegółowości możliwe jest dzięki zastosowaniu identyfikatorów Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT), klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), jak również typologii terytorialnych Eurostatu i OECD, definiujących regiony miejskie i wiejskie.

W porównaniu z poprzednią edycją publikacji poszerzono zakres prezentowanych dotychczas zagadnień o informacje wynikowe dotyczące aktywności ekonomicznej ludności, bezrobocia rejestrowanego, emerytur i rent rolników indywidualnych oraz gruntów rolnych i leśnych wyłączonych z produkcji. Ponadto, w bieżącym wydaniu publikacji zaprezentowano wyniki wstępne Powszechnego Spisu Rolnego 2020.

Jednocześnie, pragniemy zachęcić Państwa do korzystania z pełnego zakresu danych udostępnianych na stronie internetowej GUS (<http://stat.gov.pl/publikacje/>) w postaci elektronicznych zbiorów danych, stanowiących załącznik do publikacji.

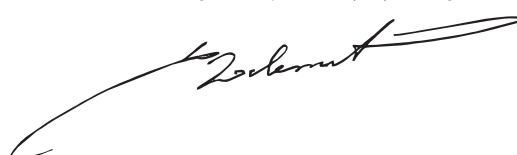
Przekazując niniejsze opracowanie, składamy serdeczne podziękowania wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym we współpracę oraz przekazane dane, które przyczyniły się do wzbogacenia zawartości publikacji. Jednocześnie zwracamy się z prośbą o uwagi i sugestie, które będą stanowić cenną wskazówkę w dalszych pracach oraz przyczynią się do doskonalenia zarówno treści, jak i formy kolejnych publikacji dotyczących tej tematyki.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Marek Morze

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Preface

We present the sixth edition of publication "Rural areas in Poland". The information contained in the publication provides a statistical basis for programming rural areas development in a changing conditions and allows monitoring the changes occurring in these areas.

The publication presents the current state and the changes taking place in rural areas at national and regional levels in comparing years 2010 and 2020. The analysis shows a large territorial diversity of rural areas both in socio-economic and environmental terms. Dynamics of changes is also presented in relation to urban areas. The statistical information has been enriched with maps and charts.

The publication presents the analysis in the scope of demographic potential, the economic situation of population, social and technical infrastructure, non-agricultural activity and agriculture, the environment and the sources of rural areas financing. The usage of National Official Register of the Territorial Division of the Country (TERYT), Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) as well as Eurostat and OECD territorial typologies that define urban and rural regions, enables the presentation of phenomena in sections with varying degrees of detail.

Compared to the previous edition of the publication, the scope of issues presented so far, has been expanded to include the data on the economic activity of population, registered unemployment, old-age pensions and disability pensions of individual farmers as well as agricultural and forest areas excluded from the production. Furthermore, in the current edition of the publication the preliminary results of the 2020 Agricultural Census are presented.

At the same time, we would like to encourage you to use the full range of data available on Statistics Poland website: (<http://stat.gov.pl/publikacje/>) in the form of electronic data files, attached to this publication.

Presenting this publication, we would like to express our sincere gratitude to all the persons and institutions involved in co-operation and the data provided, that enriched content of this publication. At the same time, we would like to ask you for remarks and suggestions which will be a valuable advice in further work as well as will contribute to the improvement of both the content and the form of the next edition of the publication.

Director
of the Statistical Office in Olsztyn

Marek Morze

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis treści	5
Contents	
Spis tablic	9
List of tables	
Spis wykresów	10
List of charts	
Spis map	16
List of maps	
Objaśnienia znaków umownych	18
Symbols	
Ważniejsze skróty	19
Main abbreviations	
Synteza	21
Executive summary	24
Rozdział 1. Powierzchnia i sieć osadnicza	27
Chapter 1. Area and settlement	
Powierzchnia obszarów wiejskich	27
Rural area	
Sieć osadnicza	30
Settlement	
Rozdział 2. Potencjał demograficzny	33
Chapter 2. Demographic potential	
Stan i zmiany liczby ludności	33
Size and changes of population	
Struktura ludności według cech demograficznych	38
Population structure by demographic characteristics	
Ruch naturalny ludności	44
Vital statistics of population	
Migracje ludności na pobyt stały	52
Migration of population for permanent residence	
Rozdział 3. Gospodarstwa domowe. Infrastruktura	56
Chapter 3. Households. Infrastructure	
Dochody gospodarstw domowych	56
Household income	
Wydatki gospodarstw domowych	61
Household expenditures	
Wyposażenie gospodarstw domowych	65
Household equipment	
Zróżnicowanie sytuacji materialnej	67
Diversification of the material situation	
Świadczenie wychowawcze z programu „Rodzina 500+”	71
Child-raising benefit with programme “Family 500+”	

Zasoby mieszkaniowe	72
Dwelling stocks	
Opieka zastępcza nad dziećmi i młodzieżą	79
Foster care provided to children and young people	
Stacjonarne zakłady pomocy społecznej	81
Stationary social welfare facilities	
Rozdział 4. Rynek pracy	82
Chapter 4. Labour market	
Aktywność ekonomiczna ludności (BAEL)	82
Economic activity of population (LFS)	
Pracujący	88
Employed persons	
Bezrobocie rejestrowane	91
Registered unemployment	
Rozdział 5. Gospodarka	95
Chapter 5. Economy	
Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	95
Gross value added in agriculture, forester and fishing	
Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	97
Investment outlays in agriculture, forester and fishing	
Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	98
Gross value of fixed assets in agriculture, forester and fishing	
Użytkowanie gruntów	99
Land use	
Gospodarstwa rolne	101
Agricultural holdings	
Powierzchnia zasiewów	104
Sown area	
Pogłowie zwierząt gospodarskich	105
Livestock	
Produkcja rolnicza	106
Agricultural output	
Wybrane środki produkcji rolniczej	109
Selected means of agricultural output	
Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON	111
Entities of the national economy recorded in the REGON register	
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON	115
Entities of the national economy newly recorded in the REGON register	
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON	118
Entities of the national economy deleted from the REGON register	
Budynki i mieszkania oddane do użytkowania	121
Buildings and dwellings completed	
Sieć rozdzielcza	127
Distribution network	

Rozdział 6. Infrastruktura społeczna	130
Chapter 6. Social infrastructure	
Wychowanie przedszkolne	130
Pre-primary education	
Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży	132
Primary schools for children and youth	
Biblioteki	135
Libraries	
Instytucje kultury	137
Cultural institutions	
Opieka zdrowotna, apteki i pomoc społeczna	139
Healthcare, pharmacies and social welfare	
Kluby sportowe	142
Sports clubs	
Baza noclegowa turystyki	143
Tourist accommodation establishments	
Rozdział 7. Finansowanie obszarów wiejskich	150
Chapter 7. Rural areas financing	
Dochody i wydatki gmin	151
Revenue and expenditure of gminas	
Struktura dochodów gmin	154
Structure of gminas revenue	
Struktura wydatków gmin	157
Structure of gminas expenditure	
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach gmin	159
Financing and co-financing EU programmes and projects in budgets of gminas	
Systemy wsparcia bezpośredniego	160
Direct payment schemes	
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020)	164
Rural Development Programme for 2014–2020 (RDP 2014–2020)	
Instrumenty krajowe wspierające rozwój rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych	166
National instruments supporting development of agriculture and processing of agricultural products	
Rozdział 8. Środowisko naturalne	167
Chapter 8. Environment	
Grunty leśne i zalesienia	167
Forest land and afforestation	
Grunty rolne i leśne wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej	168
Agricultural area and forest land excluded from agricultural and forestry production	
Ochrona przyrody	169
Nature protection	
Tereny zieleni ogólnodostępnej	169
Generally accessible green areas	
Rekultywacja	171
Remediation activities	
Gospodarka ściekowa	172
Wastewater management	

Odpady.....	174
Waste	
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej.....	176
Investment outlays on environmental protection and water management	
Uwagi metodologiczne.....	180
Methodological notes.....	184
1. Źródła i zakres danych.....	180
Sources and range of data.....	184
2. Typologia miejsko-wiejska według Eurostatu.....	181
Urban-rural typology by Eurostat.....	185
3. Typologia regionów według OECD.....	182
Typology of regions by OECD.....	186

Spis tablic

List of tables

Tablica 1. Miejscowości wiejskie z nadanym statusem miasta w latach 2010–2020.	27
Table 1. Rural localities with granted city status in 2010–2020	
Tablica 2. Zasoby mieszkaniowe.	73
Table 2. Dwelling stocks	
Tablica 3. Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje	76
Table 3. Dwellings fitted with basic instalations	
Tablica 4. Ludność korzystająca z instalacji oraz zużycie wody i gazu z sieci w gospodarstwach domowych	77
Table 4. Population using system and consumption of water and gas from supply system in households	
Tablica 5. Mieszkania oddane do użytkowania w nowych budynkach mieszkalnych w 2020 r.	122
Table 5. Dwellings completed in new residential buildings in 2020	
Tablica 6. Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania w 2020 r.	124
Table 6. Non-residential buildings completed in 2020	
Tablica 7. Mieszkania oddane do użytkowania	127
Table 7. Dwellings completed	
Tablica 8. Sieć rozdzielcza	128
Table 8. Distribution network	
Tablica 9. Wychowanie przedszkolne	131
Table 9. Pre-primary education	
Tablica 10. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży	133
Table 10. Primary schools for children and youth	
Tablica 11. Biblioteki publiczne (z filiami)	135
Table 11. Public libraries (with branches)	
Tablica 12. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki ogólnodostępne	139
Table 12. Out-patient health care and generally available pharmacies	
Tablica 13. Baza noclegowa turystyki	145
Table 13. Tourist accommodation establishments	
Tablica 14. Wykorzystanie turystycznej bazy noclegowej	148
Table 14. Occupancy of tourists accommodation establishments	
Tablica 15. Realizacja PROW 2014–2020.	165
Table 15. Realised of the RDP 2014–2020	

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1.	Powierzchnia obszarów wiejskich i liczba miejscowości wiejskich	29
Chart 1.	Rural areas and number of rural localities	
Wykres 2.	Gminy zamieszkałe przez ludność wiejską według liczby ludności w 2020 r.	31
Chart 2.	Gminas inhabited by rural population according to number of persons in 2020	
Wykres 3.	Zmiana liczby ludności obszarów wiejskich w 2020 r. oraz w prognozie na 2050 r. w porównaniu z 2010 r.	35
Chart 3.	Rural population change in 2020 and projection for 2050 in relation to 2010	
Wykres 4.	Mediana wieku (wiek środkowy) ludności obszarów wiejskich według płci w 2020 r.	37
Chart 4.	Median age of rural population by sex in 2020	
Wykres 5.	Ludność według grup wieku, płci i miejsca zamieszkania w 2020 r.	38
Chart 5.	Population by age groups, sex and place of residence in 2020	
Wykres 6.	Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania	40
Chart 6.	Structure of population by economic age groups and place of residence	
Wykres 7.	Współczynniki obciążenia demograficznego ludności obszarów wiejskich w 2020 r.	42
Chart 7.	Age dependency rates of rural population in 2020	
Wykres 8.	Struktura ludności według edukacyjnych grup wieku i miejsca zamieszkania	44
Chart 8.	Structure of population by educational age groups and place of residence	
Wykres 9.	Struktura nowożeńców według płci, grup wieku i miejsca zamieszkania	45
Chart 9.	Structure of newly-married couples by sex, age groups and place of residence	
Wykres 10.	Struktura rozwodów według płci i wieku małżonków w momencie orzeczenia rozwodu oraz miejsca zamieszkania	46
Chart 10.	Structure of divorces by sex and age of spouses at the moment of divorce adjudication as well as place of residence	
Wykres 11.	Współczynniki reprodukcji ludności obszarów wiejskich w 2020 r.	48
Chart 11.	Reproduction rates of rural population in 2020	
Wykres 12.	Struktura urodzeń żywych według grup wieku matek i miejsca zamieszkania	49
Chart 12.	Structure of live births by age groups of mothers and place of residence	
Wykres 13.	Wiek środkowy osób zmarłych na obszarach wiejskich w 2020 r.	50
Chart 13.	Median age of the deceased in rural areas in 2020	
Wykres 14.	Przeciętne dalsze trwanie życia ludności obszarów wiejskich urodzonej w 2020 r.	51
Chart 14.	Life expectancy of rural population born in 2020	
Wykres 15.	Napływ i odpływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku i płci w 2020 r.	53
Chart 15.	Inflow and outflow of population for permanent residence in rural areas by age groups and sex in 2020	
Wykres 16.	Napływ i odpływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich w 2020 r.	54
Chart 16.	Inflow and outflow of population for permanent residence in rural areas in 2020	
Wykres 17.	Imigracja i emigracja ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich w 2020 r.	55
Chart 17.	Immigration and emigration of population for permanent residence in rural areas in 2020	
Wykres 18.	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania	58
Chart 18.	Average monthly available income per capita in household by place of residence	

Wykres 19. Struktura przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródła utrzymania i miejsca zamieszkania w 2020 r.	58
Chart 19. Structure of average monthly available income per capita in households by source of maintenance and place of residence in 2020	
Wykres 20. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym według grup społeczno-ekonomicznych	59
Chart 20. Average monthly available income per capita in household by socio-economic groups	
Wykres 21. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym według źródła utrzymania i grup społeczno-ekonomicznych w 2020 r.	60
Chart 21. Average monthly available income per capita in household by source of maintenance and socio-economic groups in 2020	
Wykres 22. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania	61
Chart 22. Average monthly expenditures per capita in household by place of residence	
Wykres 23. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według grup społeczno-ekonomicznych.....	62
Chart 23. Average monthly expenditures per capita in household by socio-economic groups	
Wykres 24. Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania	63
Chart 24. Share of expenditures in available income per capita in household by place of residence	
Wykres 25. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według grup społeczno-ekonomicznych.	63
Chart 25. Average monthly available income and expenditures per capita in household by socio-economic groups	
Wykres 26. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2020 r.	64
Chart 26. Structure of average monthly expenditures per capita in households by place of residence in 2020	
Wykres 27. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych w 2020 r.	65
Chart 27. Structure of average monthly expenditures per capita in households by socio-economic groups in 2020	
Wykres 28. Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane przedmioty trwałego użytkowania według miejsca zamieszkania w 2020 r.	66
Chart 28. Households furnished with selected durable goods by place of residence in 2020	
Wykres 29. Dostęp do Internetu na obszarach wiejskich.....	67
Chart 29. Access to the Internet in rural areas	
Wykres 30. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych w 2020 r.	68
Chart 30. Subjective evaluation of the material situation of households by place of residence and socio-economic groups in 2020	
Wykres 31. Współczynnik Giniego w gospodarstwach domowych	69
Chart 31. Gini coefficient in households	
Wykres 32. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w 2020 r.	70
Chart 32. At-risk-of-poverty rates by socio-economic groups of households in 2020	
Wykres 33. Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymywały świadczenie wychowawcze z programu „Rodzina 500+” w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w 2020 r.	71
Chart 33. Monthly average number of children for which families received child-raising benefit from "Family 500+" programme in rural gminas as well as urban and rural gminas in 2020	

Wykres 34. Przeciętne wydatki na świadczenia wychowawcze z programu „Rodzina 500+” na mieszkańca w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w 2020 r.	72
Chart 34. Average expenditures on child-raising benefits from “Family 500+” programme in rural gminas as well as urban and rural gminas in 2020	
Wykres 35. Mieszkania na obszarach wiejskich na 1000 ludności	74
Chart 35. Dwellings in rural areas per 1000 population	
Wykres 36. Podstawowe wskaźniki dotyczące mieszkań na obszarach wiejskich w 2020 r.	75
Chart 36. Basic indicators of dwellings in rural areas in 2020	
Wykres 37. Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje na obszarach wiejskich w 2020 r.	77
Chart 37. Dwellings fitted with basic installations in rural areas in 2020	
Wykres 38. Ludność korzystająca z instalacji w ogólnej liczbie ludności obszarów wiejskich w 2020 r. .	78
Chart 38. Population using system in total number of rural population in 2020	
Wykres 39. Współczynnik aktywności zawodowej (przeciętne w roku)	83
Chart 39. Activity rate (annual averages)	
Wykres 40. Struktura ludności aktywnej zawodowo na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)	84
Chart 40. Structure of economically active persons in rural areas by age groups (annual averages)	
Wykres 41. Struktura biernych zawodowo na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)	84
Chart 41. Structure of economically inactive persons in rural areas by age groups (annual averages)	
Wykres 42. Wskaźnik zatrudnienia (przeciętne w roku)	85
Chart 42. Employment rate (annual averages)	
Wykres 43. Wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)	86
Chart 43. Employment rate in rural areas by age groups (annual averages)	
Wykres 44. Stopa bezrobocia (przeciętne w roku)	87
Chart 44. Unemployment rate (annual averages)	
Wykres 45. Stopa bezrobocia na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)	87
Chart 45. Unemployment rate in rural areas by age groups (annual averages)	
Wykres 46. Zmiana liczby pracujących w latach 2010–2020 (rok poprzedni = 100)	88
Chart 46. Change of number of employed persons in 2010–2020 (previous year = 100)	
Wykres 47. Struktura pracujących według rodzajów działalności w 2020 r.	89
Chart 47. Structure of employed persons by kind of activity in 2020	
Wykres 48. Struktura pracujących według rodzajów działalności w 2020 r.	90
Chart 48. Structure of employed persons by kind of activity in 2020	
Wykres 49. Zmiana liczby bezrobotnych zarejestrowanych w latach 2010–2020 (rok poprzedni = 100) ...	91
Chart 49. Change of number of registered unemployed persons in 2010–2020 (previous year = 100)	
Wykres 50. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wybranych kategorii w 2020 r.	92
Chart 50. Structure of registered unemployed persons by selected categories in 2020	
Wykres 51. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie bezrobotnych według wybranych kategorii w 2020 r.	94
Chart 51. Share of registered unemployed persons in total number of registered unemployed persons by selected categories in 2020	
Wykres 52. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (ceny bieżące)	96
Chart 52. Gross value added in agriculture, forestry and fishing (current prices)	
Wykres 53. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2019 r. (ceny bieżące)	96
Chart 53. Gross value added in agriculture, forestry and fishing in 2019 (current prices)	

Wykres 54. Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2020 r. (ceny bieżące).....	98
Chart 54. Investment outlays in agriculture, forestry and fishing in 2020 (current prices)	
Wykres 55. Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2020 r. (bieżące ceny ewidencyjne)	99
Chart 55. Gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing in 2020 (current book-keeping prices)	
Wykres 56. Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.	102
Chart 56. Structure of agricultural holdings by area groups of agricultural land in 2020	
Wykres 57. Struktura powierzchni zasiewów w 2020 r.	105
Chart 57. Structure of sown area in 2020	
Wykres 58. Obsada bydła i świń na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.	106
Chart 58. Cattle and pigs density per 100 ha of agricultural land in 2020	
Wykres 59. Zbiory głównych ziemiopłodów w 2020 r.	108
Chart 59. Production of main crops in 2020	
Wykres 60. Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso i mleka krowiego w 2020 r.	109
Chart 60. Production of animals for slaughter in terms of meat and cows' milk in 2020	
Wykres 61. Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20	110
Chart 61. Consumption of mineral or chemical and lime fertilizers in terms of pure ingredient per ha of agricultural land in farming year 2019/20	
Wykres 62. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według form prawnych w 2020 r.	113
Chart 62. Structure of entities of the national economy recorded in the REGON register in rural areas by legal status in 2020	
Wykres 63. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON według sekcji PKD 2007 w 2020 r.	114
Chart 63. Structure of entities of the national economy recorded in the REGON register by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020	
Wykres 64. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według sekcji PKD 2007 w 2020 r.	115
Chart 64. Structure of entities of the national economy recorded in the REGON register in rural areas by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020	
Wykres 65. Struktura podmiotów gospodarki narodowej nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON według sekcji PKD 2007 w 2020 r.	116
Chart 65. Structure of entities of the national economy newly recorded in the REGON register by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020	
Wykres 66. Struktura podmiotów gospodarki narodowej nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według sekcji PKD 2007 w 2020 r.	117
Chart 66. Structure of entities of the national economy newly recorded in the REGON register in rural areas by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020	
Wykres 67. Struktura podmiotów gospodarki narodowej wyrejestrowanych z rejestru REGON według sekcji PKD 2007 w 2020 r.	119
Chart 67. Structure of entities of the national economy deleted from the REGON register by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020	
Wykres 68. Struktura podmiotów gospodarki narodowej wyrejestrowanych z rejestru REGON na obszarach wiejskich według sekcji PKD 2007 w 2020 r.	120
Chart 68. Structure of entities of the national economy deleted from the REGON register in rural areas by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020	

Wykres 69. Struktura budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania według rodzajów w 2020 r.	127
Chart 69. Structure of non-residential buildings by type in 2020	
Wykres 70. Sieć rozdzielcza na obszarach wiejskich w 2020 r.	128
Chart 70. Distribution network in rural areas in 2020	
Wykres 71. Zmiana liczby placówek wychowania przedszkolnego i przedszkoli na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2020/21 w porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11	131
Chart 71. Change of pre-primary education establishments and nursery schools in rural areas in 2020/21 school year in relation to 2010/11 school year	
Wykres 72. Dzieci w wieku 3–6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat na obszarach wiejskich	132
Chart 72. Children aged 3–6 attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 in rural areas	
Wykres 73. Uczniowie przypadający na 1 szkołę podstawową dla dzieci i młodzieży na obszarach wiejskich.	134
Chart 73. Pupils per primary school for children and youth in rural areas	
Wykres 74. Wybrane wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych (z filiami) na obszarach wiejskich w 2020 r.	136
Chart 74. Selected indicators of public libraries (with branches) in rural areas in 2020	
Wykres 75. Wybrane wskaźniki dotyczące instytucji kultury na obszarach wiejskich w 2020 r.	137
Chart 75. Selected indicators of cultural institutions in rural areas in 2020	
Wykres 76. Wybrane wskaźniki dotyczące ochrony zdrowia na obszarach wiejskich w 2020 r.	141
Chart 76. Selected indicators of health care in rural areas in 2020	
Wykres 77. Ćwiczący w klubach sportowych na obszarach wiejskich według płci w 2020 r.	143
Chart 77. Persons practising sports in sport clubs in rural areas in 2020	
Wykres 78. Wykorzystanie turystycznej bazy noclegowej na obszarach wiejskich w 2020 r.	145
Chart 78. Occupancy of tourists accommodation establishments in rural areas in 2020	
Wykres 79. Wybrane wskaźniki dotyczące turystycznej bazy noclegowej na obszarach wiejskich w 2020 r.	147
Chart 79. Selected indicators of tourists accommodation establishments in rural areas in 2020	
Wykres 80. Wyniki budżetów gmin w 2020 r.	154
Chart 80. Budget results of gminas in 2020	
Wykres 81. Struktura dochodów gmin.	154
Chart 81. Structure of revenue of gminas	
Wykres 82. Struktura dochodów własnych gmin.	156
Chart 82. Structure of own revenue of gminas	
Wykres 83. Struktura wydatków gmin według działów w 2020 r.	158
Chart 83. Structure of expenditure of gminas by division in 2020	
Wykres 84. Struktura złożonych wniosków i zrealizowanych płatności związanych z produkcją w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w Kampanii 2020	163
Chart 84. Structure of submitted applications and realised area payments coupled to production in the scope of direct payment schemes in Campaign 2020	
Wykres 85. Kredyty inwestycyjne z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w 2020 r.	166
Chart 85. Investment credits with subsidies from Agency of Restructuring and Modernisation of Agriculture in 2020	
Wykres 86. Powierzchnia terenów zieleni przypadająca na 1 mieszkańca obszarów wiejskich w 2020 r.	170
Chart 86. Green areas per capita in rural areas in 2020	

Wykres 87. Struktura terenów zieleni na obszarach wiejskich w 2020 r.	170
Chart 87. Structure of green areas in rural areas in 2020	
Wykres 88. Zmiana powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w 2020 r. w porównaniu z 2010 r.	172
Chart 88. Change of area of devastated and degraded land requiring reclamation in 2020 in relation to 2010	
Wykres 89. Odpady komunalne na 1 mieszkańca na obszarach wiejskich w 2020 r.	175
Chart 89. Municipal waste per capita in rural areas in 2020	
Wykres 90. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania	176
Chart 90. Structure of investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use	
Wykres 91. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania i źródeł finansowania w 2020 r.	177
Chart 91. Structure of investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use and source of maintenance in 2020	
Wykres 92. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania w 2020 r.	177
Chart 92. Investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use in 2020	

Spis map

List of maps

Mapa 1. Powierzchnia obszarów wiejskich w 2020 r.	30
Map 1. Rural areas in 2020	
Mapa 2. Gęstość zaludnienia i średnia wielkość miejscowości wiejskiej według podregionów w 2020 r.	32
Map 2. Population density and average size of rural locality by subregions in 2020	
Mapa 3. Ludność obszarów wiejskich według podregionów w 2020 r.	34
Map 3. Rural population by subregions in 2020	
Mapa 4. Wskaźnik starości demograficznej ludności obszarów wiejskich według podregionów w 2020 r.	36
Map 4. Old age rate of rural population by subregions in 2020	
Mapa 5. Ludność w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	41
Map 5. Population at working age in rural areas by subregions in 2020	
Mapa 6. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	47
Map 6. Natural increase in rural areas by subregions in 2020	
Mapa 7. Migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	52
Map 7. Internal and international migration for permanent residence in rural areas by subregions in 2020	
Mapa 8. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	80
Map 8. Foster families and foster homes by subregions in 2020	
Mapa 9. Zakłady stacjonarnej pomocy społecznej na obszarach wiejskich w 2020 r.	81
Map 9. Stationary social welfare facilities in rural areas in 2020	
Mapa 10. Wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich w 2020 r. (przeciętne w roku).	86
Map 10. Employment rate in rural areas in 2020 (annual averages)	
Mapa 11. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2020 r.	100
Map 11. Land use in agricultural holdings in 2020	
Mapa 12. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego w 2020 r.	103
Map 12. Average farm area in 2020	
Mapa 13. Ekologiczne gospodarstwa rolne w 2020 r.	104
Map 13. Ecological farms in 2020	
Mapa 14. Towarowa produkcja rolnicza w 2019 r. (ceny stałe)	107
Map 14. Market agricultural output in 2019 (constant prices)	
Mapa 15. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	112
Map 15. Entities of the national economy recorded in the REGON register in rural areas by subregions in 2020	
Mapa 16. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	116
Map 16. Entities of the national economy newly recorded in the REGON register in rural areas by subregions in 2020	
Mapa 17. Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z rejestru REGON na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	118
Map 17. Entities of the national economy deleted from the REGON register in rural areas by subregions in 2020	

Mapa 18. Budynki mieszkalne oddane do użytkowania według podregionów w 2020 r.	123
Map 18. Residential buildings completed by subregions in 2020	
Mapa 19. Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania według podregionów w 2020 r.	126
Map 19. Non-residential buildings completed by subregions in 2020	
Mapa 20. Miejsca noclegowe w kwaterach agroturystycznych na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.	149
Map 20. Bed places in agrotourism lodgings in rural areas by subregions in 2020	
Mapa 21. Dochody gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.	152
Map 21. Revenue of rural gminas by subregions in 2020	
Mapa 22. Wydatki gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.	153
Map 22. Expenditure of rural gminas by subregions in 2020	
Mapa 23. Dochody własne gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.	155
Map 23. Own revenue of rural gminas by subregions in 2020	
Mapa 24. Wydatki majątkowe gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.	158
Map 24. Property expenditure of rural gminas by subregions in 2020	
Mapa 25. Środki w dochodach gmin wiejskich na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych według podregionów w 2020 r.	160
Map 25. Funds in revenue of rural gminas for financing and co-financing of EU programmes and projects by subregions in 2020	
Mapa 26. Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2020.	164
Map 26. Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2020	
Mapa 27. Lesistość i zalesienia obszarów wiejskich według podregionów w 2020 r.	168
Map 27. Forest cover and afforestations of rural areas by subregions in 2020	
Mapa 28. Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2020 r.	174
Map 28. Rural population using wastewater treatment plants in 2020	
Mapa 29. Podregiony według typologii miejsko-wiejskiej Eurostatu (NUTS 2016)	188
Map 29. Subregions by Eurostat urban-rural typology (NUTS 2016)	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w części ważniejsze skróty categories of applied classification are presented in abbreviated form; their full names are given in the part of major abbreviations
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given

Ważniejsze skróty

Main abbreviations

Skrót Abbrevia- tion	Pełna nazwa Full name	Skrót Abbrevia- tion	Pełna nazwa Full name
tys.	tysiąc	r.	rok
mln	milion	m.	miasto
mld	miliard	p. proc.	punkt procentowy
bn	billion		percentage point
zł	złoty	wol.	wolumin
PLN	złoty	vol.	volume
kg	kilogram	l	litr
	kilogram		litre
t	tona	szt.	sztuka
	tonne	pcs	pieces
dt	decytona	kWh	kilowatogodzina
	deciton		kilowatt-hour
km	kilometr	GWh	gigawatogodzina
	kilometre		gigawatt-hour
km ²	kilometr kwadratowy	min	minuta
	square kilometre		minute
m ²	metr kwadratowy	cd.	ciąg dalszy
	square metre	cont.	continued
m ³	metr sześcienny	dok.	dokończenie
	cubic metre	cont.	continued
hm ³	hektometr sześcienny	Lp.	liczba porządkowa
	cubic hectometre	No.	ordinal number
ha	hektar	PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
	hectare		Polish Classification of Activity
dam ³	dekametr sześcienny	art.	artykuł
	cubic decametre	Art.	article
poz.	pozycja	Dz. U.	Dziennik Ustaw
UE	Unia Europejska	nr (Nr)	numer
EU	European Union	No	number
Eurostat	Urząd Statystyczny Unii Europejskiej	PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
	Statistical Office of the European Union	RDP	Rural Development Programme
ARiMR	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
ARMA	Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture		Organization for Economic Co-operation and Development

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – PKD 2007
STATISTICAL CLASSIFICATION OF ECONOMIC ACTIVITIES
IN THE EUROPEAN COMMUNITY – NACE Rev. 2

Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Trade; repair of motor vehicles	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Accommodation and catering	Accommodation and food service activities
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Synteza

Obszary wiejskie w 2020 r. zajmowały 93% powierzchni kraju i były zamieszkałe przez blisko 40% ludności Polski. W porównaniu z 2010 r. na terenach tych przybyło ok. 247 tys. mieszkańców (przy spadku liczby ludności w miastach o 511 tys. osób). Na wzrost ten wpływ miały dwa czynniki, tj. dodatnie saldo migracji notowane w całym analizowanym okresie oraz dodatni przyrost naturalny w latach 2010–2014 i 2016–2018.

Analiza potencjału demograficznego wskazuje na relatywnie korzystną strukturę wiekową ludności wiejskiej. Na wsi odnotowano wyższy niż w miastach odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz niższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Na skutek zmian w ekonomicznej strukturze wieku, jakie miały miejsce w ostatnich latach, tj. spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrostu liczebności osób w wieku poprodukcyjnym, na wsi wzrosła wartość współczynnika obciążenia demograficznego (analogicznie jak w miastach). W 2020 r. na 100 mieszkańców obszarów wiejskich w wieku produkcyjnym przypadały 63 osoby w wieku nieprodukcyjnym (w miastach – odpowiednio 72 osoby).

Mieszkańcy wsi, w porównaniu do mieszkańców miast, byli młodszy – mediana wieku wyniosła 39,8 wobec 42,8. Jednak w ostatnich latach występowały niekorzystne trendy w tym zakresie. Zarówno w przypadku ludności wsi, jak i miast mediana wieku ludności w porównaniu z 2010 r. wzrosła o ponad 3 lata.

Na obszarach wiejskich, podobnie jak w miastach, w ostatnich latach obserwowano spadek liczby zawieranych małżeństw, wzrost liczby rozwodów, późniejszy wiek kobiet decydujących się na urodzenie pierwszego dziecka, a także – spadek liczby urodzeń ogółem oraz wzrost liczby urodzeń pozamałżeńskich.

Osoby aktywne zawodowo, czyli pracujące i bezrobotne, w 2020 r. stanowiły ponad połowę populacji ludności wiejskiej w wieku 15 lat i więcej. Pozostałe 44% ludności wiejskiej w tym przedziale wiekowym stanowiły osoby bierne zawodowo. Status biernego zawodowo miała co druga kobieta i co trzeci mężczyzna w wieku 15 lat i więcej.

Populacja aktywnych zawodowo mieszkańców obszarów wiejskich w 2020 r. charakteryzowała się nieco wyższym wskaźnikiem zatrudnienia (54,5% wobec 54,2%) i stopą bezrobocia (3,3% wobec 3,1%) niż populacja aktywnych zawodowo w miastach. Przeciętny bezrobotny mieszkaniec wsi w 2020 r. nie przekroczył 34 lat, posiadał wykształcenie zasadnicze zawodowe, gimnazjalne, podstawowe lub niepełne podstawowe oraz staż pracy do 5 lat. Należy również zauważyć, że co czwarty bezrobotny na obszarach wiejskich pozostawał bez pracy powyżej 24 miesięcy, a 84% bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku, co świadczy o strukturalnym charakterze bezrobocia na wsi.

Specyfika wiejskiego rynku pracy jest widoczna również w przypadku struktury pracujących według rodzajów działalności. W 2020 r. na obszarach wiejskich najwięcej osób pracowało w podmiotach prowadzących działalność przemysłową i budowlaną, prawie co trzeci pracujący na wsi był zatrudniony w podmiotach zajmujących się pozostałymi usługami, a co czwarty w podmiotach zajmujących się handlem; naprawą pojazdów samochodowych; transportem i gospodarką magazynową; zakwaterowaniem i gastronomią; informacją i komunikacją. Osoby pracujące w podmiotach związanych z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem stanowiły 3,7% ogółu pracujących i w porównaniu z 2010 r. ich odsetek zmniejszył się.

W 2020 r. na wsi w porównaniu z 2010 r. wystąpił większy niż w miastach wzrost dochodu rozporządzonego na 1 osobę w gospodarstwie domowym, jednak nadal pozostawał on niższy niż w miastach (1639 zł wobec 2098 zł). Jednocześnie, wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym na wsi w 2020 r. były niższe niż w miastach (995 zł wobec 1347 zł). Co więcej gospodarstwa domowe na wsi charakteryzowały się większym zróżnicowaniem dochodów niż gospodarstwa domowe w miastach, o czym świadczy wyższa wartość współczynnika Giniego – 0,310 wobec 0,301. Należy jednak zauważyć, że zróżnicowanie to zmniejszyło się, bowiem w odniesieniu do 2010 r. spadek wartości tego współczynnika był większy na wsi niż w miastach. Spośród grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych największymi nierównościami dochodowymi w 2020 r. charakteryzowały się gospodarstwa rolników, gdzie w analizowanych latach odnotowano wzrost wartości współczynnika Giniego. Także większy odsetek gospodarstw domowych na wsi niż w miastach był zagrożony ubóstwem – w 2020 r. 19,9% gospodarstw domowych na wsi żyło poniżej relatywnej

granicy ubóstwa, podczas gdy w miastach 6,6%. Ze środowiskowej pomocy społecznej na wsi korzystało 782,3 tys. osób (5,1% ludności wiejskiej), co stanowiło 49,2% beneficjentów pomocy społecznej w kraju.

Tradycyjnie sektorem istotnym dla wsi, a w przeszłości dominującym, jest rolnictwo. W 2020 r. w Polsce było 1,3 mln gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 16,4 mln ha, stanowiącej 56,5% powierzchni obszarów wiejskich. Spośród ogółu gospodarstw rolnych co drugie miało powierzchnię 1–5 ha. W dalszym ciągu utrzymywało się znaczne zróżnicowanie regionalne struktury obszarowej gospodarstw rolnych. Gospodarstwa najmniejsze obszarowo charakterystyczne były dla województw zlokalizowanych w południowej części kraju (małopolskiego i podkarpackiego), a największe – dla województw północnej części kraju (zachodniopomorskiego i warmińsko-mazurskiego). Dla porównania, w skali kraju największą produkcją rolniczą, zarówno roślinną jak i zwierzęcą, wyróżniały się województwa wielkopolskie i mazowieckie.

Od momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej, polska wieś, oprócz wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, korzysta również z pomocy Europejskiej Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. W ramach stosowanych w Polsce systemów wsparcia bezpośredniego, w Kampanii 2020 Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wypłaciła producentom rolnym 10,5 mld zł. Od uruchomienia PROW 2014–2020 do końca 2020 r. ze wsparcia w ramach Programu skorzystało 1,2 mln beneficjentów, do których przekazano płatności w kwocie 34,5 mld zł.

Pomimo wzrostu dofinansowania produkcji rolniczej, w analizowanych latach odnotowano spadek udziału rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w generowaniu wartości dodanej brutto. Ma to m.in. związek z coraz większym znaczeniem działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich. W 2020 r. co trzeci podmiot wpisany do rejestru REGON zlokalizowany był na obszarach wiejskich (w 2010 r. – co czwarty). Wskaźnik przedsiębiorczości, wyrażający liczbę podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców, na wsi był niższy niż w miastach – 88 wobec 144. Jednak jego wzrost w odniesieniu do 2010 r. był nieznacznie wyższy niż w miastach. Na terenach wiejskich najwięcej podmiotów zajmowało się handlem i naprawą pojazdów samochodowych oraz budownictwem.

Nadal istniały znaczące dysproporcje w dostępie do usług oraz elementów infrastruktury technicznej i społecznej między miastem a wsią. Zasoby mieszkaniowe na obszarach wiejskich w 2020 r., podobnie jak w 2010 r., stanowiły nieco ponad 32% zasobów mieszkaniowych w Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zlokalizowanego na obszarach wiejskich była większa niż w miastach (94,8 m² wobec 64,8 m²). Jednak z uwagi na fakt, że liczba osób przypadających na 1 mieszkanie na wsi była większa niż w miastach, na 1 osobę na obszarach wiejskich przypadała podobna powierzchnia użytkowa mieszkania jak w miastach. Mieszkania na obszarach wiejskich składały się także z większej liczby izb niż mieszkania w miastach.

Choć dysproporcje w wyposażeniu mieszkań w instalacje pomiędzy miastami a wsią zmniejszyły się, to w dalszym ciągu mieszkania na wsi były gorzej wyposażone niż mieszkania w miastach. Nadal znaczny odsetek mieszkań zamieszkałych na obszarach wiejskich korzystał z gazu z butli (68,6% wobec 16,2% w miastach) oraz był ogrzewany przy pomocy pieców (13,3% wobec 12,4% w miastach). Najsłabiej wyposażone w większość instalacji były mieszkania na obszarach wiejskich województw zaliczanych do Polski Wschodniej, tj.: lubelskiego, podlaskiego i świętokrzyskiego. Na tle kraju najwyższym wzrostem wyposażenia mieszkań w instalacje, w porównaniu z 2010 r., charakteryzowały się tereny wiejskie województw mazowieckiego i podlaskiego, a najniższą – lubuskiego i opolskiego.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego rośnie waga dostępu do sieci telefonii komórkowej i Internetu. W 2020 r. 97,6% gospodarstw domowych na wsi miało do dyspozycji telefon komórkowy (w miastach – 98,3%), tj. o 11,8 p. proc. więcej niż w 2010 r. (w miastach – odpowiednio wzrost o 8,1 p. proc.). Wyposażenie gospodarstw domowych na wsi w komputer osobisty wzrosło z 58,6% w 2010 r. do 75,1% w 2020 r. (w miastach – z 68,0% do 77,3%), a w urządzenie z dostępem do Internetu z 50,2% do 82,6% (w miastach – z 64,1% do 86,3%). W 2020 r. z Internetu korzystało 81,2% mieszkańców wsi między 16 a 74 rokiem życia (w miastach – 90,6%), tj. o 25,6 p. proc. więcej niż w 2010 r. (w miastach – więcej o 20,2 p. proc.).

Ważnym zagadnieniem w odniesieniu do obszarów wiejskich jest dostęp do usług publicznych (w tym m.in. edukacyjnych i zdrowotnych). Na wsi dostępność edukacji przedszkolnej była znacznie niższa niż w miastach. W roku szkolnym 2020/21 liczba dzieci w wieku 3–6 lat objętych opieką w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat na wsi wyniosła 712 (wobec 1037 w miastach).

Należy jednak zaznaczyć, że w porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11 wzrost wartości wskaźnika większy był na obszarach wiejskich niż w miastach. Z kolei zmniejszająca się systematycznie populacja uczniów szkół podstawowych na wsi wpływała na zamykanie kolejnych placówek kształcących na tym poziomie. Ich liczba w roku szkolnym 2020/21 na obszarach wiejskich była mniejsza o 10,9% w porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11 (tj. o 1003 placówki).

Na wsi systematycznie poprawiał się także dostęp do usług ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. W 2020 r. na obszarach wiejskich funkcjonowało 4,6 tys. przychodni, tj. o 10,5% więcej niż w 2010 r. Z kolei z powodu pandemii COVID-19 w 2020 r. zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich zmalała liczba udzielonych porad w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej. Wzrosła natomiast liczba aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych z 3,0 tys. w 2010 r. do 3,1 tys. w 2020 r.

Obszary wiejskie bogate są również w obiekty dziedzictwa narodowego oraz instytucje kultury. Jednak, m.in. trudniejsza niż w miastach sytuacja finansowa gospodarstw domowych wpływa na mniejsze niż w miastach uczestnictwo ludności wiejskiej w kulturze. Mimo deklarowanej poprawy możliwości finansowych, nadal przeciętne wydatki na rekreację i kulturę na osobę w 2020 r. w gospodarstwach domowych na wsi (51,77 zł) stanowiły około 64% wydatków ponoszonych na rekreację i kulturę w miastach.

W analizowanym okresie na obszarach wiejskich widoczny był znaczny wzrost liczby obiektów i powierzchni zieleni ogólnodostępnej (w tym parków i zieleńców), typowych dla terenów miejskich. Jednocześnie, notowany był wzrost ilości ścieków i odpadów komunalnych wytworzonych przez gospodarstwa domowe na wsi (w tym samym okresie w miastach nastąpił ich spadek).

W latach 2010–2020 wzrosły dochody budżetów gmin wiejskich – ponad dwukrotnie. Wzrost ten był wyższy niż w gminach miejskich (bez miast na prawach powiatu). Należy również zauważyć, że wzrost dochodów budżetów gmin wiejskich był większy niż wzrost ich wydatków, który wyniósł 75,7%. W 2020 r. większość gmin wiejskich odnotowała dodatni wynik budżetu, podczas gdy w 2010 r. był on ujemny.

Executive summary

Rural areas covered 93% country's area and were inhabited by almost 40% population of Poland in 2020. Comparing to 2010, the number of rural population increased by about 247 thousand (whereas the number of urban population decreased by 511 thousand). This was a consequence of two factors: a positive net migration observed throughout the analyzed period as well as a positive natural increase in 2010–2014 and 2016–2018.

Analysis of the demographic potential shows a relatively favorable age structure of the rural population. In rural areas, there were higher percentage of the pre-working age population than in urban areas and a lower share of post-working age population. As a result of changes in the economic age structure, which taken place in recent years, i.e. decrease in the number of pre-working and working age population and increase in the number of post-working age, a value of age dependency ratio increased in rural areas (similarly as in urban areas). In 2020, there were 63 persons at non-working age per 100 rural population at working age (in urban areas – appropriately 72 persons).

Rural population were younger than urban population – median age accounted 39.8 compared to 42.8. However, in recent years has been negative trends in this scope. Both in the case of rural and urban population, the median age of the population increased by more than 3 years in relation to 2010.

In rural areas as in urban areas, in recent years there has been decrease in the number of contracted marriages, increase in the number of divorces, later age of women who decide to have a first baby as also the decrease of number of total births and the increase in the number of illegitimate births.

Economically active population, i.e. employed and unemployed, in 2020 accounted for just over half of the rural population aged 15 years and more. The other 44% of the rural population in this age interval were economically inactive persons. Status of economically inactive person had every second woman and every third man aged 15 years and older.

The group of economically active rural population characterized by a slightly higher the employment rate (54.5% to 54.2%) and unemployment rate (3.3% to 3.1%) than the group of economically active urban population in 2020. An average unemployed person in rural areas in 2020 was 34 years and less, had a basic vocational, lower secondary, primary and incomplete primary education as well as work seniority up to 5 years. It should also be noted that every fourth unemployed person in rural areas remained without work for more than 24 months and 84% of the unemployed persons do not have the benefit which indicates structural character of unemployment in rural areas.

The specificity of the rural labour market is also visible in the structure of employed persons by kind of activity. The most people worked in entities conducting industrial and construction activities, almost every third was employed in entities conducting other services and almost every fourth was employed in entities conducting trade; repair of motor vehicles; transportation and storage; accommodation and catering; information and communication in 2020. The employed persons worked in entities conducting agriculture, forestry and fishing accounted for 3.7% of total number of employed persons and this percentage has decreased in comparison to 2010.

There was a higher increase in available income per capita in household in rural areas than in urban areas in 2020 in relation to 2010, but it was still lower than in households in urban areas (1639 PLN to 2098 PLN). Also expenditure per capita in household in rural areas in 2020 were lower than in urban areas (995 PLN to 1347 PLN). Moreover, households in rural areas characterized by a greater diversity of income than households in urban areas, as evidenced by the higher value of the Gini coefficient – 0.310 to 0.301. However, it should be noted that this diversification has decreased in comparison to 2010, the decrease in the value of this coefficient was bigger in rural areas than in urban areas. Among the socio-economic groups of households, in 2020 the greatest inequality of income characterized farmers' households where in the analyzed years the increase in the value of Gini coefficient was recorded. Also a larger percentage of households in rural areas than in urban areas was at risk of poverty – in 2020 in rural areas 19.9% of households was below the relative poverty line, while 6.6% in urban areas. There were 782.3 thousand people (5.1% of

the rural population) who benefited with social assistance in rural areas, which accounted 49.2% of the beneficiaries of social welfare in the country.

Traditionally, an important sector for the rural areas, dominant in the past, is agriculture. There were 1.3 million agricultural holdings with area of 16.4 million ha accounted for 56.5% total area of rural areas in Poland in 2020. Every second agricultural holdings had an area 1–5 ha. Still remained significant regional differences in area structure of agricultural holdings. Territorially the smallest agricultural holdings were typical for the south voivodships (małopolskie and podkarpackie), and the largest for the north voivodships (zachodniopomorskie and warmińsko-mazurskie). For comparison, the largest agricultural production in the country, both plant and animal, distinguished wielkopolskie and mazowieckie voivodships.

Since the accession to the European Union, rural areas in Poland, in addition to support within the Common Agricultural Policy, also benefits from the assistance of the European Cohesion Policy and the Common Fisheries Policy. In the scope of direct payment schemes in Poland in Campaign 2020, Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture paid to agricultural producers 10.5 billion PLN. Since the start of the RDP 2014–2020 by the end of 2020, with the support of the Programme profited 1.2 million beneficiaries, which was submitted payment in the amount of 34.5 billion PLN.

Despite the increase in funding for agricultural production in the analyzed years the share of agriculture, forestry and fishing in the generation of gross value added decreased. This is related, among others, to the increasing importance of non-agricultural activities in rural areas. In 2020 every thirth entity entered in REGON register was located in the rural areas (in 2010 every fourth). The number of entities per 1000 inhabitants in rural areas was lower than in urban areas – 88 to 144. However, the increase in the value of this indicator was slightly higher in rural areas than in the urban areas in relation to 2010. In rural areas, most of the entities engaged in trade and repair of motor vehicles as well as construction.

There were still significant disproportions in access to services and technical and social infrastructure between urban and rural areas. The dwellings in rural areas, the same as 2010, accounted slightly over 32% of dwellings in Poland in 2020. Average useful floor area of dwelling situated in rural areas was higher than in urban areas (94.8 m² to 64.8 m²). However, due to the fact that the number of persons per dwelling was higher in rural areas than in urban areas, there were similar useful floor area per capita in rural areas as in urban areas. Dwellings in rural areas also consisted of more rooms than dwellings in urban areas.

The differences in the level of equipment of dwellings with installations between urban and rural areas decreased, rural dwellings still was lower fitted than in urban dwellings. Still a significant share of inhabited dwellings in rural areas used the gas cylinder (68.6% compared to 16.2% in urban areas) and was heated by furnaces (13.3% compared to 12.4% in urban areas). The least equipped with most installations were dwellings in rural areas of Eastern Poland voivodships, i.e.: lubelskie, podlaskie and świętokrzyskie. On the background of the country, the highest growth of dwellings equipment with installations, compared to 2010, distinguished rural areas of mazowieckie and podlaskie voivodships and the lowest dynamics characterized lubuskie and opolskie voivodships.

With the development of information society an importance of access to mobile networks and the Internet is growing. In 2020, 97.6% of households in rural areas had a mobile phone (98.3% in urban areas), i.e. by 11.8 percentage points more than in 2010 (appropriately 8.1 percentage points in urban areas). The share of households equipped with a personal computer increased from 58.6% in 2010 to 75.1% in 2020 (in urban areas from 68.0% to 77.3%), and a device with access to the Internet from 50.2% to 82.6% (in urban areas from 64.1% to 86.3%). In 2020, the Internet was used by 81.2% of rural population aged 16–74 years (in urban areas – 90.6%), i.e. by 25.6 percentage points higher than in 2010 (20.2 percentage points more in urban areas).

An important issue is the availability of public services (including, i.a. educational and health) in the rural areas. The availability of pre-primary education was much lower in the rural areas than in the urban areas. In the 2020/21 school year the number of children aged 3–6 years in pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 years in the rural areas was 712 (compared to 1037 in the urban areas). It should be noted that this indicator increased more in rural areas than in urban areas in comparison to 2010/11 school year. On the other hand, systematic decrease the number of primary schools' pupils in rural areas

affected the closing of further schools educate at this level. Their number was lower by 10.9% in the rural areas in 2020/21 school year in comparison to 2010/11 school year (i.e. by 1003 schools).

In the rural areas, the access to out-patient health care services was improving systematically. In 2020 in rural areas, there were 4.6 thousand out-patient departments, i.e. by 10.5% more than in 2010. In turn, due to the COVID-19 pandemic, both in urban and rural areas, the number of consultations provided in out-patient health care decreased in 2020. On the other hand, the number of generally accessible pharmacies and pharmacy outlets increased from 3.0 thousand in 2010 to 3.1 thousand in 2020.

There are a lot of objects of the national heritage as well as cultural institutions in the rural areas. However, i.a. more difficult financial situation of rural than urban households has the impact on lesser participating of rural population in the culture. Despite the declared improvement of financial capabilities of rural households, in 2020 the average expenditure on recreation and culture per capita (51.77 PLN) in rural areas still accounted for about 64% the expenditure incurred on culture in urban areas.

In analysed period, a significant increase of generally accessible green space (including parks and lawns), typical for urban areas, has been observed in rural areas. At the same time, there has been an increase in the amount of sewage and municipal waste generated by households in rural areas (there was a decrease in cities in this period).

There has been more than twice increase in budget's revenue of rural gminas in years 2010–2020. This increase was higher than in urban gminas (excluding cities with powiat status). It should also be noted that an increase in the budget's revenue of rural gminas was higher than the increase in their expenditure, which amounted to 75.7%. In 2020, most rural gminas recorded a positive result of the budget, while in 2010 it was a negative result of the budget.

Rozdział 1

Chapter 1

Powierzchnia i sieć osadnicza

Area and settlement

Powierzchnia obszarów wiejskich

Rural area

W statystyce publicznej OBSZARY WIEJSKIE wyodrębnia się na podstawie podziału terytorialnego kraju przy użyciu identyfikatorów Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT).

Obszary wiejskie stanowią tereny pozostające poza granicami administracyjnymi miast, na które składają się gminy wiejskie i części wiejskie gmin miejsko-wiejskich.

Według danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w 2020 r. obszary wiejskie zajmowały 29,0 mln ha, co stanowiło 92,9% powierzchni kraju. W porównaniu z 2010 r. ich powierzchnia zmniejszyła się o 67,3 tys. ha, na co wpływ miała korekta granic administracyjnych miast oraz nadanie statusu miasta 48 miejscowościom wiejskim wymienionym w poniższej tabeli.

Tablica 1. Miejscowości wiejskie z nadanym statusem miasta w latach 2010–2020

Table 1. Rural localities with granted city status in 2010–2020

Rok	Year	Miejscowości wiejskie	Rural localities
2010		Łaszczów – powiat tomaszowski, województwo lubelskie Radłów – powiat tarnowski, województwo małopolskie Kołaczyce – powiat jasielski, województwo podkarpackie Przeclaw – powiat mielecki, województwo podkarpackie Szepietowo – powiat wysokomazowiecki, województwo podlaskie Tychowo – powiat białogardzki, województwo zachodniopomorskie	
2011		Wolbórz – powiat piotrkowski, województwo łódzkie Nowe Brzesko – powiat proszowicki, województwo małopolskie Pruchnik – powiat jarosławski, województwo podkarpackie Czyżew – powiat wysokomazowiecki, województwo podlaskie Gościno – powiat kołobrzeski, województwo zachodniopomorskie	
2012		—	
2013		—	
2014		Modliborzyce – powiat janowski, województwo lubelskie Mrozy – powiat miński, województwo mazowieckie Zaklików – powiat stalowowolski, województwo podkarpackie Dobrzyca – powiat pleszewski, województwo wielkopolskie Stepnica – powiat goleniowski, województwo zachodniopomorskie	
2015		Stopnica – powiat buski, województwo świętokrzyskie Chocz – powiat pleszewski, województwo wielkopolskie	
2016		Siedliszcze – powiat chełmski, województwo lubelskie Urzędów – powiat kraśnicki, województwo lubelskie Lubycza Królewska – powiat tomaszowski, województwo lubelskie Jaraczewo – powiat jarociński, województwo wielkopolskie	

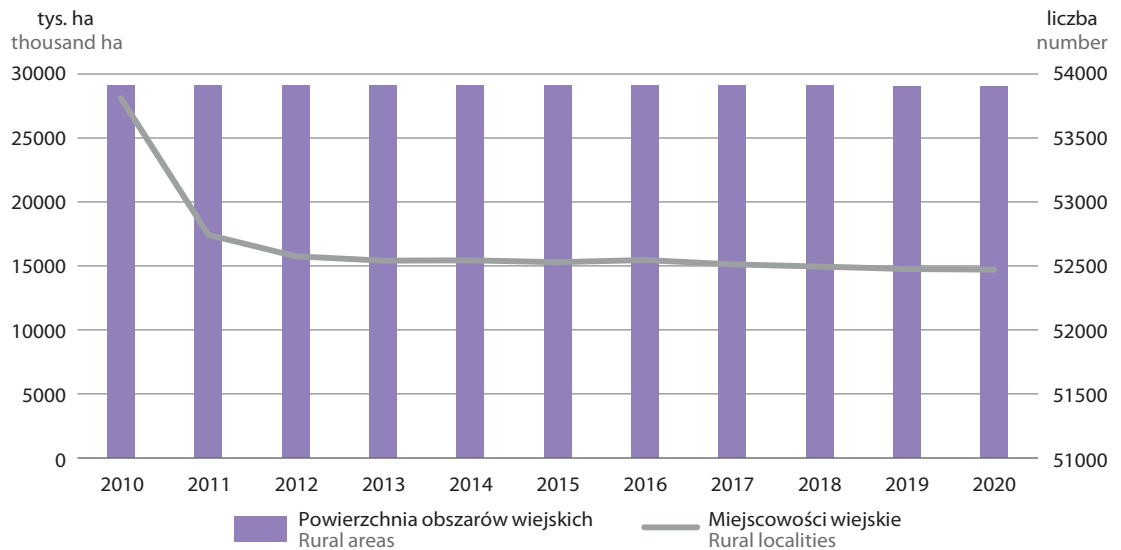
2017	Rejowiec – powiat chełmski, województwo lubelskie Jastarnia – powiat pucki, województwo pomorskie Morawica – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Opatówek – powiat kaliski, województwo wielkopolskie Mielno – powiat koszaliński, województwo zachodniopomorskie
2018	Józefów nad Wisłą – powiat opolski, województwo lubelskie Otyń – powiat nowosolski, województwo lubuskie Sanniki – powiat gostyniński, województwo mazowieckie Tułowice – powiat opolski, województwo opolskie Wiślica – powiat buski, województwo świętokrzyskie Łągów – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Radoszyce – powiat konecki, województwo świętokrzyskie
2019	Koszyce – powiat proszowski, województwo małopolskie Lubowidz – powiat żuromiński, województwo mazowieckie Nowy Korczyn – powiat buski, województwo świętokrzyskie Pacanów – powiat buski, województwo świętokrzyskie Opatowiec – powiat kazimierski, województwo świętokrzyskie Nowa Słupia – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Pierzchnica – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Oleśnica – powiat staszowski, województwo świętokrzyskie Szydłów – powiat staszowski, województwo świętokrzyskie Wielbark – powiat szczycieński, województwo warmińsko-mazurskie
2020	Piątek – powiat łęczycki, województwo łódzkie Lututów – powiat wieruszowski, województwo łódzkie Czerwińsk nad Wisłą – powiat płoński, województwo mazowieckie Klimontów – powiat sandomierski, województwo świętokrzyskie

Największy wpływ na spadek powierzchni obszarów wiejskich miały zmiany administracyjne w województwie lubuskim, w którym powierzchnia terenów wiejskich zmalała o 23,8 tys. ha, co było głównie spowodowane przyłączeniem gminy wiejskiej Zielona Góra (22,0 tys. ha) do miasta na prawach powiatu Zielona Góra. Znaczny spadek powierzchni terenów wiejskich odnotowano również w województwie świętokrzyskim – o 11,1 tys. ha. Wpływ na to miało nadanie statusu miasta 13 miejscowościom wiejskim wymienionym w powyżej tabeli. Duże zmiany powierzchni terenów wiejskich miały miejsce także w województwie opolskim – spadek o 8,3 tys. ha. Przyczyniło się do tego przede wszystkim włączenie do miasta na prawach powiatu Opole fragmentów gmin wiejskich z powiatu opolskiego: Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Komprachcice oraz obszaru wiejskiego gminy miejsko-wiejskiej Prószków. W rezultacie Opole powiększyło się o 5,2 tys. ha. Ponadto w wyniku korekt granic administracyjnych w gminie miejsko-wiejskiej Otmuchów do miasta o tej samej nazwie przyłączono 2,2 tys. ha z części obszaru wiejskiego tej gminy.

W trzech województwach, w 2020 r. w stosunku do 2010 r., wystąpił wzrost powierzchni terenów wiejskich, tj. w: pomorskim (o 5,3 tys. ha), dolnośląskim (o 3,8 tys. ha) i podlaskim (o 728 ha). Na wzrost powierzchni terenów wiejskich w województwie pomorskim wpływ miało utworzenie trzech gmin miejsko-wiejskich z gmin miejskich – Czarna Woda w 2014 r., Władysławowo w 2015 r. i Jastarnia w 2017 r. Łącznie powierzchnia obszarów wiejskich w tych gminach wynosi 5,1 tys. ha. W przypadku województwa dolnośląskiego, podobnie jak w województwie pomorskim, przyrost powierzchni obszarów wiejskich w analizowanym okresie spowodowany był utworzeniem w 2016 r. gminy miejsko-wiejskiej Pieszycy z gminy miejskiej.

Wykres 1. Powierzchnia obszarów wiejskich^a i liczba miejscowości wiejskich
 Stan w dniu 31 grudnia

Chart 1. Rural areas^a and number of rural localities
 As of 31 December

a Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych; dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

a According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters; data of the Head Office of Geodesy and Cartography.

Udział obszarów wiejskich w powierzchni poszczególnych województw jest zróżnicowany, co w znacznym stopniu wynika z uwarunkowań historycznych. W 2020 r. ponad 90% udział terenów wiejskich zaobserwowano w 13 województwach, a wśród nich najwyższy odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (97,4%). W grupie pozostałych województw – w dolnośląskim i małopolskim wskaźnik ten wyniósł po 89,1%, a województwo śląskie charakteryzowało się jego najniższą wartością, tj. 69,3%. W porównaniu z 2010 r., w powierzchni województw dolnośląskiego i pomorskiego nieznacznie wzrósł udział terenów wiejskich, w województwie podlaskim udział ten w obu latach utrzymał się na identycznym poziomie, a w 13 województwach zanotowano niewielkie spadki.

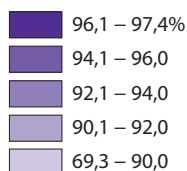
Mapa 1. Powierzchnia obszarów wiejskich^a w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 1. Rural areas^a in 2020

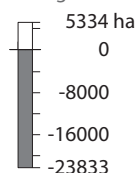
As of 31 December

Udział powierzchni obszarów wiejskich
w powierzchni ogółem
Share of rural areas in total area

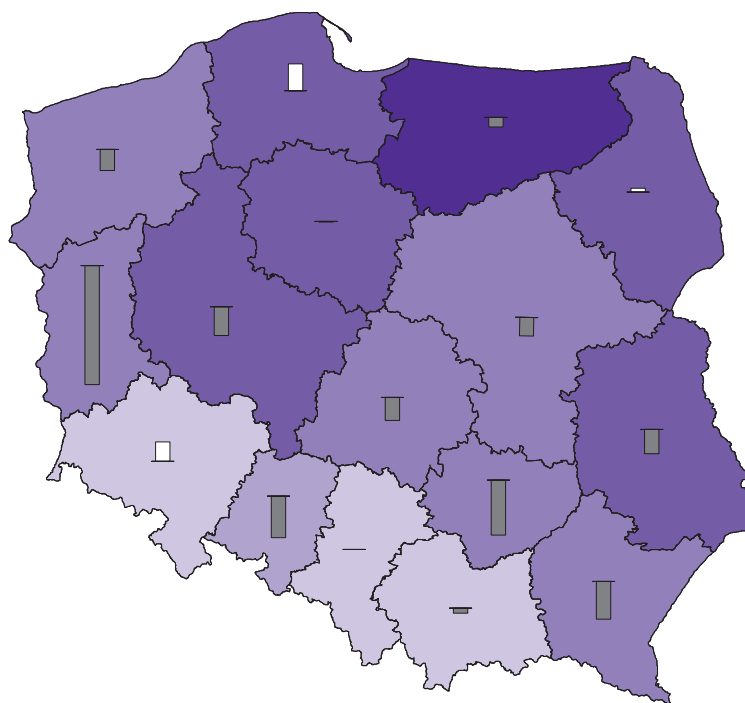

Polska Poland = 92,9

Zmiana powierzchni
w porównaniu z 2010 r.
Changes of area in relation to 2010

Polska Poland = - 67275

^a Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych.
Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

^a According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters.
Source: data of the Head Office of Geodesy and Cartography.

Powierzchnia obszarów wiejskich w większości podregionów stanowiła 80% i więcej ich ogólnej powierzchni – z wyjątkiem 5 podregionów zlokalizowanych w województwie śląskim: bytomskiego, gliwickiego, rybnickiego, sosnowieckiego i tyskiego, gdzie wskaźnik ten wyniósł od 57,6% w podregionie sosnowieckim do 67,6% w podregionie bytomskim.

Sieć osadnicza

Settlement

W 2020 r. w Polsce funkcjonowały 1533 gminy wiejskie i 642 gminy miejsko-wiejskie. W ich strukturze największy odsetek stanowiły gminy o liczbie ludności do 5,0 tys. osób (37,8%). Co czwarta gmina spośród ogółu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich liczyła 5000–6999 osób, a co piąta od 7000 do 9999 osób. Z kolei udział gmin najbardziej zaludnionych, tj. o liczbie ludności powyżej 10 tys. osób, wyniósł 18,4%. Należy zauważyć, że w porównaniu z 2010 r. nastąpił wzrost liczby gmin najmniej i najbardziej zaludnionych, a spadek liczby gmin zamieszkiwanych przez 5000–6999 osób i 7000–9999.

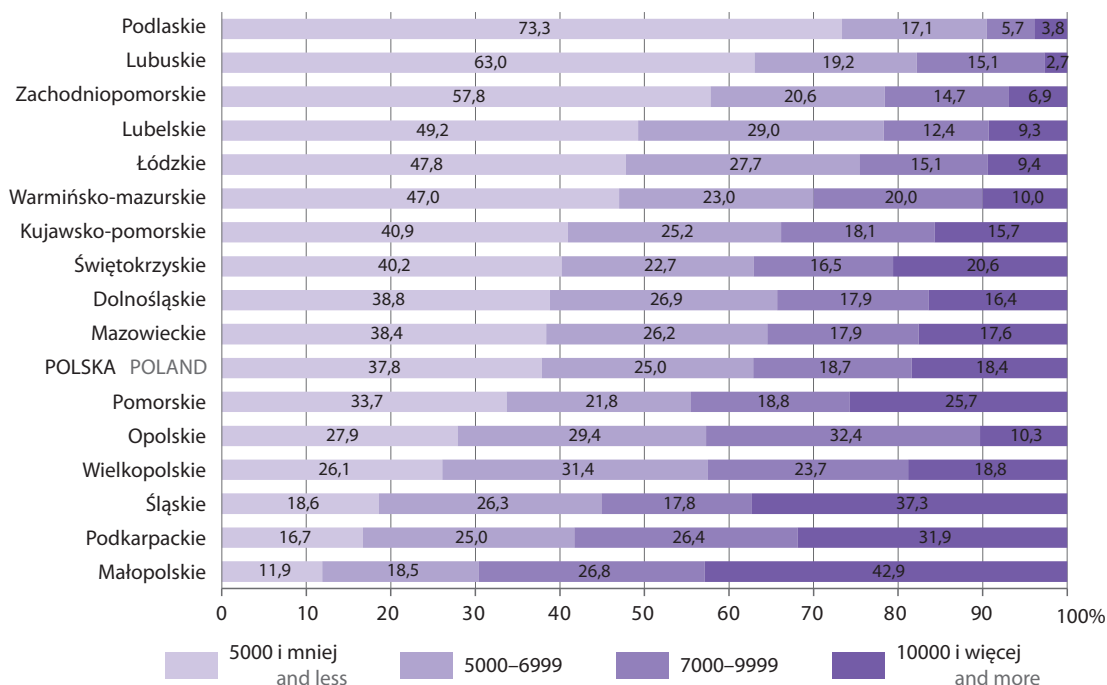
Analizując strukturę gmin pod względem liczebności mieszkańców w układzie terytorialnym można zauważyć, że najwyższym odsetkiem gmin najmniej zaludnionych (do 5,0 tys. osób) charakteryzowało się województwo podlaskie (73,3%). Ponad 50% udział gmin do 5,0 tys. mieszkańców odnotowano również w województwach lubuskim i zachodniopomorskim. Z kolei najwyższe udziały gmin najbardziej zaludnionych odnotowano w województwach: małopolskim (42,9%), śląskim (37,3%) i podkarpackim (31,9%).

Wykres 2. Gminy^a zamieszkałe przez ludność wiejską według liczby ludności w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 2. Gminas^a inhabited by rural population according to number of persons in 2020

As of 31 December

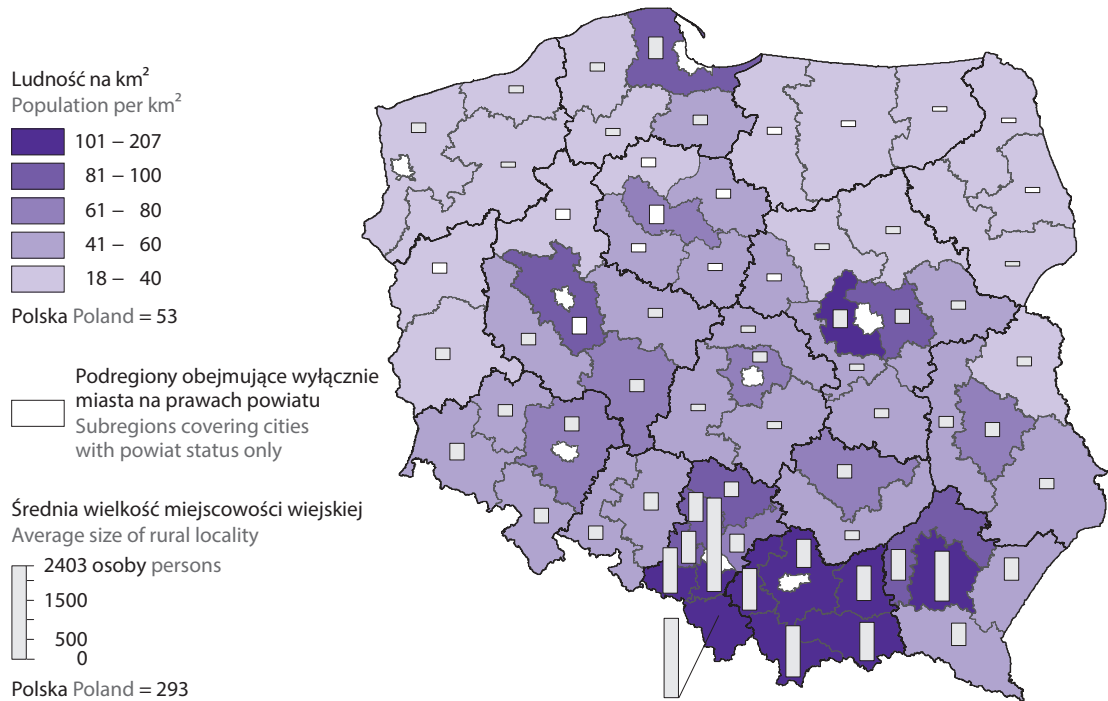

a Wiejskie i miejsko-wiejskie.
a Rural and urban-rural.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r., na terenach wiejskich było zlokalizowanych 52,5 tys. miejscowości wiejskich. W wyniku zmian administracyjnych, jakie miały miejsce w latach 2010–2020, ich liczba spadła o 1341. W 2020 r. przeciętna miejscowość wiejska liczyła 293 osoby tj. o 12 więcej niż w 2010 r. Miejscowości wiejskie o największej przeciętnej liczbie ludności w 2020 r. zlokalizowane były na terenach województw małopolskiego (908 osób) i śląskiego (818) oraz jego podregionu tyskiego (2403), a o najmniejszej w województwach: podlaskim (122), warmińsko-mazurskim (150), zachodniopomorskim (178) i łódzkim (184) oraz podregionach: suwalskim województwa podlaskiego (113) i ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (119). Wzrost wartości tego wskaźnika w stosunku do 2010 r. wystąpił w większości województw – z wyjątkiem opolskiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, w których odnotowano niższą jego wartość.

Na 1 km² terenów wiejskich w 2020 r. przypadają 53 osoby (w miastach – 1031), czyli o 1 więcej niż w 2010 r. (w miastach mniej o 58 osób). W układzie terytorialnym wskaźnik ten najwyższe wartości przyjął na obszarach wiejskich województw małopolskiego (131 osób/km²) oraz śląskiego (124 osoby/km²) i podregionu tyskiego tego województwa (207 osób/km²), a najniższą w województwie podlaskim (24 osoby/km²) i podregionach szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (18 osób/km²) oraz ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (19 osób/km²). Rozkład wartości wskaźnika gęstości zaludnienia był zbliżony do rozkładu wartości wskaźnika przeciętnej wielkości miejscowości wiejskiej.

Mapa 2. Gęstość zaludnienia i średnia wielkość miejscowości wiejskiej według podregionów w 2020 r.
 Stan w dniu 31 grudnia
 Map 2. Population density and average size of rural locality by subregions in 2020
 As of 31 December

Rozdział 2

Chapter 2

Potencjał demograficzny

Demographic potential

Punktem wyjścia do oceny uwarunkowań rozwoju danego obszaru jest stan ludności i jej zmiany w strukturze, czasie i przestrzeni. W ostatnich latach w Polsce zachodzą istotne przemiany demograficzne, w tym przede wszystkim spadek dzietności i wzrost przeciętnego trwania życia ludności. Ich skutkiem jest zmniejszenie się przyrostu naturalnego i starzenie się społeczeństwa. Rozpoznanie i znajomość cech demograficznych ma więc duże znaczenie dla kształtowania odpowiedniej polityki społecznej oraz pomaga w opracowaniu prognoz i planowaniu rozwoju gospodarki. Dzięki takim analizom można przewidzieć lub kształtować rozwój oświaty, kierunków kształcenia, budownictwa mieszkaniowego, a także gospodarki. Można też odpowiednio kształtować rynek pracy, system zabezpieczeń emerytalnych i ochrony zdrowia dostosowany do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.

Stan i zmiany liczby ludności

Size and changes of population

Zgodnie ze stanem z 31 grudnia 2020 r., na terenach wiejskich mieszkało 15,4 mln osób. W porównaniu z 2010 r. liczba ludności wiejskiej wzrosła o 259,2 tys. W miastach w analogicznym okresie odnotowano spadek liczby ludności o 524,0 tys. Na zmiany liczby ludności wiejskiej w omawianym roku największy wpływ miało dodatnie saldo migracji oraz zwiększona liczba zgonów spowodowana m.in. pandemią COVID-19 (co przełożyło się na ujemny przyrost naturalny), a w mniejszym stopniu zmiany o charakterze administracyjnym. Udział liczby ludności zamieszkującej na terenach wiejskich w ogólnej liczbie ludności kraju wzrósł o 0,9 p. proc. i w 2020 r. wyniósł 40,1%.

Udział mieszkańców wsi w populacji poszczególnych województw był bardzo zróżnicowany. Najwyższe wartości, przekraczające 50%, przyjął on w województwach południowo-wschodniej Polski: podkarpackim, świętokrzyskim, lubelskim i małopolskim. Najniższym udziałem charakteryzowało się najbardziej zurbanizowane województwo w kraju, tj. województwo śląskie (23,5%). Z kolei w układzie podregionów najwyższy odsetek ludności wiejskiej odnotowano w podregionach krakowskim (77,4%) i nowotarskim (71,4%) województwa małopolskiego, sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (70,3%), a najniższy w podregionach gliwickim (11,6%) i sosnowieckim (12,2%) województwa śląskiego.

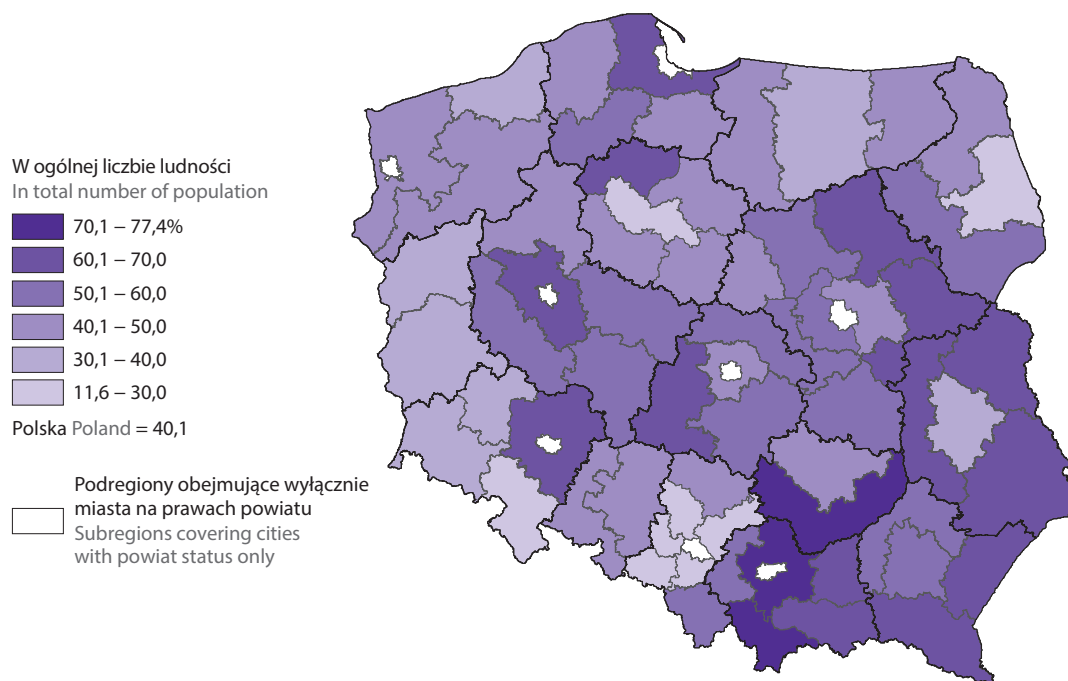
W odniesieniu do 2010 r., spadek udziału ludności wiejskiej miał miejsce w 5 województwach: lubuskim, mazowieckim, opolskim, podlaskim i świętokrzyskim. W pozostałych województwach udział ten wzrósł, a najbardziej w województwie pomorskim (o 2,7 p. proc.).

Mapa 3. Ludność obszarów wiejskich według podregionów w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 3. Rural population by subregions in 2020

As of 31 December

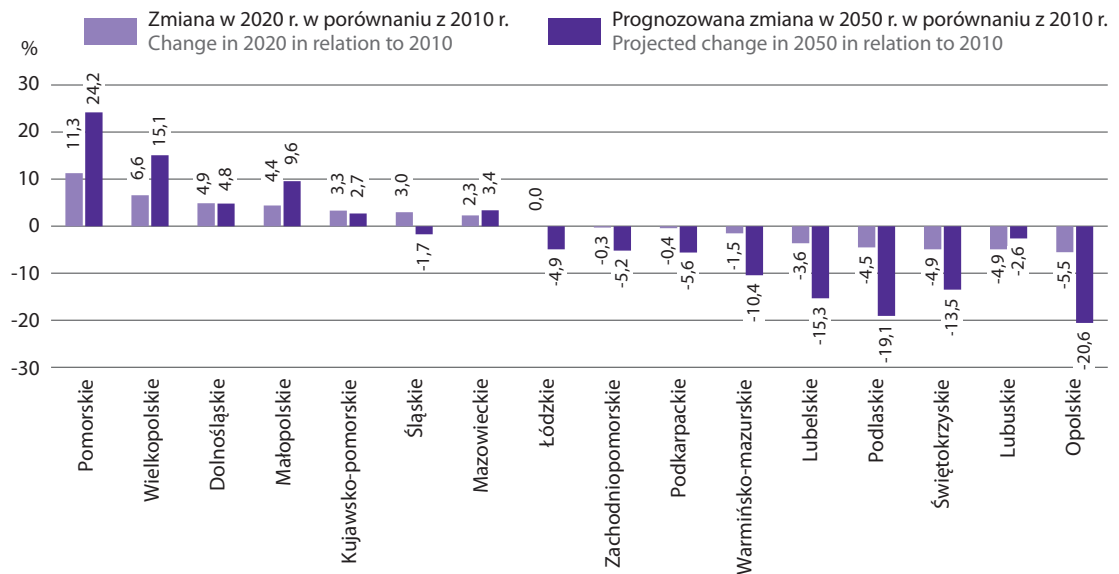

Zgodnie z prognozą demograficzną, liczba ludności Polski do 2050 r. będzie systematycznie zmniejszać się, by osiągnąć poziom 34,0 mln. Dynamika tych zmian będzie różna w zależności od miejsca zamieszkania. Tendencja wzrostowa utrzymać się będzie do 2030 r. (wzrost o 3,1% w porównaniu z 2010 r.), po czym prognozuje się spadek liczby ludności i w 2050 r. populacja obszarów wiejskich będzie większa już tylko o 0,2% niż w 2010 r.

Według prognoz, populacja mieszkańców wsi w 2050 r. w porównaniu z 2010 r. zwiększy się w 6 województwach: pomorskim (o 24,2%), wielkopolskim (o 15,1%), małopolskim (o 9,7%), dolnośląskim (o 4,8%), mazowieckim (o 3,4%) i kujawsko-pomorskim (o 2,7%). W pozostałych województwach nastąpi spadek liczby ludności, a największy w województwie opolskim (o 20,6%).

Wykres 3. Zmiana liczby ludności obszarów wiejskich w 2020 r. oraz w prognozie na 2050 r. w porównaniu z 2010 r.

Chart 3. Rural population change in 2020 and projection for 2050 in relation to 2010

W 2020 r., podobnie jak 10 lat wcześniej, na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadają 101 kobiet (w miastach – 111). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich współczynnik feminizacji najwyższe wartości przyjął w województwach śląskim (104) i opolskim (103) oraz zlokalizowanych na ich terenach podregionach gliwickim, sosnowieckim i opolskim (po 105), a także w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (106). Z kolei najniższą wartość odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim (97), podlaskim (98), pomorskim i zachodniopomorskim (po 99) oraz podregionie ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (96).

WSKAŹNIK STAROŚCI DEMOGRAFICZNEJ – relacja liczby osób w starszym wieku (65 lat i więcej) do ogólnej liczby ludności.

WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO OSOBAMI STARSZYMI – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15–64 lat.

WSKAŹNIK WSPARCIA OSÓB NAJSTARSZYCH – liczba osób w wieku 85 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 50–64 lata.

INDEKS STAROŚCI – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 0–14 lat (liczba dziadków na 100 wnuczków).

Zjawisko starzenia się ludności jest procesem demograficznym dotyczącym większość państw rozwiniętych. Także w Polsce od dekad obserwuje się ten proces. Na jego natężenie mają wpływ: ujemny przyrost naturalny, obniżanie się wskaźnika dzietności, wzrost wieku matek, a także, dzięki poprawie jakości życia i osiągnięciom cywilizacyjnym, wyższe wartości wskaźnika dalszego trwania życia. Do pomiaru starzenia się populacji wykorzystuje się przede wszystkim mierniki oparte na relacjach pomiędzy podstawowymi grupami wieku.

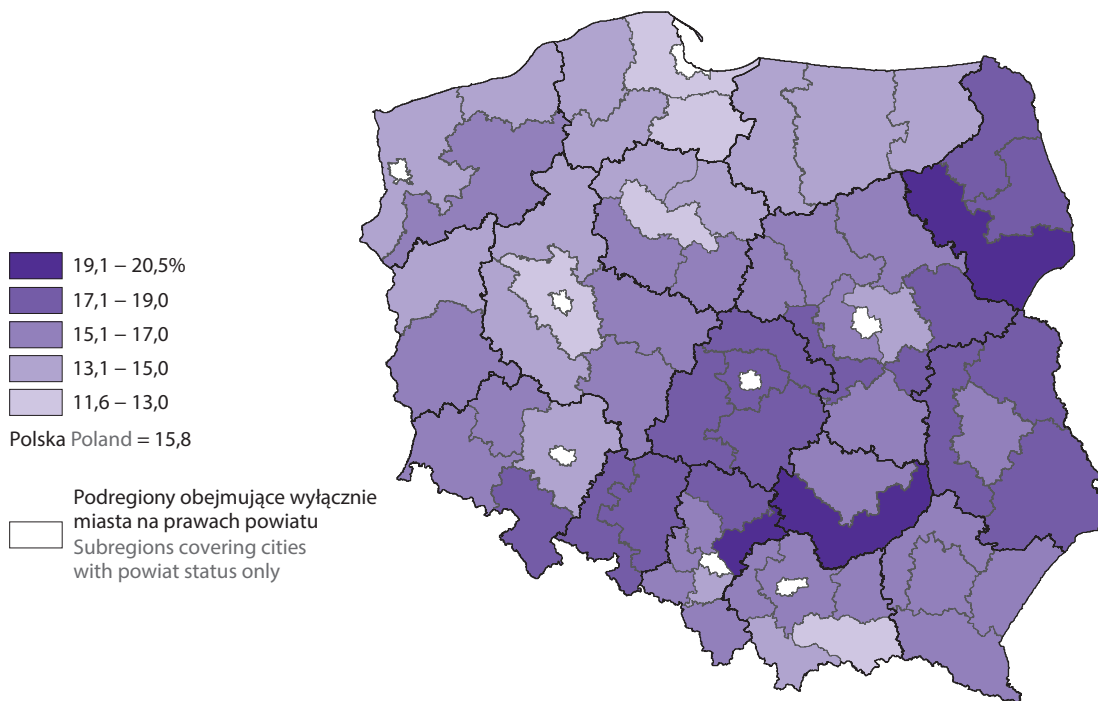
Wskaźnik starości demograficznej w 2020 r. na wsi wyniósł 15,8%, czyli w czasie 10 lat wzrósł o 3,0 p. proc. W miastach zaobserwowano większy wzrost (o 6,6 p. proc.) do 20,5%. Najwyższym udziałem osób w wieku 65 lat i starszych w całej populacji charakteryzowało się województwo podlaskie (18,5%) i podregion sosnowiecki województwa śląskiego (20,5%). Z kolei najmniejszym i jednocześnie najbardziej korzystnym województwo pomorskie (12,5%) i jego podregion gdański (11,6%).

Mapa 4. Wskaźnik starości demograficznej ludności obszarów wiejskich według podregionów w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 4. Old age rate of rural population by subregions in 2020

As of 31 December

Relację między liczebnościami pokolenia osób najstarszych i najmłodszych opisuje indeks starości, który w uproszczeniu wyraża liczbę dziadków przypadających na 100 wnuczków. Wskaźnik ten na wsi był korzystniejszy (96,1) niż w miastach (140,0). Można jednak zauważyć, że od 2010 r. wartość indeksu starości znacznie wzrosła, tj. na wsi o 22,0, a w miastach o 39,7. W układzie terytorialnym najmniej korzystnym indeksem starości (przekraczającym 100,0), gdzie liczba dziadków przewyższyła liczbę wnuków, charakteryzowało się 7 województw: podlaskie (126,5), świętokrzyskie (124,6), opolskie (124,3), lubelskie (117,6), łódzkie (113,1), śląskie (105,9) i podkarpackie (100,7), a najkorzystniejszym województwo pomorskie (64,8). W ujęciu podregionów najwyższym indeksem starości odznaczył się podregion sosnowiecki województwa śląskiego (149,1), a najniższym podregion gdański województwa pomorskiego (55,3).

Kolejnym istotnym miernikiem procesu demograficznego starzenia się społeczeństwa jest relacja między populacją ludności w wieku 65 lat i więcej a liczbą osób w wieku 15–64 lata. Wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2020 r. na wsi wyniósł 23,3 (31,6 w miastach) i od 2010 r. wzrósł o 5,0 (w miastach o 12,3). W układzie województw wartość omawianego wskaźnika kształtowała się w granicach od 18,4 w województwie pomorskim do 27,6 w województwie podlaskim, a w układzie podregionów od 17,2 w podregionie gdańskim województwa pomorskiego do 31,3 w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego.

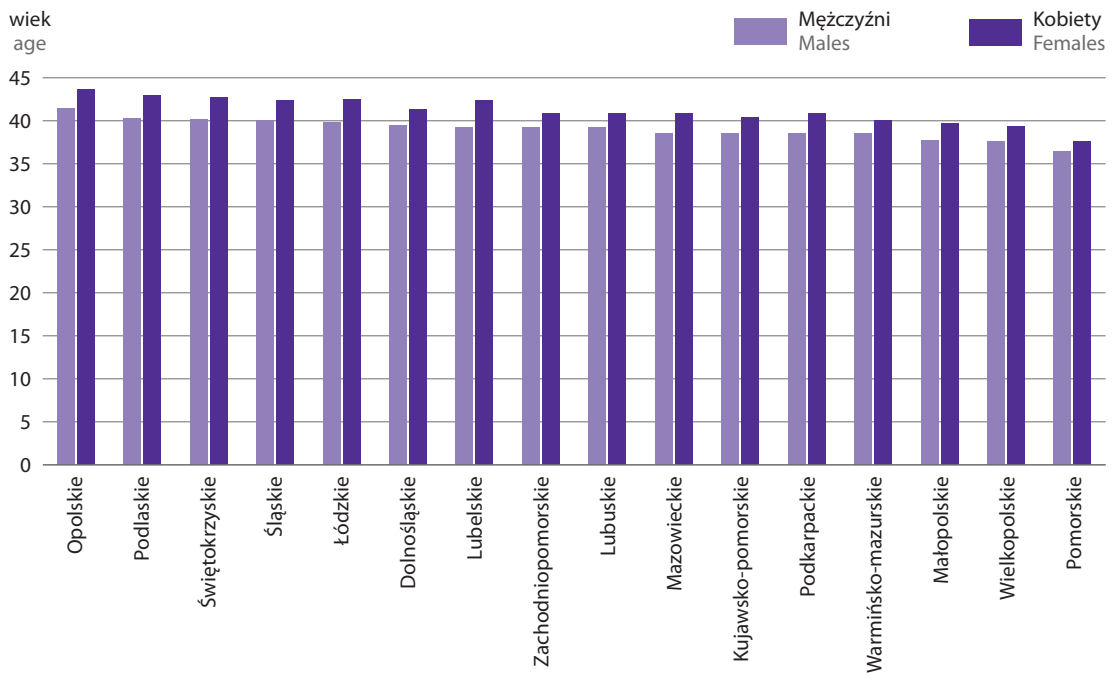
W celu zobrazowania relacji między liczebnościami subpopulacji osób najstarszych (85 lat i więcej) oraz osób w wieku 50–64 lata, posłużono się wskaźnikiem wsparcia osób najstarszych. Z uwagi na zwiększający się odsetek osób najstarszych w populacji, to istotny wskaźnik, który mówi o ewentualnej możliwości wsparcia starszej części populacji przez ich dzieci, na które z reguły spada obowiązek opieki nad bliskimi. W 2020 r. na terenach wiejskich wskaźnik ten wyniósł 10,0, czyli o 2,5 więcej niż w 2010 r. (w miastach 12,0, więcej o 6,3). Wartość wskaźnika miała dużą rozpiętość terytorialną, od 6,6 w województwie pomorskim do 15,7 w województwie podlaskim. Wśród podregionów najkorzystniejszym wskaźnikiem wyróżniły się podregiony gdański województwa pomorskiego oraz tyski województwa śląskiego (po 6,1), a najmniej korzystnym podregion łomżyński województwa podlaskiego (17,8).

MEDIANA WIEKU (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Mediana wieku mężczyzn mieszkających na wsi w 2020 r. wynosiła 38,8 lat i w porównaniu z 2010 r. była wyższa o 3,6 lat. Mężczyźni mieszkający na wsi byli średnio o 2 lata młodszy od mężczyzn z miast. Także mieszkanki wsi były młodsze od mieszanek miast. Mediana wieku kobiet mieszkających na wsi w 2020 r. wyniosła 40,9 lat, podczas gdy kobiet mieszkających w miastach 44,8 lat. Podobnie jak w przypadku mężczyzn, średni wiek mieszanek wsi również wzrósł w stosunku do 2010 r. (o 3,5 roku).

W układzie terytorialnym najniższą medianą wieku, zarówno mężczyzn jak i kobiet, odznaczało się województwo pomorskie (36,5 mężczyźni i 37,6 kobiety), natomiast najwyższą województwo opolskie (41,4 mężczyźni i 43,6 kobiety). W ujęciu podregionów rozpiętość mediany wieku mężczyzn wynosiła 7,0 lat, kobiet była jeszcze większa i wyniosła 8,6 lat.

Wykres 4. Mediana wieku (wiek środkowy) ludności obszarów wiejskich według płci w 2020 r.
Chart 4. Median age of rural population by sex in 2020

Struktura ludności według cech demograficznych

Population structure by demographic characteristics

Wielu ważnych informacji o stanie i kondycji populacji dostarcza struktura ludności według wieku i płci. W 2020 r. na wsi najwięcej osób było w wieku 65 lat i więcej. Ich odsetek wyniósł 15,8% (w miastach – 20,5%) i był wyższy o 3,0 p. proc. w porównaniu z 2010 r. (w miastach o 6,6 p. proc.). Następnym pod względem liczebności był przedział osób w wieku 35–44 lata. Odsetek tej subpopulacji wyniósł 15,7% (w miastach – 17,0%) i był o 2,1 p. proc. wyższy niż w 2010 r. (w miastach o 3,8 p. proc.). Wzrósł również odsetek osób w wieku 55–64 lata, tj. o 1,2 p. proc. (w miastach spadek o 1,6 p. proc.). Z kolei udział ludności wiejskiej w wieku 45–54 lata był w 2020 r. niższy o 0,4 p. proc. (ludności miejskiej o 1,5 p. proc.). Dekadę wcześniej na wsi najwyższe były odsetki osób w wieku 15–24 lata oraz 25–34 lata. W 2020 r. ich udział zmniejszył się odpowiednio o 3,8 i 1,2 p. proc. (w miastach o 3,9 i 4,1 p. proc.). Na terenach wiejskich obserwowano również zmniejszenie się odsetka osób najmłodszych, tj. w wieku 0–4 lata i 5–14 lat, odpowiednio o 0,6 i 0,2 p. proc. W miastach udział najmłodszej grupy wieku spadł o 0,2 p. proc, natomiast grupy 5–14 lat wzrósł o 1,0 p. proc.

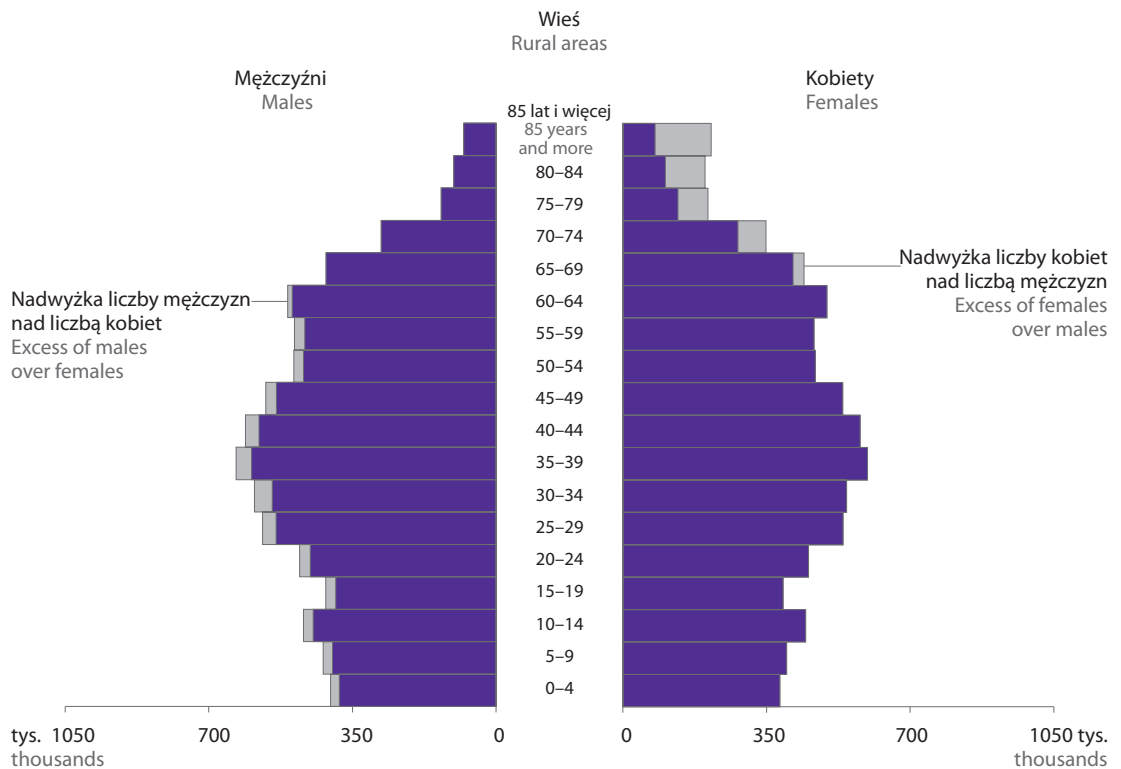
Zarówno w 2020 r. jak i 10 lat wcześniej mężczyźni przeważali we wszystkich grupach wieku od 0 do 64 lat wśród mieszkańców obszarów wiejskich. Kobiety dominowały jedynie w grupie wieku 65 lat i więcej. Z kolei w miastach przewaga kobiet zaznaczyła się we wszystkich grupach wieku powyżej 35 lat. Analogiczna sytuacja miała miejsce również dekadę wcześniej.

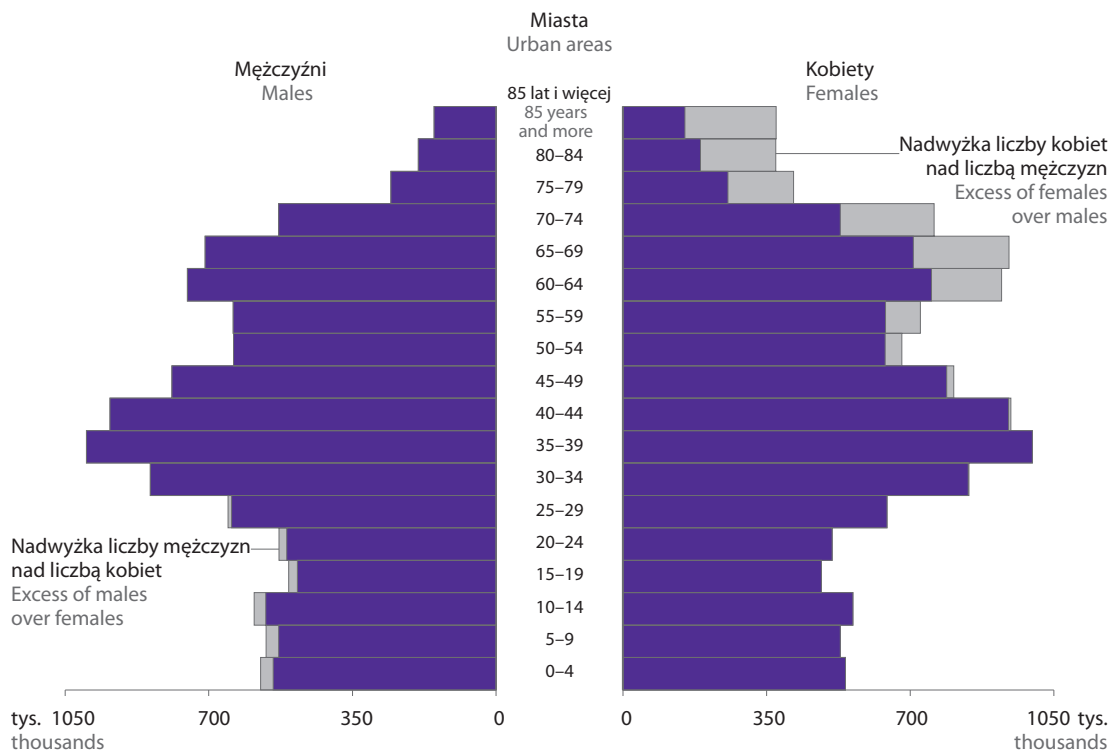
Wykres 5. Ludność według grup wieku, płci i miejsca zamieszkania w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 5. Population by age groups, sex and place of residence in 2020

As of 31 December

Przedstawienie obrazu ludności nie tylko w ujęciu demograficznym, ale i ekonomicznym, wymaga przeprowadzenia analizy populacji według ekonomicznych grup wieku.

Przez ludność w WIEKU PRODUKCYJNYM rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat.

Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku MOBILNYM, tj. w wieku 18–44 lata i NIEMOBILNYM, tj. mężczyźni – 45–64 lata, kobiety – 45–59 lat.

Przez ludność w WIEKU NIEPRODUKCYJNYM rozumie się ludność w WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM, tj. do 17 lat oraz w WIEKU POPRODUKCYJNYM, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

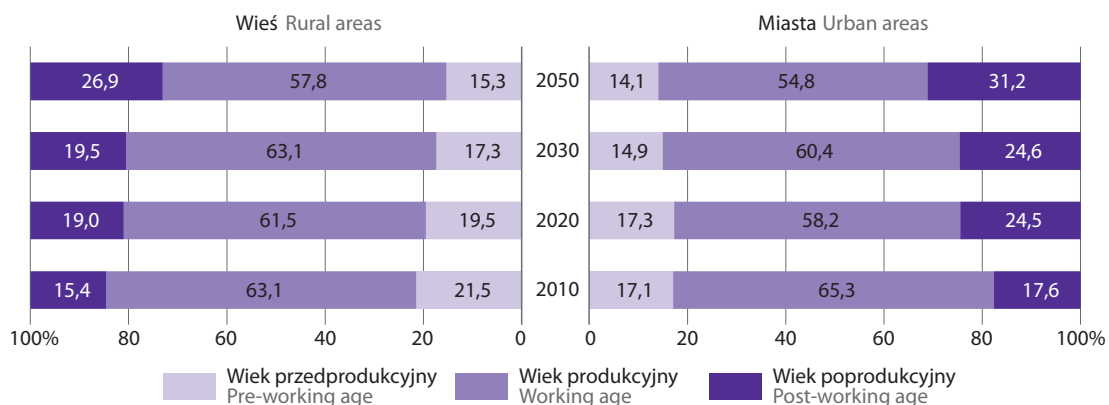
W 2020 r. prawie co piąty mieszkaniec obszarów wiejskich był w wieku przedprodukcyjnym (w miastach – 17,3%). W porównaniu z 2010 r. udział ludności w tym wieku zmniejszył się o 2,0 p. proc. (w miastach wzrósł o 0,2 p. proc.). Najliczniej reprezentowana była natomiast populacja osób w wieku produkcyjnym, której odsetek wśród mieszkańców wsi wyniósł 61,5% (w miastach – 58,2%) i był mniejszy o 1,6 p. proc. niż w 2010 r. (w miastach o 7,1 p. proc.). W konsekwencji opisanych zmian na terenach wiejskich zwiększył się udział osób w wieku poprodukcyjnym o 3,6 p. proc. (w miastach o 6,9 p. proc.) i w 2020 r. wyniósł 19,0% (w miastach – 24,5%). Obserwowane obecnie zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku znajdują odzwierciedlenie w prognozach do 2050 r. Przewiduje się, że w kolejnych dekadach, zarówno na wsi jak i w miastach, stale będzie zmniejszać się udział osób posiadających największe ekonomiczne znaczenie dla rynku pracy. W 2050 r. na obszarach wiejskich odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym będzie o 4,2 p. proc. mniejszy niż w 2020 r. (w miastach o 3,2 p. proc.), a udział osób w wieku produkcyjnym zmaleje o 3,7 p. proc. (w miastach o 3,4 p. proc.). W rezultacie znacznie zwiększy się udział osób, które opuszczą rynek pracy. W porównaniu z 2020 r. udział ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie na wsi o 7,9 p. proc., a w miastach o 6,6 p. proc.

Wykres 6. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 6. Structure of population by economic age groups and place of residence

As of 31 December

W ujęciu regionalnym największym odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym w 2020 r. charakteryzowały się obszary wiejskie województwa pomorskiego (22,8%) oraz zlokalizowanego na jego terenie podregionu gdańskiego (24,6%). Na tle kraju wysokim odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym wyróżniały się także podregiony poznański województwa wielkopolskiego (23,7%) oraz nowosądecki województwa małopolskiego (22,9%). Najmniejszy udział osób w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w województwie opolskim (16,4%) i jego podregionie opolskim (16,2%).

Największym udziałem osób w wieku produkcyjnym odznaczały się województwa warmińsko-mazurskie (63,2%) i opolskie (62,9%) oraz ich podregiony olsztyński (63,6%), ełcki i opolski (po 63,3%). Z kolei udział osób w wieku poprodukcyjnym kształtował się w granicach od 15,5% w województwie pomorskim i 14,4% w jego podregionie gdańskim do 21,6% w województwie świętokrzyskim i 24,5% w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego.

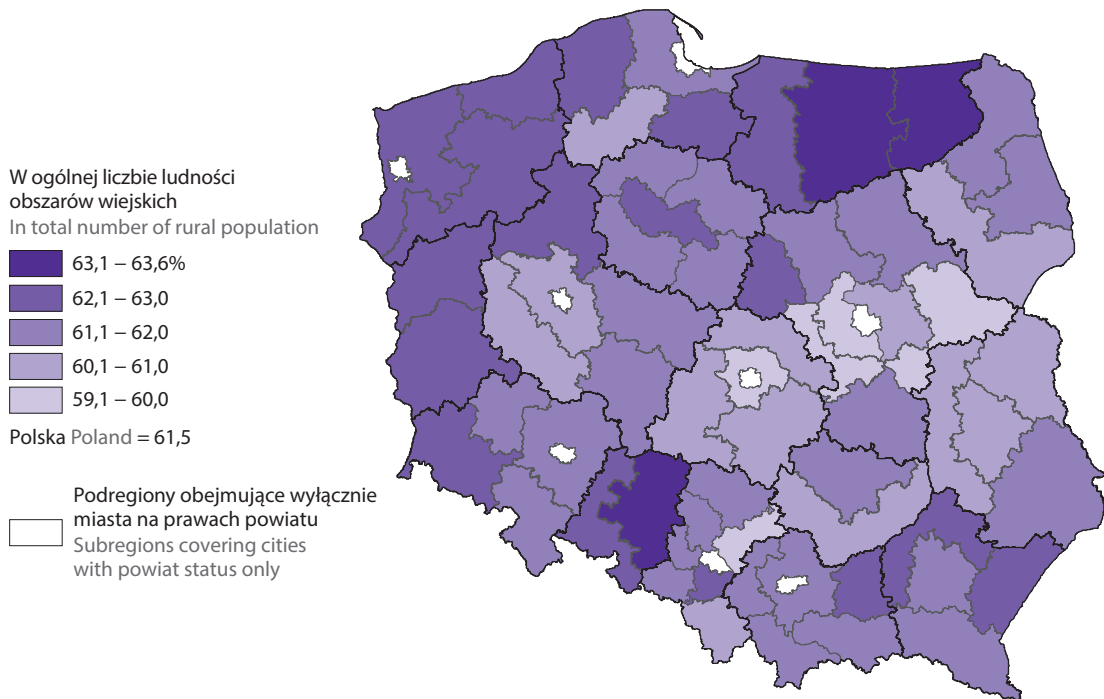
Spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu z 2010 r. miał miejsce we wszystkich województwach. Prawie we wszystkich województwach zmniejszył się również odsetek osób w wieku produkcyjnym (z wyjątkiem województw podkarpackiego i podlaskiego). Z kolei we wszystkich województwach nastąpił wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym.

Mapa 5. Ludność w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 5. Population at working age in rural areas by subregions in 2020

As of 31 December

Wśród osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, zarówno na wsi jak i w miastach, dominowali mężczyźni. Kobiety przeważały w populacji osób w wieku poprodukcyjnym (65,4% na wsi i 67,4% w miastach).

W 2020 r. wartość współczynnika obciążenia demograficznego, wyrażającego liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniosła na wsi 63 (w miastach – 72), tj. o 4 osoby więcej niż w 2010 r. (w miastach o 19 osób więcej). W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich rozkład wartości tego wskaźnika był skorelowany z rozkładem odsetka osób w wieku produkcyjnym. Najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego odnotowano w województwie i podregionie o najmniejszym udziale osób w wieku produkcyjnym, tj. w województwie łódzkim (66) i podregionie sosnowieckim województwa śląskiego (69), a najniższy w województwach i podregionach o najwyższym udziale osób w wieku produkcyjnym – warmińsko-mazurskim (58) oraz opolskim (59) i w ich podregionach olsztyńskim (57), ełckim i opolskim (po 58).

Zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku, które zaobserwowano od 2010 r., miały wpływ nie tylko na wartość współczynnika obciążenia demograficznego, ale także na wskaźniki cząstkowe opisujące liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym przypadające na 100 osób w wieku produkcyjnym. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się na wsi o 2 i wyniosła 32. W miastach wskaźnik ten wzrósł o 4 osoby i w 2020 r. wynosił 30. Zarówno na wsi jak i w miastach zwiększyła się liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2020 r. wskaźnik ten osiągnął na wsi wartość 31 (więcej o 7 osób niż w 2010 r.), a w miastach 42 (więcej o 15 osób). Dynamika zmian wartości obu opisanych wskaźników w analizowanych latach oznacza zmniejszającą się liczbę osób wchodzących na rynek pracy w relacji do zwiększającej się populacji osób osiągniętych wiek emerytalny.

Rozkład terytorialny cząstkowych wskaźników obciążenia demograficznego wskazuje, że w 2020 r. na obszarach wiejskich najwięcej osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało w województwie pomorskim (37) i jego podregionie gdańskim (40) oraz podregionach poznańskim województwa wielkopolskiego (39) i nowosądeckim województwa małopolskiego (37). Co za

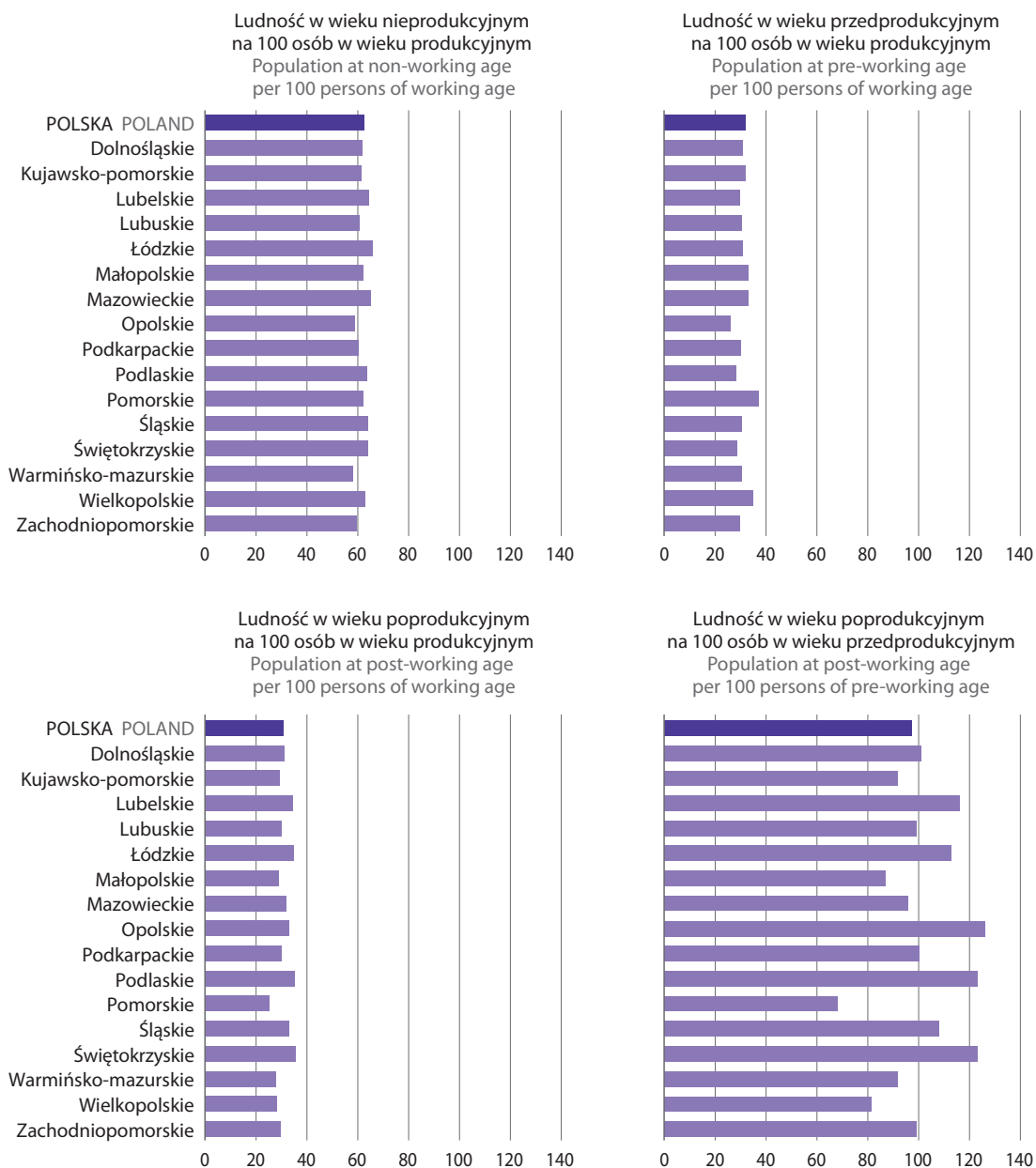
tym idzie, w województwie pomorskim i podregionie gdańskim na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało najmniej osób w wieku poprodukcyjnym (odpowiednio 25 i 24). Województwo pomorskie charakteryzowało się więc najkorzystniejszą strukturą wieku ludności wiejskiej. Z kolei najmniej osób w wieku przedprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w województwie opolskim i jego podregionie opolskim (po 26).

Wykres 7. Współczynniki obciążenia demograficznego ludności obszarów wiejskich w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 7. Age dependency rates of rural population in 2020

As of 31 December

Występuje wyraźne zróżnicowanie wartości opisanych wskaźników pod względem płci. Dla mężczyzn mieszkających na obszarach wiejskich, wartość współczynnika obciążenia demograficznego wyniosła 50 (w miastach – 55), dla kobiet była zdecydowanie wyższa i wyniosła 78 (w miastach – 90). Z kolei na 100 mężczyzn w wieku produkcyjnym przypadało 30 mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym (w miastach – 29). W przypadku kobiet, wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 34 (w miastach – 30). Większe różnice wystąpiły w przypadku liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym – dla mężczyzn wartość tego wskaźnika wyniosła 20, a dla kobiet – 44 (w miastach 26 wobec 60).

O kondycji populacji, w ujęciu ekonomicznych grup wieku, świadczy również relacja osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym stanowiących zasoby ludności, które w przyszłości zasilą rynek pracy. Od lat w starzejącej się demograficznie populacji ludności Polski obserwuje się zwiększanie liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2010 r. na obszarach wiejskich wskaźnik ten wyniósł 72 (w miastach – 103), ale już 10 lat później wzrósł do 97 (w miastach do 142).

W 2020 r. w ujęciu terytorialnym najbardziej niekorzystnym, tj. najwyższym, takim wskaźnikiem odznaczyły się województwa: opolskie (126), świętokrzyskie i podlaskie (po 123) oraz podregion sosnowiecki województwa śląskiego (149). Najkorzystniejszy, czyli najniższy taki wskaźnik charakteryzował województwo pomorskie (68) i jego podregion gdański (59).

Wartości omawianego wskaźnika różnicuje płeć oraz miejsce zamieszkania. W 2020 r. na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym przypadało 66 mężczyzn w wieku poprodukcyjnym (w miastach – 90). Wśród kobiet wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy i wyniósł 131 (w miastach – 197), na co wpływ miał m.in. niższy wiek emerytalny oraz dłuższe trwanie życia.

Ważnych informacji na temat potencjału demograficznego danego obszaru dostarcza analiza ludności według edukacyjnych grup wieku, które obejmują populację w wieku 3–24 lata. Spośród 3,8 mln mieszkańców wsi będących w wieku edukacyjnym, 17,0% (w miastach – 19,0%) stanowiły dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat), odsetek dzieci w wieku 7–12 lat wyniósł 28,0% (w miastach – 29,0%), młodzieży w wieku 13–15 lat – 13,5% zarówno na wsi jak i w miastach, a w wieku licealnym 16–18 lat – 12,5% (w miastach – 12,4%). Najwyższy odsetek w strukturze populacji według edukacyjnych grup wieku stanowili kształcący się na poziomie wyższym (19–24 lata), który wyniósł 28,9% (w miastach – 26,1%). W porównaniu z 2010 r. odsetek dzieci w wieku przedszkolnym zwiększył się o 2,0 p. proc. (w miastach o 3,3 p. proc.), podobnie jak dzieci w wieku 7–12 lat (wzrost o 4,5 p. proc. na wsi i 7,2 p. proc. w miastach). Udział młodzieży w wieku 13–15 lat zmniejszył się o 0,2 p. proc. (w miastach wzrósł o 1,3 p. proc.), podobnie jak odsetek młodzieży w wieku licealnym 16–18 lat – na wsi zmalał o 2,8 p. proc., a w miastach o 1,9 p. proc. oraz osób kształcących się na poziomie wyższym (spadek na wsi o 3,4 p. proc., w miastach o 9,8 p. proc.).

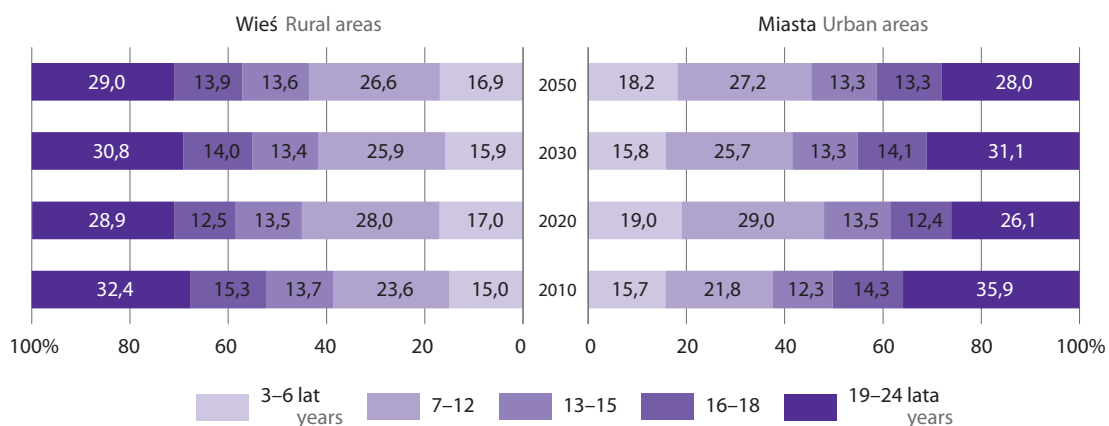
W porównaniu z 2020 r., według prognoz demograficznych, do 2050 r. struktura ludności według edukacyjnych grup wieku nie ulegnie dużym zmianom. Przewiduje się, że spadek udziału nastąpi w najmłodszych grupach wieku, tj. 3–6 lat (o 0,1 p. proc.) i 7–12 lat (o 1,5 p. proc.), a w pozostałych wzrośnie, przy czym najbardziej w grupie wieku 16–18 lat (o 1,4 p. proc.).

Wykres 8. Struktura ludności według edukacyjnych grup wieku i miejsca zamieszkania

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 8. Structure of population by educational age groups and place of residence

As of 31 December

Ruch naturalny ludności

Vital statistics of population

Omawiany 2020 r. był wyjątkowy pod wieloma względami z powodu światowej pandemii COVID-19. Podobnie jak w wielu innych krajach, także i w Polsce, w celu przeciwdziałania skutkom pandemii wprowadzono liczne obostrzenia, czasowe ograniczenia w przemieszczaniu się, reżim sanitarny i restrykcje w kontaktach społecznych. Oprócz oczywistych negatywnych skutków powodujących wyhamowanie lub zamknięcie w tym czasie wielu dziedzin gospodarki w kraju, pandemia wpłynęła również na liczne aspekty życia społecznego, czego konsekwencje – na tym etapie wciąż trwającej pandemii – są jeszcze trudne do oszacowania. Strach związany z chorobą, obawy o skutki ekonomiczne gospodarstw domowych, utratę pracy, izolacja społeczna, ograniczenia w przemieszczaniu się w kraju i poza granice, niepewność co do przyszłości, brak stabilizacji życia odcisnęły się na szeroko rozumianej kondycji społecznej, co także przełożyło się na wartości opisanych poniżej wskaźników charakteryzujących ruch naturalny ludności.

Dane o RUCHU NATURALNYM ludności w podziale terytorialnym opracowano w zakresie:

- 1) małżeństw – według miejsca zamieszkania męża przed ślubem, a jeśli mąż mieszkał na stałe za granicą – według miejsca zamieszkania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego,
- 2) rozwodów – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo,
- 3) urodzeń – według miejsca zamieszkania na pobyt stały matki noworodka,
- 4) zgonów – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

W 2020 r. na obszarach wiejskich zawarto 58,5 tys. małżeństw, co stanowiło 40,3% ich ogólnej liczby w kraju. W omawianym roku na wsi zawarto o 35,8% mniej związków małżeńskich niż w 2010 r. (w miastach mniej o 36,9%). Na tak duży spadek liczby zawieranych małżeństw niewątpliwie wpływ miała pandemia, a wprowadzane z jej powodu liczne obostrzenia, reżim sanitarny itd., które obowiązywały w całym kraju, mogły wpłynąć na odłożenie lub rezygnację z planów zawarcia związków małżeńskich. Na 1000 ludności obszarów wiejskich, identycznie jak w miastach przypadało 3,8 zawartych małżeństw (6,0 w 2010 r., miastach – 5,9). Najwięcej zawartych małżeństw, przypadających na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich odnotowano w 2020 r. w województwie małopolskim (4,1) oraz w podregionie nowosądeckim (4,6). Z kolei najniższy taki wskaźnik zaobserwowano w województwie warmińsko-mazurskim (3,2) oraz podregionach gliwickim województwa śląskiego i wałbrzyskim województwa dolnośląskiego (po 3,0).

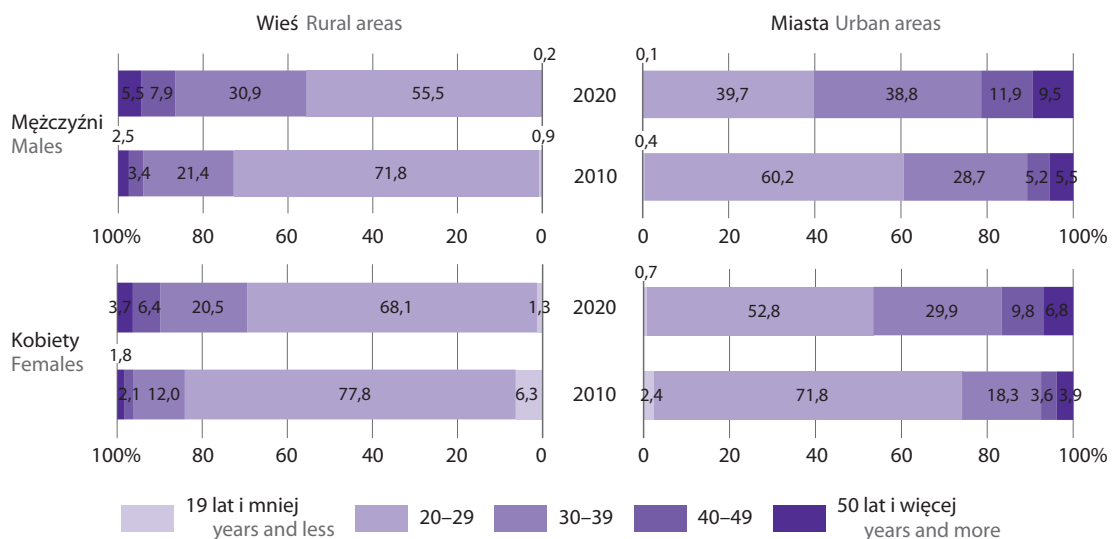
W 2020 r. na obszarach wiejskich wśród zawartych związków małżeńskich, wyznaniowe stanowiły 62,5% (w miastach – 47,7%). Należy zauważyć, że odsetek ten w porównaniu z 2010 r. zmniejszył się o 12,8 p. proc. (w miastach o 15,7 p. proc.). Spośród małżeństw wyznaniowych, 99,2% zawarto w obrządku katolickim (w miastach – 98,8%). Najwyższym odsetkiem małżeństw wyznaniowych zawartych na obszarach wiejskich wyróżniło się województwo podkarpackie (72,6%) i podregion nowosądecki województwa małopolskiego (80,0%), a najniższym województwo zachodniopomorskie (36,9%) i jego podregion szczeciński (34,1%).

Z analizy wieku nowożeńców wynika, że zarówno kobiety jak i mężczyźni na zawarcie małżeństwa decydują się coraz później. Wiek środkowy mężczyzn mieszkających na wsi, wstępujących w związki małżeńskie w 2020 r. wyniósł 29,2 lat (w miastach – 31,6 lat) i był o 2,0 lata wyższy niż w 2010 r. (w miastach o 3,0 lata). Podobnie wiek środkowy mieszanek wsi wstępujących w związki małżeńskie (27,0 lat) był wyższy w 2020 r. od notowanego 10 lat wcześniej (25,0 lat), z kolei w miastach wyniósł 29,5 lat wobec 26,7 lat w 2010 r.

Na obszarach wiejskich w grupie mężczyzn, którzy w 2020 r. wstąpili w związki małżeńskie, przeważali nowożeńcy w wieku 20–29 lat – 55,5% (w miastach – 39,7%). Taka sama sytuacja miała miejsce w populacji kobiet, gdzie aż 68,1% kobiet wychodzących za mąż było w tej grupie wiekowej (w miastach – 52,8%). W porównaniu z 2010 r., zarówno w przypadku mężczyzn jak i kobiet, zmniejszył się odsetek nowożeńców w omawianej grupie (odpowiednio o 16,3 p. proc. i 9,7 p. proc.) na korzyść przedziałów wieku powyżej 30 lat.

Wykres 9. Struktura nowożeńców według płci, grup wieku i miejsca zamieszkania

Chart 9. Structure of newly-married couples by sex, age groups and place of residence

W 2020 r. na obszarach wiejskich 86,6 tys. związków małżeńskich uległo rozwiązaniu poprzez śmierć małżonka lub rozwód (w miastach – 154,6 tys.), co w przeliczeniu na 1000 istniejących małżeństw dało 23,7 rozwiązanych małżeństw (w miastach – 30,3). W porównaniu z 2010 r. na wsi odnotowano większą o 13,5% liczbę małżeństw rozwiązanych (w miastach o 7,4%).

Najczęstszym powodem rozwiązania małżeństwa była śmierć małżonka, która przyczyniła się do zakończenia 84,3% wszystkich rozwiązanych małżeństw na obszarach wiejskich (w miastach – 76,1%). Pozostałe 13,6 tys. rozwiązanych małżeństw (15,7%) zakończyło się w wyniku rozwodu (w miastach – 23,9%). Na uwagę zasługuje fakt, że o ile liczba prawomocnie orzeczonych rozwodów na wsi w odniesieniu do 2010 r. wzrosła o 1,3%, to w miastach spadła o 22,0%. Najczęściej rozwody orzekano z powództwa kobiet (65,8% orzeczonych rozwodów na wsi i 66,3% w miastach). Należy jednak zaznaczyć, że odsetek ten w relacji do 2010 r. zmalał o 2,3 p. proc. na wsi i 1,3 p. proc. w miastach.

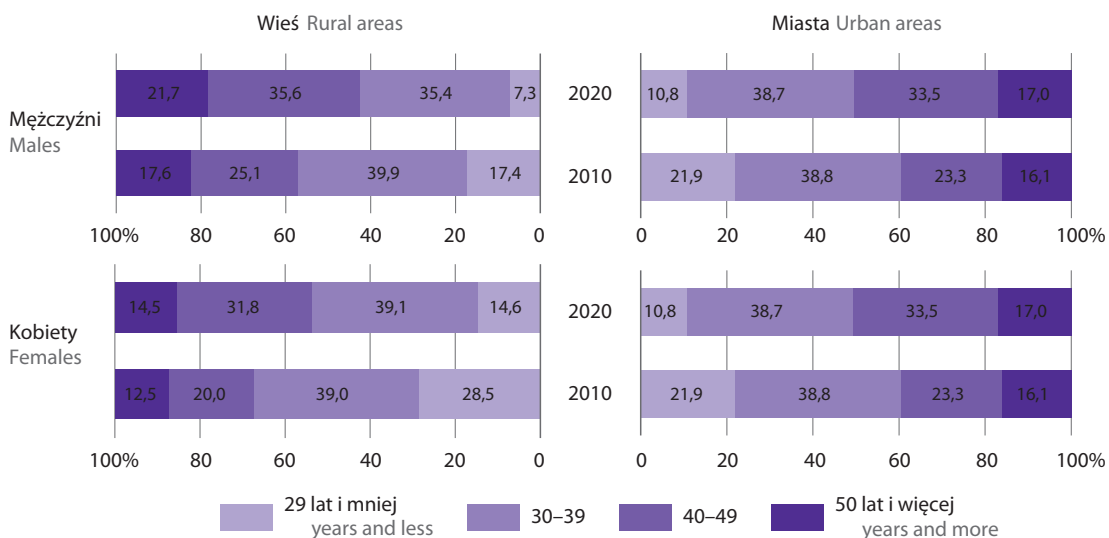
Analizując obszary wiejskie w podziale terytorialnym odnotowano, że w omawianym roku w 7 województwach: lubuskim, małopolskim, opolskim, podlaskim, śląskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim liczba rozwodów była mniejsza niż w 2010 r. W pozostałych województwach zwiększyła się, a najbardziej w województwie pomorskim (o 26,0%).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wsi przypadało 0,9 rozwodów (w miastach – 1,6). W przekroju województw liczba rozwodów na 1000 ludności obszarów wiejskich wahała się w granicach od 0,5 w województwie małopolskim i 0,4 w jego podregionie oświęcimskim do 1,3 w województwie kujawsko-pomorskim i 1,7 w jego podregionie bydgosko-toruńskim.

W 2020 r. na wsi rozwodzący się mężczyźni najczęściej byli w wieku 40–49 lat, ich odsetek wyniósł 35,6% (w miastach – 36,6%). Rozwodzące się w tym wieku kobiety stanowiły 31,8% (w miastach – 33,5%). W porównaniu z 2010 r. odsetek rozwodzących się w wieku 40-49 lat wzrósł zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet. Najwięcej rozwodzących się kobiet było w wieku 30–39 lat, ich odsetek wyniósł 39,1% (w miastach – 38,7%). Mężczyźni w omawianej grupie wieku stanowili 35,4% (w miastach – 34,6%).

Wykres 10. Struktura rozwodów według płci i wieku małżonków w momencie orzeczenia rozvodu oraz miejsca zamieszkania

Chart 10. Structure of divorces by sex and age of spouses at the moment of divorce adjudication as well as place of residence

Na wsi w 2020 r. 39,0% rozwiedzionych małżeństw nie posiadało dzieci (w miastach – 43,4%). W porównaniu z 2010 r. odsetek ten wzrósł o 4,0 p. proc. (w miastach o 1,1 p. proc.). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich udział ten wahał się od 35,7% w województwie lubuskim do 42,7% w województwie świętokrzyskim. Prawie we wszystkich województwach, w stosunku do 2010 r., odnotowano wzrost wartości tego odsetka. Spadek odnotowano w województwach pomorskim (o 0,5 p. proc.) i lubuskim (o 0,1 p. proc.).

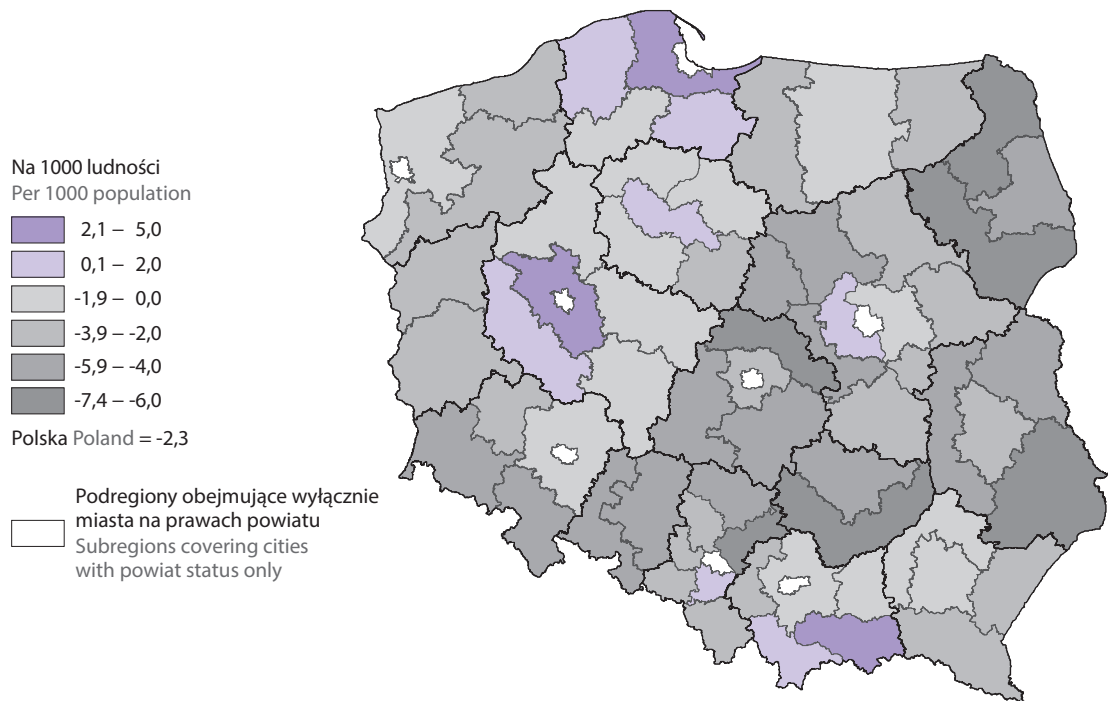
Prawie 8,3 tys. małżeństw z obszarów wiejskich rozwiedzionych w 2020 r. posiadało dzieci. Najwięcej spośród nich miało jedno dziecko – 53,4% (w miastach – 60,3%), a kolejne 38,2% dwoje (w miastach – 34,3%). Przeciętnie w 2020 r. na 1 rozwiedzione małżeństwo na wsi przypadało 1,6 dziecka (w miastach – 1,4).

W 2020 r. na obszarach wiejskich odnotowano 147,2 tys. urodzeń żywych, tj. o 14,1% mniej niż w 2010 r. W miastach w tym okresie odnotowano podobny spadek liczby urodzeń żywych, tj. o 14,0%. Urodzenia żywe z obszarów wiejskich stanowiły w 2020 r. 41,4% ogółu urodzeń żywych w kraju. Mimo iż zdecydowana większość dzieci na terenach wiejskich przyszła na świat w związkach małżeńskich – 78,2% (w miastach – 70,4%), to odsetek dzieci urodzonych poza formalnymi związkami w stosunku do 2010 r. wzrósł o 4,8 p. proc. (w mia-

stach o 6,5 p. proc.) z 17,0% do 21,8% (w miastach z 23,1% do 29,6%). W układzie terytorialnym obszarów wiejskich udział urodzeń pozamałżeńskich w 2020 r. był bardzo zróżnicowany i kształtował się w granicach od 10,7% w województwie małopolskim i 8,7% w jego podregionie nowosądeckim do 44,7% w województwie zachodniopomorskim i podregionie szczecińsko-pyrzyckim (48,2%) tego województwa (co niemal odpowiadało rozkładowi odsetka udziału małżeństw wyznaniowych).

W 2020 r., zarówno na wsi jak i w miastach, odnotowano ujemny przyrost naturalny. Liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń żywych na wsi o 34,8 tys. osób, a w miastach o 87,2 tys. osób. Wartość wskaźnika w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosła odpowiednio minus 2,3 i minus 3,8, i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 3,7 na wsi i 4,4 w miastach.

Mapa 6. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.
Map 6. Natural increase in rural areas by subregions in 2020

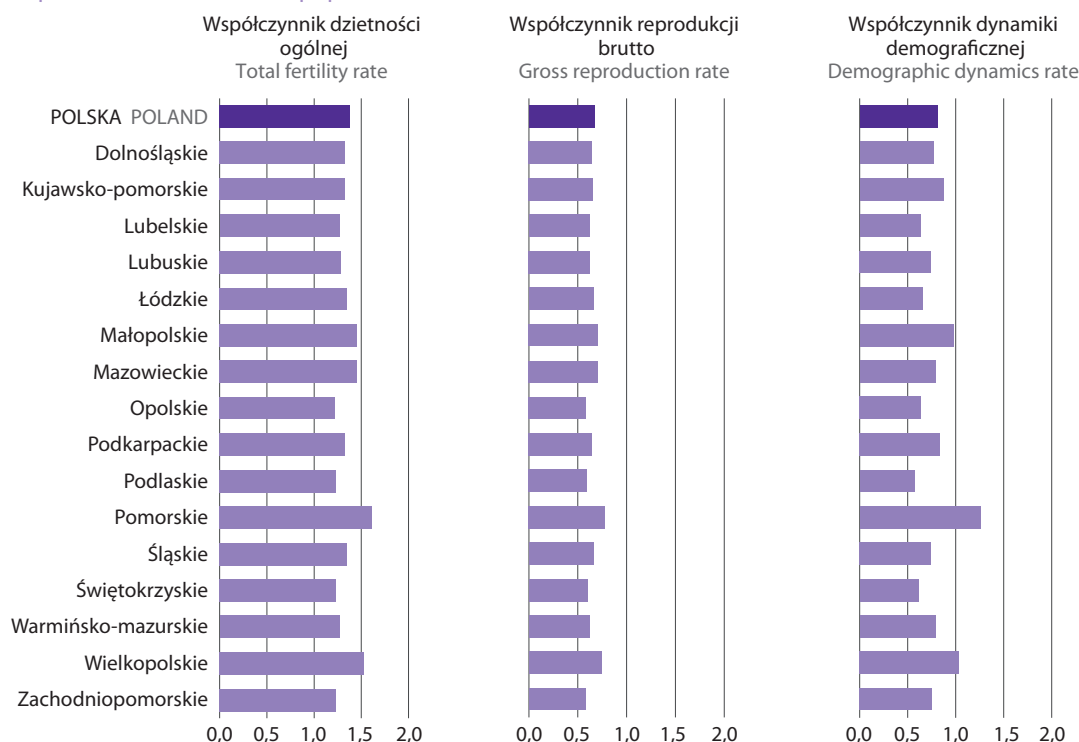

W większości województw i podregionów obszarów wiejskich odnotowano ujemny przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 ludności. Dodatnią wartość wskaźnik ten przyjął w województwach pomorskim (2,4) i wielkopolskim (0,4) oraz w 10 podregionach, w tym najwyższą w podregionie gdańskim województwa pomorskiego (5,0).

Kolejnym miernikiem procesu reprodukcji ludności jest współczynnik dynamiki demograficznej. Współczynnik ten wyraża stosunek liczby urodzeń żywych zarejestrowanych w badanym okresie na danym terytorium do liczby zgonów w tym samym czasie. W odróżnieniu od przyrostu naturalnego, który wskazuje na różnicę między liczbą urodzeń a zgonów, wskaźnik ten odzwierciedla wzajemne proporcje między tymi zjawiskami.

Wartość współczynnika dynamiki demograficznej (podobnie jak wartość przyrostu naturalnego) w omawianym czasie na obszarach wiejskich zmalała z 1,135 w 2010 r. do 0,809 w 2020 r. (w miastach z 1,064 do 0,705), co oznacza że liczba urodzeń nie kompensowała już liczby zgonów. W podziale terytorialnym obszarów wiejskich wartość tego współczynnika była wyższa od jedności w województwach o dodatnim przyroście naturalnym tj. pomorskim (1,255) i wielkopolskim (1,035) oraz w 10 podregionach, spośród których najwyższą wartość przyjął w podregionie gdańskim województwa pomorskiego (1,594). W odniesieniu do 2010 r., wartość tego współczynnika zmalała we wszystkich województwach.

Wykres 11. Współczynniki reprodukcji ludności obszarów wiejskich w 2020 r.
 Chart 11. Reproduction rates of rural population in 2020

W 2020 r. na terenach wiejskich na 1000 kobiet będących w wieku rozrodczym 15–49 lat przypadało 40,5 urodzeń żywych (w miastach – 39,5), tj. o 5,2 mniej niż w 2010 r. (w miastach mniej o 2,6). W układzie terytorialnym omawiany wskaźnik płodności oscylował w granicach od 35,5 w województwie zachodniopomorskim oraz 31,7 w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego do 47,4 w województwie pomorskim i 53,2 w jego podregionie gdańskim.

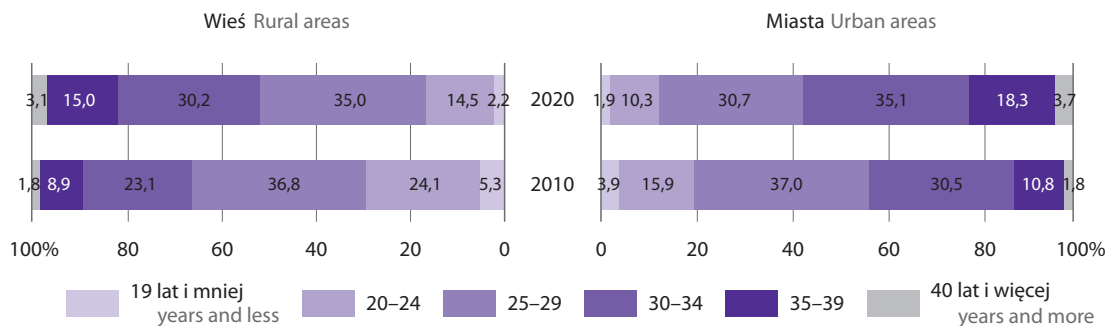
Podobnie jak wskaźnik płodności, tak i współczynnik dzietności ogólnej, wyrażający liczbę dzieci urodzonych przez jedną kobietę w wieku rozrodczym, osiągnął wyższą wartość na obszarach wiejskich (1,377) niż w miastach (1,375). Wartość wskaźnika na tym poziomie oznacza brak prostej zastępowalności pokoleń zarówno na obszarach wiejskich, jak i w miastach. Należy również zaznaczyć, że w porównaniu z 2010 r. omawiany współczynnik zmalał na wsi, podczas gdy w miastach wzrósł. W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich był on bardzo zróżnicowany i kształtował się w granicach od 1,218 w województwie opolskim do 1,617 w województwie pomorskim. W porównaniu z 2010 r. spadek jego wartości zanotowano w większości województw z wyjątkiem opolskiego, w którym nastąpił wzrost.

Współczynnik reprodukcji brutto na obszarach wiejskich w 2020 r. kształtował się na poziomie 0,670 na wsi i w miastach tak więc średnio na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadało 670 żywo urodzonych córek. Wynika z tego, że generacja matek zostanie zastąpiona przez mniej liczną o 33,0% populację córek. Analogicznie jak w przypadku współczynnika dzietności ogólnej, wartość współczynnika reprodukcji brutto na wsi w 2020 r. była niższa niż w 2010 r. (w miastach wyższa). W układzie terytorialnym jego wartość kształtowała się od 0,582 w województwie zachodniopomorskim do 0,779 w województwie pomorskim. Zatem w województwie zachodniopomorskim generacja matek będzie zastąpiona przez populację córek średnio o 41,8% mniej liczną niż populacja matek, a w województwie pomorskim o 22,1%. W porównaniu z 2010 r. wartość współczynnika dynamiki demograficznej zmalała w większości województw, a wzrosła jedynie w województwie opolskim.

Przemiany demograficzne, świadomość społeczna, chęć osiągnięcia w pierwszej kolejności wykształcenia i stabilizacji materialnej powodują, że kobiety coraz później decydują się na urodzenie dziecka. W 2020 r. na wsi wiek środkowy matek wyniósł 29,8 lat (w miastach – 30,9), czyli o 2,1 lata więcej niż w 2010 r. (w miastach więcej o 1,8 lat). W przekroju terytorialnym najwyższy wiek środkowy matek odnotowano w województwie dolnośląskim (30,3 lat) i podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (31,5 lat), a najniższy w województwie zachodniopomorskim (29,1 lat) i w podregionie starogardzkim województwa pomorskiego (28,4 lat).

Analiza struktury wieku matek potwierdziła również, że coraz więcej kobiet podejmowało decyzję o macierzyństwie później, niż miało to miejsce w 2010 r. W populacji 147,2 tys. matek zamieszkujących w 2020 r. tereny wiejskie, 35,0% było w wieku 25–29 lat. Także w 2010 r. ten przedział wiekowy był najliczniej reprezentowany (36,8%). W wieku 30–34 lata było 30,2% matek, czyli o 7,2 p. proc. więcej niż w 2010 r. W miastach to właśnie w tej grupie wiekowej odnotowano najwięcej matek (35,1%), choć 10 lat wcześniej najliczniej reprezentowana była młodsza grupa wiekowa, tj. 25–29 lat (37,0%).

Wykres 12. Struktura urodzeń żywych według grup wieku matek i miejsca zamieszkania
Chart 12. Structure of live births by age groups of mothers and place of residence

Jednym z czynników wyraźnie kształtującym wskaźniki demograficzne jest liczba zgonów. W 2020 r. zaobserwowano znaczny jej wzrost, co bezpośrednio i pośrednio związane było z pandemią COVID-19 oraz bardzo dużym obciążeniem systemu służby zdrowia, który nie był w stanie zapewnić opieki zdrowotnej w takim stopniu jak we wcześniejszych latach.

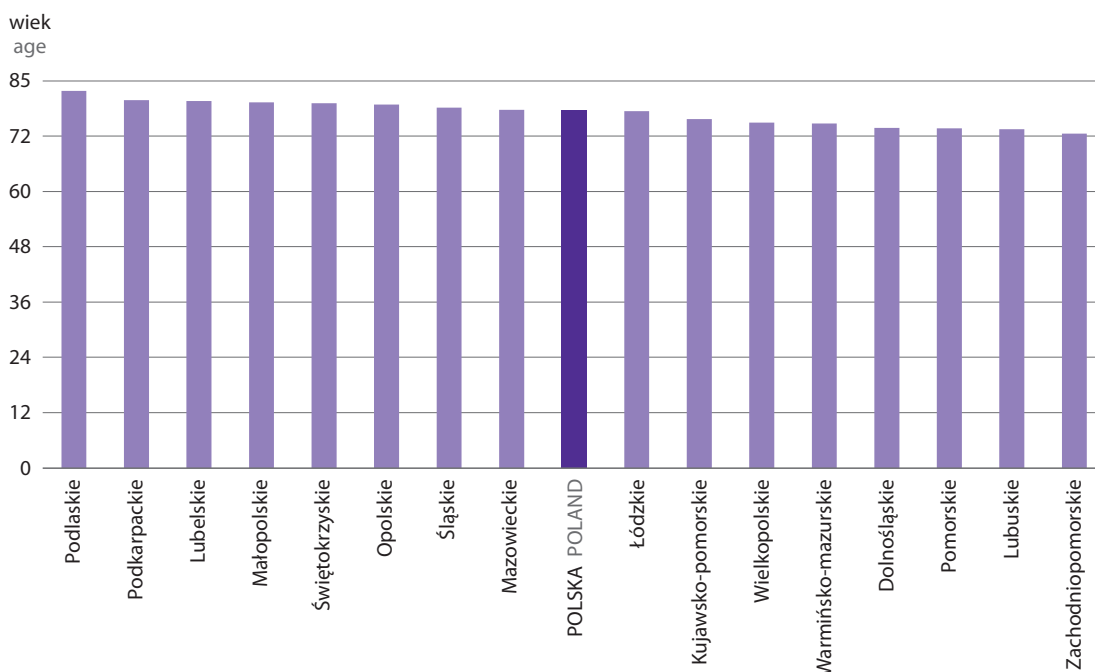
W 2020 r. na wsi odnotowano 182,0 tys. zgonów (w tym 53,9% stanowili mężczyźni) tj. o 20,5% więcej niż w 2010 r. W miastach liczba zgonów w badanych latach wzrosła o 29,9% i osiągnęła wartość 295,4 tys. osób (51,3% mężczyzn). W przeliczeniu na 1000 ludności, liczba zgonów na wsi w porównaniu z 2010 r. wzrosła z 10,0 do 11,9 (w miastach z 9,7 do 12,8). Najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął na obszarach wiejskich województwa podlaskiego (14,4 zgony na 1000 ludności) i w jego podregionie łomżyńskim (15,5), najniższą zaś w województwie pomorskim (9,3) i jego podregionie gdańskim oraz podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego (po 8,3).

W 2020 r. na obszarach wiejskich odnotowano 544 zgony niemowląt, tj. o 315 mniej niż w 2010 r., natomiast w miastach 726 zgonów, czyli o 472 mniej niż dekadę wcześniej. Współczynnik umieralności niemowląt określający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych, wyniósł 3,7 (w miastach 3,5) i był niższy o 1,3 w porównaniu z 2010 r. (w miastach o 1,5). W układzie terytorialnym w 2020 r. na terenach wiejskich wartość tego współczynnika była bardzo zróżnicowana. Najniższą wartość charakteryzowała województwo podlaskie (1,9) oraz jego podregion białostocki i podregion gliwicki województwa śląskiego, w których nie odnotowano zgonów niemowląt. Najwyższą wartość opisywanego wskaźnika zaobserwowano w województwie zachodniopomorskim (4,7) i w podregionie wałbrzyskim województwa dolnośląskiego (6,5).

Na obszarach wiejskich w 2020 r. wiek środkowy osób zmarłych wyniósł 77,5 lat (w miastach – 76,9 lata). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich wskaźnik ten charakteryzował się znaczną rozpiętością od 72,5 roku w województwie zachodniopomorskim i 71,9 w jego podregionie koszalińskim do 81,8 lat w województwie podlaskim i 82,2 w jego podregionie łomżyńskim. Porównanie struktury wieku osób zmarłych w 2010 r. i 2020 r. potwierdza, że zwiększa się długość życia ludności zarówno na wsi jak i w mia-

stach. W 2010 r. na wsi udział osób, które zmarły w wieku 80 lat i więcej wyniósł 40,7%, a w 2020 r. – 44,7% (w miastach wzrósł z 35,5% do 43,0%).

Wykres 13. Wiek środkowy osób zmarłych^a na obszarach wiejskich w 2020 r.
Chart 13. Median age of the deceased^a in rural areas in 2020

^a Mediana wieku (wiek środkowy) osób zmarłych jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa osób zmarłych już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

^a Median age of the deceased is a parameter determining the exact age, which half of the deceased has already exceeded and second half has not reached yet.

Z danych dotyczących przyczyn zgonów w 2019 r. wynika, że niezmiennie najczęstszym powodem śmierci są choroby układu krążenia. Na obszarach wiejskich w 2019 r. na 10 tys. ludności przypadają 42,4 zgonu z tej przyczyny, w miastach nieco mniej – 41,9 i w porównaniu z 2010 r. wartość tego wskaźnika spadła o 6,9 zgonów na wsi i o 0,6 w miastach. Drugą co do częstości występowania przyczyną zgonów są nowotwory złośliwe. W przeliczeniu na 10 tys. ludności wskaźnik ten na wsi przyjął niższe wartości niż w miastach i wyniósł 22,9 wobec 28,3, ale był wyższy niż 10 lat wcześniej odpowiednio o 1,0 i 2,9. W dalszej kolejności znalazły się choroby układu oddechowego – 6,4 (w miastach – 7,5) oraz zewnętrzne przyczyny zgonów – 5,8 (w miastach – 4,8).

Analiza obszarów wiejskich w podziale terytorialnym wskazuje, że najwięcej zgonów na 10 tys. ludności, których powodem były choroby układu krążenia, zanotowano w województwie świętokrzyskim (57,9) i w podregionie łomżyńskim województwa podlaskiego (65,1), a najmniej w województwie wielkopolskim (33,6) i podregionie bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego (25,0). W przypadku chorób nowotworowych wskaźnik ten osiągnął najwyższą wartość w województwach dolnośląskim i lubuskim (po 25,3) i podregionie szczecińsko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (29,5), najniższą zaś w województwie podkarpackim (19,7) i podregionie gdańskim województwa pomorskiego (16,7).

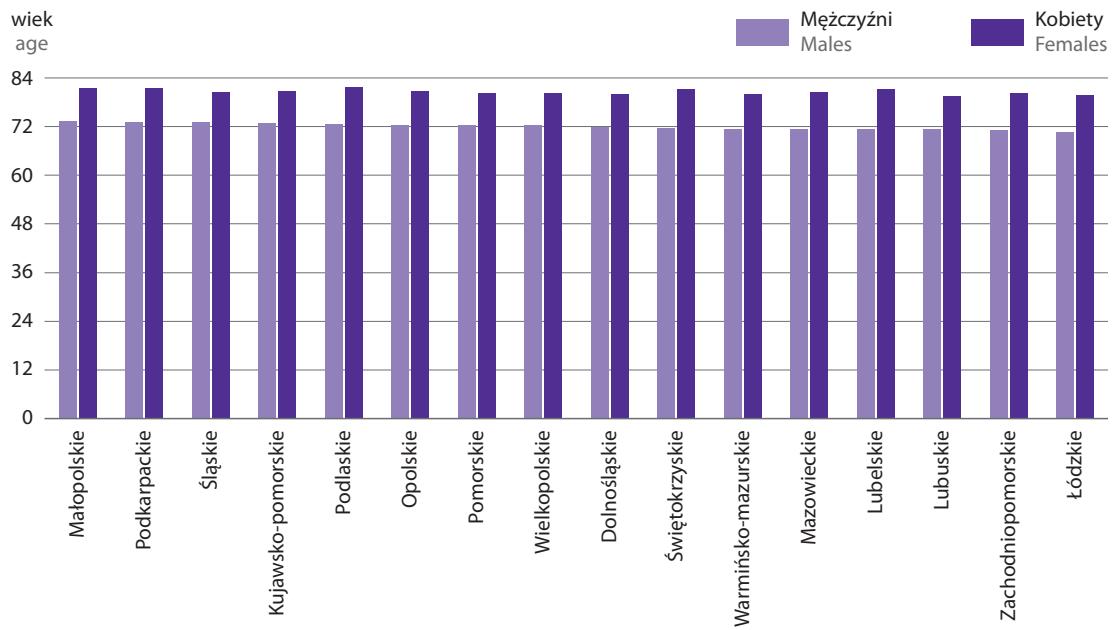
Według wstępnych danych dotyczących przyczyn zgonów w 2020 r. na obszarach wiejskich z powodu COVID-19 zmarło 14,9 tys. osób (w miastach 26,6 tys.), co stanowiło 8,2% wszystkich zgonów na wsi (9,0% w miastach). W przeliczeniu na 10 tys. ludności obszarów wiejskich wskaźnik ten przyjął wartość 9,7 (w miastach 11,6). Z powodu chorób układu krążenia odnotowano 46,1 zgonów na 10 tys. ludności (w miastach 45,1), a chorób nowotworowych 24,9 zgonu (w miastach 30,7).

PRZECIĘTNE DALSZE TRWANIE ŻYCIA wyraża średnią liczbę lat, jaką ma do przeżycia noworodek urodzony w danym roku, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

W ostatnich latach w Polsce obserwuje się wydłużanie przeciętnego dalszego trwania życia ludności. Dla chłopców urodzonych w 2020 r. przeciętną długość życia ustalono na 72,1 lata (w miastach – 72,9), a dla dziewczynek 80,6 lat (w miastach 80,8). W porównaniu z 2010 r. było to odpowiednio o 0,7 roku więcej i 0,1 mniej (w miastach więcej o 0,3 i 0,2). W układzie terytorialnym najwyższą wartością przeciętnej długości dalszego trwania życia dla chłopców charakteryzowało się województwo małopolskie – 73,2 lat, a dla dziewczynek województwo podlaskie – 81,7. Z kolei najniższą wartość tego wskaźnika dla chłopców odnotowano w województwie łódzkim – 70,7 lat, a dla dziewczynek w województwie lubuskim – 79,4.

Wykres 14. Przeciętne dalsze trwanie życia ludności obszarów wiejskich urodzonej w 2020 r.

Chart 14. Life expectancy of rural population born in 2020

Migracje ludności na pobyt stały

Migration of population for permanent residence

MIGRACJE WEWNĘTRZNE LUDNOŚCI na pobyt stały są to zmiany miejsca stałego pobytu, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy w celu osiedlenia się na stałe oraz przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie. W przypadku gminy miejsko-wiejskiej migracją jest również zmiana miejsca zamieszkania między terenami miejskimi i wiejskimi gminy. Migracje wewnętrzne ludności nie uwzględniają zmian adresu w granicach tej samej jednostki, gdyż takie przemieszczenie nie powoduje zmiany w liczbie i strukturze ludności tej jednostki.

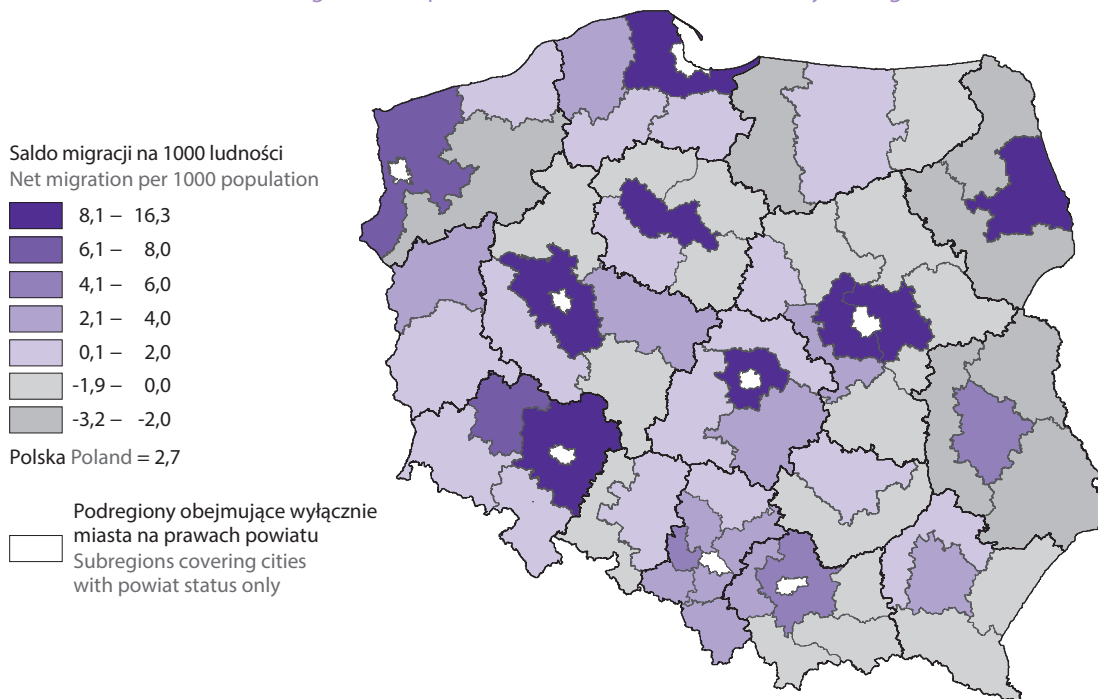
MIGRACJE ZAGRANICZNE LUDNOŚCI to przemieszczenia ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania. W publikacji prezentowane są dane o migracjach zagranicznych na pobyt stały na okres co najmniej 12 miesięcy.

SALDO MIGRACJI dla obszarów wiejskich jest to różnica między napływem ludności na wieś z miast i z zagranicy a odpływem ludności ze wsi do miast i za granicę.

W 2020 r. w Polsce odnotowano dodatnie saldo migracji zagranicznych na pobyt stały, które wyniosło 4,5 tys. osób, co oznacza że w omawianym roku do kraju przyjechało na stałe więcej osób niż z niego wyjechało. Wpływ na to miało dodatnie saldo migracji na obszarach wiejskich (41,1 tys. osób), które przewyższyło ujemne saldo w miastach (minus 36,6 tys. osób). W przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji na wsi wyniosło 2,7, podczas gdy w miastach minus 1,6. W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich najniższe, ujemne wartości tego wskaźnika zaobserwowano w województwach Polski wschodniej (lubelskim i warmińsko-mazurskim), a w województwie świętokrzyskim saldo wyniosło 0,0. W pozostałych województwach wskaźnik przyjął wartość dodatnią, najwyższą w województwie dolnośląskim (6,6). Na poziomie podregionów jego wartość wahała się od minus 3,2 w podregionie szczecińsko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego do 16,3 w podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego.

Mapa 7. Migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

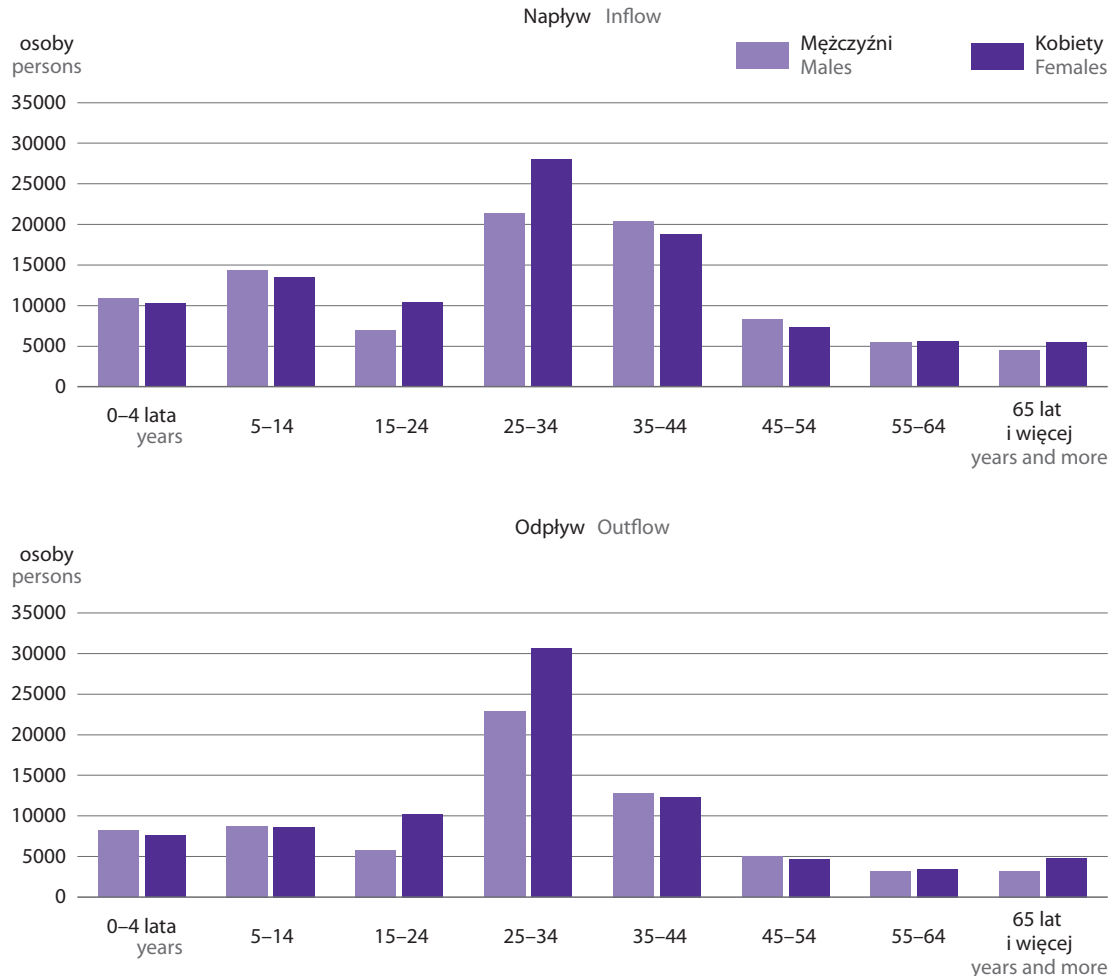
Map 7. Internal and international migration for permanent residence in rural areas by subregions in 2020

Saldo migracji wewnętrznych w 2020 r. na obszarach wiejskich wyniosło 39,4 tys. osób. Z miast na tereny wiejskie napłynęło 191,6 tys. osób (o 5,3% mniej niż w 2010 r.), a ze wsi do miast wyemigrowało 152,2 tys. osób (o 2,7% mniej niż w 2010 r.). Wśród ludności migrującej na tereny wiejskie przeważały kobiety (51,9%) i osoby w wieku produkcyjnym (65,4%). Najczęściej na zamieszkanie na wsi zdecydowali się młodzi ludzie w wieku 25–34 lata (25,8%) i to wraz z całym rodzinami, o czym może świadczyć duży udział osób w wieku 14 lat i mniej (25,6%).

Wykres 15. Napływ^a i odpływ^b ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku i płci w 2020 r.

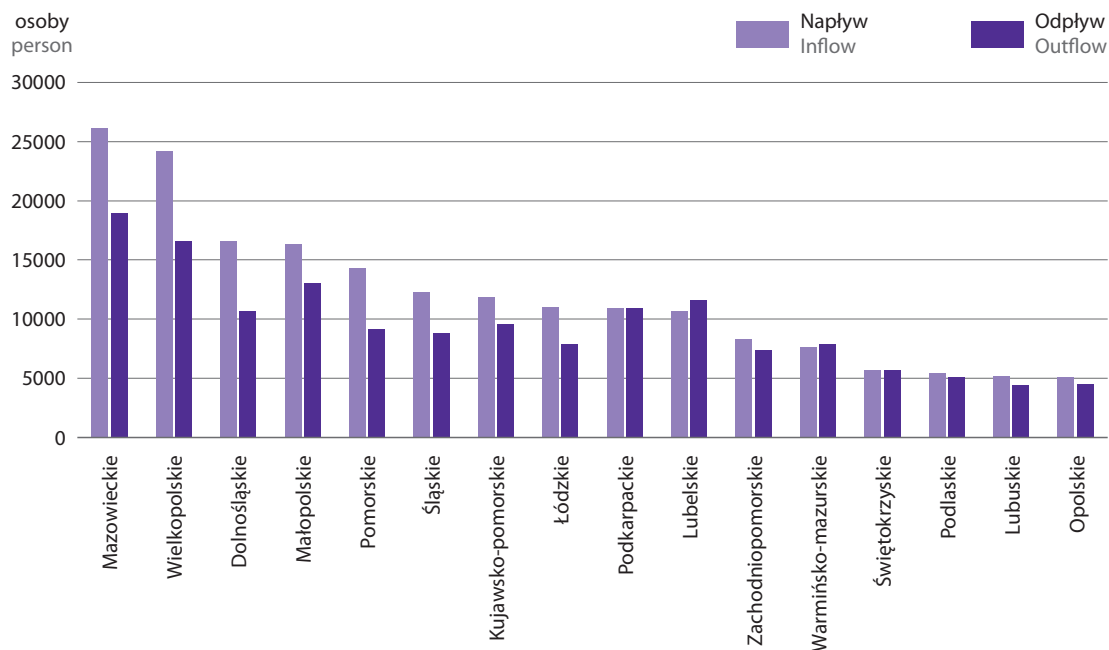
Chart 15. Inflow^a and outflow^b of population for permanent residence in rural areas by age groups and sex in 2020

a Zameldowania na pobyt stały. b Wymeldowania z pobytu stałego.
a Registrations for permanent residence. b Deregistrations from permanent residence.

W 2020 r. dodatnie saldo migracji wewnętrznych cechowało obszary wiejskie większości województw, a najwyższe zanotowano w województwie wielkopolskim (7,7 tys. osób). Ujemną wartość saldo migracji wewnętrznych przyjęło w województwach Polski wschodniej (lubelskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim). Największy napływ ludności na obszary wiejskie odnotowano w województwie mazowieckim (26,1 tys. osób), a najmniejszy w województwie opolskim (5,1 tys.).

Wykres 16. Napływ^a i odpływ^b ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich w 2020 r.
Chart 16. Inflow^a and outflow^b of population for permanent residence in rural areas in 2020

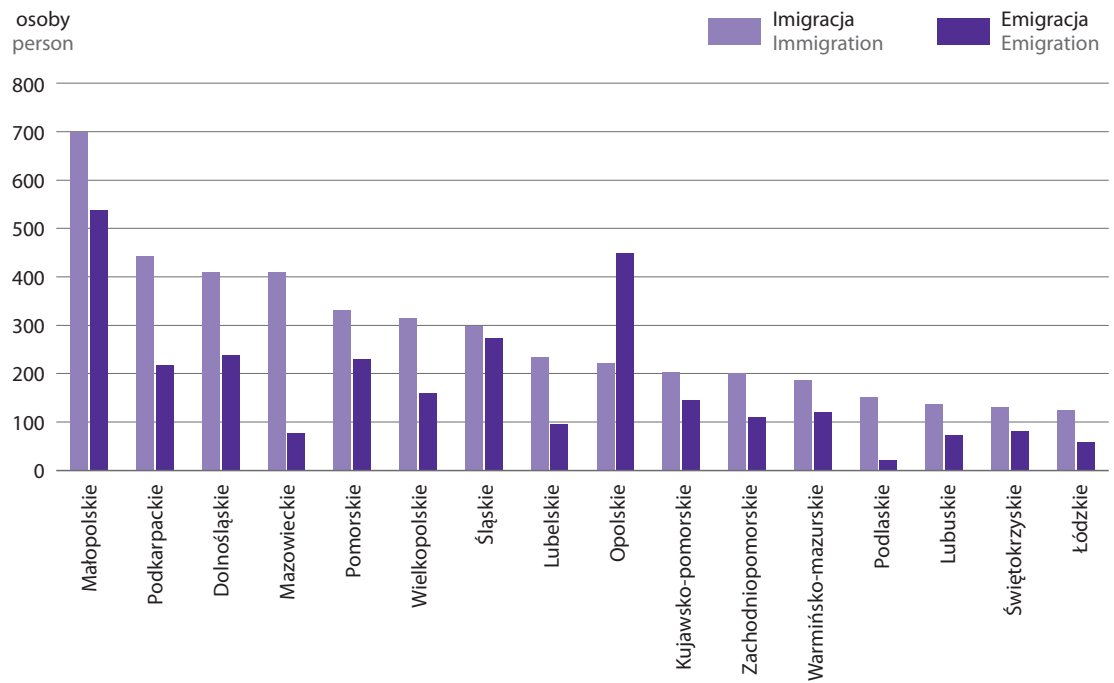
a Zameldowania na pobyt stały. b Wymeldowania z pobytu stałego.

a Registrations for permanent residence. b Deregistrations from permanent residence.

Z kolei saldo migracji zagranicznych, zarówno na wsi jak i w miastach, osiągnęło wartości dodatnie wynoszące odpowiednio 1,6 tys. i 2,9 tys. osób. Należy zaznaczyć, że 10 lat wcześniej na wsi saldo to wynosiło 59 osób, podczas gdy w miastach było ujemne (minus 2,2 tys. osób). W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich, ujemne saldo migracji zagranicznych wystąpiło w województwie opolskim (minus 228 osób). W pozostałych województwach było dodatnie, a najwyższe w województwie mazowieckim (333 osoby).

Z populacji 13,3 tys. imigrantów, którzy w 2020 r. osiedlili się na stałe w Polsce, 33,9% przybyło na obszary wiejskie. Większość z nich (58,0%) zamieszkało na terenach wiejskich 6 województw: małopolskiego (699 osób), podkarpackiego (444 osoby), dolnośląskiego (411 osób), mazowieckiego (409 osób), pomorskiego (330 osób) i wielkopolskiego (314 osób). Z kolei z grupy 8,8 tys. emigrantów, co trzeci pochodził z obszarów wiejskich. Najwięcej z nich wyemigrowało z terenów wiejskich województw małopolskiego (18,6%) i opolskiego (15,6%). Należy także zaznaczyć, że emigranci z samego podregionu opolskiego stanowili 11,8%.

Wykres 17. Imigracja i emigracja ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich w 2020 r.
 Chart 17. Immigration and emigration of population for permanent residence in rural areas in 2020

Rozdział 3

Chapter 3

Gospodarstwa domowe. Infrastruktura

Households. Infrastructure

Gospodarstwo domowe jako jednostka różni się od pozostałych gospodarujących podmiotów, jego najważniejszym celem jest bowiem zaspokojenie potrzeb swoich mieszkańców oraz zapewnienie im odpowiednich warunków życia. Głównym tego wyznacznikiem jest poziom osiąganego przez nie dochodu, a co za tym idzie ustalony schemat wydatków, jak również preferowany styl życia zamieszkałych w nim osób. W związku z tym, w poniższej analizie zaprezentowano dane dotyczące osiągniętych przez gospodarstwa domowe dochodów, ponoszonych przez nie wydatków oraz ich wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania oraz dostęp do Internetu. W tym kontekście ważne jest nie tylko określenie sytuacji materialnej gospodarstw domowych, ale także poznanie samooceny ich sytuacji materialnej, jak i stopnia zagrożenia ich ubóstwem. Co za tym idzie w sytuacjach zagrożenia podstawowych potrzeb życiowych oraz obniżenia jakości życia mieszkańców ważne jest rozpoznanie instrumentów wsparcia osób i rodzin oraz ich skali.

Duże znaczenie dla jakości życia mieszkańców mają również warunki mieszkaniowe oraz dostęp do sieci rozdzielczych. W tym zakresie przedstawiono dane dotyczące zasobów mieszkaniowych, wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje, odsetka ludności korzystającej z tej instalacji oraz liczby użytkowników Internetu.

Dochody gospodarstw domowych

Household income

W 2020 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych nieznacznie poprawiła się pomimo pandemii COVID-19. Pandemia miała znaczący wpływ zwłaszcza na poziom i strukturę wydatków. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody, ale w porównaniu z rokiem poprzednim zauważalnie mniej wydawały. Wydatki zmieniały się w odpowiedzi na dynamikę pandemii i wynikające z niej ograniczenia.

DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych płaconych z tytułu dochodów (z pracy najemnej, ze świadczeń społecznych – z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych), bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płacone przez ubezpieczonego pracownika oraz bez podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek.

W skład dochodu rozporządzalnego wchodzi:

- 1) dochód z pracy najemnej – uzyskany we wszystkich miejscach pracy danego członka gospodarstwa domowego, niezależnie od długości trwania okresu pracy i rodzaju umowy o pracę – który obejmuje wszystkie dochody uzyskiwane z tytułu pracy najemnej, w tym: wynagrodzenia, wypłaty niezaliczone do wynagrodzeń (np. dodatek za rozłąkę, ekwiwalent pieniężny za używanie własnej odzieży zamiast roboczej, kwoty uzyskane z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych), zasiłki chorobowe (pobrane w czasie trwania stosunku pracy), wyrównawcze, opiekuńcze, dochody w formie niepieniężnej (opłacone przez pracodawcę);

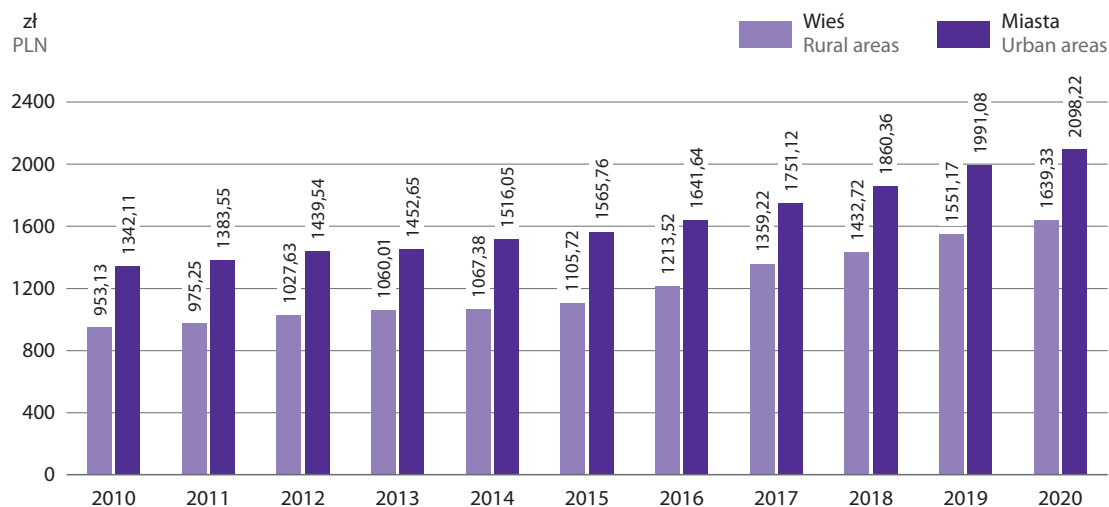
- 2) dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, który stanowi różnicę między wartością produkcji rolniczej (łącznie ze spożyciem naturalnym) a poniesionymi na nią bieżącymi nakładami (tj. zakup produktów i usług, wynagrodzenie i składki na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne pracowników najemnych). Dochód ten jest pomniejszony o podatki związane z prowadzeniem gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie oraz od 2004 r. powiększony o dopłaty dla rolnictwa;
- 3) dochód z pracy na własny rachunek, który stanowi część dochodu uzyskanego z prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek (poza gospodarstwem indywidualnym w rolnictwie) oraz dochód z wykonywania wolnego zawodu, jaki został przeznaczony na pozyskanie towarów i usług konsumpcyjnych na potrzeby gospodarstwa domowego oraz na inwestycje o charakterze mieszkaniowym (zakup, budowa, remont lub modernizacja mieszkania lub domu mieszkalnego);
- 4) dochód z własności (odsetki, udziały w zyskach z działalności gospodarczej, dywidendy, nadwyżka bilansowa w spółdzielniach) i dochód z wynajmu nieruchomości – budynków, gruntów – niezwiązanych z prowadzoną działalnością gospodarczą (tj. przychody minus nakłady);
- 5) dochód ze świadczeń społecznych, tj.:
 - a) dochód ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych, który obejmuje: emerytury, renty, zasiłki (w tym chorobowy – po ustaniu stosunku pracy), świadczenia rehabilitacyjne i jednorazowe odszkodowania powypadkowe oraz od 2005 r. renty strukturalne dla rolników indywidualnych,
 - b) dochód z pozostałych świadczeń społecznych, który obejmuje m.in.: zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki i świadczenia przedemerytalne, świadczenia rodzinne, świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+” – od II kwartału 2016 r., rentę socjalną, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielane na podstawie ustawy o pomocy społecznej, stypendia oraz pomoc od instytucji niekomercyjnych (w tym dary);
- 6) pozostały dochód, które obejmuje m.in. dary od osób prywatnych (w tym alimenty), odszkodowania z tytułu ubezpieczeń w instytucjach ubezpieczeniowych, wygrane w grach hazardowych i loteryjnych.

Dochód rozporządzalny przeznaczony jest na wydatki oraz przyrost oszczędności.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego w kraju w 2020 r., w zaokrągleniu do 1 zł, ukształtował się na poziomie 5375 zł i był o 2000 zł wyższy niż w 2010 r. i o 282 zł niż w 2019 r. Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę oraz strukturę dochodów gospodarstw domowych jest ich miejsce zamieszkania. W 2020 r. dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych na wsi wynosił 1639 zł i był o 21,9% niższy niż w miastach. Różnica ta w głównej mierze determinowana była większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś – 3,04 osób wobec 2,31 w gospodarstwach domowych w miastach. Jednak to w przypadku gospodarstw domowych na wsi w porównaniu z 2010 r. odnotowano większą dynamikę wzrostu przeciętnych dochodów przypadających na 1 osobę niż w miastach (72,0% wobec 56,3%). W stosunku do 2019 r. wzrosty te wyniosły odpowiednio 5,7% na wsi i 5,4% w miastach.

Wykres 18. Przekiętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania

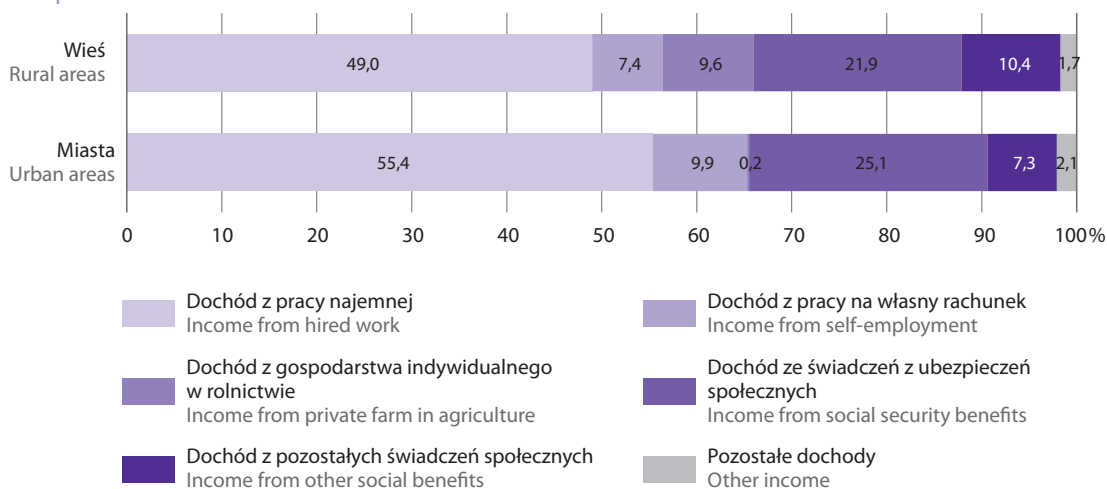
Chart 18. Average monthly available income per capita in households by place of residence

Dochody rozporządzone wiejskich gospodarstw domowych w 2020 r. w głównej mierze (w 49,0%) składały się z dochodów z pracy najemnej (w miastach – w 55,1%). Znaczny odsetek stanowiły również dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych – 21,9% (w miastach – 25,1%) oraz dochody z pozostałych świadczeń społecznych – 10,4% (w miastach – 7,3%). W stosunku do 2010 r. dla każdej z tych grup odnotowano wzrost przeciętnych dochodów na osobę, a największy – ponad 4,5-krotny – w przypadku dochodów z pozostałych świadczeń społecznych, tj. świadczeń finansowanych z budżetu państwa bądź gmin, ze specjalnych funduszy, jak również towarów i usług otrzymanych od instytucji niekomercyjnych. Są to przede wszystkim zasiłki rodzinne, dodatki do zasiłków rodzinnych, świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+”, świadczenie pielęgnacyjne, zasiłki pielęgnacyjne, dodatki mieszkaniowe, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielone na podstawie ustawy o pomocy społecznej, renty socjalne, stypendia, jak również zasiłki dla bezrobotnych i inne świadczenia z Funduszu Pracy oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne.

Wykres 19. Struktura przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródła utrzymania^a i miejsca zamieszkania w 2020 r.

Chart 19. Structure of average monthly available income per capita in households by source of maintenance^a and place of residence in 2020

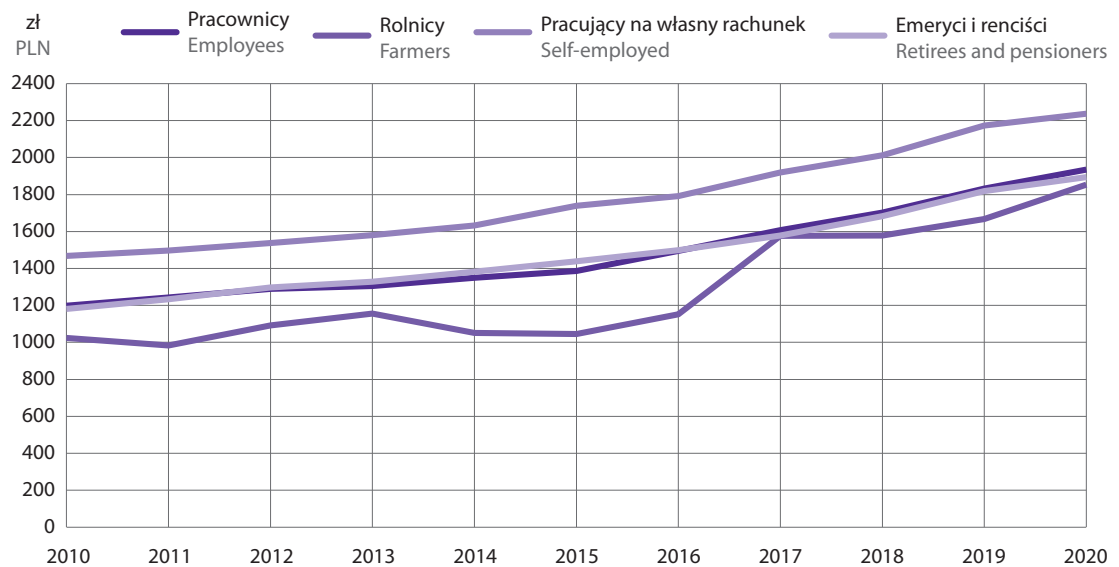

^a Wyłącznego lub głównego.
^a Exclusive or main.

Relatywnie duże zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków odnotowano w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych. W 2020 r. najwyższy przeciętny dochód osiągały gospodarstwa domowe rolników (7935 zł), a w następnej kolejności pracujących na własny rachunek (7504 zł). W przeliczeniu na 1 osobę w gospodarstwie domowym najwyższy dochód przypadła natomiast w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek (2238 zł). Z kolei gospodarstwa rolników, pomimo tego, że osiągały wysokie dochody na 1 gospodarstwo domowe, miały najniższe dochody rozporządzone przypadające na 1 osobę w gospodarstwie domowym (1854 zł) – niższe o 3,4% od średniej krajowej. Spowodowane jest to, podobnie jak w przypadku gospodarstw domowych zamieszkujących obszary wiejskie, większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych rolników – w 2020 r. przeciętne gospodarstwo domowe rolników liczyło 3,77 osoby, podczas gdy gospodarstwo domowe w kraju – 2,61. Należy jednak zauważyć, że w przypadku gospodarstw domowych rolników, w 2020 r. w odniesieniu do 2010 r., odnotowano najwyższy wzrost dochodów rozporządzalnych na 1 osobę (o 80,9%). W latach 2010–2020 gospodarstwa rolników charakteryzowały się największą zmiennością dynamiki dochodów.

Wykres 20. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych

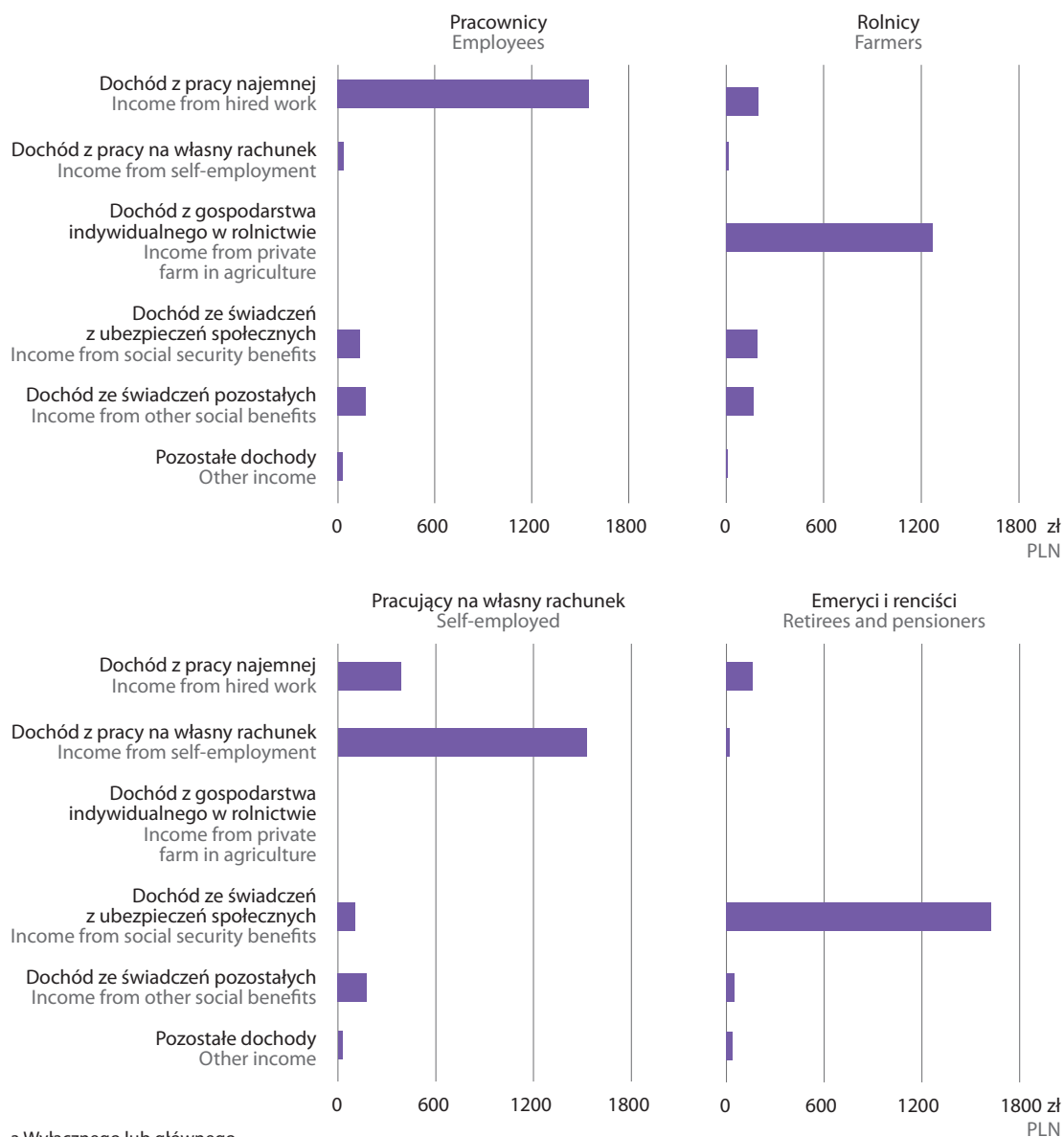
Chart 20. Average monthly available income per capita in households by socio-economic groups

Głównymi składnikami dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych rolników był dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (68,4%), dochód z pracy najemnej (10,7%) oraz dochód ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (10,5%). Dla każdej z tym grup odnotowano wzrost dochodów w porównaniu z 2010 r.

Wykres 21. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródła utrzymania^a i grup społeczno-ekonomicznych w 2020 r.

Chart 21. Average monthly available income per capita in households by source of maintenance^a and socio-economic groups in 2020

Wydatki gospodarstw domowych

Household expenditures

WYDATKI obejmują wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz pozostałe wydatki.

WYDATKI NA TOWARY I USŁUGI KONSUMPCYJNE przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, jak również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory).

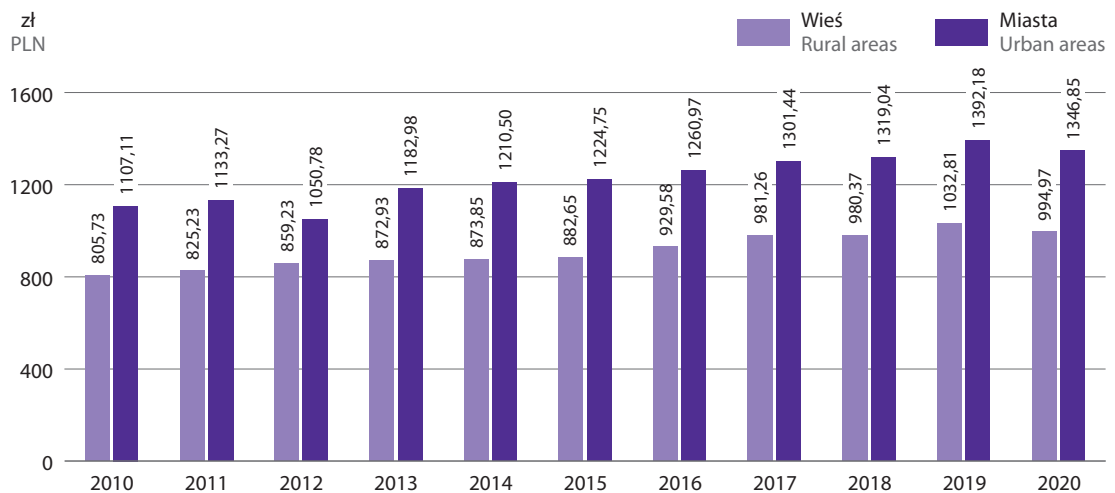
POZOSTAŁE WYDATKI obejmują m.in. kwoty przekazane innym gospodarstwom domowym i instytucjom niekomercyjnym, w tym dary; koszty zakwaterowania młodzieży i studentów uczących się poza domem; alimenty od osób prywatnych; niektóre podatki, np.: od nieruchomości, od spadków i darowizn, od dochodów z własności, z wynajmu i sprzedaży nieruchomości; straty pieniężne.

Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych jest czynnikiem wyraźnie różnicującym poziom i strukturę wydatków gospodarstw domowych. Wyraża się to m.in. większym obciążeniem budżetów rodzin najuboższych wydatkami na żywność i napoje bezalkoholowe oraz na stałe opłaty mieszkaniowe (opłaty za zaopatrzenie w wodę oraz inne usługi związane z zamieszkiwaniem i nośniki energii oraz opłaty na rzecz właścicieli).

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania odnotowano, że w 2020 r. wydatki ponoszone na 1 osobę przez gospodarstwa domowe z obszarów wiejskich wynosiły 995 zł i były o około 26% niższe niż gospodarstwom domowym z miast. Wzrost dochodów rozporządzalnych gospodarstw domowych w latach 2010–2020 przełożył się na wzrost ponoszonych przez nie wydatków, a wzrost ten był wyższy w przypadku wiejskich gospodarstw domowych niż zamieszkałych w miastach i wyniósł odpowiednio 23,5% wobec 21,7%.

Wykres 22. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania

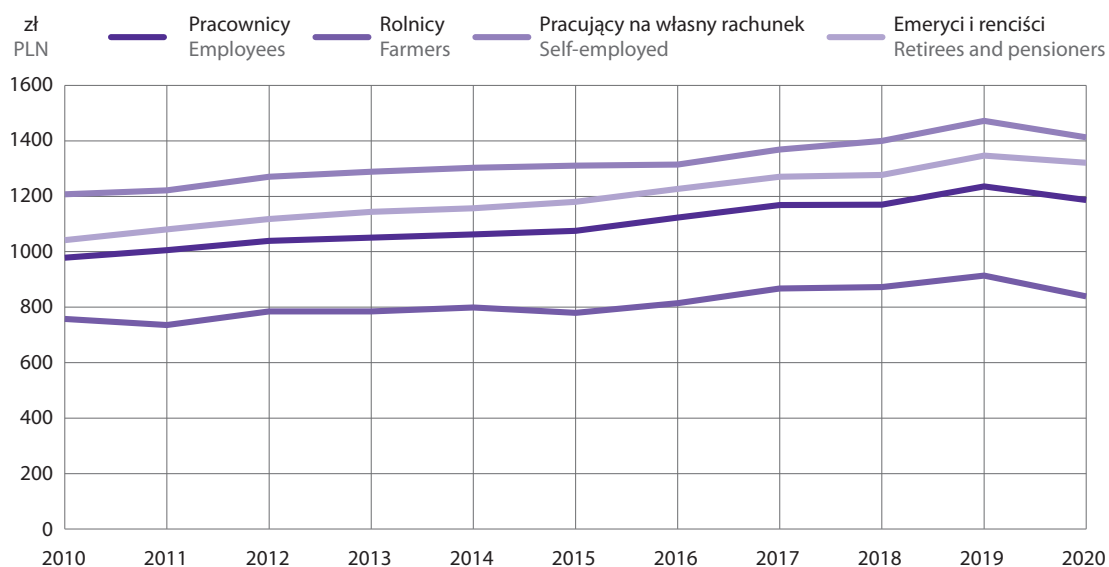
Chart 22. Average monthly expenditures per capita in households by place of residence

Z kolei w przypadku wydatków ponoszonych przez poszczególne grupy społeczno-ekonomiczne, najwyższe miesięczne wydatki na 1 gospodarstwo domowe ponosiły gospodarstwa pracujących na własny rachunek (4735 zł), następnie pracowników (3874 zł) i rolników (3594 zł). Natomiast najwyższe wydatki na 1 osobę ponoszone były w gospodarstwach pracujących na własny rachunek (1412 zł), a najniższe w gospodarstwach domowych rolników (840 zł). Wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych rolników były o 30,6% niższe od przeciętnej dla gospodarstw domowych w Polsce. W porównaniu z 2010 r. we wszystkich grupach gospodarstw domowych odnotowano realny wzrost wydatków na 1 gospodarstwo domowe (od 20,7% w gospodarstwach domowych rolników do 23,9% w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów oraz pracowników) i na 1 osobę w gospodarstwie domowym (od 10,9% w gospodarstwach domowych rolników do 26,8% w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów). Podobnie jak w przypadku dochodu rozporządzalnego w latach 2010–2019, tylko w przypadku gospodarstw domowych rolników w analizowanym okresie odnotowano spadki wysokości wydatków ponoszonych na 1 członka, tj. w 2011 r. i 2015 r. Natomiast w 2020 r. w odniesieniu do 2019 r. spadki ponoszonych wydatków wystąpiły we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych – od 1,9% w gospodarstwach emerytów i rencistów do 8,1% w gospodarstwach domowych rolników. W wyniku pandemii COVID-19 część gospodarstw domowych była zmuszona do podejmowania decyzji m.in. o ograniczaniu wydatków, korzystaniu z oszczędności, zaciąganiu kredytów i pożyczek, sprzedaży części majątku, rezygnacji ze spłaty stałych zobowiązań finansowych czy udzieleniu wsparcia finansowego rodzinie i znajomym.

Wykres 23. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych

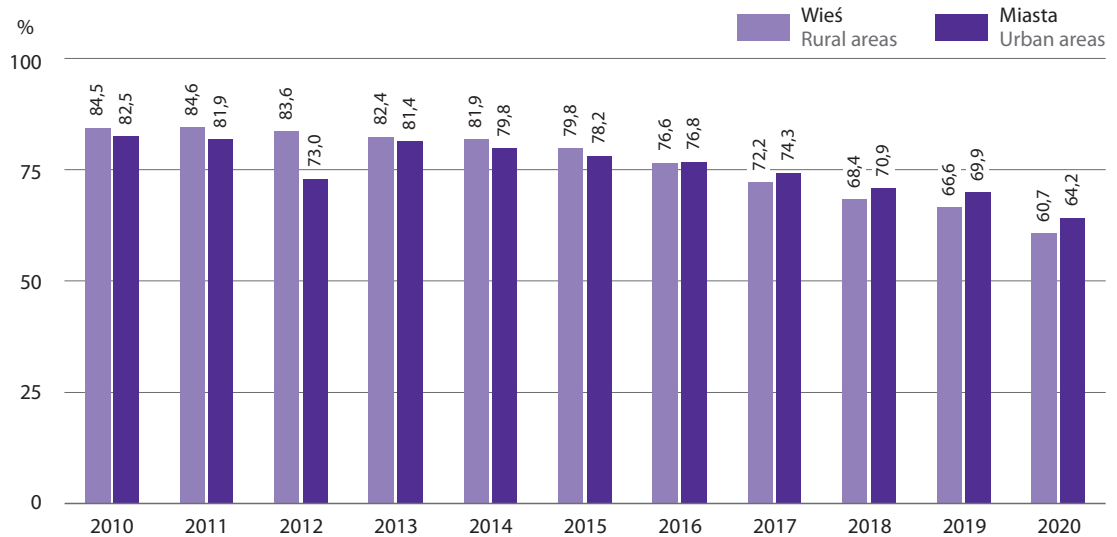
Chart 23. Average monthly expenditures per capita in households by socio-economic groups

Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w kraju w 2020 r. wyniósł 63,0% i był niższy o 20,1 p. proc. w porównaniu z 2010 r. Podobne tendencje odnotowano w przypadku gospodarstw domowych zamieszkałych na wsi jak i w miastach, a spadek ten był większy na wsi niż w miastach i wyniósł 23,8 p. proc. wobec 18,3 p. proc. Na początku analizowanego okresu udział ten dla gospodarstw domowych zamieszkujących obszary wiejskie wyniósł 84,5% i był wyższy o 2,0 p. proc. niż w miastach. W 2011 r. na wsi odnotowano jego nieznaczny wzrost (o 0,1 p. proc.), podczas gdy w miastach miał miejsce jego spadek (o 0,6 p. proc.). Jednak już po 2011 r. notowany był systematyczny spadek wartości wskaźnika na wsi do poziomu 60,7% w 2020 r. Z kolei w miastach po spadkach w latach 2011 i 2012, w 2013 r. wystąpił jego wzrost o 8,4 p. proc., po czym podobnie jak na wsi miał miejsce jego ciągły spadek do 64,2% w 2020 r. Na uwagę zasługuje fakt, że większym udziałem wydatków w dochodach w latach 2010–2015 charakteryzowały się gospodarstwa domowe na wsi, a od 2016 r. udział ten był większy w miastach.

Wykres 24. Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania

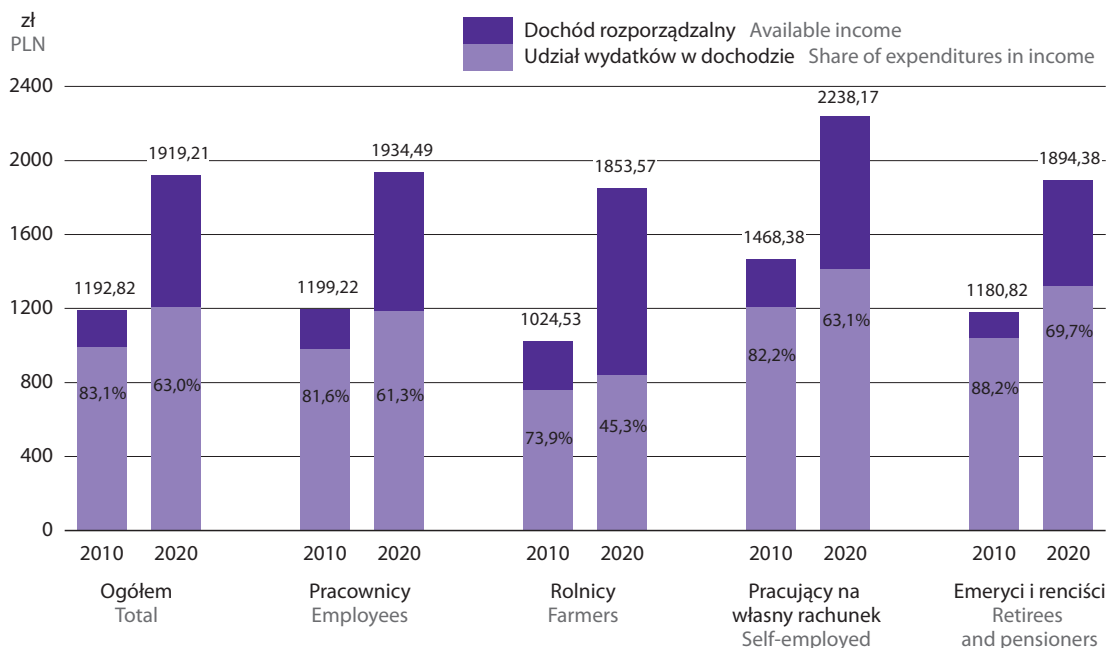
Chart 24. Share of expenditures in available income per capita in households by place of residence

Znaczne zróżnicowanie udziału wydatków w dochodach odnotowano w zależności od typu gospodarstwa domowego. W 2020 r. wahał się on od 45,3% w gospodarstwach domowych rolników do 69,7% w gospodarstwach emerytów i rencistów. W odniesieniu do 2010 r. odnotowano spadek wartości wskaźnika we wszystkich typach gospodarstw domowych, a największy miał miejsce w przypadku gospodarstw domowych rolników (o 28,6 p. proc.).

Wykres 25. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych

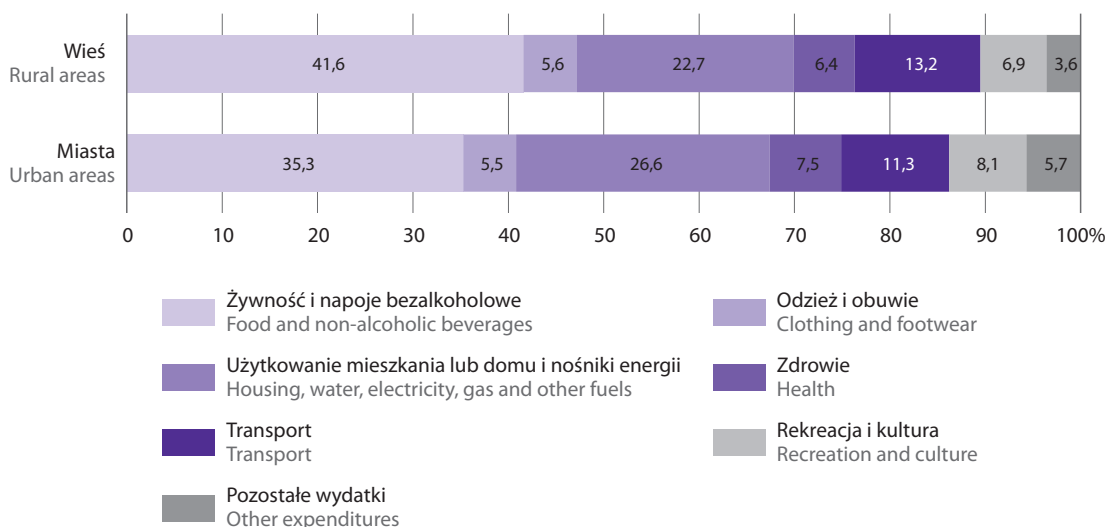
Chart 25. Average monthly available income and expenditures per capita in households by socio-economic groups

Najwyższe wydatki wiejskie gospodarstwa domowe ponosiły na towary i usługi konsumpcyjne – 968 zł na osobę (w miastach – 1290 zł). W gospodarstwach domowych rolników kwota ta wyniosła 822 zł. W analizowanym okresie kwota wydatków na towary i usługi konsumpcyjne, zarówno na wsi jak i w miastach, wzrosła odpowiednio o 25,4% i 22,4%. W przypadku gospodarstw domowych rolników wzrost ten wyniósł 8,6%.

Wykres 26. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2020 r.

Chart 26. Structure of average monthly expenditures per capita in households by place of residence in 2020

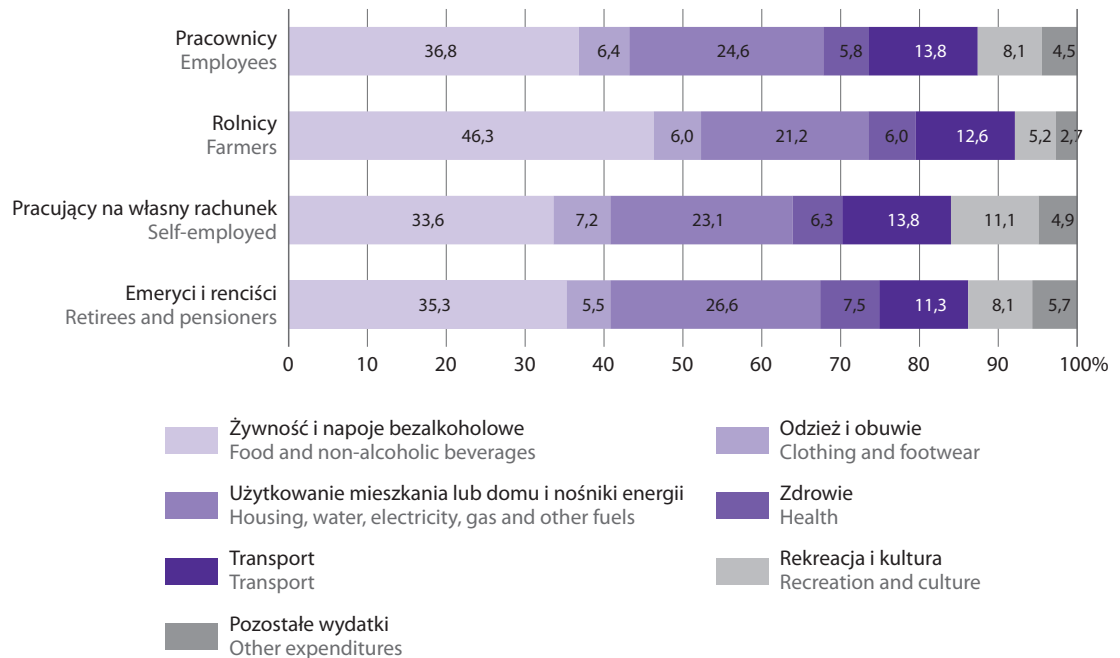
Spośród wydatków na towary i usługi konsumpcyjne najczęściej przeznaczano na żywność i napoje bezalkoholowe – 311 zł na osobę na wsi (w miastach – 350 zł). W porównaniu z 2010 r. gospodarstwa wiejskie na żywność i napoje bezalkoholowe wydawały przeciętnie o 34% więcej (w miastach o 37%). Ta grupa wydatków w związku z pandemią COVID-19 w stosunku do 2019 r. odnotowała największy wzrost, na wsi o 4,8%, w miastach o 7,5%, przy jednoczesnym spadku wydatków na gastronomię oraz zmianie w zakresie częstotliwości, wielkości i struktury dokonywanych zakupów.

Dużym obciążeniem dla gospodarstw domowych były również wydatki na użytkowanie mieszkań lub domu i nośniki energii, na które gospodarstwa na wsi przeznaczały 170 zł na osobę (w miastach – 264 zł), tj. o 6,2% więcej niż w 2010 r. (w miastach o 17,5%). W odniesieniu do 2019 r. gospodarstwa domowe na wsi na ten cel przeznaczały o 2,8% środków więcej, a w miastach o 0,3%.

Kolejną istotną pozycję w wydatkach gospodarstw domowych stanowiły wydatki na transport – 99 zł (w miastach – 112 zł) – w porównaniu z 2010 r. wzrost o 19,3% (w miastach – 9,3%), a z 2019 r. spadek o 13,2% (w miastach – 11,6%). Wysokość wydatków ponoszonych na pozostałe grupy towarów i usług konsumpcyjnych nie przekraczała 60 zł na osobę (w miastach – 86 zł). W większości tych grup w odniesieniu do 2010 r. odnotowano wzrost ponoszonych wydatków na 1 osobę, z kolei w stosunku do 2019 r. spadek, co ma związek z pandemią COVID-19 i epidemicznymi ograniczeniami.

Wykres 27. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych w 2020 r.

Chart 27. Structure of average monthly expenditures per capita in households by socio-economic groups in 2020

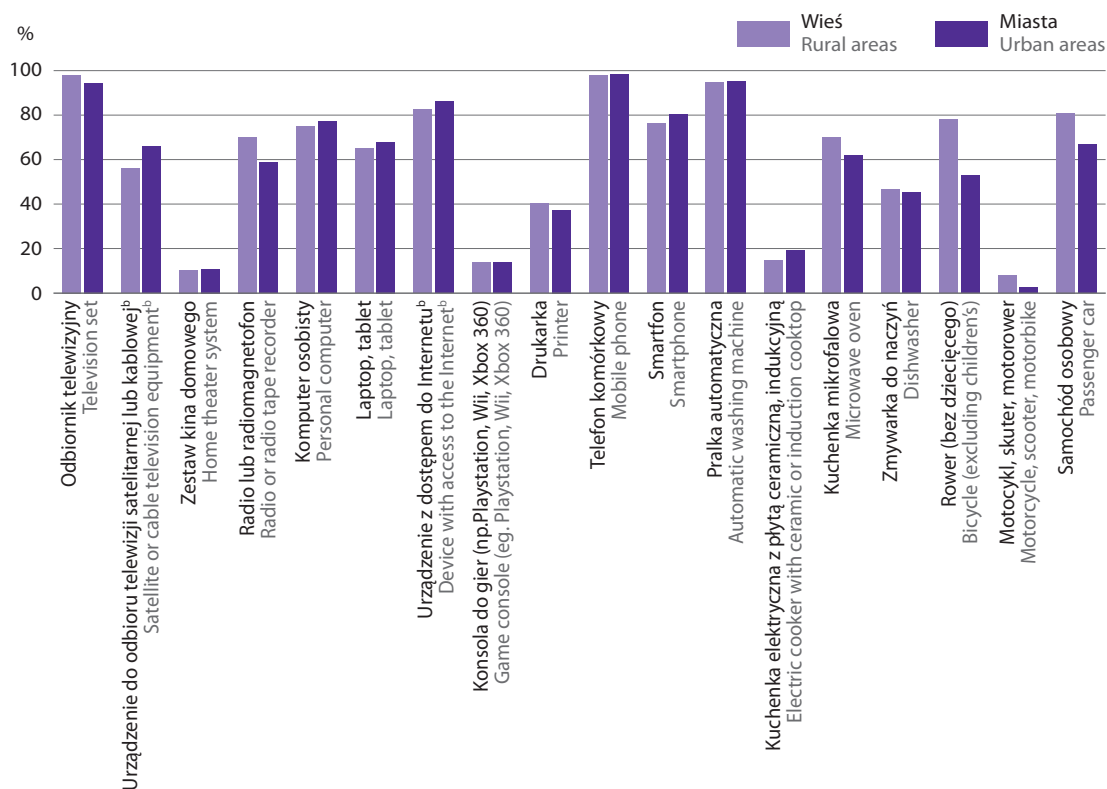
Wyposażenie gospodarstw domowych

Household equipment

Sytuacja materialna gospodarstw domowych w dużym stopniu wpływa na poziom ich wyposażenia w przedmioty trwałego użytkowania. Pod względem wyposażenia w sprzęt nowej generacji taki jak urządzenie z dostępem do Internetu (tj. urządzenia umożliwiające połączenie z Internetem, niezależnie od rodzaju urządzenia i typu połączenia internetowego, np. komputer stacjonarny, laptop, tablet, smartfon), w lepszej sytuacji były gospodarstwa domowe zamieszkujące miasta niż gospodarstwa domowe mieszkające na wsi. W przypadku telewizora plazmowego lub LCD i zmywarki do naczyń wystąpiły niewielkie różnice pomiędzy miastem a wsią, natomiast zdecydowanie większy odsetek gospodarstw domowych na wsi niż w mieście posiadał rower (o 25,0 p. proc.), samochód osobowy (o 14,1 p. proc.) lub motocykl, skuter, motorower (o 5,4 p. proc.). W porównaniu z 2019 r. różnice między miastem a wsią w stopniu wyposażenia w sprzęt nowej generacji zmniejszyły się nieznacznie na korzyść wsi. Należy zauważyć, że od kilku lat utrzymuje się wyższa dynamika wzrostu wyposażenia w niektóre dobra trwałego użytkowania gospodarstw domowych na wsi, niż w mieście.

Wykres 28. Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane przedmioty trwałego użytkowania^a według miejsca zamieszkania w 2020 r.

Chart 28. Households furnished with selected durable goods^a by place of residence in 2020

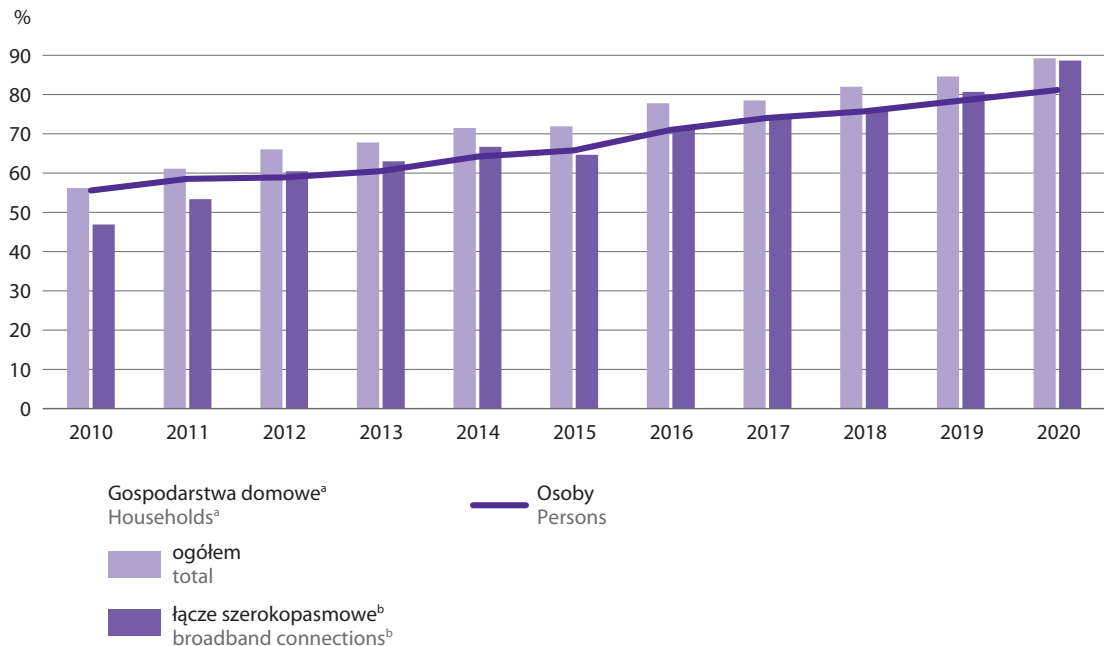
a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. b Obejmuje urządzenia umożliwiające połączenie z Internetem poprzez np. komputer stacjonarny, laptop, telewizor, smartfon.

a Compiled on the basis of data at the end of individual quarters. b Includes devices enabling Internet connection through e.g. desktop computer, laptop, TV, smartphone.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego rośnie waga dostępu do sieci telefonii komórkowej i Internetu. O wzrastającej roli i znaczeniu Internetu świadczy fakt, że liczba jego użytkowników dynamicznie rośnie w skali całego kraju, jak i obszarów wiejskich, bowiem o ile w 2010 r. na obszarach wiejskich z Internetu korzystało 56,2% gospodarstw domowych i 55,6% ludności w wieku 16–74 lata, to w 2020 r. było to już odpowiednio 89,3% i 81,2%. Wzrost ten był większy niż w miastach, gdzie wyniósł 24,0 p. proc. i 20,2 p. proc. w grupie osób w wieku 16–74 lata. Warto tutaj zauważyć, że w 2020 r. 88,7% gospodarstw domowych na wsi dostęp do Internetu posiadało poprzez szerokopasmowe łącze (w miastach – 90,0%). W porównaniu z 2010 r. ich odsetek wzrósł o 41,8 p. proc. (w miastach – 28,4 p. proc.).

Wśród użytkowników Internetu zamieszkujących obszary wiejskie, 94,5% osób deklaroowało, że korzystało z Internetu w ciągu ostatnich 3 miesięcy od momentu prowadzenia badania (w miastach – 96,6%). Internet najczęściej służył im do komunikowania się, co deklaroowało 69,9% korzystających z Internetu mieszkańców wsi (81,6% mieszkańców miast) oraz do dostępu do informacji – 69,2% mieszkańców wsi (79,1% mieszkańców miast).

Wykres 29. Dostęp do Internetu na obszarach wiejskich
Chart 29. Access to the Internet in rural areas

a Dane dotyczą gospodarstw domowych z co najmniej jedną osobą w wieku 16–74 lata, posiadających dostęp do Internetu w miejscu zamieszkania przez: komputery – stacjonarne, przenośne (laptopy) i podręczne (palmtopy i organizery), telefony komórkowe, konsole do gier komputerowych i inne urządzenia. b W podziale według łączy gospodarstwo domowe może być wykazane więcej niż jeden raz, jeśli korzysta z więcej niż jednego rodzaju łączy.

a Data concern households with at least one person aged 16–74, having Internet access at home by means of: computers – desktop, laptop or handheld (palmtops and organizers), mobile phones, game consoles or any other devices. b In the breakdown by types of connections one household may be reported more than once, if it uses more than one type of connection.

Zróżnicowanie sytuacji materialnej

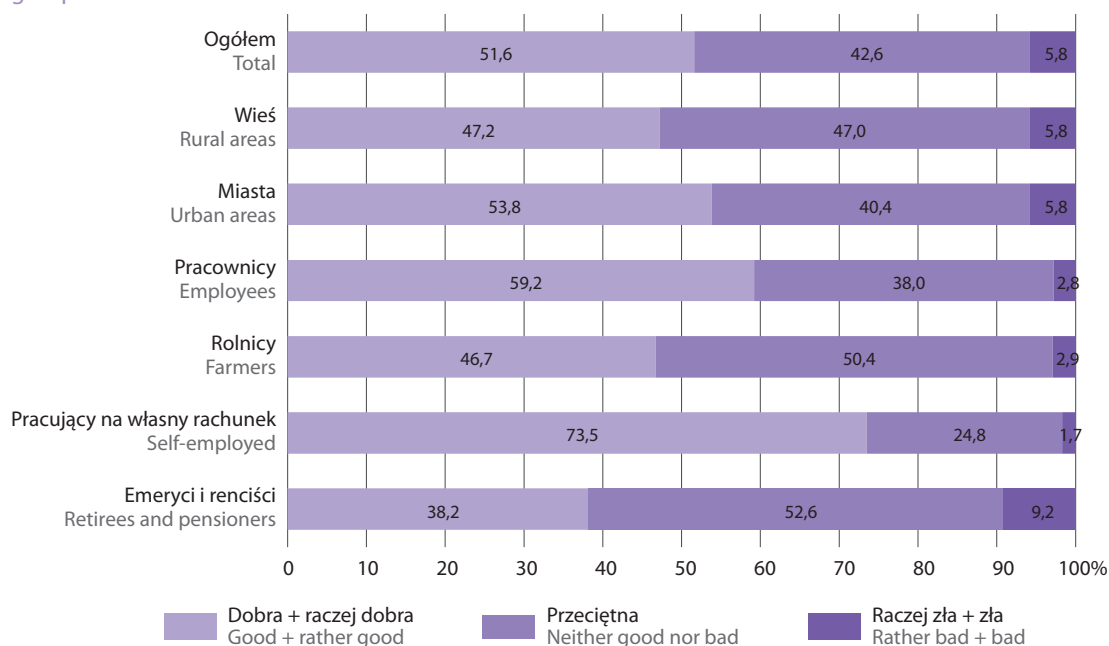
Diversification of the material situation

Ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych w znacznym stopniu zależy od miejsca zamieszkania gospodarstwa domowego. Gorzej swoją sytuację materialną oceniali gospodarstwa domowe mieszkające na wsi niż mieszkańcy miast. Jako bardzo dobrą lub raczej dobrą swoją sytuację materialną określiło 47,2% wiejskich gospodarstw domowych, tj. o 6,6 p. proc. mniej niż w przypadku gospodarstw domowych zamieszkałych w miastach. Gospodarstwa wiejskie częściej wskazywały, że jest ona przeciętna. Taki sam odsetek gospodarstw domowych zarówno w mieście jak i na wsi wskazywał, że była ona zła lub raczej zła (po 5,8%). Należy jednak zaznaczyć, że w przypadku obu grup gospodarstw domowych w odniesieniu do 2010 r. wystąpił wzrost pozytywnych ocen ich sytuacji materialnej, a wzrost ten był nieznacznie większy w miastach.

Z kolei w przypadku grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, najlepiej swoją sytuację materialną (dobrze lub raczej dobrze) oceniali gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek – 73,5% oraz gospodarstwa domowe pracowników – 59,2%. Na kolejnym miejscu znalazły się gospodarstwa domowe rolników, spośród których jako dobrą lub raczej dobrą swoją sytuację materialną oceniło 46,7% gospodarstw domowych. Największy odsetek ocen złych lub raczej złych odnotowano wśród gospodarstw domowych emerytów i rencistów (9,2%). W każdej z tych grup w porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost ocen dobrych i raczej dobrych.

Wykres 30. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych w 2020 r.

Chart 30. Subjective evaluation of the material situation of households by place of residence and socio-economic groups in 2020

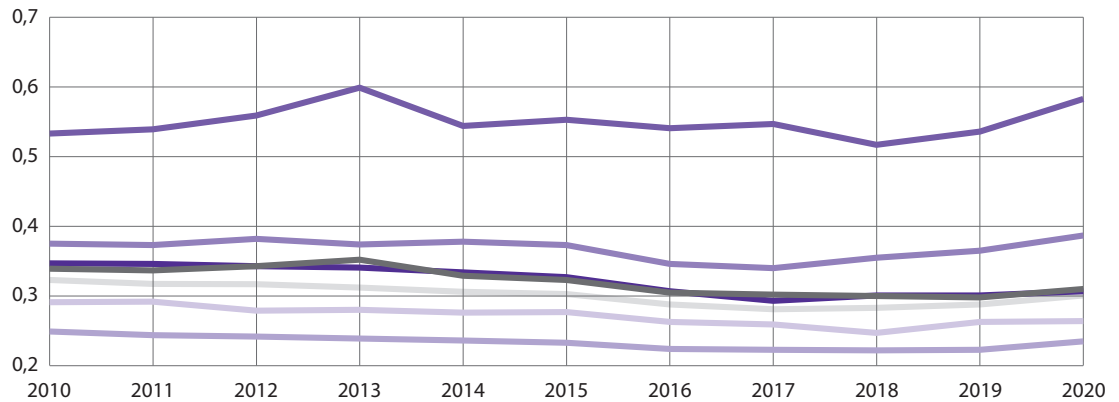

Wskaźnikiem wykorzystywanym do pomiaru nierówności dochodowych gospodarstw domowych jest współczynnik Giniego¹. Zróżnicowanie dochodów na osobę w gospodarstwach domowych mierzone współczynnikiem Giniego w analizowanych latach wykazywały znaczne zróżnicowanie i w 2020 r. wyniosły odpowiednio 0,310 dla obszarów wiejskich i 0,301 dla miast. Wyższa wartość współczynnika na wsi niż w miastach świadczy o tym, że na wsi występuje większe zróżnicowanie dochodów. Należy również zauważyć, że w latach 2010–2020 współczynnik ten przyjmował wyższe wartości na wsi niż w miastach. Najwyższą wartość na obszarach wiejskich współczynnik Giniego przyjął w 2013 r., kiedy ukształtował się na poziomie 0,352, a więc na poziomie o 0,040 większym niż w miastach – była to jednocześnie najwyższa różnica wartości wskaźnika między wsią a miastem. Od 2014 r. obserwowane jest stopniowe zmniejszanie się zróżnicowania dochodów na osobę w gospodarstwach domowych w zależności od miejsca zamieszkania – w 2020 r. odnotowano najmniejszą różnicę wartości wskaźnika pomiędzy wsią a miastem jaka wystąpiła w całym analizowanym okresie.

Spośród wszystkich typów gospodarstw domowych, najwyższą wartość współczynnik Giniego osiągnął w przypadku gospodarstw domowych rolników. Tendencja ta notowana była przez cały analizowany okres. W odniesieniu do 2010 r. wartość wskaźnika zmalała w przypadku gospodarstw domowych pracowników oraz emerytów i rencistów, wzrosła natomiast w przypadku gospodarstw domowych rolników i pracujących na własny rachunek.

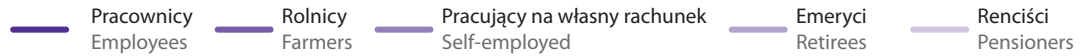
¹ Jego wartość zawiera się w przedziale od 0 do 1. Im wyższa jest jego wartość tym większa jest skala nierówności danej grupy ludności, co świadczy o dużym rozwarstwieniu społecznym i materialnym wśród tej grupy. Wskaźnik ten osiągnąłby wartość zero (rozkład jednorodny), gdyby wszystkie osoby miały ten sam dochód, natomiast wartość 1, gdyby wszystkie osoby poza jedną miały dochód zerowy. We współczesnych gospodarkach waha się on od 0,250 do 0,650.

Wykres 31. Współczynnik Giniego^a w gospodarstwach domowych
 Chart 31. Gini coefficient^a in households

Według grup społeczno-ekonomicznych:

By socio-economic groups:

Według miejsca zamieszkania:

By place of residence:

a Współczynnik liczony jest na podstawie dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwie domowym.
 a Coefficient is calculated on the base of available income per capita in household.

ZASIĘG UBÓSTWA – gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostało uznane za ubogie, jeżeli poziom jego wydatków (obejmujących także wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Dla wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych, jak i ustalaniu granic ubóstwa (relatywnego oraz skrajnego), zastosowano tzw. oryginalną skalę ekwiwalentności OECD. Według tej skali wagę 1,0 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, wagę 0,7 – każdej następnej osobie w tym wieku oraz wagę 0,5 – każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to np., że granica ubóstwa relatywnego dla gospodarstwa 4-osobowego złożonego z 2 osób dorosłych i 2 dzieci w wieku poniżej 14 lat jest 2,7 razy wyższa niż dla gospodarstwa 1-osobowego.

RELATYWNA GRANICA UBÓSTWA to 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Granice ubóstwa szacowane są dla poszczególnych kwartałów; w IV kwartale 2015 r. relatywna granica ubóstwa wynosiła dla gospodarstw 1-osobowych 734 zł, a 4-osobowych (2 osoby dorosłe z 2 dzieci w wieku poniżej 14 lat) – 1982 zł, w IV kwartale 2019 r. było to 858 zł dla gospodarstw 1-osobowych oraz 2317 zł dla gospodarstw 4-osobowych, natomiast w IV kwartale 2020 r. odpowiednio: 799 zł oraz 2157 zł.

„USTAWOWA” GRANICA UBÓSTWA to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (Dz. U. 2020 poz. 1876, z późniejszymi zmianami) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej. W 2015 r. obowiązywały następujące kwoty progowe – 634 zł dla gospodarstw 1-osobowych oraz 514 zł na 1 osobę dla gospodarstw wieloosobowych. Od IV kwartału 2018 r. kwoty te wynosiły 701 zł dla gospodarstw 1-osobowych i 528 zł na 1 osobę dla gospodarstw wieloosobowych.

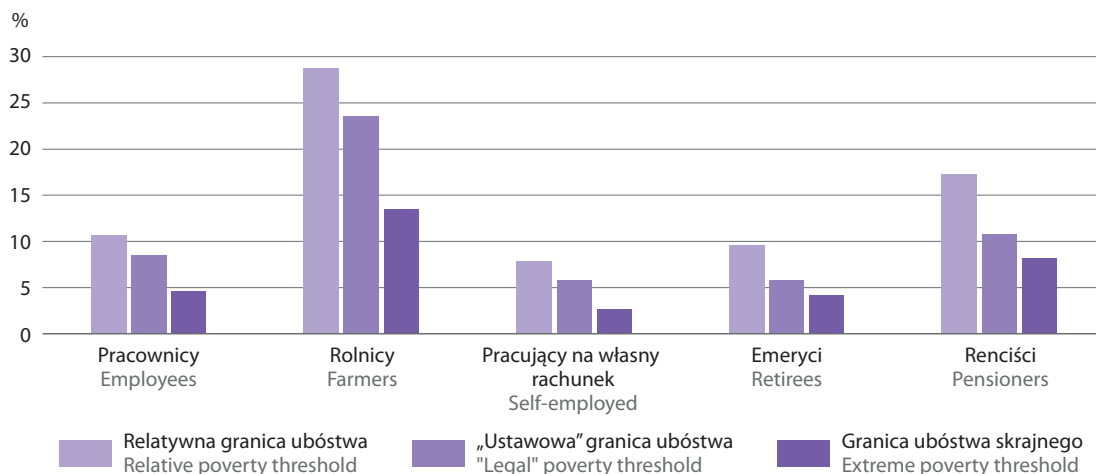
GRANICA UBÓSTWA SKRAJNEGO ustalana jest na podstawie minimum egzystencji szacowanego przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych dla 1-osobowego gospodarstwa pracowniczego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Granice ubóstwa szacowane są dla poszczególnych kwartałów; w IV kwartale 2015 r. granica ubóstwa skrajnego wyniosła dla gospodarstw 1-osobowych 545 zł, 4-osobowych (2 osoby dorosłe z 2 dzieci w wieku poniżej 14 lat) – 1472 zł, w IV kwartale 2019 r. było to 614 zł dla gospodarstw 1-osobowych oraz 1658 zł dla gospodarstw 4-osobowych, natomiast w IV kwartale 2020 r. odpowiednio: 640 zł oraz 1727 zł.

Zasięg ubóstwa w Polsce jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania, jak i grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstwa domowego. W 2020 r., podobnie jak w 2010 r., zasięg ubóstwa na wsi był zdecydowanie większy niż w miastach. Poniżej ustawowej granicy ubóstwa egzystowało na obszarach wiejskich 15,8% osób w gospodarstwach domowych (w miastach – 4,8%), poniżej relatywnej granicy ubóstwa – 19,9% (w miastach – 6,6%), zaś poniżej granicy ubóstwa skrajnego – 9,5% (w miastach – 2,4%). W odniesieniu do 2010 r. na wsi zmniejszył się odsetek ludności żyjącej poniżej relatywnej granicy ubóstwa (o 6,0 p. proc.) i granicy ubóstwa skrajnego (o 0,1 p. proc.), a wzrósł odsetek osób o wydatkach poniżej ustawowej granicy ubóstwa o 3,6 p. proc.

Znacznie większe zróżnicowanie poziomu ubóstwa odnotowano w przypadku grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych. Największy odsetek gospodarstw domowych zagrożonych każdym z trzech rodzajów ubóstwa wystąpił w przypadku gospodarstw domowych rolników. Co więcej, w porównaniu z 2010 r. tylko w przypadku gospodarstw domowych rolników odnotowano wzrost wszystkich typów ubóstwa, ustawowej granicy ubóstwa o 11,2 p. proc., ubóstwa skrajnego o 4,5 p. proc. i relatywnej granicy ubóstwa o 2,2 p. proc. W grupach gospodarstw pracowników i rencistów wzrost miał miejsce w przypadku ustawowej granicy ubóstwa – odpowiednio o 1,4 p. proc. i 0,7 p. proc. Z kolei w grupie pracujących na własny rachunek wzrósł odsetek osób zagrożonych ubóstwem skrajnym i ustawową granicą ubóstwa – o 0,4 p. proc. i 2,3 p. proc. Identyczne tendencje odnotowano w gospodarstwach domowych emerytów, gdzie spadki wyniosły odpowiednio 0,4 p. proc. i 1,8 p. proc. Należy więc zauważyć, że wzrosty te były najwyższe w gospodarstwach domowych rolników.

Wykres 32. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w 2020 r.

Chart 32. At-risk-of-poverty rates by socio-economic groups of households in 2020

Świadczenie wychowawcze z programu „Rodzina 500+”

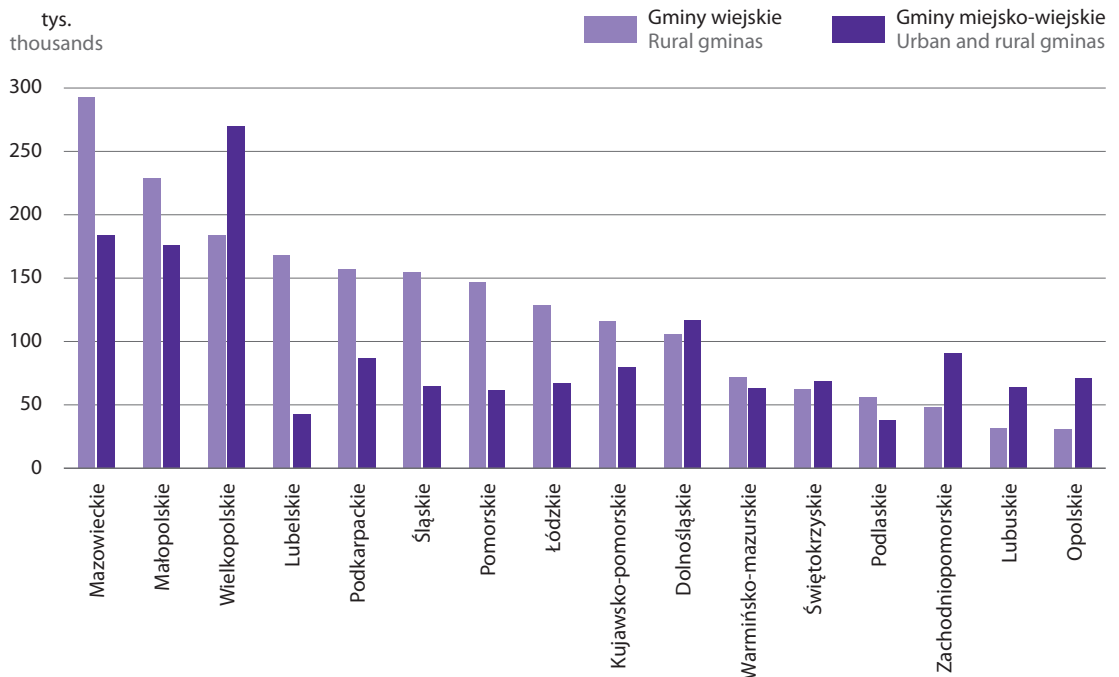
Child-raising benefit with programme “Family 500+”

W 2020 r. kontynuowano realizowanie zapoczątkowanego w kwietniu 2016 r. rządowego programu „Rodzina 500+”, będącego długofalowym wsparciem kierowanym przede wszystkim do rodzin naturalnych, ale również do rodzinnej pieczy zastępczej i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł na miesiąc objęto w 2020 r. przeciętnie 2,0 mln dzieci do 18 lat w gminach wiejskich i 1,5 mln w gminach miejsko-wiejskich. Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na którą rodziny zamieszkałe w gminach wiejskich otrzymywały świadczenie najwyższa była w województwach mazowieckim (292,8 tys.) i małopolskim (228,7 tys.), najniższa zaś w województwie opolskim (30,6 tys.). W przypadku gmin miejsko-wiejskich wartość wskaźnika wahała się od 37,7 tys. w województwie podlaskim do 269,9 tys. w województwie wielkopolskim. Wysoką wartość przyjął on także w województwach mazowieckim – 183,7 tys. i małopolskim – 176,1 tys.

Wykres 33. Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymywały świadczenie wychowawcze z programu „Rodzina 500+” w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w 2020 r.

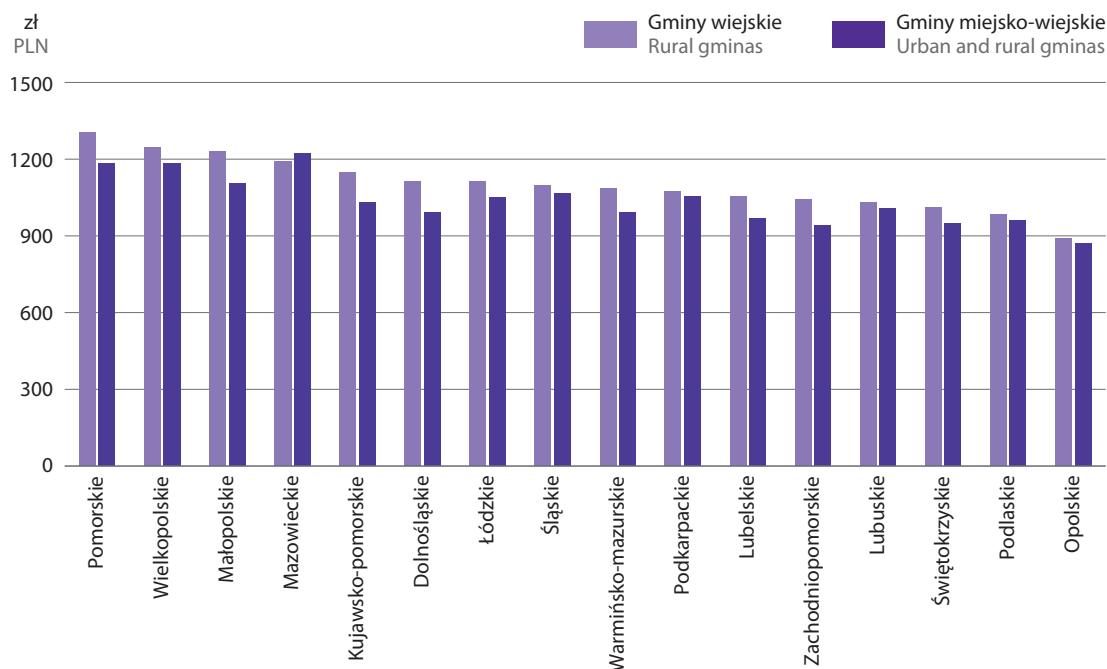
Chart 33. Average monthly number of children on which families received child-raising benefit from “Family 500+” programme in rural gminas as well as urban and rural gminas in 2020

Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń wychowawczych w ciągu 2020 r. w gminach wiejskich wyniosły 12,3 mld zł, a w gminach miejsko-wiejskich – 9,6 mld zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca gmin wiejskich dało 1135,3 zł, a gmin miejsko-wiejskich – 1062,0 zł. W układzie terytorialnym największymi wypłatami świadczenia wychowawczego na 1 mieszkańca gmin wiejskich charakteryzowało się województwo pomorskie (1302,7 zł), a na 1 mieszkańca gmin miejsko-wiejskich województwo mazowieckie (1222,6 zł). Najniższą wartość wskaźnik ten dla obu typów gmin przyjął w województwie opolskim – odpowiednio 888,5 zł w gminach wiejskich i 868,3 zł w gminach miejsko-wiejskich, a więc w województwie o jednej z najmniejszych dzietności i liczbie dzieci.

Wykres 34. Przeciętne wydatki na świadczenia wychowawcze z programu „Rodzina 500+” na mieszkańca w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w 2020 r.

Chart 34. Average expenditures on child-raising benefits from "Family 500+" programme in rural gminas as well as urban and rural gminas in 2020

Zasoby mieszkaniowe Dwelling stocks

Informacje o ZASOBACH MIESZKANIOWYCH dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

W 2020 r. zasoby mieszkaniowe na obszarach wiejskich obejmowały 4,9 mln mieszkań składających się z 21,3 mln izb o łącznej powierzchni 460,8 mln m². Zasoby te stanowiły 32,4% ogółu mieszkań w kraju, 41,2% ich powierzchni użytkowej oraz 37,1% ogólnej liczby izb w mieszkaniach. Na 1000 ludności obszarów wiejskich przypadało 316,5 mieszkań (w miastach – 443,3). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wiejskiego wynosiła 94,8 m², a na jedno mieszkanie przypadało średnio 4,38 izb i 3,16 osób. Mieszkania na wsi w porównaniu z mieszkaniem w miastach były większe powierzchniowo (o 30,0 m²), składały się z większej liczby izb (o 0,83) oraz zamieszkiwane były przez większą liczbę osób (o 0,90). Jednocześnie, pomimo większego zaludnienia, w mieszkaniach wiejskich na jedną osobę przypadała większa powierzchnia (o 1,3 m²) niż w miastach.

W porównaniu z 2010 r. na wsi wzrosła zarówno liczba mieszkań o 478,9 tys. (o 10,9%), powierzchnia użytkowa – o 64,8 mln m² (o 16,4%), jak i liczba izb – o 2,6 mln (o 13,6%). W związku z tym wzrosła także przeciętna liczba izb w mieszkaniu, przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oraz przeciętna powierzchnia przypadająca na 1 mieszkańca. Zmniejszyła się natomiast przeciętna liczba osób przypadających na mieszkanie i na izbę. Dynamika przyrostu mieszkań, powierzchni użytkowej i liczby izb na wsi kształtowała się na podobnym poziomie jak w miastach.

Tablica. 2. Zasoby mieszkaniowe^a
 Stan w dniu 31 grudnia
 Table 2. Dwelling stocks^a
 As of 31 December

Wyszczególnienie Specification		Mieszkania Dwellings		Przeciętna Average				
		ogółem total	na 1000 ludności per 1000 population	liczba izb w miesz- kaniu number of rooms per dwelling	liczba osób na number of persons per		powierzchnia użytkowa w m ² useful floor area in m ²	
					1 mieszka- nie dwelling	1 izbę room	1 mieszka- nia per dwelling	na 1 osobę per person
Polska Poland	2010	13470428	349,6	3,81	2,86	0,75	72,3	25,3
	2020	15015333	392,4	3,82	2,55	0,67	74,5	29,2
Obszary wiejskie Rural areas	2010	4382646	290,0	4,28	3,45	0,81	90,3	26,2
	2020	4861503	316,5	4,38	3,16	0,72	94,8	30,0
Miasta Urban areas	2010	9087782	388,1	3,58	2,58	0,72	63,6	24,7
	2020	10153830	443,3	3,55	2,26	0,64	64,8	28,7

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
 a Based on balance of dwelling stocks.

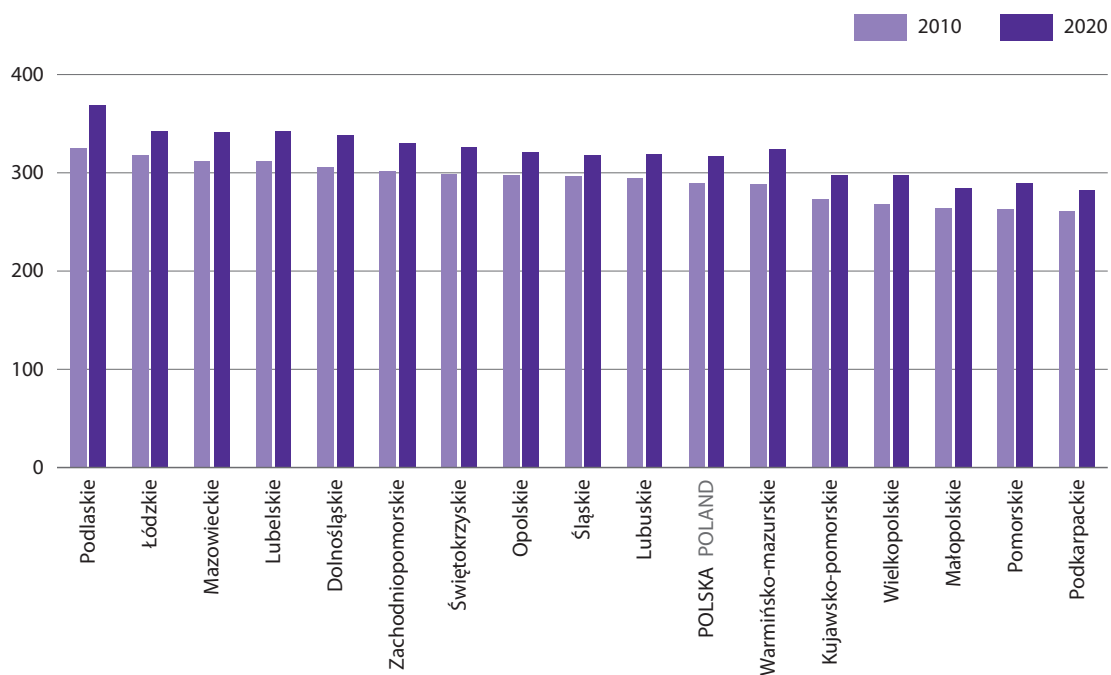
Rozpatrując nasycenie obszarów wiejskich mieszkaniami zanotowano, że w 2020 r. w przeliczeniu na 1000 ludności najwięcej mieszkań przypadało w województwach: podlaskim (368,6), łódzkim (343,0), lubelskim (342,1) i mazowieckim (341,8) oraz zlokalizowanych na ich terenach podregionach: białostockim (399,0), warszawskim zachodnim (381,6) i łomżyńskim (372,8). W województwach tych i podregionach przypadało także najmniej osób na mieszkanie. Z kolei najmniej mieszkań w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało w województwach podkarpackim (282,4) i małopolskim (284,1) oraz podregionach: nowosądeckim (249,6) i nowotarskim (279,7) województwa małopolskiego, kaliskim (277,5) województwa wielkopolskiego, tarnobrzeskim (278,8) i krośnieńskim (281,6) województwa podkarpackiego oraz starogardzkim (279,4) i chojnickim (279,3) województwa pomorskiego. Co za tym idzie w województwach tych i podregionach na jedno mieszkanie przypadało najwięcej osób.

Wykres 35. Mieszkania^a na obszarach wiejskich na 1000 ludności

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 35. Dwellings^a in rural areas per 1000 population

As of 31 December

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
 a Based on balance of dwelling stocks.

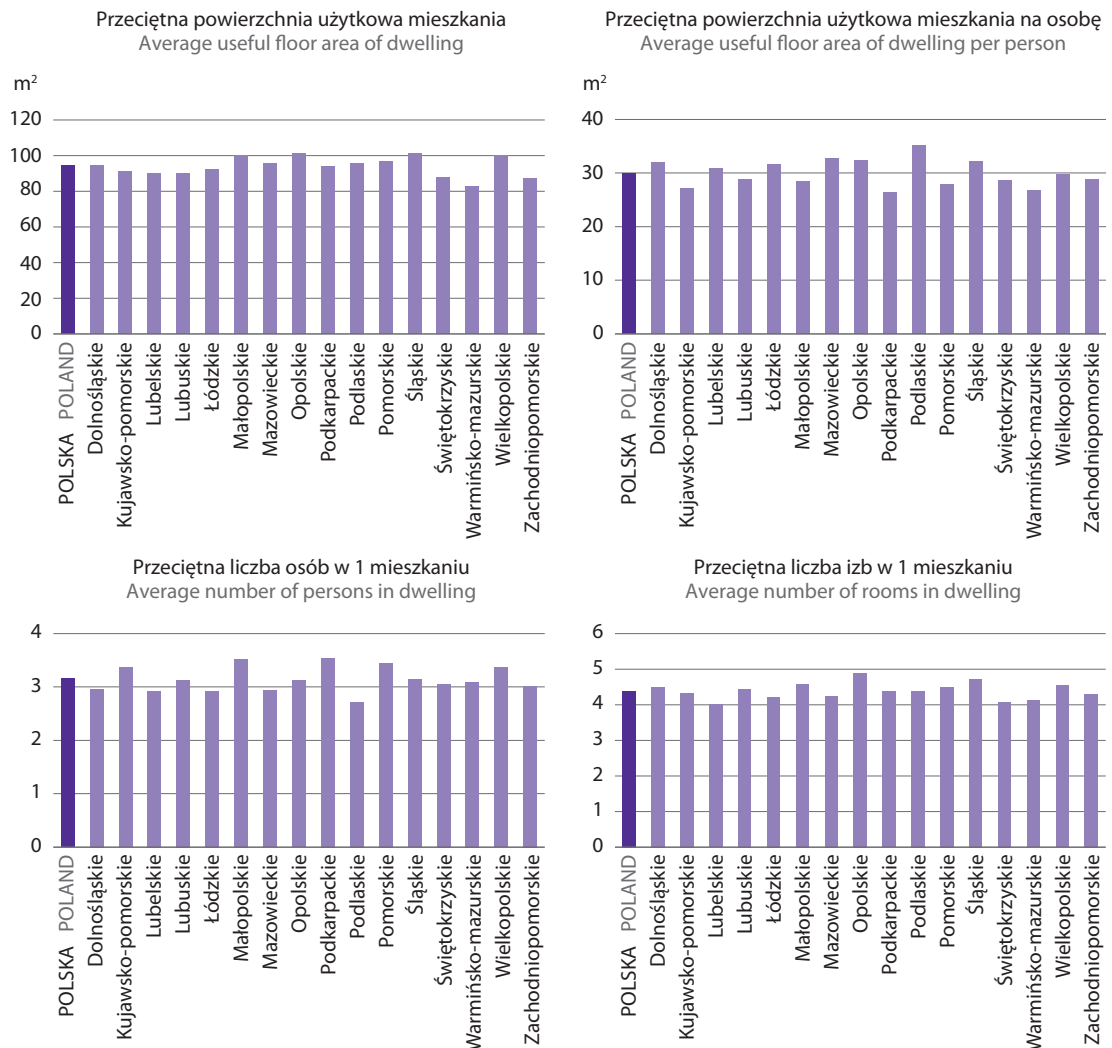
Mieszkania o największej powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca w 2020 r. na obszarach wiejskich wystąpiły w województwach: opolskim i śląskim (101,0 m²), wielkopolskim (100,2 m²) i małopolskim (100,1 m²) i zlokalizowanych na terenie województwa śląskiego podregionach: rybnickim (110,9 m²), tyskim (108,1 m²) i gliwickim (107,7 m²) oraz dodatkowo w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (114,1 m²). Najmniejsze powierzchniowo mieszkania zlokalizowane były w województwie warmińsko-mazurskim (82,8 m²) i jego podregionach elbląskim (81,4 m²) i ełckim (81,8 m²) oraz województwie zachodniopomorskim (87,4 m²) i jego podregionie szczecinecko-pyrzyckim (77,5 m²).

Wykres 36. Podstawowe wskaźniki dotyczące mieszkań^a na obszarach wiejskich w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 36. Basic indicators of dwellings^a in rural areas in 2020

As of 31 December

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
a Based on balance of dwelling stocks.

Na 1 osobę największa powierzchnia użytkowa mieszkania przypadła w województwach podlaskim (35,2 m²), mazowieckim (32,7 m²) i opolskim (32,4 m²) oraz podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (43,5 m²). Najmniejszą powierzchnię użytkową przypadającą na 1 mieszkańca na obszarach wiejskich odnotowano w województwach: podkarpackim (26,5 m²) i warmińsko-mazurskim (26,8 m²) oraz podregionach: nowosądeckim województwa małopolskiego (23,9 m²), inowrocławskim województwa kujawsko-pomorskiego (24,7 m²) i starogardzkim województwa pomorskiego (24,8 m²).

W 2020 r. w porównaniu z 2010 r. we wszystkich województwach i prawie wszystkich podregionach – z wyjątkiem podregionu zielonogórskiego województwa lubuskiego – miał miejsce przyrost liczby mieszkań. Z kolei we wszystkich województwach i podregionach wystąpił wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania ogółem oraz przypadającej na 1 mieszkańca, a także spadek liczby osób w mieszkaniu i przypadających na izbę.

Wzrost nasycenia obszarów wiejskich infrastrukturą techniczną przełożył się na wzrost wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje infrastruktury technicznej oraz wzrost liczby ludności korzystającej z sieci. W 2020 r. na obszarach wiejskich 92,5% (4,5 mln) mieszkań było wyposażonych w wodociąg (wzrost o 0,9 p. proc. w porównaniu z 2010 r.), 87,0% (4,2 mln) posiadało ustęp (wzrost o 1,7 p. proc.), 83,5% (4,1 mln) dysponowało łazienką (wzrost o 2,1 p. proc.), 26,0% (1,3 mln) było podłączonych do gazu z sieci (wzrost o 5,4 p. proc.), a 72,7% (3,5 mln) posiadało centralne ogrzewanie (wzrost o 3,4 p. proc.). Jednak mieszkania wiejskie w stosunku do mieszkań w miastach nadal były słabiej wyposażone w podstawowe instalacje – o 6,6 p. proc. mniej mieszkań posiadało wodociąg, o 10,4 p. proc. ustęp, 12,2 p. proc. łazienkę, 46,2 p. proc. gaz z sieci oraz 15,3 p. proc. centralne ogrzewanie.

Tablica 3. Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje^a

Stan w dniu 31 grudnia

Table 3. Dwellings fitted with basic instalations^a

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification		Mieszkania ogółem Dwellings total	Mieszkania – w % ogółu mieszkań – wyposażone w Dwellings – in % of total dwellings – fitted with				
			wodociąg water supply system	ustęp lavatory	łazienkę bathroom	gaz z sieci gas supply system	centralne ogrzewanie central heating
Polska	2010	13470428	96,6	93,2	90,7	56,4	80,8
Poland	2020	15015333	97,0	94,0	91,8	57,2	83,1
Obszary wiejskie	2010	4382646	91,6	85,3	81,4	20,6	69,3
Rural areas	2020	4861503	92,5	87,0	83,5	26,0	72,7
Miasta	2010	9087782	99,0	97,0	95,2	73,7	86,4
Urban areas	2020	10153830	99,1	97,4	95,7	72,2	88,0

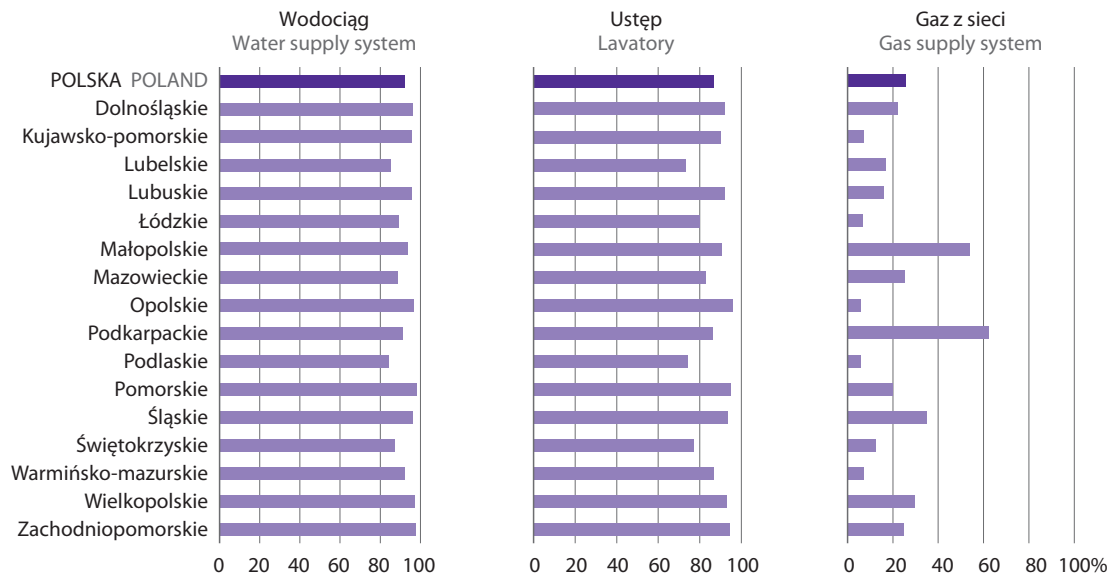
a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.

a Based on balance of dwelling stocks.

Największy udział mieszkań wiejskich posiadających dostęp do urządzeń wodno-kanalizacyjnych i centralnego ogrzewania (wodociągu sieciowego, ustępu, łazienki) w 2020 r. zaobserwowano w 5 województwach: opolskim, pomorskim, śląskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Z kolei dostęp do gazu najwięcej mieszkań miało w województwach południowej Polski, tj. podkarpackim, małopolskim i śląskim. Najmniejszy udział mieszkań wyposażonych w wodociąg sieciowy, ustęp, łazienkę i centralne ogrzewanie zanotowano w województwach: lubelskim, podlaskim i świętokrzyskim. Dodatkowo niskim udziałem mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie wyróżniało się województwo łódzkie. W 5 województwach: podlaskim, opolskim, łódzkim, kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim odsetek mieszkań wiejskich posiadających gaz z sieci nie przekroczył 10,0%. Poprawę stanu wyposażenia mieszkań wiejskich w podstawowe instalacje, w 2020 r. w relacji do 2010 r., odnotowano we wszystkich województwach.

Wykres 37. Mieszkania^a wyposażone w podstawowe instalacje na obszarach wiejskich w 2020 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 37. Dwellings^a fitted with basic installations in rural areas in 2020
As of 31 December

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
a Based on balance of dwelling stocks.

Z sieci wodociągowej w 2020 r. korzystało 85,6% (13,2 mln) mieszkańców wsi i było to o 11,1 p. proc. mniej niż w miastach. W stosunku do 2010 r. na obszarach wiejskich nastąpił wzrost wartości tego odsetka o 10,5 p. proc. (w miastach o 1,4 p. proc.). Wraz ze wzrostem liczby osób korzystających z wodociągu, wzrosło na wsi zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na mieszkańca. W 2010 r. mieszkaniec wsi zużywał średnio 25,1 m³ wody, a w 2020 r. – 31,3 m³. Wzrost zużycia wody odnotowano również w miastach, jednak był on znacznie mniejszy niż na wsi i wyniósł 0,6 m³.

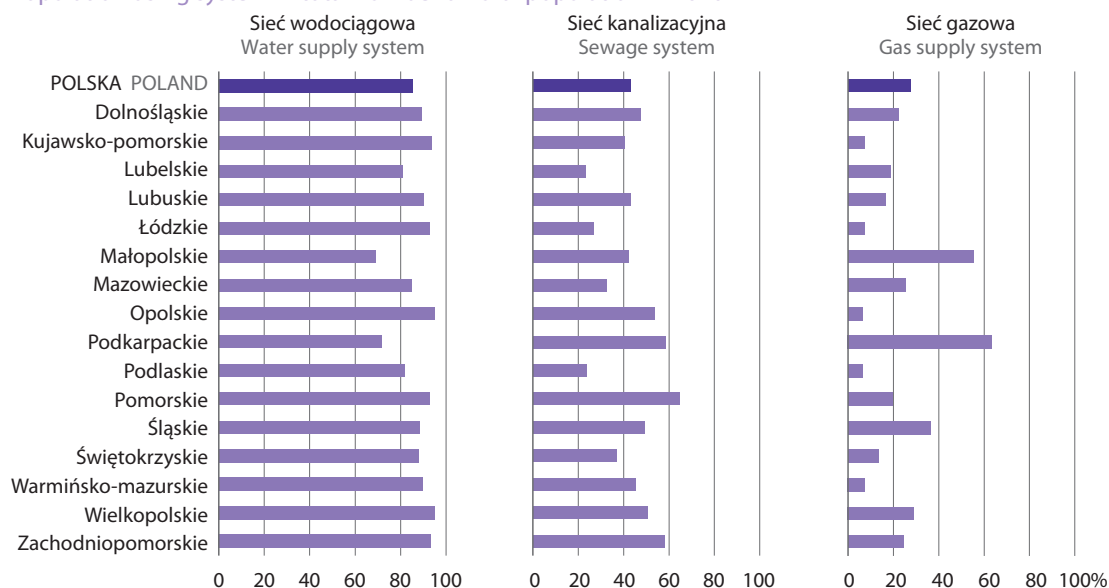
Tablica 4. Ludność korzystająca z instalacji oraz zużycie wody i gazu z sieci w gospodarstwach domowych
Table 4. Population using system and consumption of water and gas from supply system in households

Wyszczególnienie Specification		Ludność korzystająca ^a z instalacji w % ogółu ludności Population using ^a system in % of total population			Zużycie ^b na 1 mieszkańca Consumption ^b per capita	
		wodociągu water supply system	kanalizacji sewage system	gazu gas supply system	wody z wodociągów w m ³ water from water supply system in m ³	gazu ^c z sieci w kWh gas ^c from gas supply system in kWh
		Polska	2010	87,4	62,0	52,5
Poland	2020	92,2	71,5	54,2	33,9	1311,3
Obszary wiejskie	2010	75,2	24,8	20,8	25,1	.
Rural areas	2020	85,6	43,1	27,4	31,3	861,5
Miasta	2010	95,3	86,1	72,9	35,0	.
Urban areas	2020	96,7	90,6	72,2	35,6	1611,5

a Dane szacunkowe. b W ciągu roku. c W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.
a Estimated data. b During the year. c In natural units on the basis of which settlements with clients occur.

W 2020 r. najwyższy odsetek osób posiadających dostęp do sieci wodociągowej na obszarach wiejskich wystąpił w województwach opolskim (95,2%) i wielkopolskim (95,1%) oraz podregionach: tyskim (99,2%), gliwickim (99,0%), bytomskim (97,6%) i sosnowieckim (97,3%) województwa śląskiego, jak również legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego (97,4%). Najmniej osób dostęp do wodociągu posiadało w województwach małopolskim (69,1%) i podkarpackim (71,6%) oraz ich podregionach krośnieńskim (38,8%), nowotarskim (40,5%) i nowosądeckim (44,6%). We wszystkich województwach i podregionach, w 2020 r. w porównaniu z 2010 r., wystąpił wzrost odsetka osób korzystających z wodociągu.

Wykres 38. Ludność korzystająca z instalacji w ogólnej liczbie ludności obszarów wiejskich w 2020 r.
Chart 38. Population using system in total number of rural population in 2020

Z sieci kanalizacyjnej w 2020 r. korzystało 6,6 mln mieszkańców wsi, co stanowiło 43,1% ogółu ludności tych obszarów. Liczba ludności wiejskiej mającej dostęp do kanalizacji w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 76,4% (w miastach o 3,0%), jednak nadal jej odsetek znacznie odbiegał od średniej dla miast (90,6%).

W układzie terytorialnym, najwięcej osób z kanalizacji korzystało na obszarach wiejskich województw: pomorskiego (64,8%), podkarpackiego (58,5%) i zachodniopomorskiego (58,1%) oraz podregionu tyskiego województwa śląskiego (72,2%) i podregionu słupskiego województwa zachodniopomorskiego (70,2%). Zaledwie co czwarta osoba dostęp do sieci kanalizacyjnej miała w województwach lubelskim i podlaskim. W przypadku podregionów najmniej osób dostęp do tej sieci posiadało w podregionach: skierniewickim województwa łódzkiego (13,3%), łomżyńskim województwa podlaskiego (14,9%), ciechanowskim województwa mazowieckiego (16,8%) i puławskim województwa lubelskiego (19,2%). W odniesieniu do 2010 r. we wszystkich województwach i podregionach wystąpił wzrost odsetka osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej.

Dostęp do sieci gazowej w 2020 r. miało 27,4% (4,2 mln) mieszkańców wsi i było to o 44,8 p. proc. mniej niż w miastach. W odniesieniu do 2010 r. na obszarach wiejskich wystąpił wzrost udziału osób korzystających z gazu o 6,6 p. proc., podczas gdy w miastach miał miejsce spadek o 0,7 p. proc. Średnie zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca wsi w 2020 r. wyniosło 861,5 kWh (w miastach – 1611,5 kWh).

Podobnie, jak w przypadku odsetka mieszkań podłączonych do sieci gazowej, tak i w przypadku ludności korzystającej z gazu z sieci najwięcej osób dostęp do tej sieci miało w województwach: podkarpackim (63,5%), małopolskim (55,2%) i śląskim (36,5%) oraz zlokalizowanych na ich terenach podregionach: krośnieńskim (73,5%), tarnowskim (68,5%), krakowskim (67,4%) i rzeszowskim (65,5%). Dodatkowo wysokim odsetkiem ludności obszarów wiejskich korzystających z gazu sieciowego wyróżniał się podregion warszawski zachodni województwa mazowieckiego (69,7%). Z kolei najmniej osób z gazu sieciowego korzystało w województwach podlaskim (6,3%) i opolskim (6,4%). Wzrost odsetka osób korzystających z sieci gazowej, w 2020 r. w stosunku do 2010 r., odnotowano prawie we wszystkich województwach i podregionach.

Opieka zastępcza nad dziećmi i młodzieżą

Foster care provided to children and young people

Opieka oraz wychowanie dzieci i młodzieży pozbawionej całkowicie lub częściowo opieki i wsparcia ze strony rodziny naturalnej, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, od 1 stycznia 2012 r. realizowana jest poprzez system instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej.

Spośród ogółu dzieci objętych opieką zastępczą większość przebywała w pieczy rodzinnej. W skład rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi rodziny zastępcze (spokrewnione, niezawodowe i zawodowe) i rodzinne domy dziecka. W 2020 r. na obszarach wiejskich funkcjonowało 11,6 tys. rodzin zastępczych i 348 rodzinnych domów dziecka. Stanowiły one 32,4% rodzin zastępczych w kraju i 50,8% rodzinnych domów dziecka. W porównaniu z 2012 r. liczba rodzin zastępczych na wsi zmniejszyła się o 726, a liczba rodzinnych domów dziecka wzrosła prawie trzykrotnie.

Większość rodzin zastępczych na obszarach wiejskich stanowiły rodziny spokrewnione – 57,3% (w miastach – 68,0%). Na kolejnym miejscu znalazły się rodziny niezawodowe (34,2%) tworzone przez osoby, które nie są wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, a przysługuje im świadczenie pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka (w miastach – 27,4%). Najmniejszy odsetek stanowiły rodziny zawodowe (6,3%) – również tworzone przez osoby nie będące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, które oprócz świadczenia pieniężnego na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka otrzymują także wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej (w miastach – 2,9%).

Najwięcej rodzin zastępczych funkcjonowało na obszarach wiejskich województw: mazowieckiego (1318), wielkopolskiego (1131) i dolnośląskiego (1116) oraz podregionów: wrocławskiego (354) i jeleniogórskiego (307) województwa dolnośląskiego, poznańskiego województwa wielkopolskiego (308) i warszawskiego zachodniego województwa mazowieckiego (301). Najmniej rodzin zastępczych odnotowano w województwie podlaskim (288) oraz podregionie gliwickim województwa śląskiego (38).

Województwa o największej liczbie rodzinnych domów dziecka to pomorskie (69) i zachodniopomorskie (44) wraz z położonymi na ich terenie podregionami: gdańskim (23), słupskim (22) i szczecińskim (20). W województwach: lubuskim i podlaskim (po 4) oraz świętokrzyskim było najmniej rodzinnych domów dziecka.

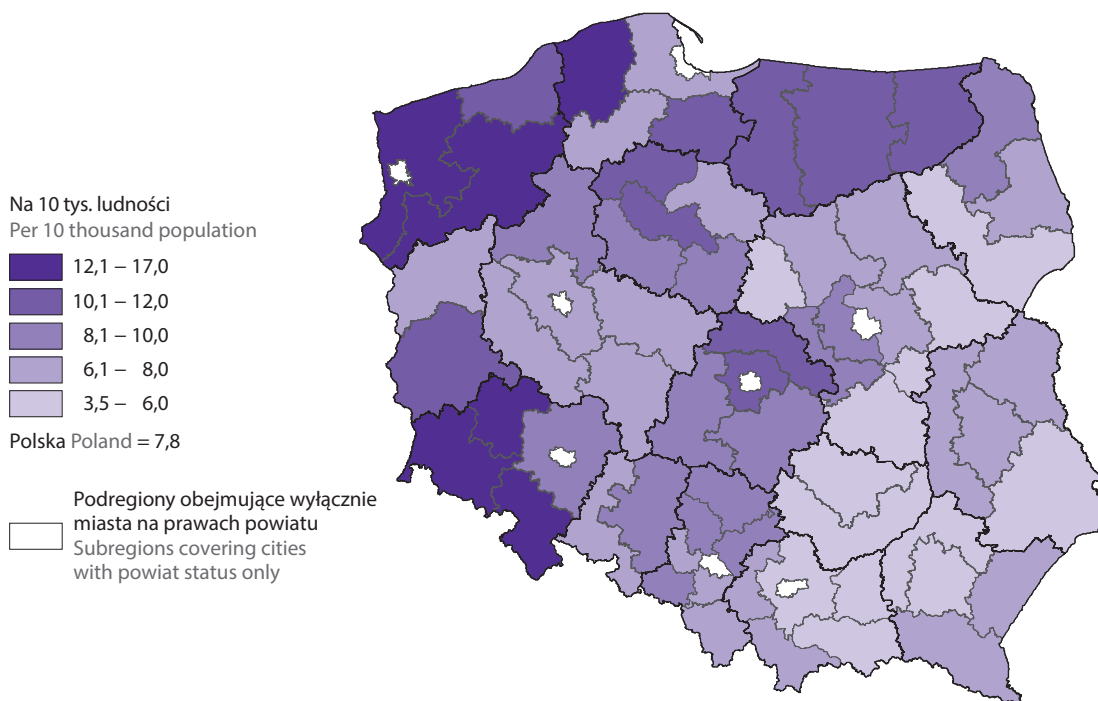
W 2020 r., na 10 tys. ludności obszarów wiejskich przypadało średnio 8 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka (w miastach – 11). Województwa i podregiony o najwyższej wartości wskaźnika (co najmniej 12,6) występowały głównie w zachodniej i północnej części kraju. Najmniej rodzin zastępczych na 10 tys. ludności (w przedziale od 3,5 do 5,1) funkcjonowało w podregionach zlokalizowanych w województwach: podkarpackim, małopolskim i podlaskim.

Mapa 8. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 8. Foster families and foster homes by subregions in 2020

As of 31 December

Zgodnie z kodeksem rodzinnym i opiekuńczym, dziecko, którego nie ma możliwości umieszczenia w rodzinnej pieczy zastępczej, sąd umieszcza w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W 2020 r. na obszarach wiejskich funkcjonowało 289 placówek opiekuńczo-wychowawczych, co stanowiło 24,2% tego typu placówek w kraju. Wśród nich działało 186 placówek socjalizacyjnych, 71 rodzinnych, 4 interwencyjne, 1 specjalistyczno-terapeutyczna i 27 łączących zadania trzech typów placówek – socjalizacyjnych, interwencyjnych, specjalistyczno-terapeutycznych.

Łączna liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na obszarach wiejskich wyniosła 4,5 tys. (25,6% ich liczby w kraju), a przebywało w nich w ciągu roku 5,3 tys. wychowanków (24,1% ogólnej ich liczby), w tym 4,0 tys. w dniu 31 grudnia 2020 r. (25,7%). Liczba wychowanków w poszczególnych typach placówek kształtowała się następująco:

- socjalizacyjne – 2884 (3809 w ciągu roku),
- rodzinne – 518 (592 w ciągu roku),
- interwencyjne – 44 (77 w ciągu roku),
- specjalistyczno-terapeutyczne – 12 (15 w ciągu roku),
- łączące zadania – 573 (782 w ciągu roku).

W układzie regionalnym najwięcej placówek opiekuńczo-wychowawczych, a co za tym idzie miejsc, wychowanków w ostatnim dniu roku, jak i w ciągu roku odnotowano w województwie mazowieckim. Najmniej tego typu placówek, miejsc i wychowanków wystąpiło w województwie lubuskim.

Stacjonarne zakłady pomocy społecznej

Stationary social welfare facilities

Osoby wymagające wsparcia mogą przebywać w stacjonarnych zakładach pomocy społecznej. Na obszarach wiejskich w 2020 r. zlokalizowanych było 801 zakładów stacjonarnej pomocy społecznej (z filiami), w tym 414 domów pomocy społecznej. Zakłady te stanowiły 42,2% ogólnej ich liczby w kraju. W porównaniu z 2010 r. liczba zakładów stacjonarnej pomocy społecznej na wsi wzrosła o 39,5% (w miastach o 20,0%). Wzrost liczby zakładów odnotowano na terenach wiejskich wszystkich województw, a największy – dwukrotnie – w województwie warmińsko-mazurskim. Duże wzrosty miały miejsce także w województwach: pomorskim (o 71,9%), mazowieckim (o 52,2%) i świętokrzyskim (o 52,0%).

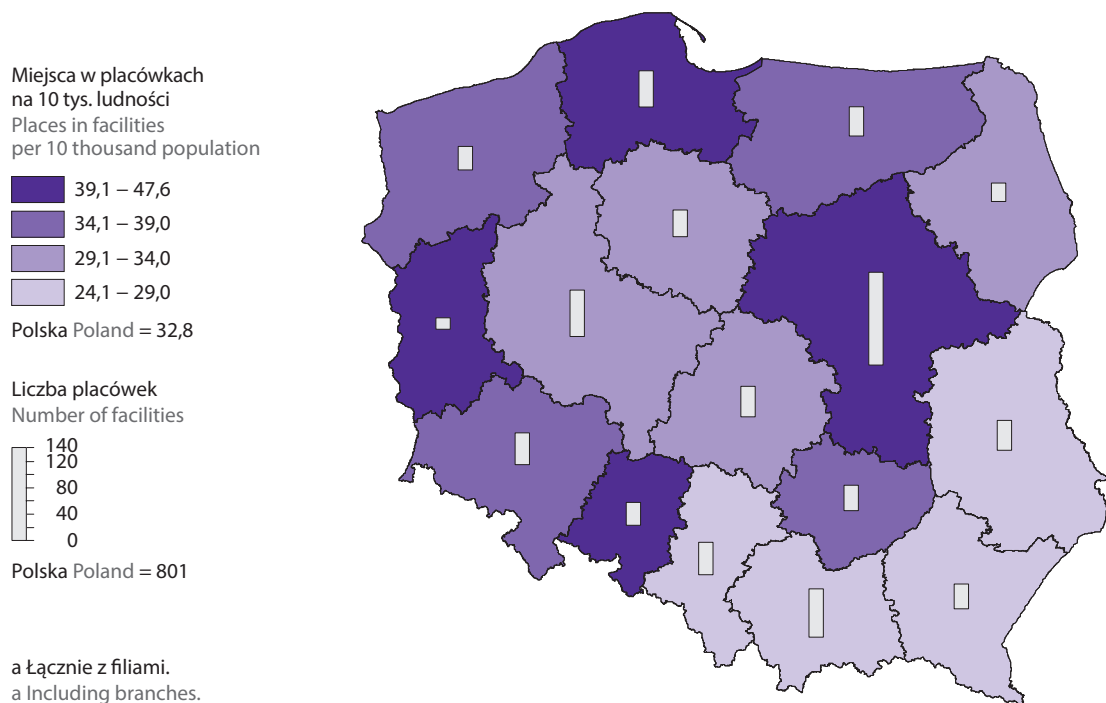
Placówki stacjonarnej pomocy społecznej działające na wsi dysponowały 50,3 tys. miejsc dla pensjonariuszy, co stanowiło 42,2% miejsc w placówkach tego typu w kraju. Na 10 tys. ludności wiejskiej przypadało 32,8 miejsc w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej (w miastach – 30,1). Liczba miejsc w placówkach zlokalizowanych na obszarach wiejskich wzrosła o 22,1%, a co za tym idzie wzrosła wartość wskaźnika na 10 tys. ludności o 5,9. Spośród województw najwyższym takim wskaźnikiem charakteryzowało się województwo opolskie (47,6) oraz podregion nyski tego województwa (73,3), a najniższym województwo podkarpackie (24,1) i podregion grudziądzki województwa kujawsko-pomorskiego (8,4).

Mapa 9. Zakłady stacjonarnej pomocy społecznej^a na obszarach wiejskich w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 9. Stationary social welfare facilities^a in rural areas in 2020

As of 31 December

Rozdział 4

Chapter 4

Rynek pracy

Labour market

Specyfika rynku pracy na obszarach wiejskich polega na wyższym niż w miastach bezrobociu, niższej aktywności zawodowej mieszkańców, małej mobilności pracowników oraz stosunkowo dużym powiązaniu mieszkańców z rodzinnymi gospodarstwami rolnymi. Przez wiele lat znaczny odsetek mieszkańców obszarów wiejskich stanowiły osoby pracujące w rolnictwie. W ostatnim okresie stan ten ulega stopniowej zmianie, o czym świadczy stałe zwiększanie się zatrudnienia w przemyśle i usługach.

Z uwagi na brak części analizowanych danych dla obszarów wiejskich za 2010 r. dane o rynku pracy zostały przedstawione w odniesieniu do 2009 r.

Aktywność ekonomiczna ludności (BAEL)

Economic activity of population (LFS)

Podstawowe kryterium podziału na aktywnych zawodowo i biernych zawodowo stanowi praca, tzn. fakt wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy.

Do AKTYWNYCH ZAWODOWO zaliczono osoby pracujące i bezrobotne:

- 1) do PRACUJĄCYCH zaliczono osoby, które w badanym tygodniu:
 - a) wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność poza rolnictwem albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
 - b) formalnie miały pracę, ale jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego, rodzicielskiego lub wypoczynkowego, z innych powodów), jeżeli przerwa w pracy wynosiła mniej niż 3 miesiące; jeżeli przerwa w pracy wynosiła ponad 3 miesiące, dodatkowym kryterium w przypadku pracowników najemnych (zatrudnieni na podstawie stosunku pracy, umowy ustnej, umowy cywilnoprawnej oraz osób wykonujących pracę nakładczą) był fakt otrzymywania co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia;
- 2) za BEZROBOTNE uznano osoby w wieku 15–74 lata, które spełniały jednocześnie trzy warunki:
 - a) w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
 - b) w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni tydzień badany) aktywnie poszukiwały pracy,
 - c) były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Do BIERNYCH ZAWODOWO zaliczono osoby, które nie zostały zakwalifikowane jako pracujące lub bezrobotne.

WSPÓŁCZYNNIK AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ obliczono jako udział aktywnych zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

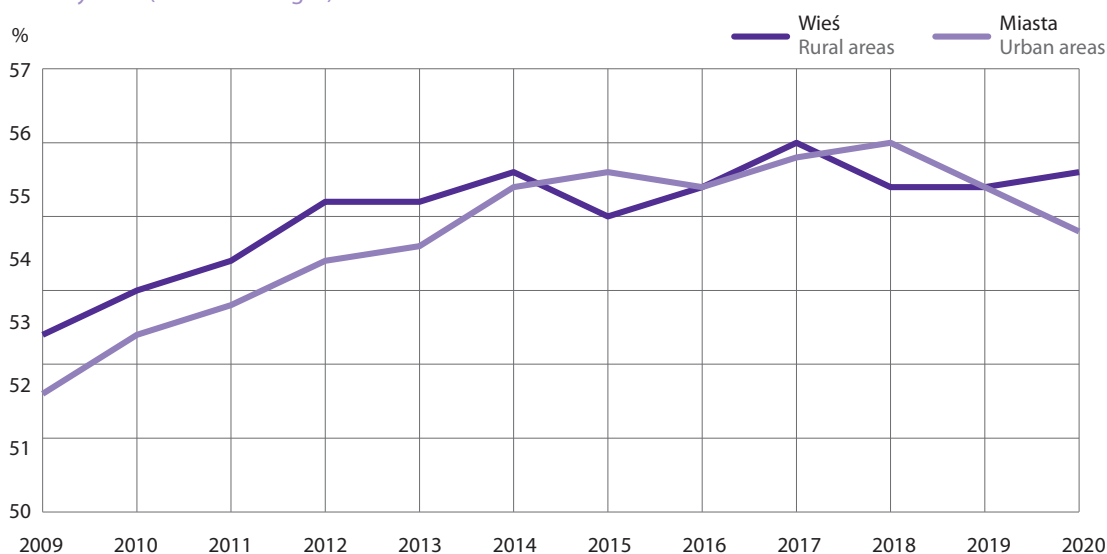
WSKAŹNIK ZATRUDNIENIA obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

STOPEŃ BEZROBOCIA obliczono jako udział bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności aktywniej zawodowo (ogółem lub danej grupy).

Jedną z podstawowych miar rynku pracy jest współczynnik aktywności zawodowej. Wartość tego współczynnika w latach 2009–2020 nieznacznie wahała się. W 2020 r. spośród 12,1 mln osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkujących obszary wiejskie 56,3% stanowiły osoby aktywne zawodowo (w miastach – 55,9%). Pozostałe 5,3 mln, tj. 43,7% ludności obszarów wiejskich w wieku 15 lat i więcej stanowiły osoby bierne zawodowo (w miastach odsetek ten wyniósł 44,1%).

Wykres 39. Współczynnik aktywności zawodowej^a (przeciętne w roku)

Chart 39. Activity rate^a (annual averages)

a Na podstawie BAEL.
a On the LFS basis.

Znaczne różnice wartości współczynnika aktywności zawodowej odnotowano w zależności od związku ludności z rolnictwem. Jego wysokość dla ludności obszarów wiejskich związanej z gospodarstwem rolnym wyniosła 68,7% i była o 17,2 p. proc. wyższa, niż w przypadku ludności niezwiązanej z rolnictwem.

W strukturze ludności aktywnej zawodowo na obszarach wiejskich przeważali mężczyźni (58,5%), natomiast w grupie biernych zawodowo – kobiety (62,0%). W populacji mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej osiągnął wartość 66,5%. Wśród kobiet był on znacznie niższy i wyniósł 46,3%. W stosunku do 2009 r. różnice te pogłębiły się, bowiem w grupie mężczyzn wartość współczynnika wzrosła o 2,1 p. proc., a w grupie kobiet spadła o 0,1 p. proc.

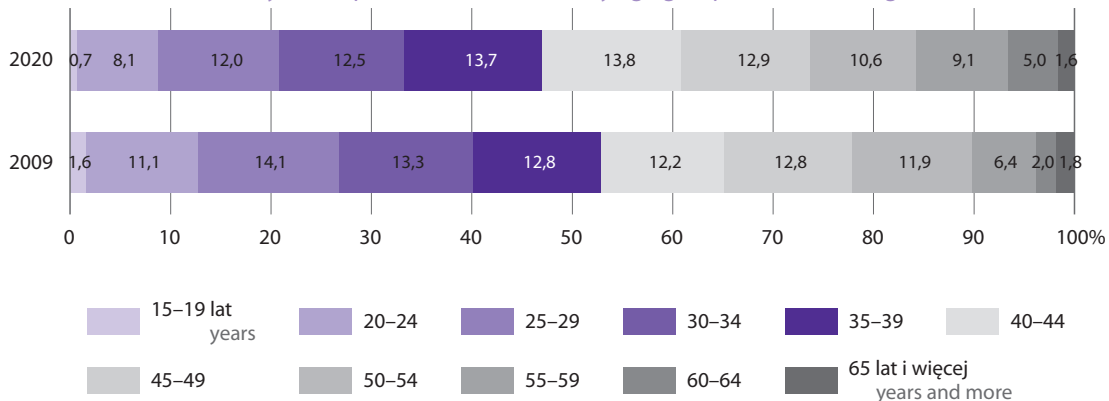
W populacji aktywnych zawodowo na obszarach wiejskich dominują osoby w wieku 35–44 lata. Ich udział w 2020 r. wyniósł 27,5%. Kolejne miejsca pod względem liczebności wśród aktywnych zawodowo zajmowały osoby w wieku 25–34 lata – 24,5%. Udział pozostałych grup wieku ludności aktywnej zawodowo nie przekroczył 13%.

Z kolei w strukturze ludności biernej zawodowo najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej, a więc osoby pozostające najczęściej poza rynkiem pracy. Ich odsetek na terenach wiejskich wyniósł 42,5%. Drugą co do liczebności grupę stanowiły osoby w wieku 15–24 lata. Przyczyną wysokiego odsetka biernych zawodowo w tym przedziale wiekowym był głównie udział w tej grupie uczącej się młodzieży. Udział pozostałych grup wieku osób biernych zawodowo nie przekroczył 12%.

Z kolei wartość współczynnika aktywności zawodowej w poszczególnych grupach wieku w 2020 r. oscylowała od 4,6% wśród ludności w wieku 65 lat i więcej do 86,5% w grupie osób w wieku 45–49 lata.

Wykres 40. Struktura ludności aktywnej zawodowo^a na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)

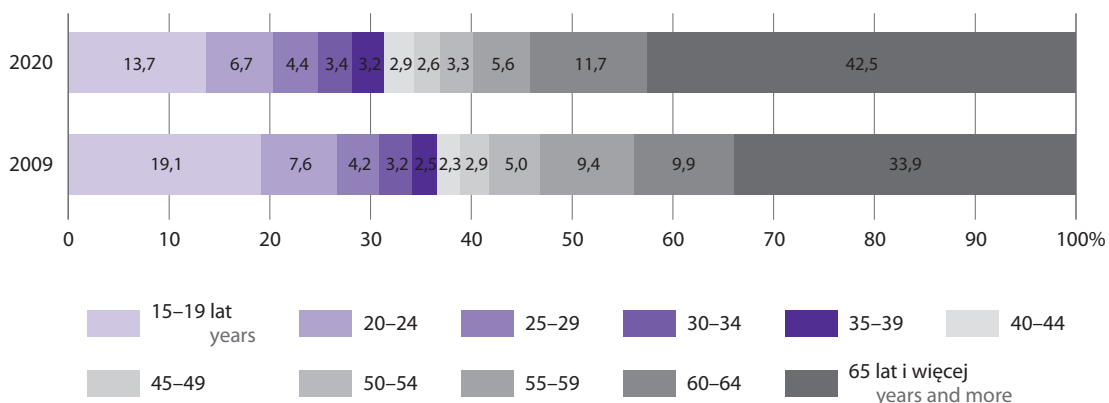
Chart 40. Structure of economically active persons^a in rural areas by age groups (annual averages)

a Na podstawie BAEL.
a On the LFS basis.

Wykres 41. Struktura biernych zawodowo^a na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)

Chart 41. Structure of economically inactive persons^a in rural areas by age groups (annual averages)

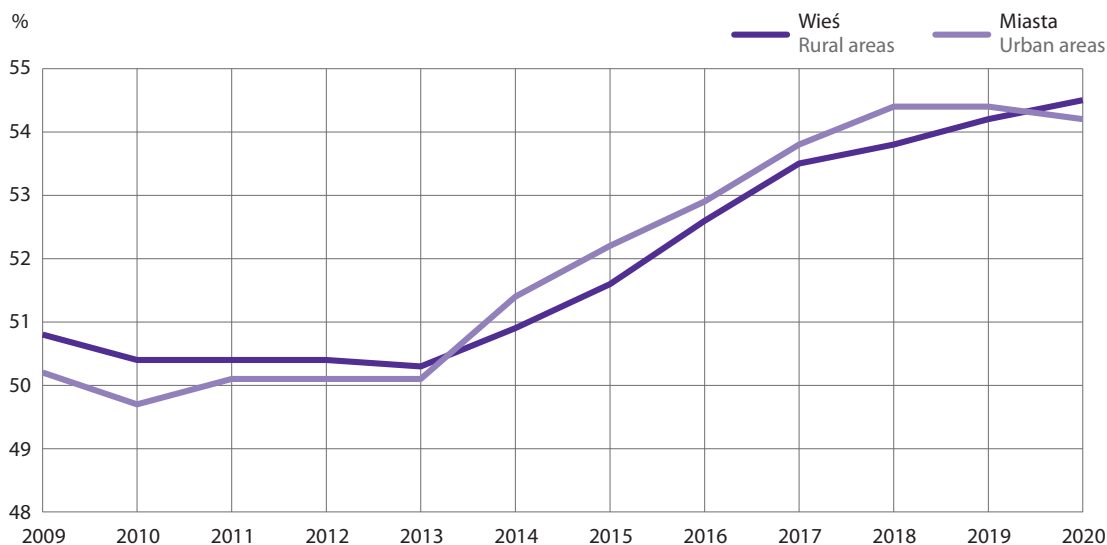
a Na podstawie BAEL.
a On the LFS basis.

W układzie wojewódzkim najwyższe wartości współczynnika aktywności zawodowej osiągnął na obszarach wiejskich województw pomorskiego (59,7%) i wielkopolskiego (59,5%), najniższą natomiast w województwie warmińsko-mazurskim (52,2%). W 12 województwach, w 2020 r. w stosunku do 2009 r., nastąpił wzrost wartości współczynnika aktywności zawodowej, natomiast wzrost odsetka osób biernych zawodowo miał

miejsce w województwach: podkarpackim (o 5,4 p. proc.), lubelskim (o 3,0 p. proc.), podlaskim (o 1,4 p. proc.) i świętokrzyskim (o 1,2 p. proc.).

Sytuację na rynku pracy charakteryzuje także wskaźnik zatrudnienia. Wskaźnik ten określa, jaki udział w ludności w wieku 15 lat i więcej stanowią osoby pracujące. W 2020 r., co drugi mieszkaniec Polski w wieku 15 lat i więcej miał pracę. Na obszarach wiejskich w 2020 r. wskaźnik zatrudnienia osiągnął wartość 54,5%, podczas gdy w 2010 r. wynosił 50,4%. Na uwagę zasługuje fakt, że wartość wskaźnika zatrudnienia w latach 2009–2013 była wyższa na obszarach wiejskich niż w miastach, w latach 2014–2019 notowana była odwrotna tendencja, po czym ponownie w 2020 r. osiągnął on wyższą wartość na terenach wiejskich.

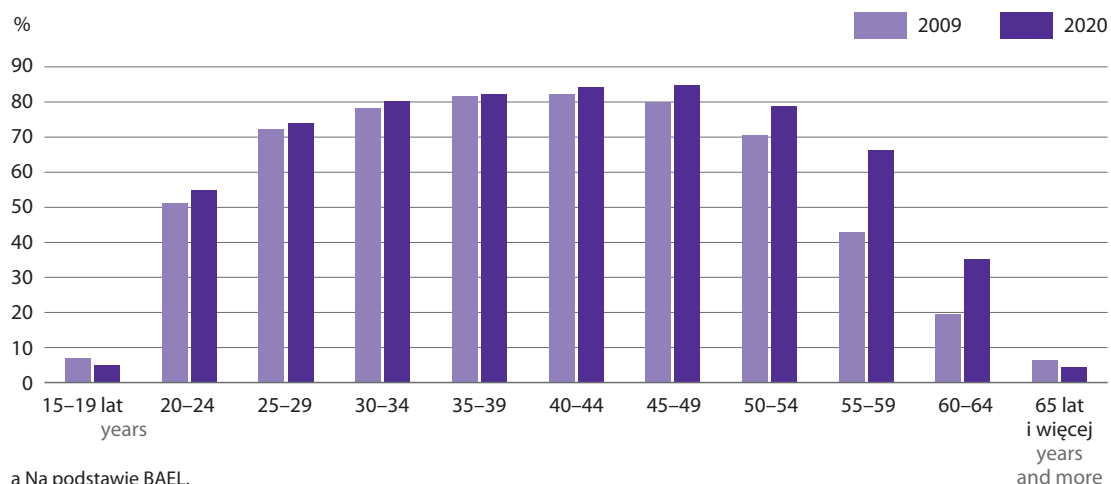
Wykres 42. Wskaźnik zatrudnienia^a (przeciętne w roku)
Chart 42. Employment rate^a (annual averages)

a Na podstawie BAEL.
a On the LFS basis.

W analizowanym roku wskaźnik zatrudnienia wyższe wartości przyjął w populacji mężczyzn niż kobiet – 62,7% wobec 45,0%. Najwyższy wskaźnik zatrudnienia odnotowano dla pracujących mieszkańców obszarów wiejskich będących w wieku 40–44 lata. Jego wysokimi wartościami charakteryzowała się również ludność wiejska w wieku 45–49 lat, 35–39 lat, oraz 30–34 lata.

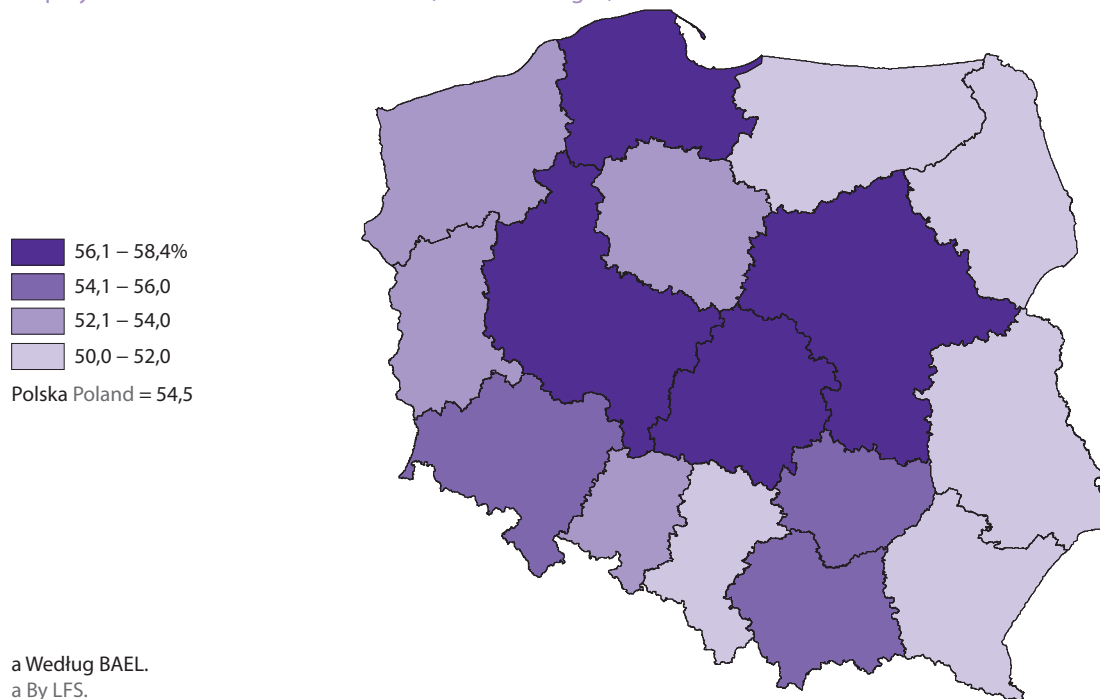
Wykres 43. Wskaźnik zatrudnienia^a na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)
 Chart 43. Employment rate^a in rural areas by age groups (annual averages)

Podobnie jak w przypadku współczynnika aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia wykazywał duże zróżnicowanie w zależności od związku ludności z rolnictwem. Dla ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym wyniósł on 67,4%, a dla niezwiązanej – 49,4%.

Spośród województw, najwyższy wskaźnik zatrudnienia odnotowano w województwach wielkopolskim (58,4%) i pomorskim (57,8%). Najniższą wartość osiągnął on w województwie warmińsko-mazurskim (50,0%). Wzrost jego wartości w porównaniu z 2009 r. wystąpił w 14 województwach, spadek miał miejsce w województwach podkarpackim (o 1,9 p. proc.) i podlaskim (o 0,2 p. proc.).

Mapa 10. Wskaźnik zatrudnienia^a na obszarach wiejskich w 2020 r. (przeciętne w roku)
 Map 10. Employment rate^a in rural areas in 2020 (annual averages)

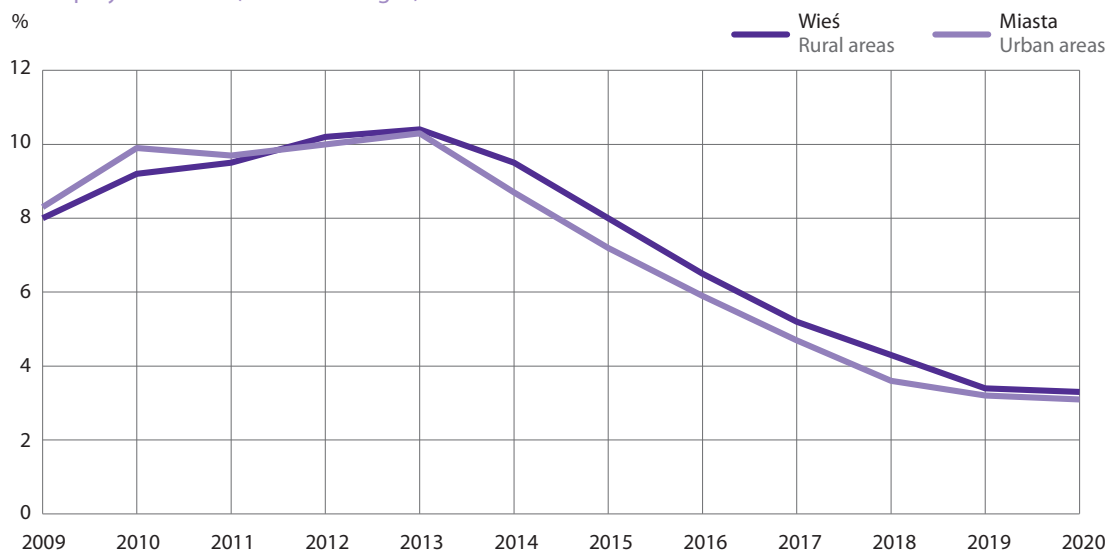

Stopa bezrobocia na obszarach wiejskich w 2020 r. wyniosła 3,3% (w miastach – 3,1%) i była to najniższa wartość jaką odnotowano od 2009 r., kiedy to wyniosła 8,0%. Na przestrzeni ostatnich lat wysokość stopy bezrobocia ulegała znaczącym zmianom. Lata 2009–2020 można podzielić na dwa okresy. W pierwszym, tj. do 2013 r. miał miejsce wzrost wartości wskaźnika do poziomu 10,4%. Następnie stopa bezrobocia zaczęła systematycznie spadać do poziomu notowanego w 2020 r. Podobne tendencje wystąpiły w miastach.

Wykres 44. Stopa bezrobocia^a (przeciętne w roku)

Chart 44.

Unemployment rate^a (annual averages)

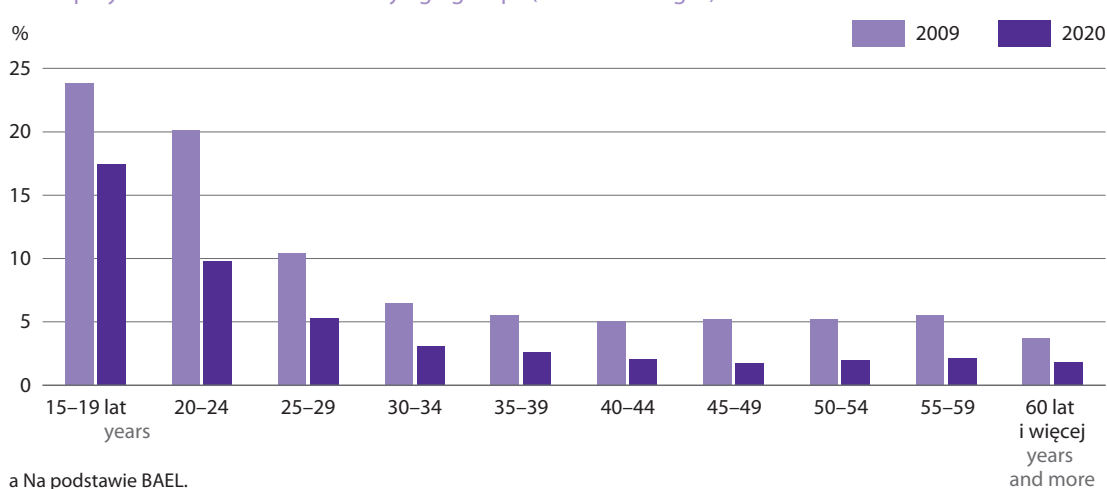
a Na podstawie BAEL.
a On the LFS basis.

Nieznacznie wyższe wartości stopa bezrobocia przyjęła w populacji kobiet (3,8%), niż w populacji mężczyzn (3,1%). Jej wysokość była znacznie zróżnicowana w poszczególnych grupach wieku – najwyższe wartości odnotowano dla ludności w wieku 15–19 lat (17,5%) i 20–24 lata (9,8%).

Wykres 45. Stopa bezrobocia^a na obszarach wiejskich według grup wieku (przeciętne w roku)

Chart 45.

Unemployment rate^a in rural areas by age groups (annual averages)

a Na podstawie BAEL.
a On the LFS basis.

W układzie wojewódzkim najwyższym udziałem bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo, wyróżniały się obszary wiejskie województw: lubelskiego (5,8%), podkarpackiego (4,7%) i warmińsko-mazurskiego (4,3%).

Pracujący Employed persons

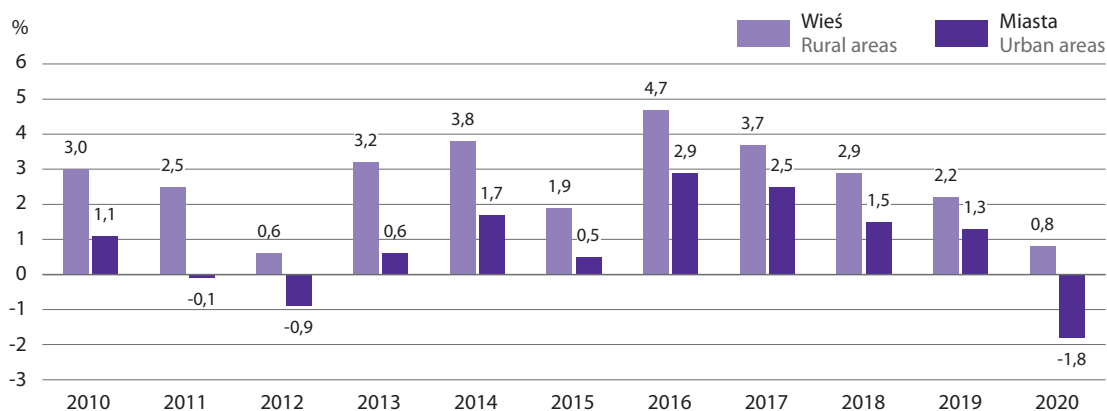
Do PRACUJĄCYCH W GOSPODARCE NARODOWEJ zalicza się:

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór lub stosunek służbowy);
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - a) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin),
 - b) właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - c) inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 4) agentów;
- 5) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i innych spółdzielni zajmujących się produkcją rolną oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- 6) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. w podmiotach gospodarki narodowej mających siedziby na obszarach wiejskich pracowało 1,9 mln osób, co stanowiło 20,1% pracujących w kraju. W porównaniu z 2010 r. liczba pracujących na terenach wiejskich wzrosła o 486,9 tys. osób, tj. o 33,4%. Wzrost ten był ponad dwukrotnie większy niż w miastach, gdzie wyniósł 9,7%. Liczba pracujących na obszarach wiejskich od 2009 r. systematycznie rosła, podczas gdy w miastach w 2011 r., 2012 r. i 2020 r. miał miejsce spadek populacji pracujących.

Wykres 46. Zmiana liczby pracujących^a w latach 2010–2020 (rok poprzedni = 100)

Chart 46. Change of number of employed persons^a in 2010–2020 (previous year = 100)

a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.
a Excluding economic entities employing up to 9 persons; by actual workplace and kind of activity.

Wzrost liczby pracujących miał miejsce na terenach wiejskich wszystkich województw, a największy odnotowano w województwach: dolnośląskim (o 47,4%), wielkopolskim (o 44,9%) i pomorskim (o 41,3%).

W populacji pracujących na terenach wiejskich przeważali mężczyźni, których udział wyniósł 54,2%, podczas gdy w miastach większy odsetek stanowiły kobiety (51,3%). Struktura taka była charakterystyczna dla obszarów wiejskich wszystkich województw i większości podregionów. Należy również zauważyć, że w podregionach: tyskim województwa śląskiego, legnicko-głogowskim województwa dolnośląskiego,

białostockim województwa podlaskiego oraz piotrkowskim województwa łódzkiego odsetek pracujących mężczyzn przekroczył 60%.

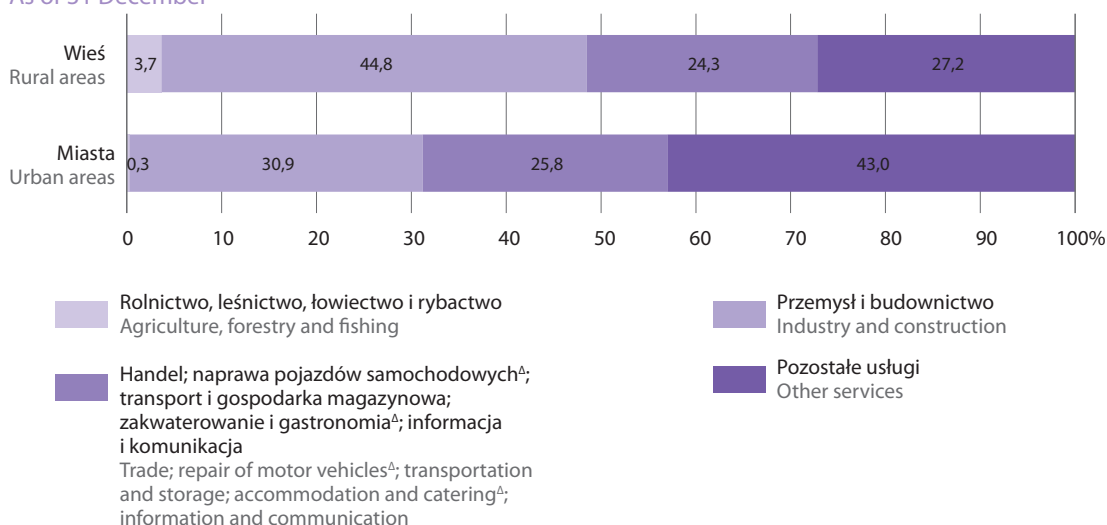
W 2020 r. na terenach wiejskich na 1000 osób przypadało 127 pracujących (w miastach – 337) i było to o 29 pracujących więcej niż w 2009 r. (w miastach o 35). W układzie wojewódzkim, najwięcej pracujących na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich przypadało w wielkopolskim (193 osoby), a w ujęciu regionalnym w jego podregionie poznańskim (301), jak również w warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (240), wrocławskim województwa dolnośląskiego (233) i tyskim województwa śląskiego (231). Najmniejszą wartość wskaźnik ten przyjął w województwie świętokrzyskim (80) i podregionach suwalskim województwa podlaskiego (68) oraz chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego (71).

Specyfika wiejskiego rynku pracy jest widoczna również w strukturze pracujących według rodzajów działalności. W 2020 r. na obszarach wiejskich najwięcej osób pracowało w podmiotach prowadzących działalnością przemysłową i budowlaną – ich udział wyniósł 44,8% (w miastach był niższy o 13,9 p. proc.). Prawie co trzeci pracujący na wsi był zatrudniony w podmiotach zajmujących się pozostałymi usługami (w miastach udział ten był wyższy o 15,8 p. proc.), a co czwarty w podmiotach zajmujących się handlem; naprawą pojazdów samochodowych; transportem i gospodarką magazynową; zakwaterowaniem i gastronomią; informacją i komunikacją (w miastach o 1,5 p. proc. więcej). Osoby pracujące w podmiotach związanych z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem stanowiły 3,7% (w miastach o 3,4 p. proc. mniej). W odniesieniu do 2009 r. wzrost udziału pracujących zanotowano jedynie w handlu; naprawie pojazdów samochodowych; transporcie i gospodarce magazynowej; zakwaterowaniu i gastronomii; informacji i komunikacji (o 6,1 p. proc.).

Wykres 47. Struktura pracujących^a według rodzajów działalności w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 47. Structure of employed persons^a by kind of activity in 2020
As of 31 December

a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; dotyczy pracujących w podmiotach o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz w jednostkach sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących.

a By actual workplace and kind of activity; data concern employed persons in entities with 10 or more employed persons and in budgetary sphere units regardless of the number of employed persons.

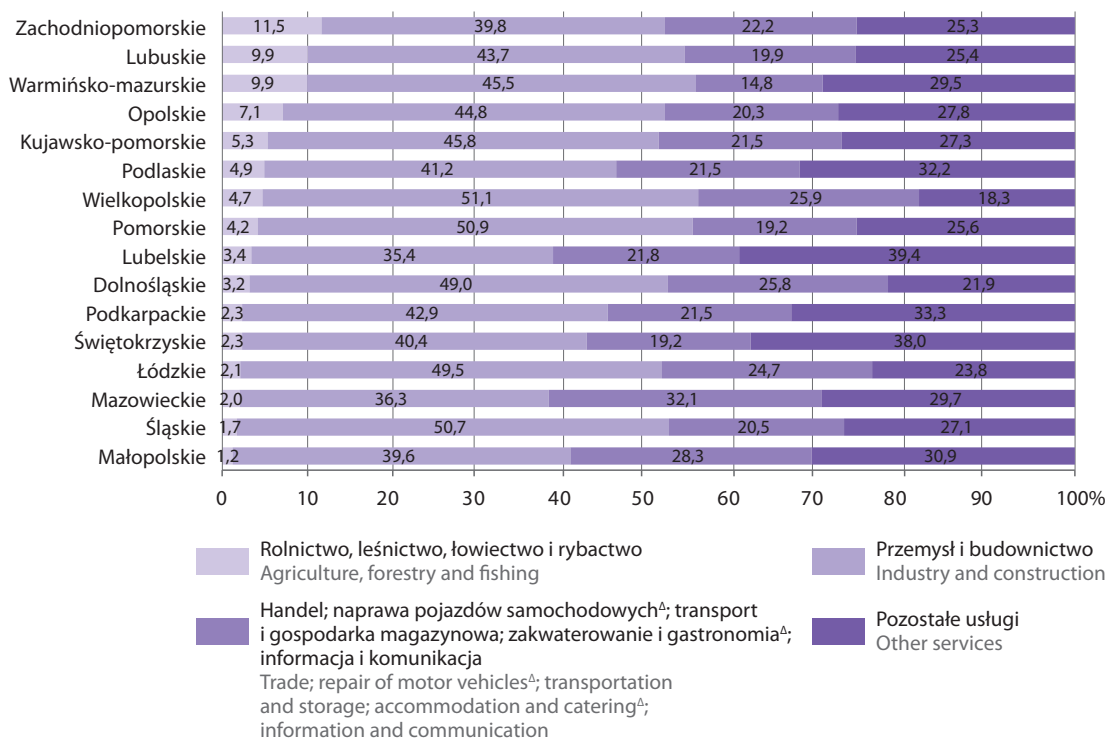
W układzie przestrzennym obszarów wiejskich struktura pracujących według rodzajów działalności wykazywała duże zróżnicowanie. Najwięcej osób w podmiotach zajmujących się przemysłem i budownictwem pracowało w województwach: wielkopolskim, pomorskim i śląskim. W województwach tych co drugi pracujący zajmował się tym rodzajem działalności. Udział pracujących w przemyśle i budownictwie w stosunku do 2009 r. spadł w większości województw – wzrost miał miejsce w 6 województwach, tj.: podlaskim, podkarpackim, lubelskim, warmińsko-mazurskim, opolskim i lubuskim.

Wykres 48. Struktura pracujących^a według rodzajów działalności 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 48. Structure of employed persons^a by kind of activity in 2020

As of 31 December

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; dotyczy pracujących w podmiotach o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz w jednostkach sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących.

a By actual workplace and kind of activity; data concern employed persons in entities with 10 or more employed persons and in budgetary sphere units regardless of the number of employed persons.

Odsetek pracujących w podmiotach zajmujących się pozostałą działalnością usługową wahał się od 18,3% w województwie wielkopolskim do 39,4% w województwie lubelskim. W porównaniu z 2009 r. we wszystkich województwach miał miejsce spadek udziału pracujących w pozostałej działalności usługowej.

Największy odsetek pracujących w handlu; naprawie pojazdów samochodowych; transporcie i gospodarce magazynowej; zakwaterowaniu i gastronomii; informacji i komunikacji wystąpił w województwie mazowieckim, gdzie więcej niż co trzeci pracujący zajmował się tymi rodzajami działalności. We wszystkich województwach w analizowanych latach wystąpił wzrost udziału osób pracujących w podmiotach prowadzących działalność zaliczane do tej grupy.

Udział pracujących w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie oraz rybactwie w układzie terytorialnym wahał się od 1,2% w województwie małopolskim do 11,5% w województwie zachodniopomorskim. W odniesieniu do 2009 r. prawie we wszystkich województwach – z wyjątkiem lubuskiego – zanotowano spadek odsetka osób zajmujących się tym rodzajem działalności.

Bezrobocie rejestrowane

Registered unemployment

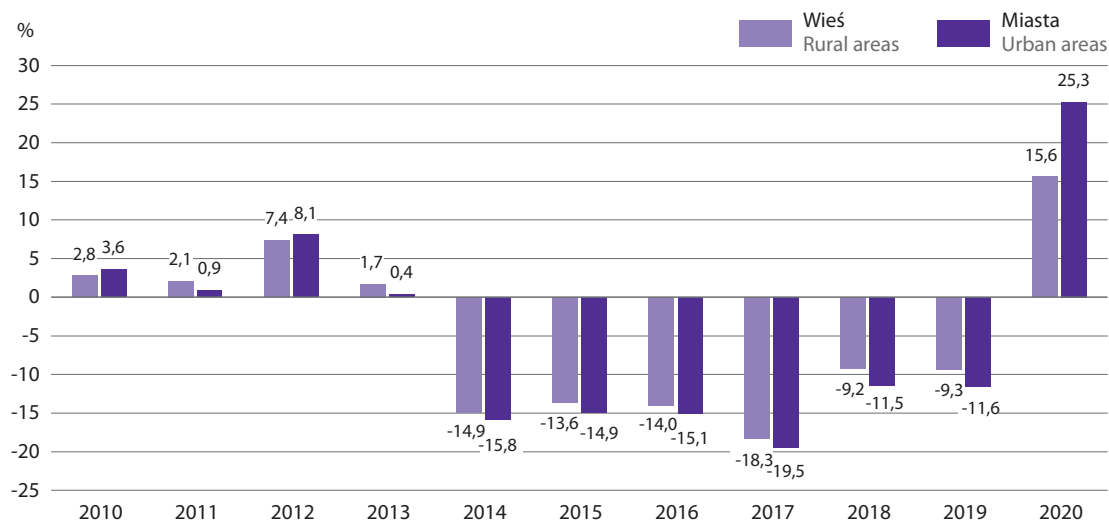
Dane o BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (tekst jednolity Dz. U. 2020 poz. 1409, z późniejszymi zmianami) określone są jako bezrobotne.

Pod pojęciem BEZROBOTNEGO należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest to osoba niepełnosprawna – zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu programu nauczania tej szkoły oraz uczące się w branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej, prowadzącej kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów, zapisanymi w ustawie.

W grudniu 2020 r. na obszarach wiejskich mieszkało 469,2 tys. osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy, co stanowiło 44,8% ogółu bezrobotnych w kraju. Pod względem liczby bezrobotnych lata 2009–2020 dzielą się na trzy okresy. W pierwszym, w latach 2009–2013, każdego roku notowany był stopniowy wzrost ich liczby – w 2013 r. na obszarach wiejskich mieszkało 954,8 tys. osób bezrobotnych. Od 2014 r. do 2019 r. populacja bezrobotnych mieszkańców terenów wiejskich regularnie zmniejszała się i w efekcie w 2019 r. była ponad dwukrotnie mniejsza niż na początku analizowanego okresu. W 2020 r. wystąpił wzrost liczby bezrobotnych – w porównaniu z 2019 r. o 15,6% (63,4 tys.). Identyczne tendencje odnotowano w miastach. Spadek liczby bezrobotnych w odniesieniu do 2009 r. zanotowano także na obszarach wiejskich wszystkich województw.

Wykres 49. Zmiana liczby bezrobotnych zarejestrowanych w latach 2010–2020 (rok poprzedni = 100)

Chart 49. Change of number of registered unemployed persons in 2010–2020 (previous year = 100)

Źródło: dane Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii.
Source: data of the Ministry of Economic Development, Labour and Technology.

W 2020 r. osoby bezrobotne zarejestrowane stanowiły 5,0% ludności obszarów wiejskich w wieku produkcyjnym. W miastach odsetek ten był nieco niższy i wyniósł 4,3%. W poszczególnych województwach rozpiętość jego wartości wyniosła 4,4 p. proc. i wahała się od 2,8% w województwie wielkopolskim do 7,2% w województwie warmińsko-mazurskim.

Spośród ogółu bezrobotnych mieszkających na wsi 28,8 tys. osób posiadało gospodarstwa rolne. Stanowili oni 6,1% osób bezrobotnych na terenach wiejskich. Największym odsetkiem bezrobotnych posiadających gospodarstwa rolne charakteryzowały się województwa: podkarpackie (15,3%), świętokrzyskie (12,7%) i łódzkie (11,7%). W pozostałych województwach udziały te kształtowały się od 0,1% w województwie zachodniopomorskim do 8,2% w województwie mazowieckim.

Najczęstszą formą pomocy osobom, które utraciły pracę jest zasiłek dla bezrobotnych. W populacji bezrobotnych mieszkańców obszarów wiejskich w 2020 r. bez prawa do zasiłku pozostawało 394,1 tys. osób (84,0%). W miastach odsetek ten ukształtował się na podobnym poziomie i wynosił 83,9%. Również w ujęciu wojewódzkim udział osób bez prawa do tego świadczenia na terenach wiejskich przekroczył 80% we wszystkich jednostkach. Tak duży udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku świadczy o długotrwałym charakterze bezrobocia zarówno na wsi, jak i w miastach.

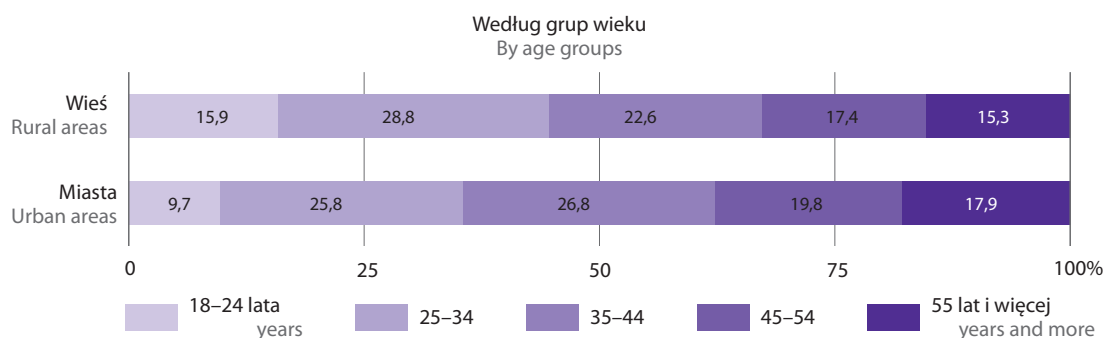
Wśród zarejestrowanych bezrobotnych w 2020 r., zarówno na wsi jak i w miastach, ponad połowę stanowiły kobiety. W relacji do 2009 r. ich udział wzrósł o 3,7 p. proc. (w miastach o 1,7 p. proc.). W większości województw w populacji bezrobotnych mieszkańców obszarów wiejskich przeważały kobiety – z wyjątkiem województwa podlaskiego, gdzie stanowiły 45,6%. Na tle kraju pod względem odsetka bezrobotnych mieszkanek wsi wyróżniały się województwa: pomorskie, wielkopolskie i kujawsko-pomorskie, gdzie ich udział wynosił ponad 60%.

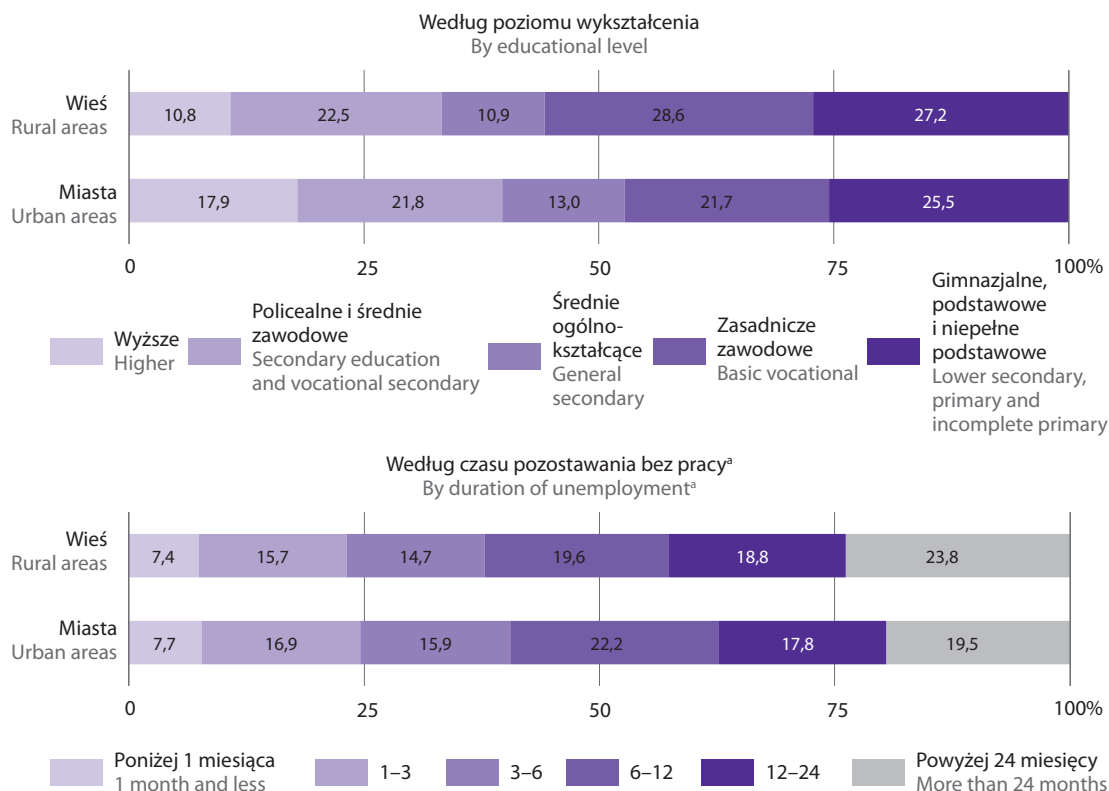
Prawie co trzecia osoba bezrobotna na wsi w 2020 r. była w wieku 25–34 lata. Około 23% stanowiły osoby w wieku 35–44 lata, a ponad 17% osoby w wieku 45–54 lata. Udział pozostałych grup, tj. w wieku do 24 lat oraz 55 lat i więcej nie przekroczył 16%. W 2020 r. w porównaniu z 2009 r. zanotowano spadki udziału bezrobotnych w wieku do 24 lat oraz 45–54 lata. W pozostałych grupach wieku udziały bezrobotnych wzrosły.

Wykres 50. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wybranych kategorii w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 50. Structure of registered unemployed persons by selected categories in 2020
As of 31 December

^a Od momentu rejestracji w urzędzie pracy; przedziały zostały domknięte prawostronnie, np. w przedziale 3–6 uwzględniono osoby, które pozostawały bez pracy 3 miesiące i 1 dzień do 6 miesięcy.

Źródło: Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii.

^a Since the moment of registration in a labour office; intervals were shifted upward, e.g., in the interval 3–6 persons remaining unemployed from 3 months and 1 day to 6 months were included.

Source: data of the Ministry of Economic Development, Labour and Technology.

We wszystkich województwach, w strukturze bezrobotnych według grup wieku przeważali bezrobotni w wieku 25–34 lata. Z kolei największy udział najmłodszych bezrobotnych (w wieku do 24 lat) wystąpił w województwach małopolskim (18,8%) i lubelskim (16,4%), a najstarszych (w wieku 55 lat i więcej) w województwach opolskim (20,3%), dolnośląskim (18,8%) i zachodniopomorskim (18,0%).

Większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia. Największy odsetek spośród nich stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym, których łączny udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2020 r. wynosił 55,9% (w miastach – 47,2%).

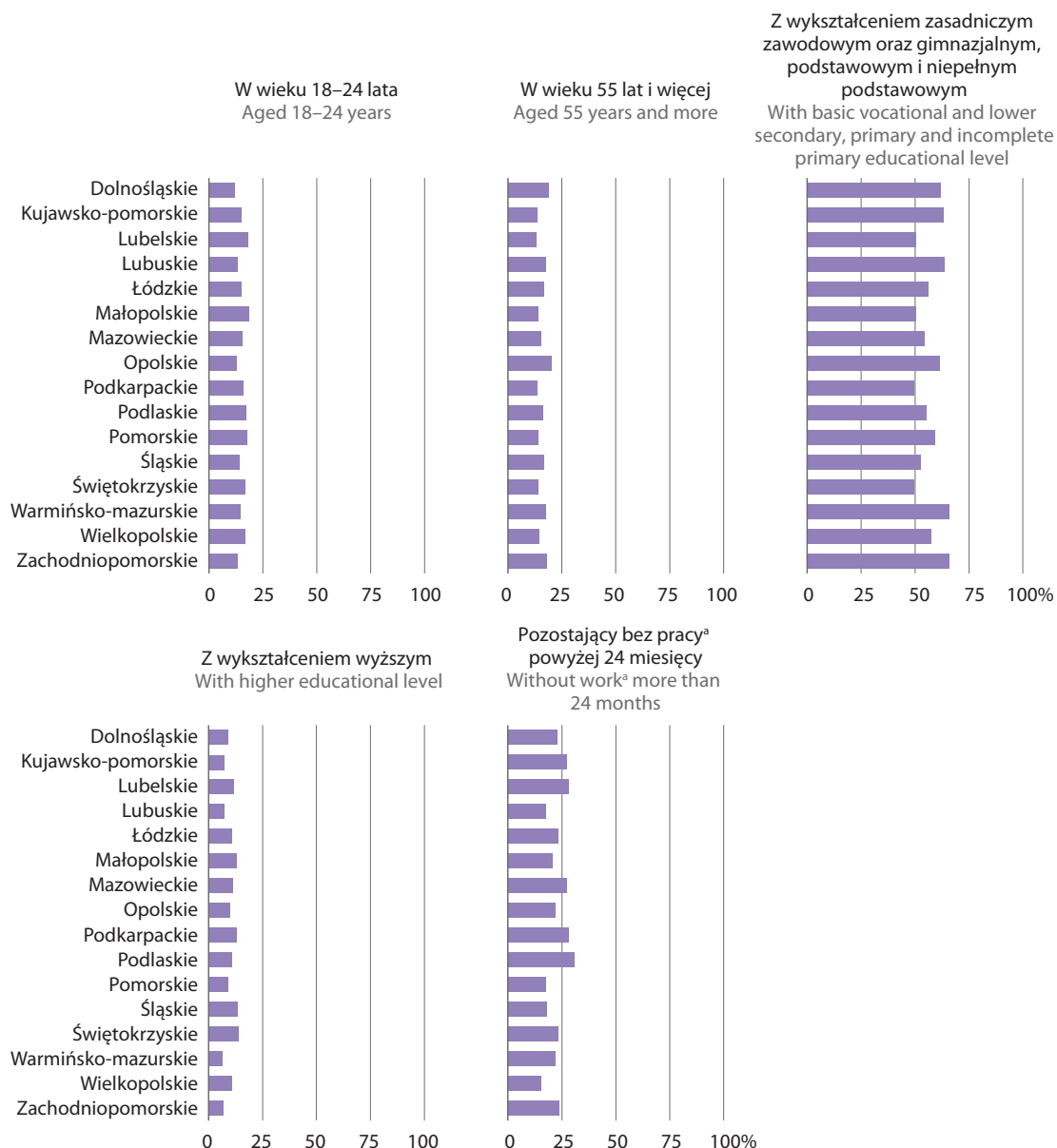
Analizując strukturę bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy odnotowano, że na obszarach wiejskich co czwarty bezrobotny bez pracy pozostawał powyżej 24 miesięcy. Kolejne miejsca pod względem liczebności zajmowali bezrobotni będący bez pracy 6–12 miesięcy oraz 12–24 miesięcy. Najwyższym odsetkiem osób nie posiadających pracy powyżej 24 miesięcy charakteryzowały się województwa: podlaskie, podkarpackie i lubelskie. W województwach tych co trzeci lub prawie co trzeci bezrobotny bez pracy pozostawał powyżej 24 miesięcy.

Największe trudności ze znalezieniem pracy na obszarach wiejskich miały osoby ze stażem pracy 1–5 lat, które stanowiły 27,2% bezrobotnych. W trudnej sytuacji znajdowały się również osoby o stażu pracy poniżej jednego roku (19,3%) oraz bez stażu pracy (14,7%).

Wykres 51. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie bezrobotnych według wybranych kategorii w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 51. Share of registered unemployed persons in total number of registered unemployed persons by selected categories in 2020
As of 31 December

^a Od momentu rejestracji w urzędzie pracy.

Źródło: dane Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii.

^a Since the moment of registration in a labour office.

Source: data of the Ministry of Economic Development, Labour and Technology.

Rozdział 5

Chapter 5

Gospodarka

Economy

Rolnictwo jako podstawowa dziedzina gospodarcza na obszarach wiejskich określa możliwości ich rozwoju społecznego i ekonomicznego, daje zatrudnienie dużej grupie mieszkańców wsi oraz kształtuje strukturę przestrzenną terenów wiejskich. Funkcjonujące w Polsce gospodarstwa rolne, zajmując ponad połowę ogólnej powierzchni kraju, wyznaczają główne kierunki użytkowania ziemi oraz kształtują środowisko naturalne i krajobraz Polski. Od gospodarki rolnej zależy bowiem w znacznym stopniu czystość wód, powietrza i gleby oraz różnorodność gatunków roślin i zwierząt. Jednocześnie obserwowana w ostatnich latach modernizacja i specjalizacja produkcji rolnej, m.in. dzięki środkom z Unii Europejskiej, przynosi coraz większe korzyści ekonomiczne dla ich użytkowników i przyczynia się do poprawy warunków życia ludności. Duża część polskiego rolnictwa ma jednak nadal tradycyjny charakter. Tym samym sytuacja gospodarstw rolnych w Polsce jest znacznie zróżnicowana. Obok wysoko wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych funkcjonują małe gospodarstwa rolne prowadzące produkcję ekstensywną.

Występujący w ostatnich latach spadek znaczenia rolnictwa w gospodarce narodowej przyczynia się do wkraczania na tereny wiejskie działalności gospodarczych słabo lub wcale nie powiązanych z rolnictwem. Coraz większe znaczenie na tych terenach mają działalności usługowe oraz działalności związane z produkcją. Również w ramach instrumentów wsparcia obszarów wiejskich w Polsce, m.in. w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, wypłacane są środki na pomoc w zakresie rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w znacznej mierze jest uzależniony od poziomu rozwoju infrastruktury technicznej. Obszary o dobrej dostępności do infrastruktury komunalnej i transportowej są bardziej atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów, a co za tym idzie mają większe szanse na przyciąganie kapitału oraz aktywizację gospodarczą. Stosunkowo słabo rozwinięta infrastruktura techniczna obszarów wiejskich, szczególnie oddalonych od ośrodków miejskich, stanowi obecnie jedno z najważniejszych ograniczeń ich rozwoju. Poprawa wyposażenia obszarów wiejskich w elementy infrastruktury technicznej ma także duże znaczenie dla jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności danego terenu do zamieszkania. Te czynniki przekładają się także na rozwój budownictwa mieszkaniowego i niemieszkaniowego na tych terenach.

Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

Gross value added in agriculture, forestry and fishing

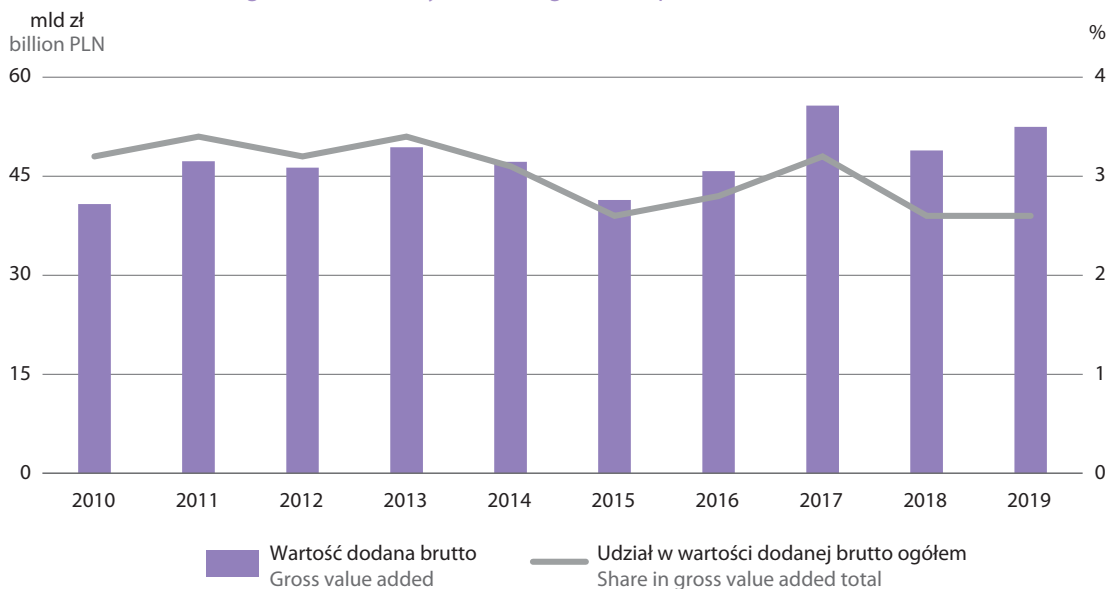
WARTOŚĆ DODANA BRUTTO mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Stanowi ona różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

Udział wartości dodanej brutto rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w ogólnej wartości dodanej brutto (w cenach bieżących) w 2019 r. wyniósł 2,6% (52,5 mld zł) i był o 0,6 p. proc. niższy w porównaniu z 2010 r. W poszczególnych województwach udział tej sekcji był zróżnicowany i kształtował się od 0,8% w województwie śląskim do 7,1% w województwie podlaskim. Wysokie wartości przyjął on także w województwach lubelskim i warmińsko-mazurskim (po 5,6%). Z kolei najniższe wartości, nie przekraczające 2%, oprócz województwa śląskiego, odnotowano w województwach: dolnośląskim, małopolskim i podkar-

packim. W relacji do 2010 r., we wszystkich województwach spadł udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w generowaniu wartości dodanej brutto regionu, a najbardziej w województwie opolskim (o 1,6 p. proc.). W 2019 r. w skali kraju największą wartość dodaną brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie generowały województwa mazowieckie i wielkopolskie. Łącznie wytworzyły one 35,9% krajowej wartości dodanej brutto. Natomiast najmniejsza wartość wytworzona została w województwach: lubuskim, opolskim i podkarpackim (łącznie 6,8%).

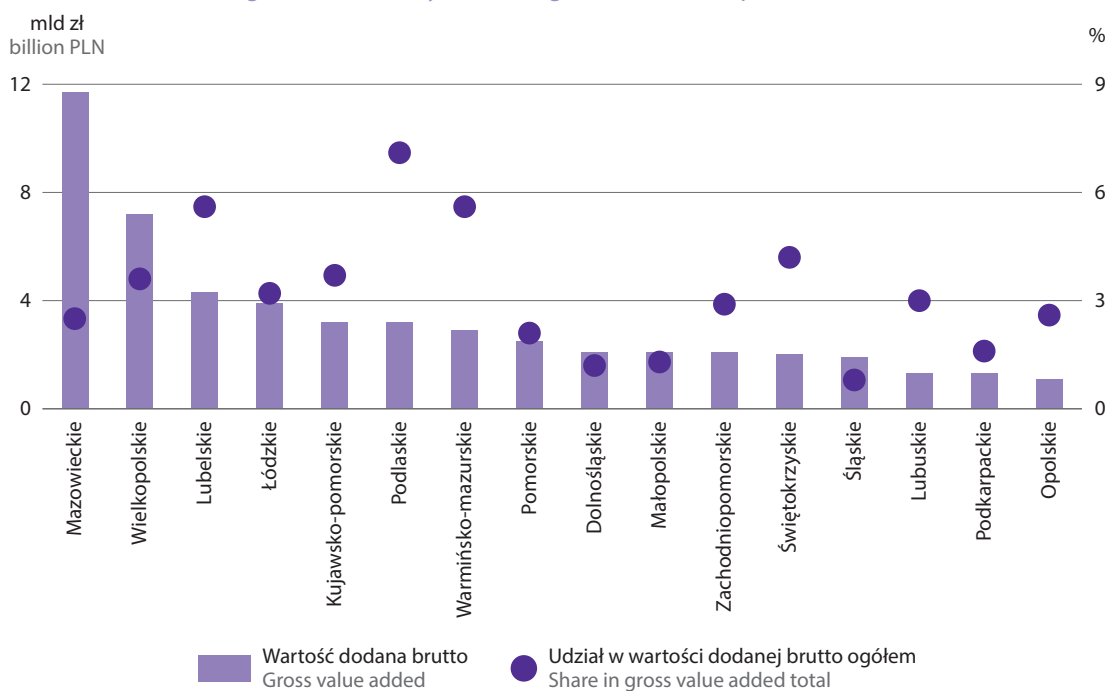
Wykres 52. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (ceny bieżące)

Chart 52. Gross value added in agriculture, forestry and fishing (current prices)

Wykres 53. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2019 r. (ceny bieżące)

Chart 53. Gross value added in agriculture, forestry and fishing in 2019 (current prices)

Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

Investment outlays in agriculture, forestry and fishing

NAKŁADY INWESTYCYJNE są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE są to nakłady na:

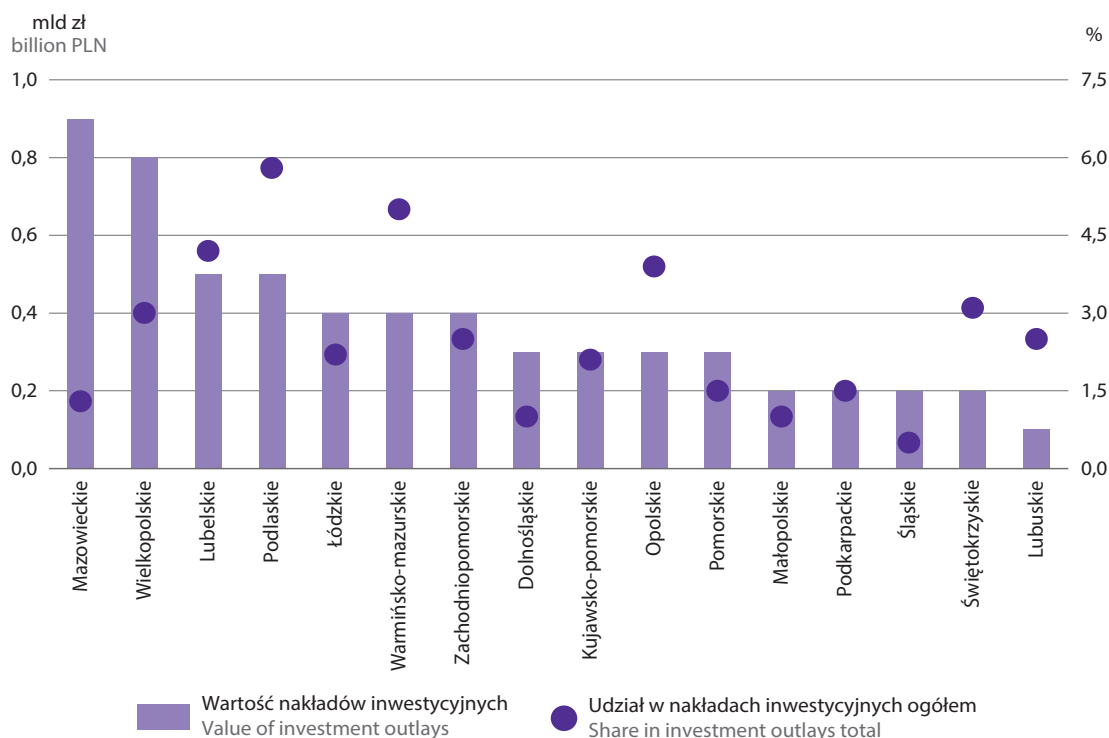
- 1) budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe;
- 2) maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem);
- 3) środki transportu;
- 4) inne, tj.: melioracje wodne, poprawę walorów (ulepszenie) gruntów, inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie oraz odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

POZOSTAŁE NAKŁADY są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

Wartość nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej (w cenach bieżących) w 2020 r. wyniosła 6,0 mld zł i stanowiła 1,9% ogółu nakładów inwestycyjnych w kraju. Ich wartość w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 40,1%, natomiast udział zmalał o 0,1 p. proc. W układzie województw udział nakładów inwestycyjnych (podziału dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji) w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych w regionie w 2020 r. wahał się od 0,5% w województwie śląskim do 5,8% w województwie podlaskim. Dodatkowo wysoką wartość wskaźnika odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (5,0%). W porównaniu z 2010 r. udział nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie zmalał w 10 województwach, natomiast wzrost miał miejsce w województwach: świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim (po 1,2 p. proc.), opolskim (o 1,0 p. proc.), lubelskim i łódzkim (po 0,3 p. proc.) oraz w lubuskim (o 0,2 p. proc.).

Najwyższe nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2020 r. zostały poniesione w województwach mazowieckim (0,9 mld zł) i wielkopolskim (0,8 mld zł), co razem stanowiło niemal jedną trzecią ogółu nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w kraju.

Wykres 54. Nakłady inwestycyjne^a w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2020 r. (ceny bieżące)
Chart 54. Investment outlays^a in agriculture, forestry and fishing in 2020 (current prices)

a Podziału dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.
 a The division was made on the basis of the actual location of the investment.

Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

Gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing

Do ŚRODKÓW TRWAŁYCH zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie użytkowania dłuższym niż rok, w tym również: drogi publiczne, ulice i place łącznie z pobocznymi i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadzenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 stycznia 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów, uznanych od 1 stycznia 1991 r. za środki trwałe, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 r. (Dz. U. poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu, uznawanego od 1 stycznia 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 217).

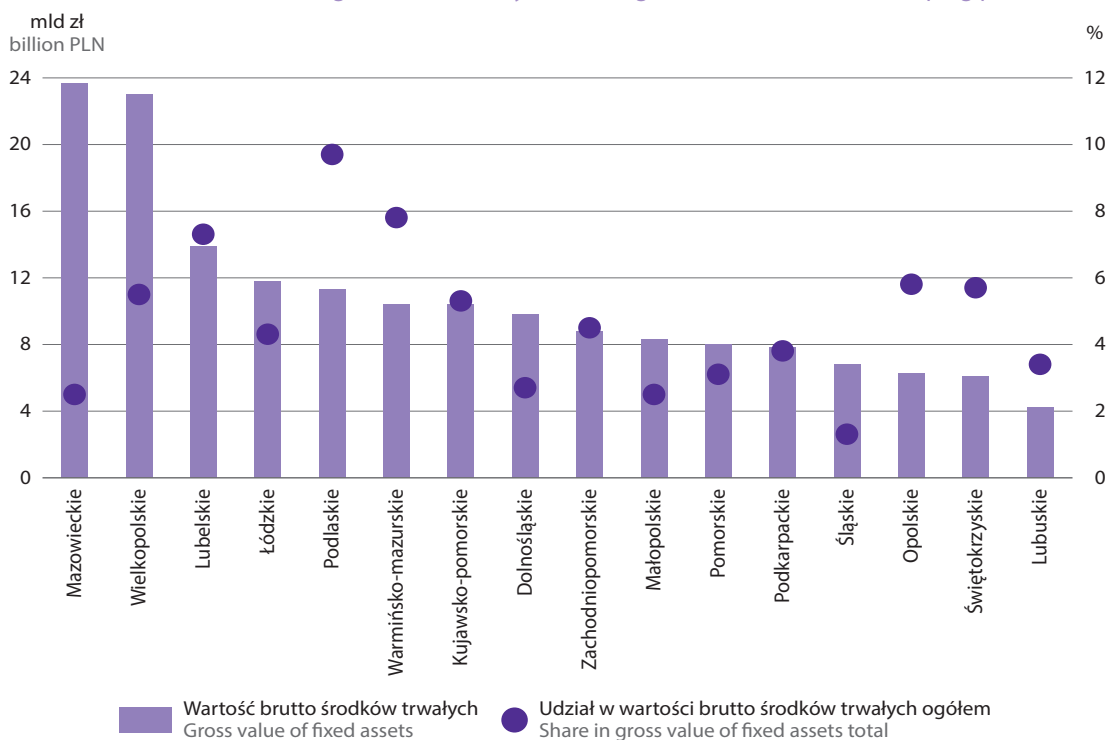
WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2020 r. wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej (w bieżących cenach ewidencyjnych) wynosiła 170,6 mld zł i stanowiła 3,8% ogólnej wartości brutto środków trwałych (podziału dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności). W porównaniu z 2010 r. było to o 1,4 p.proc. mniej. Ponad 27% z ich ogólnej wartości w 2020 r. przypadało na 2 województwa tj. mazowieckie i wielkopolskie.

Udział wartości brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w ogólnej wartości brutto środków trwałych, identycznie jak w przypadku nakładów inwestycyjnych, najwyższy był w województwie podlaskim (9,7%), a najniższy w województwie śląskim (1,3%). We wszystkich województwach w relacji do 2010 r. miał miejsce spadek udziału wartości brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie.

Wykres 55. Wartość brutto środków trwałych^a w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2020 r. (bieżące ceny ewidencyjne)

Chart 55. Gross value of fixed assets^a in agriculture, forestry and fishing in 2020 (current book-keeping prices)

a Podziału dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.
a The division was made according to the abode of local kind-of-activity unit.

Użytkowanie gruntów

Land use

UŻYTKI ROLNE W DOBREJ KULTURZE ROLNEJ – utrzymywane zgodnie z normami spełniającymi wymogi ustawy z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1312, z późn. zm.) – prezentuje się w podziale na: powierzchnię pod zasiewami, grunty ugorowane, uprawy trwałe (w tym sady), ogrody przydomowe, łąki trwałe i pastwiska trwałe.

UŻYTKI ROLNE POZOSTAŁE to użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej.

Według danych PSR 2020 (Powszechny Spis Rolny) powierzchnia gospodarstw rolnych obejmowała 16,4 mln ha i w porównaniu z wynikami PSR 2010 zmniejszyła się o 587 tys. ha (o 3,5%). W 2020 r. 91,4% areалу gospodarstw rolnych należało do gospodarstw indywidualnych i było to o 3,1 p. proc. więcej niż dekadę wcześniej.

Grunty gospodarstw rolnych w 2020 r. stanowiły 56,5% powierzchni obszarów wiejskich, tj. o 1,8 p. proc. mniej niż 10 lat wcześniej. W układzie województw udział ten zamykał się w granicach od 34,1% w województwie lubuskim do 68,0% w województwie mazowieckim.

W strukturze powierzchni gospodarstw rolnych 89,5% (14,7 mln ha) stanowiły użytki rolne, a ich udział w porównaniu z PSR 2010 zwiększył się o 2,0 p. proc. Lasy i grunty leśne obejmowały powierzchnię 964 tys. ha, tj. 5,9% powierzchni gospodarstw rolnych (o 1,0 p. proc. mniej niż dekadę wcześniej), a pozostałe grunty 4,6% (o 1,1 p. proc. mniej niż w 2010 r.). W układzie terytorialnym udział użytków rolnych w powierzchni gospodarstw w 2020 r. wahał się od 82,9% w województwie małopolskim do 95,7% w województwie opolskim. Ponad 90% udziałem wyróżniały się również województwa: dolnośląskie, lubuskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie i warmińsko-mazurskie. Z kolei największym udziałem lasów i gruntów leśnych w powierzchni gospodarstw rolnych charakteryzowały się województwa małopolskie (11,0%) i podlaskie (10,6%), a pozostałych gruntów – województwa podkarpackie (6,9%) i małopolskie (6,0%).

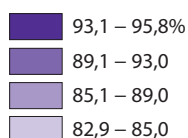
Mapa 11. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2020 r.

Stan w czerwcu

Map 11. Land use in agricultural holdings in 2020

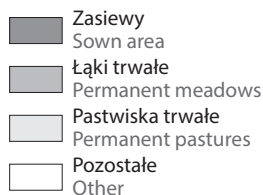
As of June

Udział użytków rolnych
w powierzchni gospodarstw rolnych
Share of agricultural land
in agricultural holdings area

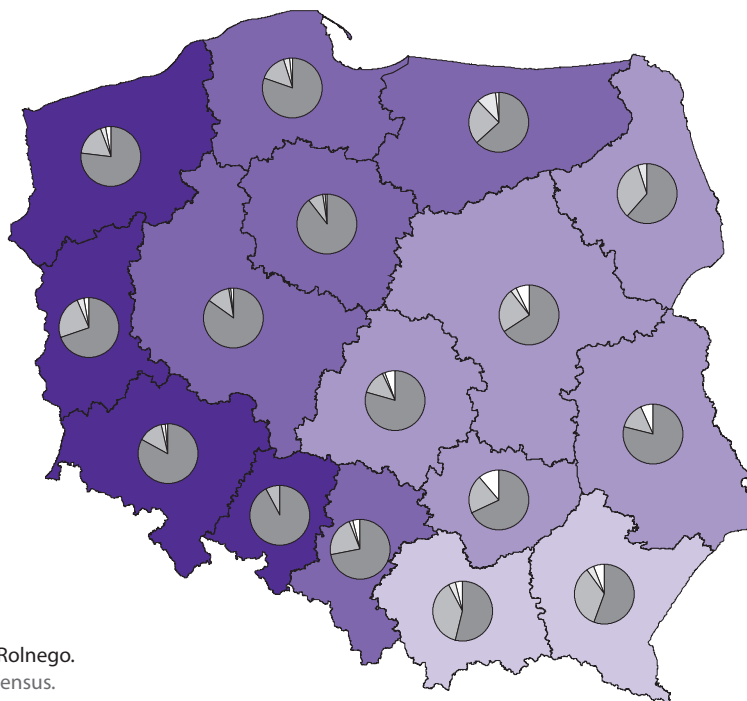

Polska Poland = 89,5

Struktura użytków rolnych
w dobrej kulturze rolnej w %
Structure of agricultural land
in good agricultural condition in %

a Dane wstępne Powszechnego Spisu Rolnego.
a Preliminary data of the Agricultural Census.

Ponad 98% powierzchni użytków rolnych stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze o łącznym areale 14,5 mln ha. Ich udział w porównaniu z 2010 r. zwiększył się o 1,4 p. proc. (o 35 tys. ha). W 2020 r., podobnie jak 10 lat wcześniej w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej największy obszar zajmowały grunty pod zasiewami – 74,2% (71,7% w 2010 r.). Trwałe użytki zielone (łąki i pastwiska trwałe) obejmowały powierzchnię 3,2 mln ha, tj. 22,0% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (22,3% w 2010 r.), a uprawy trwałe 350 tys. ha, tj. 2,4% (2,7% w 2010 r.).

W układzie terytorialnym największym udziałem gruntów pod zasiewami, podobnie jak przed 10 laty, wyróżniło się województwo opolskie – 91,0% (89,2% w 2010 r.), w którym jednocześnie odnotowano najmniejszy udział trwałych użytków zielonych – 8,4% (8,7% w 2010 r.) oraz upraw trwałych – 0,2% (0,4% w 2010 r.). Z kolei podobnie jak dekadę wcześniej, województwo małopolskie charakteryzowało się najmniejszym udziałem gruntów pod zasiewami – 54,1% (51,0% w 2010 r.), a największym udziałem trwałych użytków zielonych – 41,8% (41,2% w 2010 r.). Dużym udziałem łąk i pastwisk trwałych w 2020 r. wyróżniły się także województwa: podkarpackie (38,7%), podlaskie (38,0%) oraz warmińsko-mazurskie (35,0%). Analogicznie jak w 2010 r. największym udziałem powierzchni upraw trwałych w 2020 r. charakteryzowało się województwo świętokrzyskie – 8,5% (6,9% w 2010 r.). Od początku swojej działalności, tj. od 1992 r., Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa przejął do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP) 4,8 mln ha, z tego

3,4 mln ha rozdysponował trwale. W ZWRSP na koniec 2020 r. pozostawało prawie 1,4 mln ha, w tym ponad 1,1 mln ha było w dzierżawie, a 185,7 tys. ha czekało na rozdysponowanie.

Zdecydowana większość gruntów przejętych do ZWRSP – 3,8 mln ha (79%) – pochodziła ze zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej. Z uwagi na to przeważająca powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu (65,0%, czyli 3,1 mln ha), głównie za sprawą uwarunkowań lokalizacyjnych byłych pgr, obejmowała tereny województw zachodniej i północnej Polski: warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego i pomorskiego.

Ceny ziemi zarówno w obrocie prywatnym, jak i ZWRSP od lat wykazują tendencję wzrostową. W 2020 r. ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym kształtowały się średnio na poziomie 47,6 tys. zł za 1 ha i były ponad dwukrotnie wyższe niż w 2010 r. Za 1 ha dobrych (pszenno-buraczanych) gruntów ornych płacono średnio 60,0 tys. zł, średnich (żytnio-ziemniaczanych) – 49,2 tys. zł, a słabych (piaszczystych) – 34,7 tys. zł. Najwyższe ceny gruntów ornych za ha w obrocie prywatnym w 2020 r. zanotowano w województwach wielkopolskim (63,4 tys. zł za 1 ha) i kujawsko-pomorskim (55,7 tys. zł).

Średnia cena sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2020 r. wyniosła 35,2 tys. zł za 1 ha. Za 1 ha najczęściej płacono w województwach: pomorskim – 51,0 tys. zł, kujawsko-pomorskim – 50,1 tys. zł i wielkopolskim – 49,0 tys. zł, a najmniej w województwach łódzkim – 18,5 tys. zł i lubelskim – 19,4 tys. zł. Najwyższą średnią cenę sprzedaży w 2020 r. odnotowano dla grupy obszarowej 100–299 ha – 48,2 tys. zł za 1 ha, a najniższą – dla grupy obszarowej 2–10 ha – 29,5 tys. zł za 1 ha.

Gospodarstwa rolne Agricultural holdings

GOSPODARSTWO ROLNE to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne to grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą wraz z prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (art. 553 Kodeksu Cywilnego).

Zgodnie z wynikami PSR 2020 w Polsce funkcjonowało 1,3 mln gospodarstw rolnych, a ich liczba w porównaniu z PSR 2010 zmalała o 192 tys. (o 12,7%). W 2020 r., podobnie jak 10 lat wcześniej, najczęściej gospodarstw rolnych odnotowano na terenach województw: mazowieckiego (208 tys.), lubelskiego (161 tys.) i małopolskiego (127 tys.) – stanowiących łącznie 37,7% gospodarstw rolnych w kraju.

Spadek liczby gospodarstw rolnych, który zaobserwowano na przestrzeni 10 lat, spowodowany był znacznym zmniejszeniem się ich liczebności w grupach obszarowych obejmujących powierzchnię użytków rolnych 1–15 ha. W porównaniu z wynikami PSR 2010 liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 1–5 ha zmniejszyła się o 16,3%, w grupie 5–10 ha o 16,5%, a w przedziale 10–15 ha o 13,8%. Wzrost liczby gospodarstw rolnych (o 4,0%) odnotowano z kolei wśród gospodarstw najmniejszych (do 1 ha użytków rolnych) oraz największych, należących do przedziału 15 ha i więcej (o 7,1%).

W strukturze obszarowej gospodarstw rolnych w 2020 r. co drugie gospodarstwo należało do przedziału 1–5 ha użytków rolnych (52,4% w 2010 r.). Duży udział posiadały również gospodarstwa o powierzchni 5–10 ha (21,9%, o 1,0 p. proc. mniej niż w 2010 r.) oraz o powierzchni 15 ha i więcej (15,9%, o 2,9 p. proc. więcej niż w 2010 r.). Podobnie jak w 2010 r., co dziesiąte gospodarstwo miało powierzchnię 10–15 ha, a najniższym udziałem charakteryzowały się gospodarstwa najmniejsze, tj. o powierzchni do 1 ha – 2,0% (1,7% w 2010 r.).

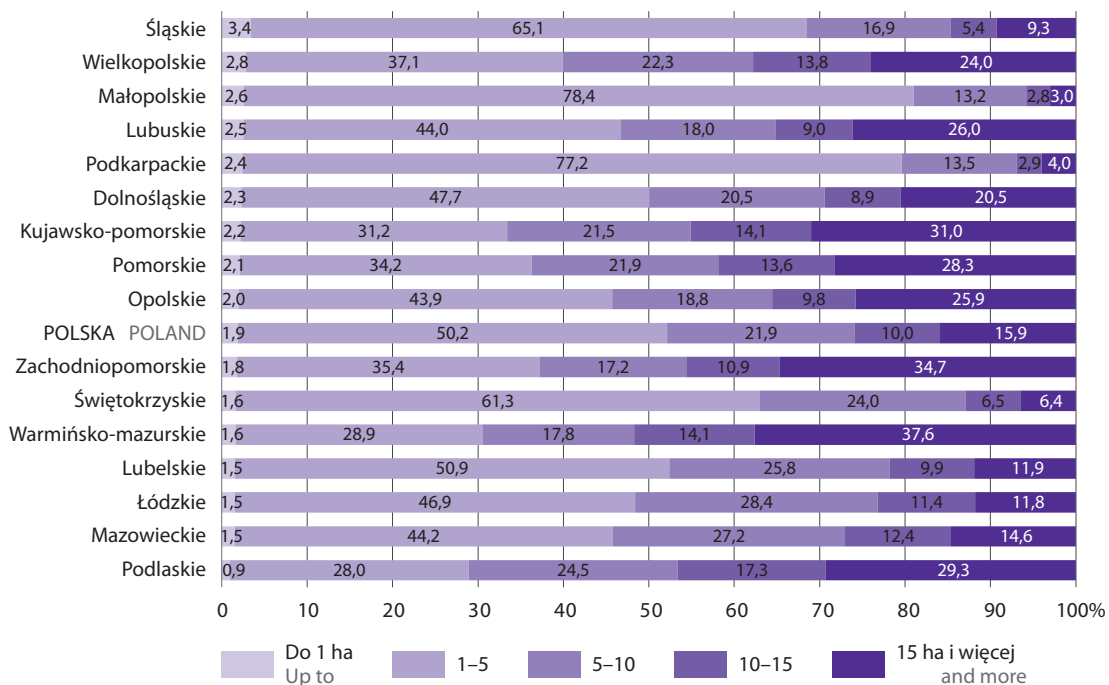
W układzie województw w 2020 r. największy udział gospodarstw o powierzchni użytków rolnych do 1 ha odnotowano w województwie śląskim (3,4%). Największy odsetek gospodarstw rolnych należących

do przedziału 1–5 ha zaobserwowano w województwach małopolskim (78,4%) i podkarpackim (77,2%). Z kolei największym udziałem gospodarstw rolnych należących do grupy obszarowej 5–10 ha wyróżniły się województwa łódzkie (28,4%) i mazowieckie (27,2%), a w grupie 10–15 ha województwo podlaskie (17,3%). Gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej największy odsetek miały w województwach warmińsko-mazurskim (37,6%) i zachodniopomorskim (34,7%).

Wykres 56. Struktura gospodarstw rolnych^a według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Stan w czerwcu

Chart 56. Structure of agricultural holdings^a by area groups of agricultural land in 2020
As of June

^a Dane wstępne Powszechnego Spisu Rolnego.
^a Preliminary data of the Agricultural Census.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w odniesieniu do 2010 r. wzrosła o 1,3 ha i w 2020 r. wyniosła 11,1 ha. Wartość tego wskaźnika była zróżnicowana terytorialnie i zamykała się w granicach od 4,3 ha użytków rolnych przypadających na gospodarstwo rolne w województwie małopolskim do 30,9 ha w województwie zachodniopomorskim.

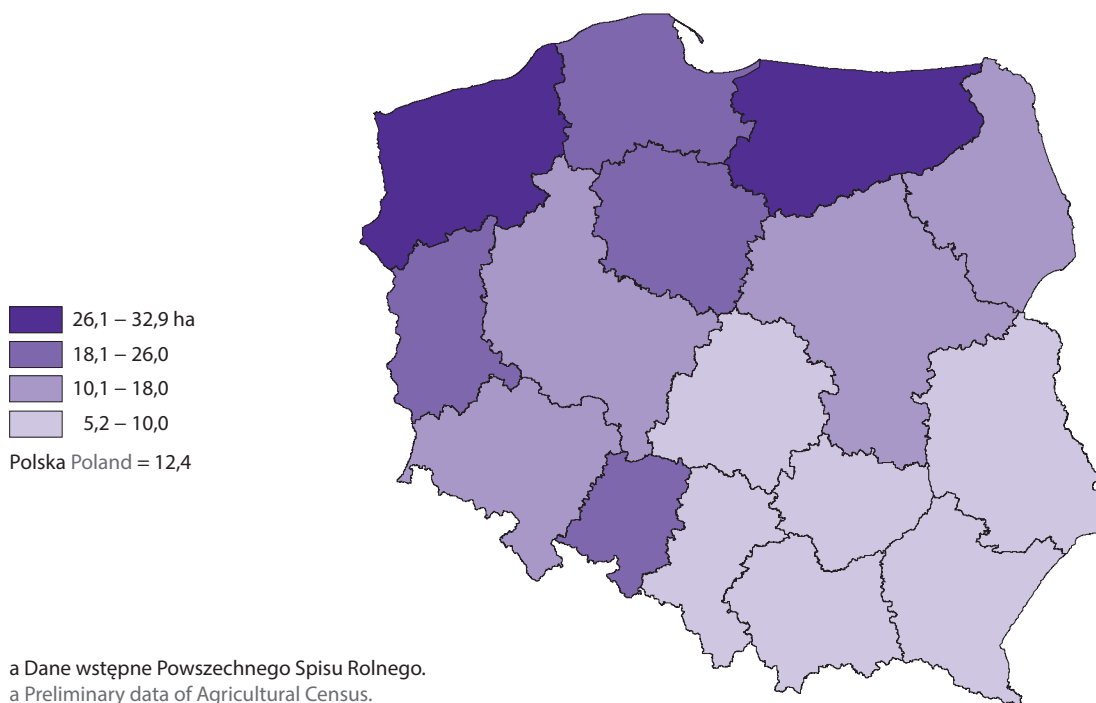
W czasie analizowanej dekady zmianie uległa także średnia powierzchnia użytków rolnych w grupach gospodarstw według rodzaju kierunków produkcji. W 2020 r. gospodarstwo rolne zajmujące się wyłącznie produkcją roślinną posiadało średnio 9,6 ha użytków rolnych, czyli o 1,3 ha więcej niż w 2010 r. Zwiększyła się także średnia powierzchnia gospodarstw rolnych ukierunkowanych na produkcję roślinną i zwierzęcą (z 10,9 ha użytków rolnych w 2010 r. do 13,3 ha w 2020 r.). Dwukrotnie zmniejszyła się natomiast średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą i w 2020 r. wyniosła 1,9 ha.

Mapa 12. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego w 2020 r.

Stan w czerwcu

Map 12. Average farm area in 2020

As of June

a Dane wstępne Powszechnego Spisu Rolnego.
a Preliminary data of Agricultural Census.

GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE – gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przestawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

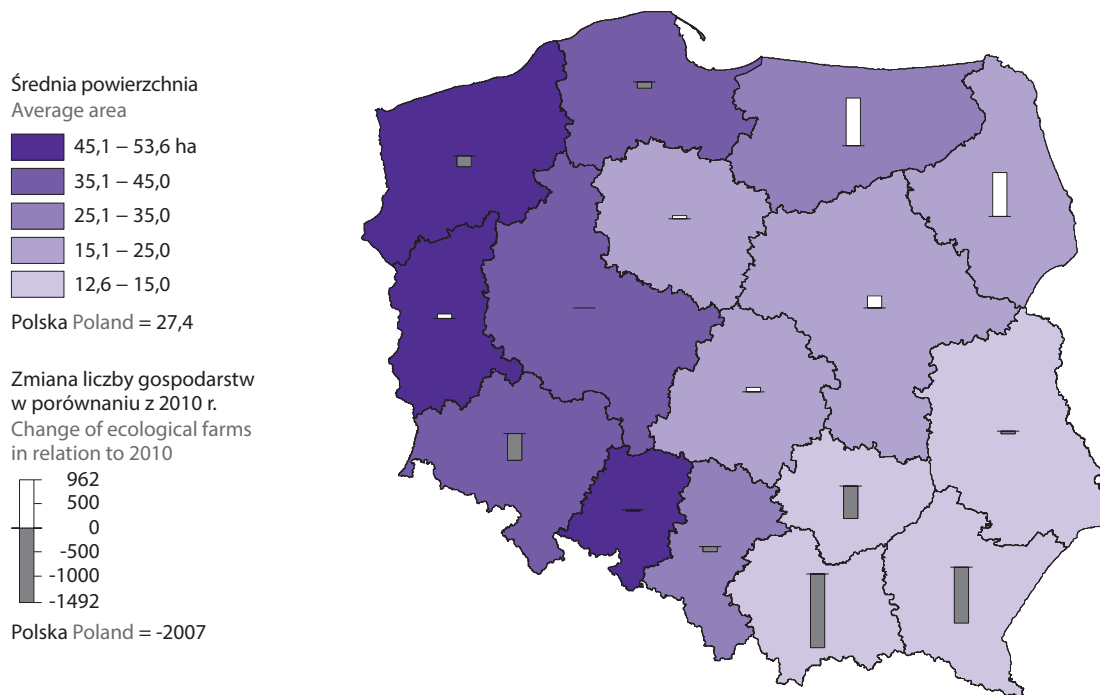
Dane o atestowanych gospodarstwach ekologicznych zostały opracowane na podstawie wykazów producentów przekazanych przez upoważnione jednostki certyfikujące Głównemu Inspektorowi Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, zgodnie z art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1324).

Liczba gospodarstw ekologicznych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się prawie o 10%, w efekcie czego w 2020 r. w Polsce funkcjonowało 18,6 tys. gospodarstw ekologicznych. Spośród nich 84,4% (15,7 tys.) posiadało certyfikat, a pozostałe 2,9 tys. znajdowało się w trakcie przestawiania na produkcję ekologiczną. Gospodarstwa ekologiczne w 2020 r. obejmowały powierzchnię 509,3 tys. ha użytków rolnych, tj. o ponad 9,8 tys. ha mniejszą niż w 2010 r. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na jedno gospodarstwo ekologiczne wynosiła 27,4 ha i była większa o 2,2 ha niż w 2010 r.

W układzie województw najwięcej gospodarstw ekologicznych zlokalizowanych było w województwach warmińsko-mazurskim i podlaskim – łącznie 33,1% gospodarstw ekologicznych w kraju. W porównaniu z 2010 r. wzrost ich liczby nastąpił w województwach: podlaskim (o 42,9%), warmińsko-mazurskim (o 42,2%), łódzkim (o 23,6%), kujawsko-pomorskim (o 17,7%), mazowieckim (o 12,6%) i lubuskim (o 11,2%). W województwie wielkopolskim liczba gospodarstw ekologicznych nie zmieniła się, a w pozostałych spadła, przy czym najbardziej w województwie małopolskim (o 69,2%). Gospodarstwa ekologiczne o największej średniej powierzchni użytków rolnych występowały w województwach: opolskim (53,6 ha), zachodniopomorskim (47,2 ha), lubuskim (46,6 ha) i dolnośląskim (44,3 ha).

Mapa 13. Ekologiczne gospodarstwa rolne w 2020 r.

Map 13. Ecological farms in 2020

Powierzchnia zasiewów

Sown area

Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów rolnych w 2020 r. wyniosła 10,7 mln ha i była o 376 tys. ha (o 3,6%) większa niż w 2010 r. Zwiększenie się powierzchni zasiewów zaobserwowano prawie we wszystkich województwach, z wyjątkiem województwa małopolskiego, w którym odnotowano jej spadek o 0,7%.

W strukturze zasiewów przeważały zboża, które zajmowały 7,4 mln ha, co stanowiło 59,3% powierzchni zasiewów. W porównaniu z 2010 r. zmniejszył się również udział powierzchni upraw ziemniaków (o 1,5 p. proc.), który w 2020 r. wyniósł 2,1% (226 tys. ha). Z kolei o 0,3 p. proc. wzrósł udział powierzchni upraw buraków cukrowych, który wyniósł 2,3% (246 tys. ha). Udziały upraw rzepaku i rzepiku oraz warzyw gruntowych były takie same w obu latach i wyniosły kolejno 9,1% i 1,3%.

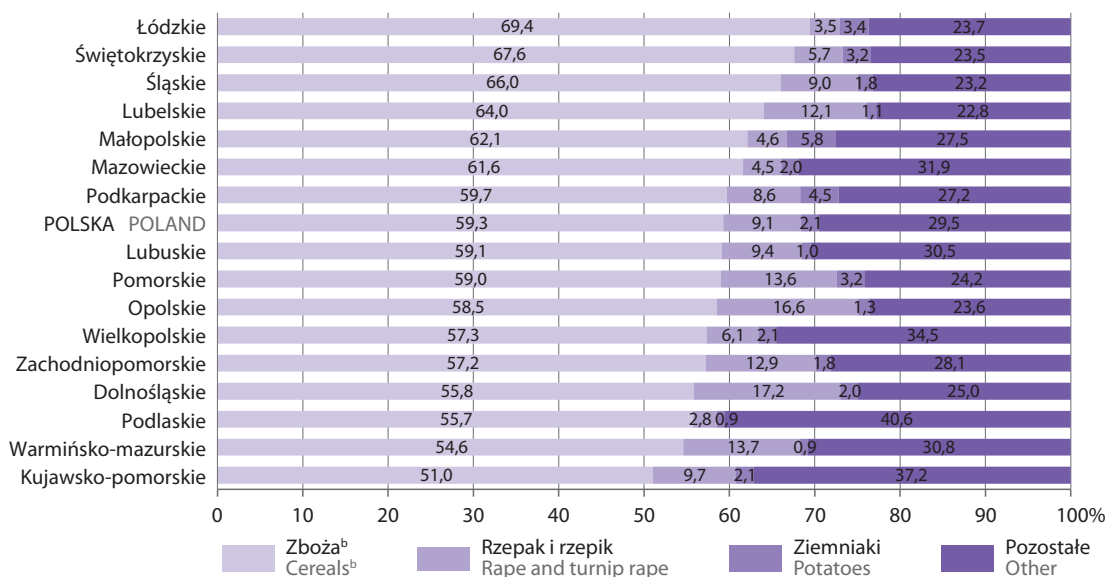
Wśród województw, najwyższym udziałem powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w regionie charakteryzowały się województwa: łódzkie (69,4%), świętokrzyskie (67,6%) i śląskie (66,0%). Największym udziałem powierzchni upraw ziemniaków w strukturze zasiewów charakteryzowały się województwa małopolskie (5,8%) i podkarpackie (4,5%), a buraków cukrowych województwo kujawsko-pomorskie (5,7%). Z kolei powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku najwyższy udział miała w województwach dolnośląskim (17,2%) i opolskim (16,6%), a warzyw gruntowych w województwie małopolskim (4,8%).

Wykres 57. Struktura powierzchni zasiewów^a w 2020 r.

Stan w czerwcu

Chart 57. Structure of sown area^a in 2020

As of June

a Dane wstępne Powszechnego Spisu Rolnego. b Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi.
 a Preliminary data of the Agricultural Census. b Basic cereals with cereal mixed.

Pogłowie zwierząt gospodarskich**Livestock**

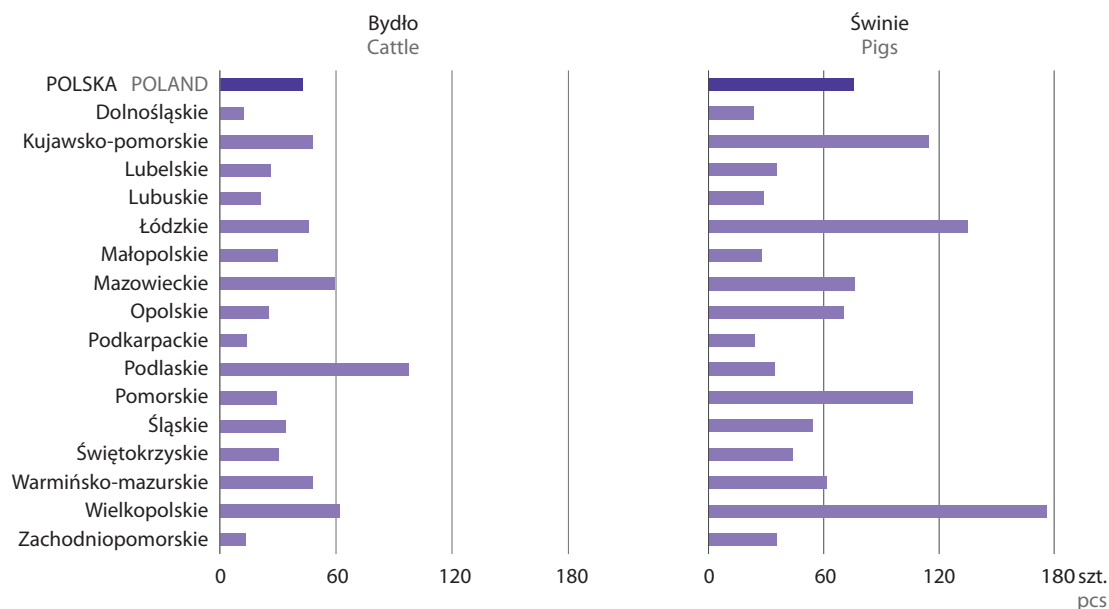
Spośród głównych zwierząt gospodarskich, w 2020 r. gospodarstwa rolne utrzymywały 6,3 mln szt. bydła (w tym 39,3% stanowiły krowy), 11,2 mln szt. świń i 195,7 mln szt. drobiu kurzego. Na 100 ha użytków rolnych przypadają 43,0 szt. bydła (16,9 szt. krów), 76,0 szt. świń i 1333,0 szt. drobiu kurzego.

W układzie województw najwięcej sztuk bydła hodowanych było w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i podlaskim – łącznie 52,5% pogłowia bydła w kraju. W województwach tych na 100 ha użytków rolnych przypadało także najwięcej sztuk bydła – odpowiednio 59,6 szt., 62,1 szt. i 97,5 szt. W porównaniu z 2010 r. spadek pogłowia bydła zanotowano w 6 województwach: podkarpackim (o 32,3%), małopolskim (o 18,4%), świętokrzyskim (o 17,8%), lubelskim (o 6,9%), łódzkim (o 1,5%) i dolnośląskim (o 0,3%). W pozostałych pogłowie bydła wzrosło, a najbardziej w województwie wielkopolskim (o 29,7%).

Na tle kraju największym pogłowiem świń wyróżniało się województwo wielkopolskie, gdzie hodowano 27,9% ogólnej liczby świń w kraju. W województwie tym na 100 ha użytków rolnych przypadało również najwięcej sztuk świń – 176,3. Duże wartości wskaźnik ten przyjął także w województwach: łódzkim (135,2), kujawsko-pomorskim (114,6) i pomorskim (106,2). Pogłowie świń w stosunku do 2010 r. zmalało prawie we wszystkich województwach, oprócz województw mazowieckiego i łódzkiego, w których odnotowano niewielki wzrost (odpowiednio o 3,9% i 0,6%).

Najwięcej sztuk drobiu kurzego utrzymywanych było w województwach mazowieckim i wielkopolskim – łącznie 42,5% pogłowia drobiu kurzego w kraju. Również te województwa oraz województwo śląskie wyróżniły się najwyższą obsadą drobiu kurzego wynoszącą ponad 2 tys. szt. na 100 ha użytków rolnych. W porównaniu z 2010 r. w większości województw wzrosło pogłowie drobiu kurzego – najbardziej w województwach podlaskim (o 72,8%) i mazowieckim (o 67,9%). Spadek pogłowia drobiu kurzego zaobserwowano w województwach: dolnośląskim, lubuskim, łódzkim, małopolskim, podkarpackim, pomorskim oraz śląskim.

Wykres 58. Obsada bydła i świń na 100 ha użytków rolnych^a w 2020 r.
Chart 58. Cattle and pigs density per 100 ha of agricultural land^a in 2020

a Dane wstępne Powszechnego Spisu Rolnego.
 a Preliminary data of the Agricultural Census.

Produkcja rolnicza

Agricultural output

GLOBALNA PRODUKCJA ROLNICZA obejmuje:

- 1) produkcję roślinną, tj. surowe (nieprzetworzone) produkty pochodzenia roślinnego (zbiory danego roku);
- 2) produkcję zwierzęcą, tj. produkcję żywca rzeźnego oraz surowych (nieprzetworzonych) produktów pochodzenia zwierzęcego i przyrost pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego), do którego zaliczono: bydło, trzodę chlewną, owce, konie i drób.

KOŃCOWA PRODUKCJA ROLNICZA stanowi sumę wartości: produkcji towarowej, spożycia naturalnego produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, przyrostu zapasów produktów roślinnych i zwierzęcych oraz przyrostu wartości pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego). Produkcja końcowa, w odróżnieniu od produkcji globalnej, nie obejmuje tych produktów pochodzących z własnej produkcji, które zostały zużyte na cele produkcyjne, np. pasz, materiału siewnego, obornika.

TOWAROWA PRODUKCJA ROLNICZA stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach.

W produkcji rolniczej (globalnej, końcowej i towarowej) prezentowane dane nie uwzględniają płatności uzupełniających do powierzchni upraw (m.in. chmielu, tytoniu, zbóż, oleistych, strączkowych i roślin przeznaczonych na nasiona oraz na paszę).

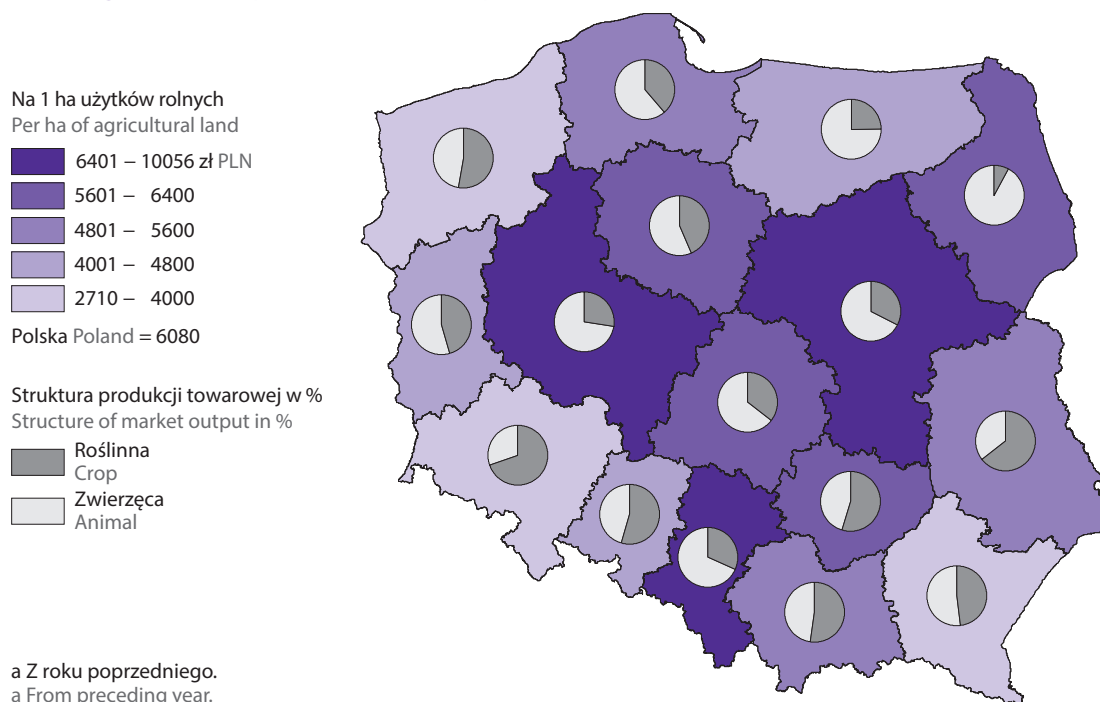
Globalna produkcja rolnicza w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w 2019 r. wyniosła 7883 zł. Najwyższą wartość wskaźnik ten przyjął w województwach: wielkopolskim (11902 zł/ha), śląskim (10810 zł/ha) i mazowieckim (10107 zł/ha), a najniższą w województwie podkarpackim (4467 zł/ha). Z kolei towarowa produkcja rolnicza w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie 6080 zł i wahała się od 2710 zł w województwie podkarpackim do 10056 zł w województwie wielkopolskim. Wysokie wartości wskaźnik ten przyjął również w województwach śląskim (8849 zł) i mazowieckim (8044 zł).

W 2019 r. w strukturze towarowej produkcji rolniczej, 62,1% przypadało na produkcję zwierzęcą, a 37,9% na produkcję roślinną. W relacji do 2010 r. wzrósł udział produkcji roślinnej (o 0,2 p. proc.) kosztem produkcji zwierzęcej. Na zmniejszenie udziału towarowej produkcji zwierzęcej wpływ miał spadek udziału towarowej produkcji żywca wieprzowego (z 18,1% w 2010 r. do 11,7% w 2019 r.). W strukturze towarowej produkcji rolniczej w 2019 r. największy udział spośród produkcji roślinnej miały warzywa i zboża (łącznie 21,5%), w towarowej produkcji zwierzęcej – mleko krowie, żywiec drobiowy i wieprzowy (łącznie 46,2%). W poszczególnych grupach produkcji rolniczej w porównaniu z 2010 r. wzrósł udział warzyw (o 2,9 p. proc.), zbóż (o 0,3 p. proc.), żywca drobiowego (o 2,5 p. proc.), mleka (o 2,2 p. proc.) i jaj (o 0,9 p. proc.).

W ujęciu wojewódzkim w 2019 r. największy udział w produkcji towarowej ogółem (roślinnej i zwierzęcej) miały województwa wielkopolskie (19,8%) i mazowieckie (17,8%). W przypadku towarowej produkcji roślinnej znaczący udział posiadało również województwo lubelskie. W strukturze towarowej produkcji rolniczej produkcja roślinna przeważała w 6 województwach (dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, opolskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim).

Mapa 14. Towarowa produkcja rolnicza w 2019 r. (ceny stałe^a)

Map 14. Market agricultural output in 2019 (constant prices^a)

SKUP PRODUKTÓW ROLNYCH dotyczy ilości i wartości produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych) skupionych przez podmioty gospodarcze bezpośrednio od producentów rolnych.

Dane o CENACH SKUPU dotyczą przeciętnych rocznych cen (obliczonych jako iloraz wartości i ilości poszczególnych produktów rolnych) płaconych przez podmioty gospodarcze skupujące produkty rolne bezpośrednio od producentów rolnych.

Ogólna wartość produktów rolnych dostarczonych do skupu (w cenach bieżących) w 2020 r. wyniosła ponad 67 mld zł i była o 62,4% większa (tj. o 25,8 mld zł) niż w 2010 r. Skup produktów roślinnych w 2020 r. wyniósł 21,1 mld zł, a zwierzęcych – 46,0 mld zł. W stosunku do 2010 r. wartość skupu produktów roślinnych była o 53,3% wyższa, natomiast zwierzęcych o 66,9%. Najwyższą wartość skupu zarówno produktów roślinnych, jak i zwierzęcych odnotowano w województwie mazowieckim – odpowiednio 3,3 mld zł i 10,3 mld zł. Duże wartości skupu odnotowano także w województwie wielkopolskim – 3,1 mld zł i 9,1 mld zł.

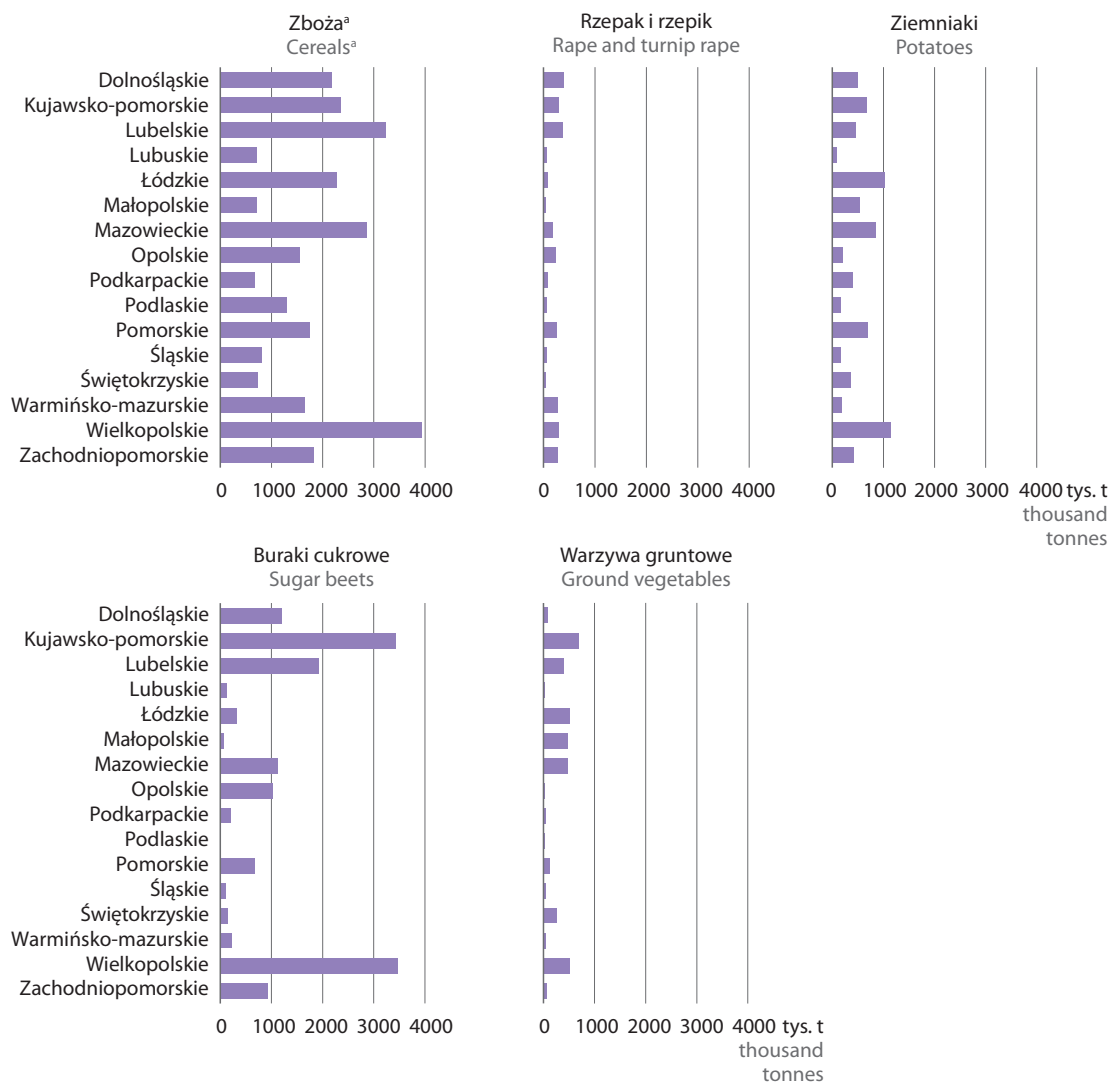
W 2020 r. w porównaniu z 2010 r. notowany był wzrost cen wszystkich podstawowych produktów rolnych, tj. ziarna żyta (o 32,9%), ziemniaków jadalnych (o 27,0%), ziarna pszenicy (o 25,1%), żywca rzeźnego wo-

łowego (o 40,4%) i wieprzowego (o 31,9%) oraz mleka krowiego (o 29,0%). Średnie ceny ziarna pszenicy w 2020 r. wyniosły 74,86 zł/dt, żyta – 55,97 zł/dt, ziemniaków – 64,59 zł/dt, żywca wołowego – 6,40 zł/kg, żywca wieprzowego – 5,13 zł/kg oraz mleka – 1,38 zł/l.

Zbiory głównych ziemiopłodów rolnych w 2020 r. wyniosły odpowiednio: zbóż – 285,6 mln t, buraków cukrowych – 149,5 mln t, ziemniaków – 78,5 mln t, rzepaku i rzepiku – 31,2 mln t i warzyw gruntowych – 39,0 mln t. W porównaniu z 2010 r. zbiory ziemniaków i warzyw gruntowych były niższe kolejno o 7,1% i 6,8%, a w pozostałych wymienionych grupach ziemiopłodów rolnych odnotowano zwiększenie zbiorów. W 2020 r. w województwie wielkopolskim zbiory zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych były największe. Dodatkowo, duże zbiory buraków cukrowych odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim, w którym zanotowano również najwyższe zbiory warzyw gruntowych. Najwyższymi zbiorami rzepaku i rzepiku wyróżniły się województwa dolnośląskie i lubelskie.

Wykres 59. Zbiory głównych ziemiopłodów w 2020 r.

Chart 59. Production of main crops in 2020

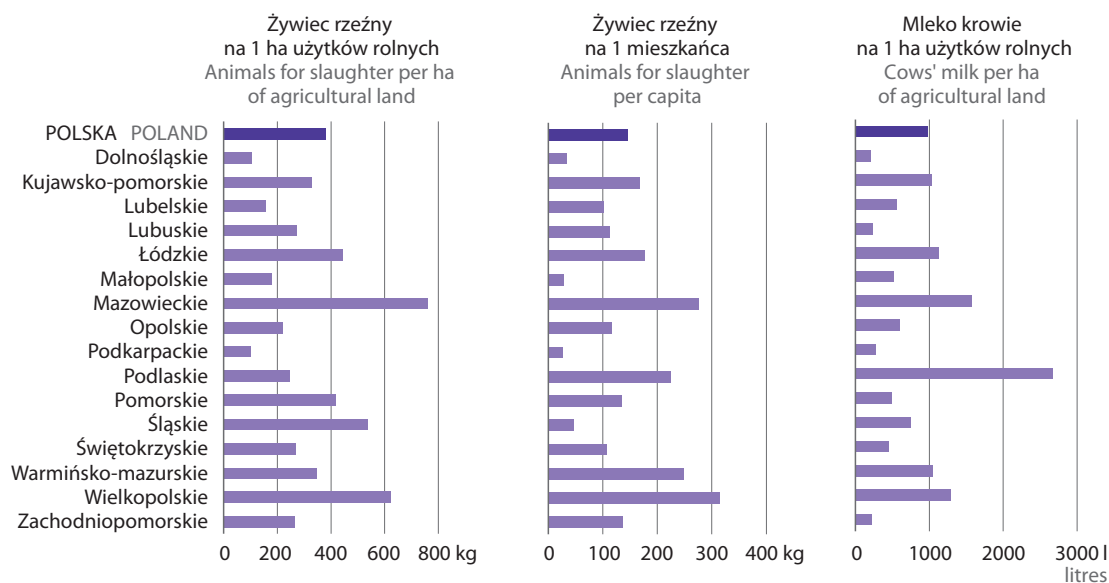

a Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi.
a Basic cereals with cereal mixed.

W 2020 r. łączna produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso (wołowe, cielęce, wieprzowe, baranie, końskie, drobiowe, kozie, królicze i dziczyznę) wyniosła 5,6 mln t i była o 1,7 mln t (o 43,0%) wyższa niż w 2010 r. Na 1 ha użytków rolnych przypadało 380,6 kg mięsa (więcej o 128,5 kg niż w 2010 r.), a na 1 mieszkańca – 145,7 kg (więcej o 43,3 kg).

Wykres 60. Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso^a i mleka krowiego w 2020 r.

Chart 60. Production of animals for slaughter in terms of meat^a and cows' milk in 2020

a W wadze poubojowej ciepłej; łącznie z tłuszczami i podrobami; wołowe, cielęce, wieprzowe, baranie, końskie, drobiowe, kozie, królicze i dziczyzna.

a In post-slaughter warm weight; including fats and pluck; beef, veal, pork, mutton, horseflesh, poultry, goat, rabbit and game.

W 2020 r. 46,5% krajowej produkcji mięsa skoncentrowane było w 2 województwach, tj. mazowieckim i wielkopolskim. Także w tych województwach produkcja mięsa na 1 ha użytków rolnych była największa i wyniosła 762,2 kg w województwie mazowieckim, a w województwie wielkopolskim – 624,9 kg. Wysoką wartość tego wskaźnika odnotowano też w województwie śląskim – 538,8 kg. W przeliczeniu na 1 mieszkańca najwięcej mięsa wyprodukowano w województwach: wielkopolskim (314,7 kg), mazowieckim (275,5 kg), warmińsko-mazurskim (249,3 kg) i podlaskim (224,8 kg). W porównaniu z 2010 r. w 11 województwach zanotowano wzrost produkcji mięsa. Spadek miał miejsce w województwach: podkarpackim (o 36,0%), małopolskim (o 22,1%), lubelskim (o 8,6%), opolskim (o 6,5%) i dolnośląskim (o 2,5%).

W 2020 r. produkcja mleka krowiego, która w większości odbywała się w gospodarstwach indywidualnych (92,9% produkcji mleka), wyniosła 14,4 mld l i była o 20,8% wyższa niż w 2010 r. W przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych dało to 981 l mleka, tj. o 212 l więcej w odniesieniu do 2010 r. Największą koncentracją produkcji mleka krowiego ogółem wyróżniało się województwo mazowieckie, zaś w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych – podlaskie.

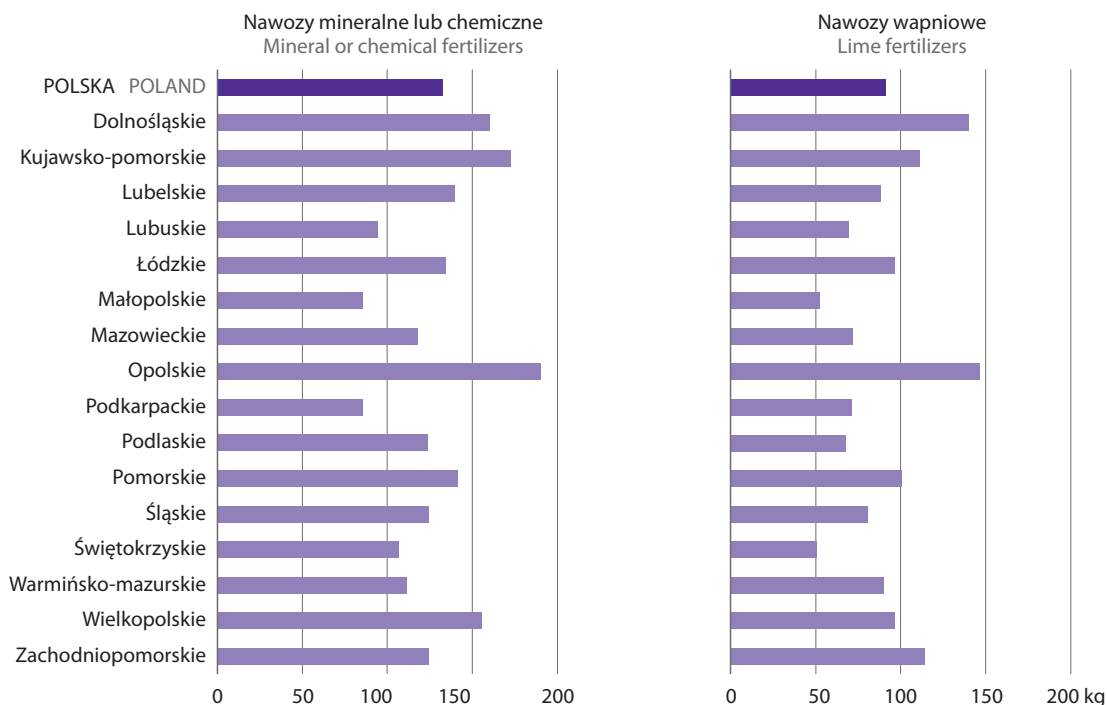
Wybrane środki produkcji rolniczej Selected means of agricultural output

W roku gospodarczym 2019/20 zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (NPK) wyniosło 2,0 mln t, a w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych – 132,9 kg. Pod zasiewy w roku gospodarczym 2019/20 na 1 ha użytków rolnych zastosowano 70,4 kg nawozów azotowych, 24,4 kg nawozów fosforowych i 38,1 kg nawozów potasowych. W analizowanym roku gospodarczym gospodarstwa rolne zastosowały pod zasiewy 1,3 mln t nawozów wapniowych, co na 1 ha użytków rolnych dało 91,3 kg.

Najwięcej nawozów mineralnych lub chemicznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20 zastosowano w województwach opolskim i kujawsko-pomorskim, a najmniej w województwach małopolskim i podkarpackim. Poziom zużycia nawozów wapniowych był znacznie zróżnicowany terytorialnie i wahał się od 50,9 kg/ha w województwie świętokrzyskim do 146,5 kg/ha w województwie opolskim.

Wykres 61. Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych^a oraz wapniowych^b w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20

Chart 61. Consumption of mineral or chemical^a and lime fertilizers^b in terms of pure ingredient per ha of agricultural land in farming year 2019/20

a Dane wstępne Powszechnego Spisu Rolnego. b Łącznie z nawozami wieloskładnikowymi.
a Preliminary data of the Agricultural Census. b Including mixed fertilizers.

W 2020 r. na potrzeby rolnictwa sprzedano 69,8 tys. t środków ochrony roślin w masie towarowej, tj. o 35,3% więcej niż w 2010 r. Tym samym w stosunku do 2010 r. zwiększyła się sprzedaż substancji czynnej zawartej w środkach ochrony roślin o 5,2 tys. t (o 26,6%) i w 2020 r. wyniosła 24,6 tys. t.

W strukturze sprzedaży środków ochrony roślin w masie towarowej, największy udział posiadały środki chwastobójcze (55,7%), następnie środki grzybobójcze i zaprawy roślinne (32,5%), środki owadobójcze (4,9%) i regulatory wzrostu (4,2%). W porównaniu z 2010 r. wzrosła sprzedaż środków grzybobójczych i zapraw roślinnych (o 76,5%), chwastobójczych (o 28,7%), gryzoniobójczych (o 19,7%) oraz owadobójczych (o 15,9%). Spadek sprzedaży miał miejsce w przypadku regulatorów wzrostu (o 2,0%).

W 2020 r. najwięcej, bo ponad 60% gospodarstw rolnych stosowało środki ochrony roślin na powierzchnię zbóż, co dziesiąte gospodarstwo stosowało te środki na uprawy warzyw, 5,9% na uprawy trwałe, a na powierzchnię magazynową 2,7%. W układzie wojewódzkim największym odsetkiem gospodarstw stosujących środki ochrony roślin na uprawy zbóż wyróżniły się województwa: opolskie (81,6%), kujawsko-pomorskie (78,0%) i wielkopolskie (76,3%), na uprawy warzyw – województwo podkarpackie (18,1%), a na uprawy trwałe – województwo lubelskie (14,9%).

Łącznie w 2020 r. na powierzchni zbóż wykonano 1,6 mln zabiegów środkami ochrony roślin, przy czym najwięcej w województwie lubelskim (274,0 tys.). Na uprawy trwałe zastosowano 729,9 tys. takich zabie-

gów (najwięcej w województwie mazowieckim – 270,1 tys.), a na uprawy warzyw 385,4 tys. (najwięcej w województwach małopolskim i mazowieckim – po ponad 56 tys.).

We wszystkich gospodarstwach rolnych w 2020 r. znajdowało się 1,4 mln ciągników rolniczych, tj. o 2,1% więcej niż w 2010 r. Na 100 ha użytków rolnych przypadało 9,9 ciągników (9,5 w 2010 r.). Największą liczbę ciągników rolniczych odnotowano w województwie mazowieckim (230,5 tys. szt.), natomiast w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych – w województwie małopolskim (19,4 szt.). W porównaniu z 2010 r. o 9,9% wzrosła liczba kombajnów zbożowych (167,1 tys. szt. w 2020 r.). Najwięcej tych maszyn odnotowano w województwach lubelskim (23,1 tys. szt.), mazowieckim (19,9 tys. szt.) i wielkopolskim (19,4 tys. szt.). W przeliczeniu na 100 ha użytków najwięcej kombajnów zbożowych odnotowano w województwach lubelskim i świętokrzyskim (po 1,7 szt.) oraz małopolskim (1,6 szt.). Gospodarstwa rolne w 2020 r. dysponowały 10,5 tys. szt. kombajnów buraczanych i 59,7 tys. szt. kombajnów ziemniaczanych, a ich liczba w ciągu dekady spadła odpowiednio o 62,5% i 24,4%. Najwięcej kombajnów buraczanych znajdowało się w gospodarstwach rolnych zlokalizowanych na terenie województw lubelskiego (2,9 tys. szt.) i kujawsko-pomorskiego (2,3 tys. szt.), a kombajnów ziemniaczanych na obszarze województw łódzkiego (9,7 tys. szt.) i mazowieckiego (8,9 tys. szt.).

W porównaniu z 2010 r. o prawie 70% zmniejszyła się liczba silosokombajnów (3,7 tys. szt. w 2020 r.), a opryskiwaczy polowych o niemal 6% (do 462,3 tys. szt.). Najwięcej opryskiwaczy polowych było w województwach lubelskim (75,8 tys. szt.) i mazowieckim (73,7 tys. szt.). W przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych najwięcej ich odnotowano w województwie świętokrzyskim (6,4 szt.). Wpływ na liczbę maszyn rolniczych znajdujących się w gospodarstwach rolnych mają zmiany zachodzące w powierzchni głównych upraw, dokonujący się proces modernizacji rolnictwa oraz powszechna dostępność różnych źródeł finansowania zakupu nowoczesnych maszyn (dotacji z PROW, kredytów rolniczych czy leasingu).

Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON

Entities of the national economy recorded in the REGON register

Prezentowane w publikacji dane dotyczą PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ wpisanych do rejestru REGON i obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. do rejestru REGON wpisanych było 4,7 mln podmiotów gospodarki narodowej, z czego 29,1% (1,4 mln) zlokalizowanych było na obszarach wiejskich. W porównaniu z 2010 r. liczba podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich wzrosła o 36,1% (w miastach o 13,5%). Na 1000 mieszkańców terenów wiejskich w 2020 r. przypadało 88 podmiotów i było to o 56 mniej niż w miastach, gdzie wartość tego wskaźnika wynosiła 144.

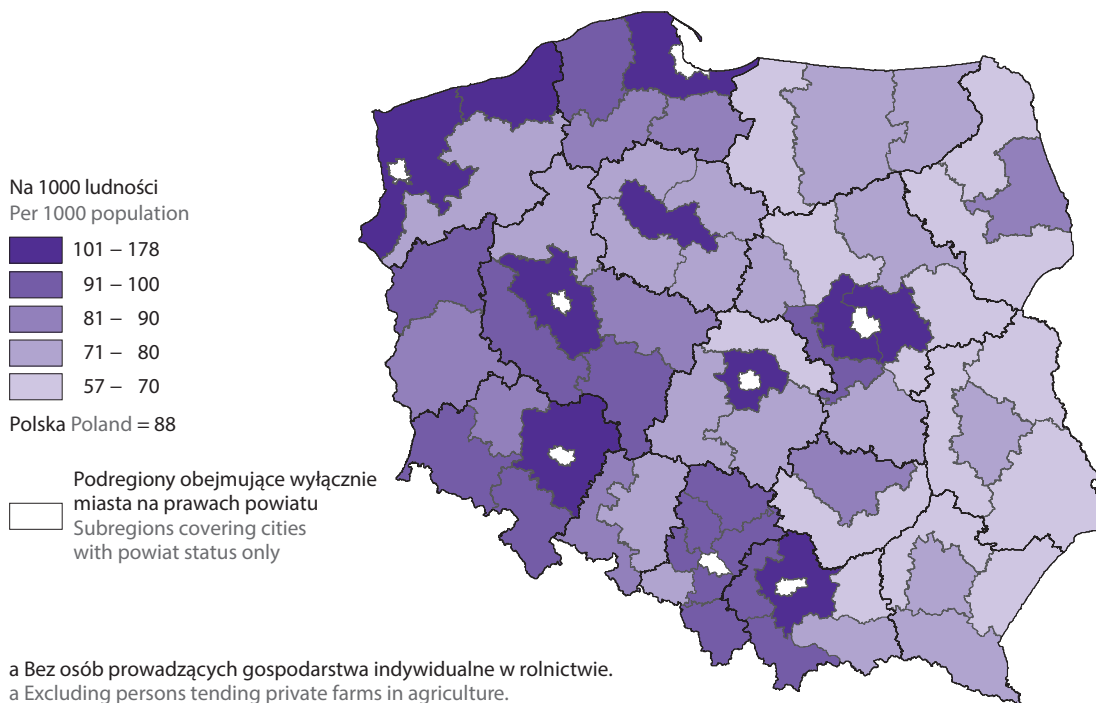
W układzie wojewódzkim w 2020 r. najwięcej podmiotów do rejestru REGON wpisanych było na obszarach wiejskich województw: mazowieckiego (13,7%), wielkopolskiego (12,5%) i małopolskiego (11,9%) oraz zlokalizowanych na ich terenach podregionów: krakowskiego i warszawskiego zachodniego (po 4,5%) oraz poznańskiego (4,4%). Najmniej podmiotów zarejestrowanych było w województwach: podlaskim (2,3%), lubuskim (2,4%) i opolskim (2,7%) oraz w podregionach: gliwickim województwa śląskiego (0,4%), suwalskim województwa podlaskiego (0,5%), sosnowieckim województwa śląskiego i ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (po 0,6%), świeckim województwa kujawsko-pomorskiego i bytomskim województwa śląskiego (po 0,7%).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich najwięcej podmiotów przypadało w województwie zachodniopomorskim (107) oraz podregionach: warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (178), poznańskim województwa wielkopolskiego (145), szczecińskim województwa zachodniopomorskiego (125), gdańskim województwa pomorskiego (123) i bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego (120), natomiast najmniej w województwach: podlaskim (67), lubelskim i podkarpackim (po 68), a także położonych na ich terenach podregionach: suwalskim (57), łomżyńskim i przemyskim (po 61).

Mapa 15. Podmioty gospodarki narodowej^a zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 15. Entities of the national economy^a recorded in the REGON register in rural areas by subregions in 2020
As of 31 December

W porównaniu z 2010 r. we wszystkich województwach wystąpił wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich, a co za tym idzie, wzrost liczby podmiotów przypadających na 1000 ludności.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej zlokalizowanych na obszarach wiejskich według klas wielkości największy odsetek stanowiły podmioty o liczbie pracujących do 9 osób – 96,9% (w miastach – 96,2%). W odniesieniu do 2010 r. ich udział wzrósł o 1,8 p. proc. (w miastach o 1,3 p. proc.), przy jednoczesnym spadku udziału pozostałych grup. Podmioty o liczbie pracujących do 9 osób przeważały na terenach wiejskich wszystkich województw i podregionów.

W 2020 r. na obszarach wiejskich działalność prowadziło 399 podmiotów o liczbie pracujących 250–999 osób (mniej o 17 niż w 2010 r.) i 51 podmiotów o liczbie pracujących powyżej 1000 osób (mniej o 8). Najwięcej z nich zlokalizowanych było na terenach wiejskich województw wielkopolskiego i mazowieckiego.

Na obszarach wiejskich największy odsetek w strukturze podmiotów gospodarki narodowej według form prawnych stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 81,1% (w miastach – 67,3%). W następnej kolejności znalazły się spółki handlowe (5,2%) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (3,4%). W porównaniu z 2010 r. spadł udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 0,7 p. proc.) kosztem wzrostu udziału spółek handlowych (o 1,2 p. proc.) oraz fundacji (o 0,2 p. proc.).

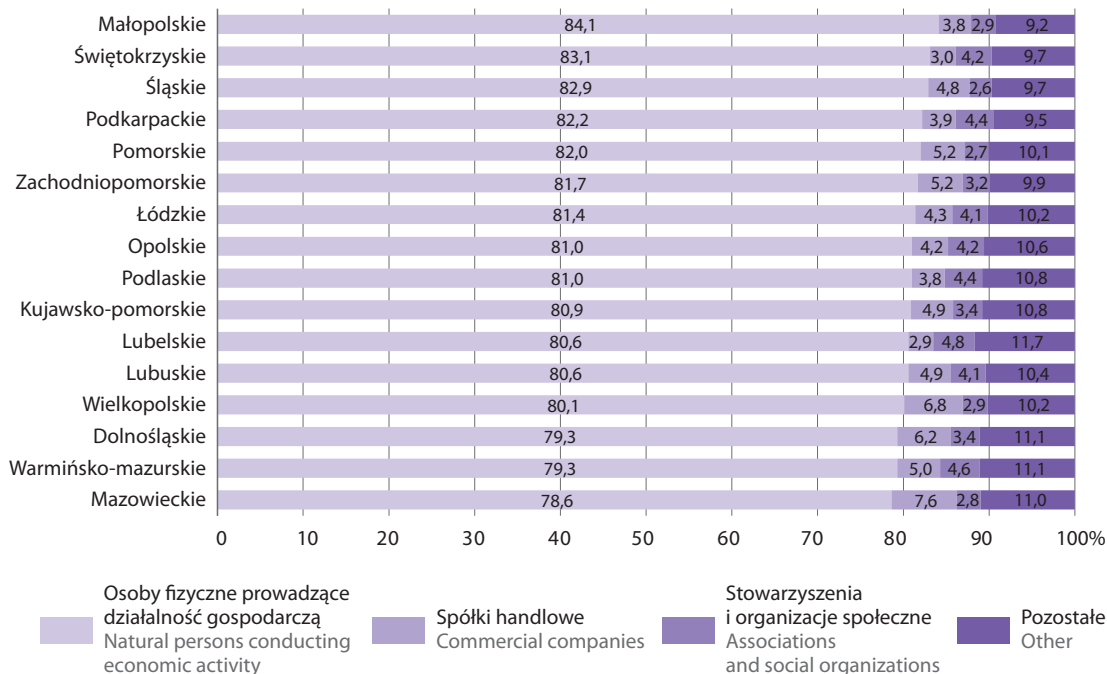
We wszystkich województwach i podregionach w 2020 r. na obszarach wiejskich przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pod względem udziału spółek handlowych na tle kraju wyróżniały się tereny wiejskie województwa mazowieckiego (7,6% podmiotów w regionie) i jego podregion warszawski zachodni (15,1%) oraz podregion poznański województwa wielkopolskiego (10,7%). Natomiast największym udziałem stowarzyszeń i organizacji społecznych charakteryzowało się województwo lubelskie (4,8%) i podregion przemyski województwa podkarpackiego (5,5%) oraz dodatkowo podregion sandomiersko-jędrzejowski województwa świętokrzyskiego i bialski województwa podlaskiego (po 5,4%).

Wykres 62. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według form prawnych w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 62. Structure of entities of the national economy^a recorded in the REGON register in rural areas by legal status in 2020

As of 31 December

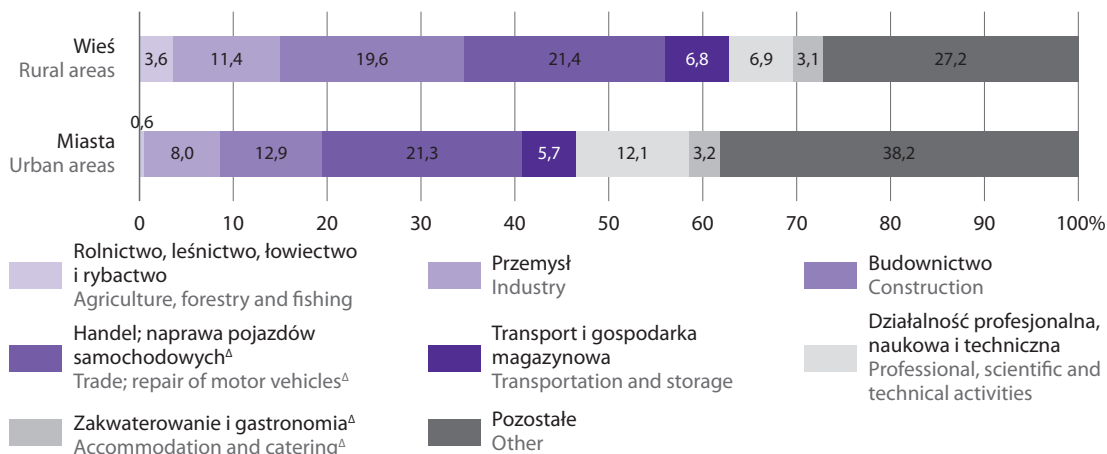
^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Biorąc pod uwagę rodzaj działalności prowadzonej przez podmioty gospodarki narodowej funkcjonujące na terenach wiejskich w podziale na sekcje PKD 2007 odnotowano, że w 2020 r. najczęściej podmiotów zajmowało się handlem i naprawą pojazdów samochodowych – 21,4% (w miastach – 21,3%). Ich odsetek w porównaniu z 2010 r. zmalał o 6,1 p. proc. (w miastach o 7,0 p. proc.). Kolejne miejsce pod względem liczebności zajmowały podmioty prowadzące działalność budowlaną – 19,6% (wzrost o 3,4 p. proc. w stosunku do 2010 r., w miastach o 0,4 p. proc.), przemysłową – 11,4% (spadek o 0,7 p. proc., w miastach o 0,9 p. proc.), transportową i magazynową – 6,8% (spadek o 0,5 p. proc., w miastach o 0,9 p. proc.) oraz profesjonalną, naukową i techniczną – 6,9% (wzrost o 2,1 p. proc., w miastach o 2,4 p. proc.). Udziały pozostałych sekcji PKD 2007 nie przekroczyły 5,0%.

Wykres 63. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a zarejestrowanych w rejestrze REGON według sekcji PKD 2007 w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 63. Structure of entities of the national economy^a recorded in the REGON register by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020
As of 31 December

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

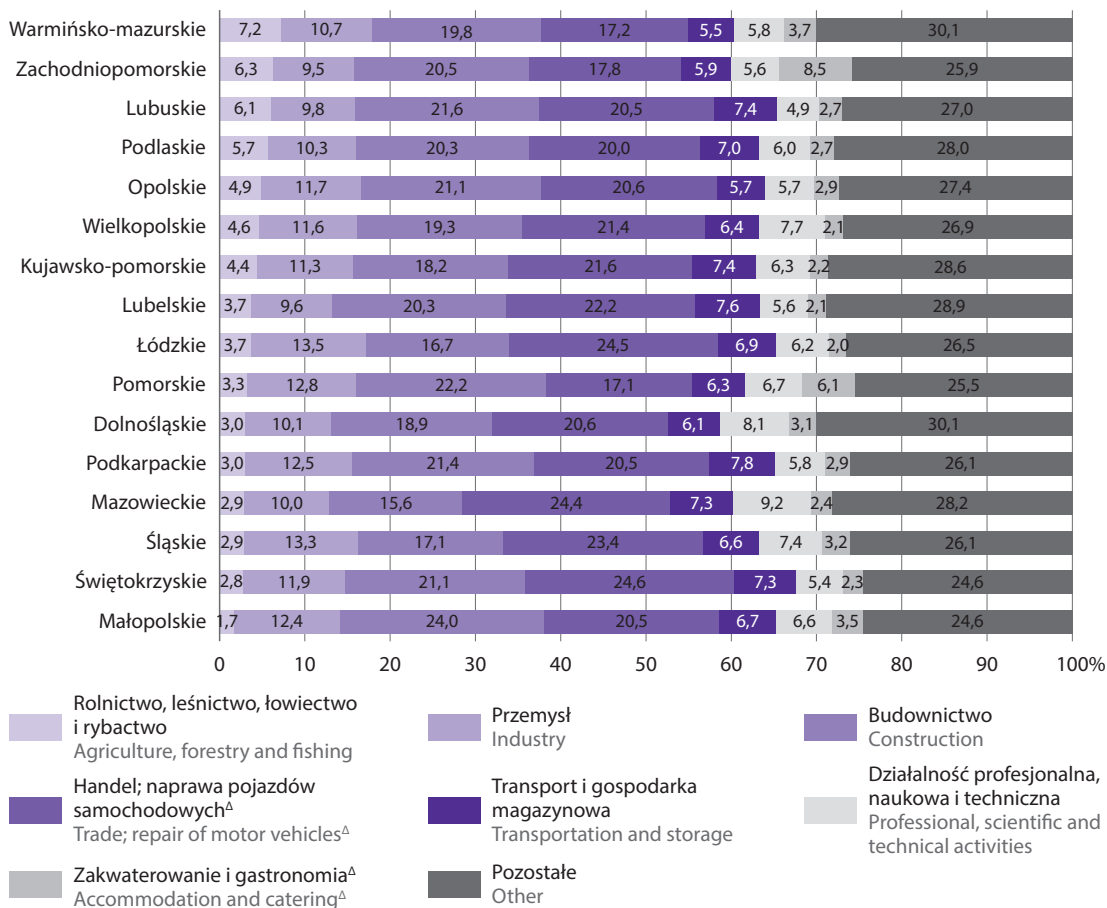
W układzie terytorialnym na terenach wiejskich w połowie województw i większości podregionów przeważały podmioty zajmujące się handlem i naprawą pojazdów samochodowych. Przewagę podmiotów związanych z budownictwem zanotowano w województwach: lubuskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, podlaskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim oraz w 23 podregionach. Najwyższy odsetek podmiotów prowadzących działalność przemysłową zaobserwowano w województwach łódzkim (13,5%) i śląskim (13,3%) oraz podregionach: częstochowskim województwa śląskiego (17,0%), oświęcimskim województwa małopolskiego (16,8%) i piotrkowskim województwa łódzkiego (15,0%). Transportem i gospodarką magazynową najwięcej podmiotów zajmowało się w województwach podkarpackim (7,8% podmiotów w regionie) i lubelskim (7,6%) oraz w podregionach żyrdowskim województwa mazowieckiego (11,0%) i sosnowieckim województwa śląskiego (9,3%). Ponadto na tle kraju dużym udziałem podmiotów zajmujących się:

- 1) rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem wyróżniały się województwo warmińsko-mazurskie (7,2%) oraz podregiony: szczecinecko-pyrzycki województwa zachodniopomorskiego (10,4% podmiotów w regionie), leszczyński województwa wielkopolskiego (9,8%), ełcki (8,3%) i elbląski (8,0%) województwa warmińsko-mazurskiego oraz suwalski województwa podlaskiego (8,0%);
- 2) zakwaterowaniem i gastronomią – województwo zachodniopomorskie (8,5%) oraz jego podregion koszaliński (15,3%) i podregion nowotarski województwa małopolskiego (10,3%);
- 3) działalnością profesjonalną, naukową i techniczną – województwo mazowieckie (9,2%) oraz jego podregiony warszawski zachodni (14,4%) i warszawski wschodni (10,6%), a także podregiony poznański województwa wielkopolskiego (12,2%) oraz wrocławski województwa dolnośląskiego (11,0%).

Wykres 64. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według sekcji PKD 2007 w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 64. Structure of entities of the national economy^a recorded in the REGON register in rural areas by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020
As of 31 December

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON

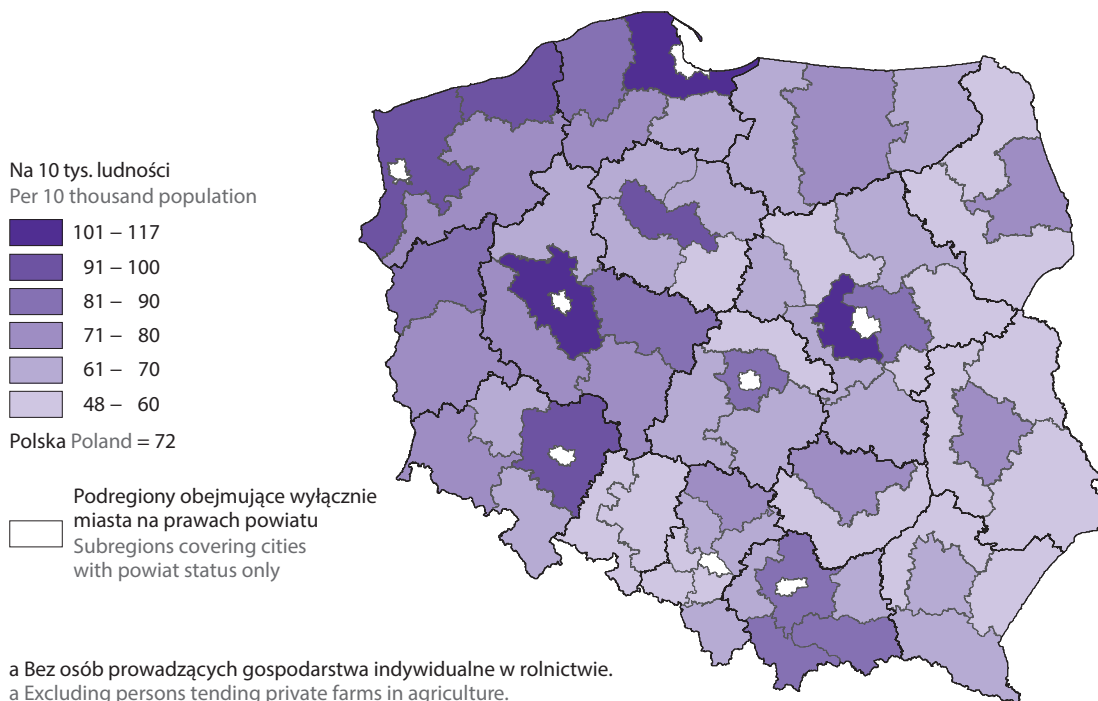
Entities of the national economy newly recorded in the REGON register

W 2020 r. w kraju do rejestru REGON wpisano 329,1 tys. podmiotów gospodarki narodowej, w tym 110,9 tys. (33,7%) podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na obszarach wiejskich. Prawie 90% nowo zarejestrowanych podmiotów na terenach wiejskich stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Na 10 tys. ludności obszarów wiejskich w 2020 r. przypadały 72 nowe podmioty (w miastach – 95). Najwyższą wartość wskaźnik ten przyjął na terenach wiejskich województw pomorskiego (93) i zachodniopomorskiego (88) oraz w podregionach: warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (117), gdańskim województwa pomorskiego (112) i podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego (106). Najmniej nowych podmiotów na 10 tys. osób zarejestrowano w województwach opolskim (55) i podlaskim (57) oraz w podregionach rybnickim województwa śląskiego (48) i łomżyńskim województwa podlaskiego (50).

Mapa 16. Podmioty gospodarki narodowej^a nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

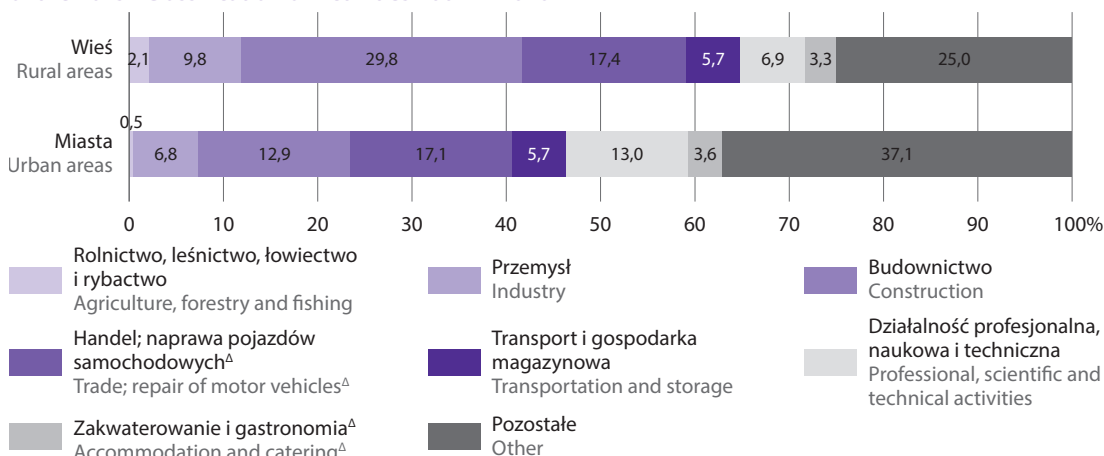
Map 16. Entities of the national economy^a newly recorded in the REGON register in rural areas by subregions in 2020

Wśród podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na obszarach wiejskich przeważały jednostki zajmujące się budownictwem – 29,8%. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty prowadzące działalność związaną z handlem i naprawą pojazdów samochodowych – 17,4%. Kolejne miejsca zajmowały odpowiednio: podmioty prowadzące działalność przemysłową (9,8%), profesjonalną, naukową i techniczną (6,9%) oraz transportową i magazynową (5,7%). Udziały pozostałych sekcji PKD 2007 nie przekroczyły 5,0%.

Wykres 65. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON według sekcji PKD 2007 w 2020 r.

Chart 65. Structure of entities of the national economy^a newly recorded in the REGON register by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020

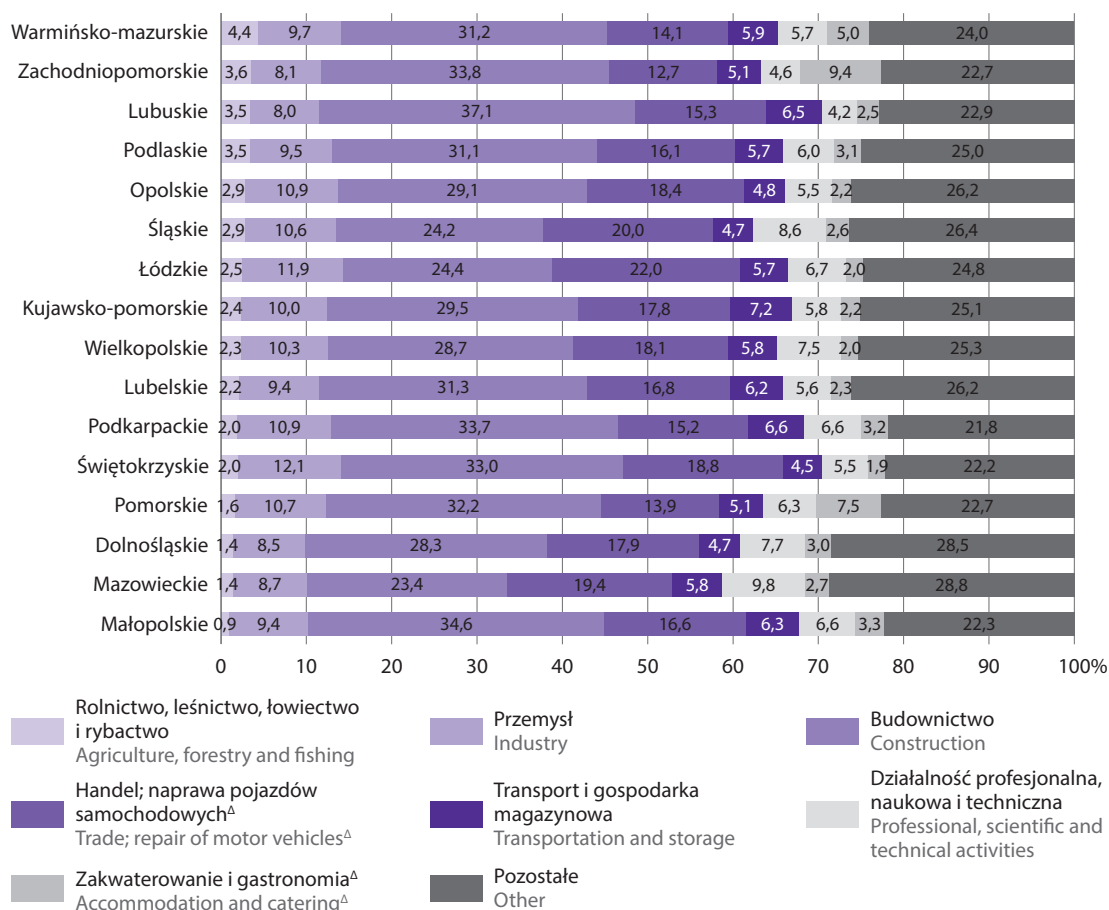
W układzie terytorialnym, wśród podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na terenach wiejskich we wszystkich województwach największy udział posiadały podmioty związane z budownictwem. Natomiast w ujęciu podregionów działalność związana z handlem i naprawą pojazdów samochodowych przeważała w 6 podregionach: łódzkim i skierniewickim województwa łódzkiego, warszawskim zachodnim i żyrardowskim województwa mazowieckiego oraz rybnickim i sosnowieckim województwa śląskiego. Dużym odsetkiem nowych podmiotów związanych z przemysłem charakteryzowało się województwo świętokrzyskie (12,1% podmiotów w regionie) i łódzkie (11,9%) oraz podregion kaliski województwa wielkopolskiego (14,8%).

Największym odsetkiem podmiotów rozpoczynających działalność profesjonalną, naukową i techniczną charakteryzowało się województwo mazowieckie (9,8%) oraz jego podregiony warszawski zachodni (15,8%) i warszawski wschodni (11,2%), a także podregiony gliwicki województwa śląskiego (15,4%) oraz poznański województwa wielkopolskiego (12,3%).

Działalność związaną z transportem i gospodarką magazynową najwięcej jednostek podjęło w województwie kujawsko-pomorskim (7,2%) i podregionie nowotarskim województwa małopolskiego (12,6%), a związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem w województwie warmińsko-mazurskim (4,4%) i podregionach szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (6,8%) oraz elbląskim województwa warmińsko-mazurskiego (5,4%).

Wykres 66. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarach wiejskich według sekcji PKD 2007 w 2020 r.

Chart 66. Structure of entities of the national economy^a newly recorded in the REGON register in rural areas by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON

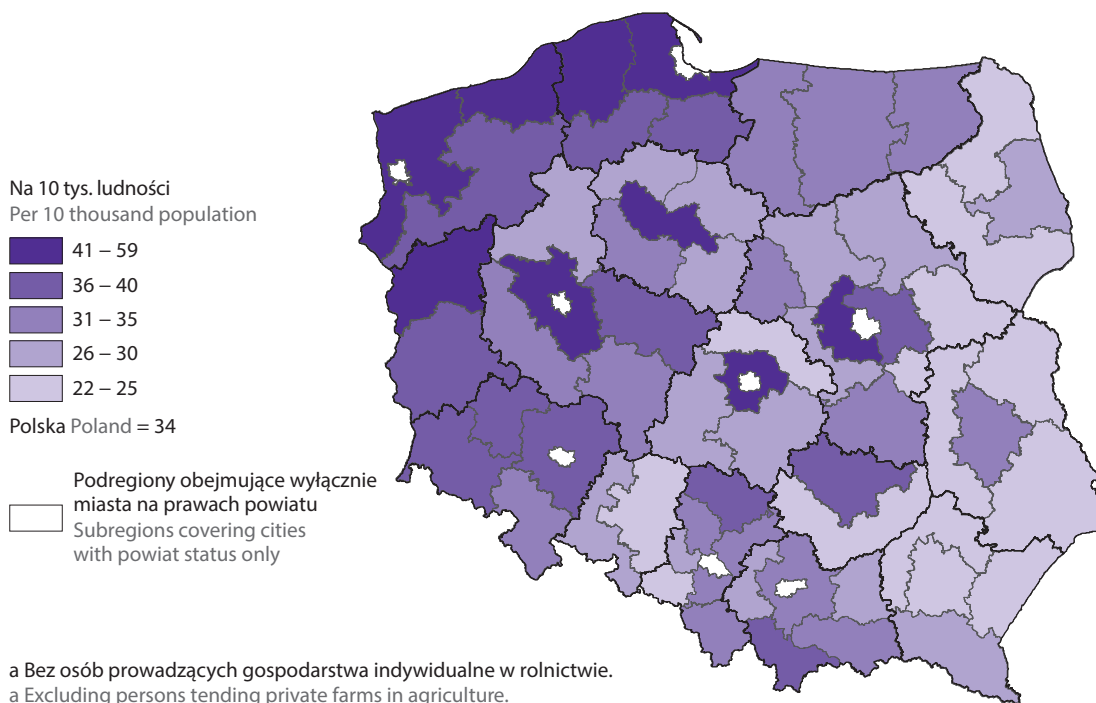
Entities of the national economy deleted from the REGON register

Z rejestru REGON w 2020 r. wyrejestrowało się 51,6 tys. podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich, tj. 30,3% spośród 170,1 tys. podmiotów wyrejestrowanych w kraju. Podobnie, jak w przypadku podmiotów nowo zarejestrowanych, najliczniejszą grupę jednostek wyrejestrowujących się stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 91,6%. Należy jednak zaznaczyć, że duży wpływ na liczbę wyrejestrowanych podmiotów miała wyjątkowa sytuacja w naszym kraju związana z wystąpieniem pandemii COVID-19, co wiązało się z wprowadzeniem wielu obostrzeń, reżimu sanitarnego, ograniczeniem przemieszczania się i czasowym zakazem prowadzenia wielu rodzajów działalności gospodarczej.

W przeliczeniu na 10 tys. ludności obszarów wiejskich wyrejestrowały się 34 jednostki (w miastach – 52). Wartości tego wskaźnika były znacznie zróżnicowane terytorialnie, a najwyższe przyjął on w województwie zachodniopomorskim (48) i jego podregionach szczecińskim (54) i koszalińskim (53), województwie pomorskim (46) z podregionem gdańskim (57) oraz dodatkowo w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (59). Na najniższym poziomie ukształtował się on w województwach: podlaskim (24), opolskim i podkarpackim (po 25) oraz w lubelskim (26), a wśród podregionów: w skierniewickim województwa łódzkiego, rybnickim województwa śląskiego i łomżyńskim województwa podlaskiego (po 22) oraz przemyskim województwa podkarpackiego i opolskim województwa opolskiego (po 23).

Mapa 17. Podmioty gospodarki narodowej^a wyrejestrowane z rejestru REGON na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

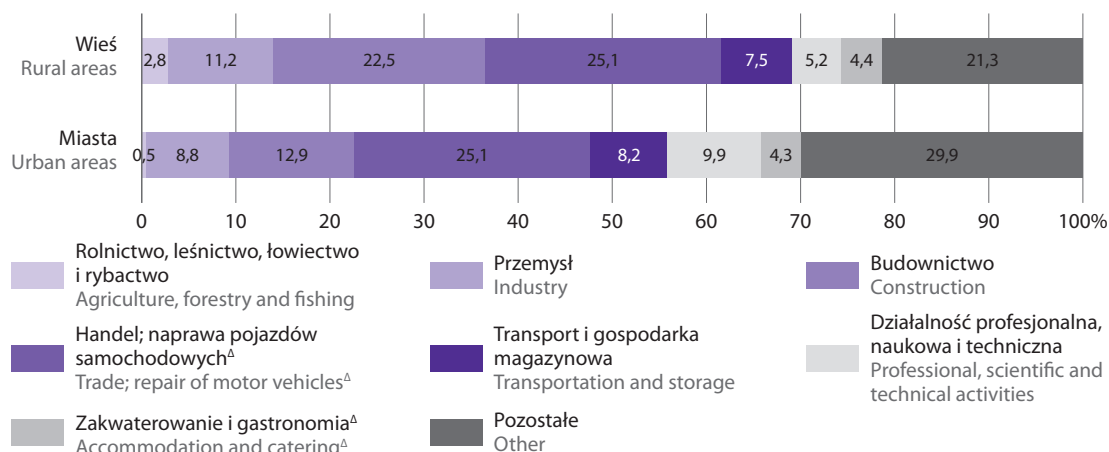
Map 17. Entities of the national economy^a deleted from the REGON register in rural areas by subregions in 2020

W strukturze wyrejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 największy udział na obszarach wiejskich posiadały podmioty prowadzące działalność związaną z handlem i naprawą pojazdów samochodowych – 25,1%. Na kolejnych miejscach znalazły się podmioty zajmujące się budownictwem – 22,5%, przemysłem – 11,2%, transportem i gospodarką magazynową – 7,5%, działalnością profesjonalną, naukową i techniczną – 5,2%. Udziały pozostałych sekcji PKD 2007, wśród których znalazły się podmioty zajmujące się rolnictwem i leśnictwem z udziałem wynoszącym 2,8%, nie przekroczyły 5,0%.

Wykres 67. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a wyrejestrowanych z rejestru REGON według sekcji PKD 2007 w 2020 r.

Chart 67. Structure of entities of the national economy^a deleted from the REGON register by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^Δ Excluding persons tending private farms in agriculture.

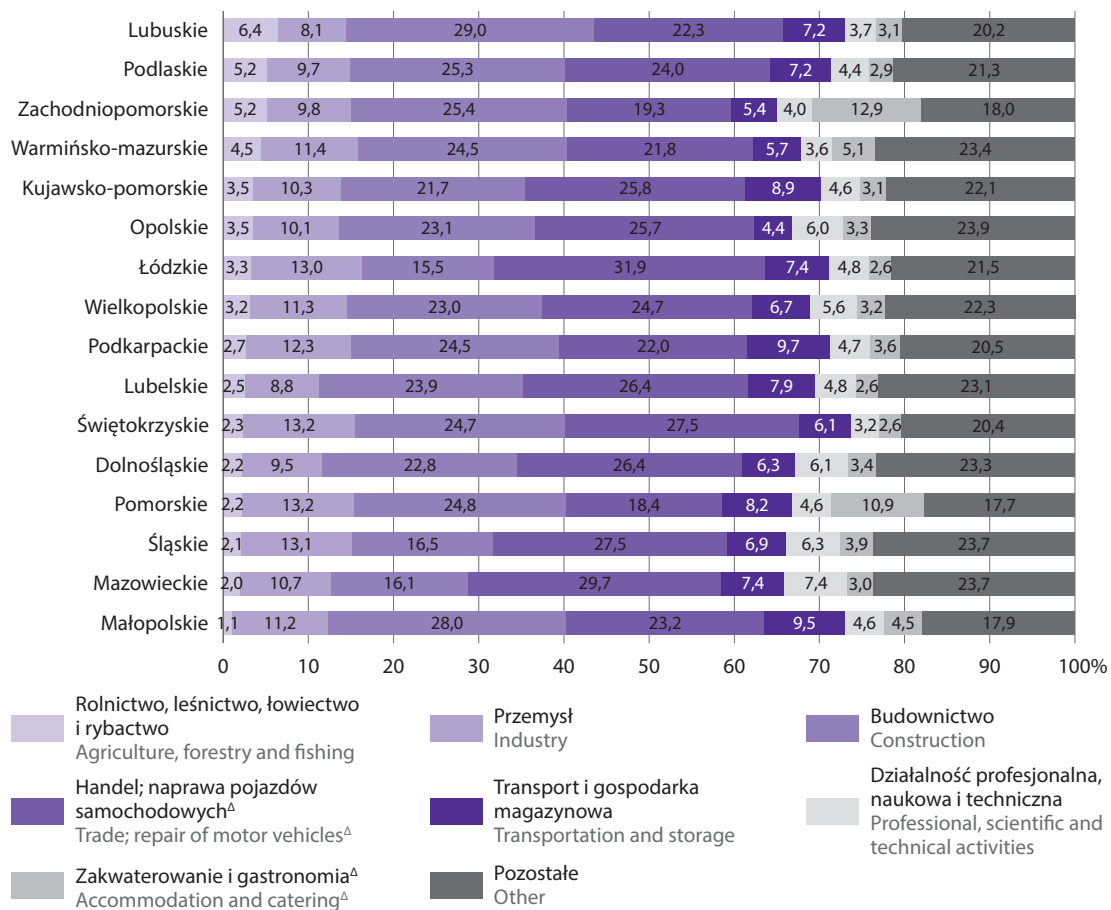
W większości województw i podregionów wśród wyrejestrowanych podmiotów w 2020 r. na terenach wiejskich przeważały jednostki związane z handlem i naprawą pojazdów samochodowych. W 7 województwach (lubuskim, małopolskim, podkarpackim, podlaskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim) oraz 33 podregionach przeważały podmioty zajmujące się budownictwem.

W ujęciu regionalnym w strukturze podmiotów wyrejestrowanych, najwięcej podmiotów zajmujących się przemysłem wyrejestrowało się w województwach: pomorskim i świętokrzyskim (po 13,2% podmiotów wyrejestrowanych w regionie), śląskim (13,1%) i łódzkim (13,0%) oraz w podregionach: oświęcimskim województwa małopolskiego (18,4%), ostrołęckim województwa mazowieckiego (18,1%), częstochowskim województwa śląskiego (17,2%), chojnickim województwa pomorskiego (15,4%) i piotrkowskim województwa łódzkiego (15,1%). Wyrejestrowane podmioty związane z transportem i gospodarką magazynową największy odsetek miały w województwach podkarpackim (9,7%) i małopolskim (9,5%) oraz w jego podregionie nowotarskim (21,3%). Na tle kraju wysokim udziałem wyrejestrowanych podmiotów zajmujących się działalnością profesjonalną, naukową i techniczną wyróżniało się województwo mazowieckie (7,4%) i jego podregion warszawski zachodni (12,2%), a w przypadku podmiotów zajmujących się zakwaterowaniem i gastronomią województwa zachodniopomorskie (12,9%) z podregionem koszalińskim (25,8%) i województwo pomorskie (10,9%) z podregionem gdańskim (14,4%). Wyrejestrowane podmioty prowadzące działalność rolniczą, leśną, łowiecką lub rybacką najwyższy odsetek stanowiły w województwach: lubuskim (6,4%), zachodniopomorskim i podlaskim (po 5,2%), a także w podregionach: suwalskim województwa podlaskiego (8,2%), zielonogórskim województwa lubuskiego (6,9%) i szczecinecko-pyrzycim województwa zachodniopomorskiego (6,7%).

Należy odnotować fakt, że w 2020 r. na obszarach wiejskich w rejestrze REGON zarejestrowano ponad 2 razy więcej jednostek niż wyrejestrowano. We wszystkich województwach i podregionach liczba zarejestrowanych podmiotów przeważała nad wyrejestrowanymi.

Wykres 68. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a wyrejestrowanych z rejestru REGON na obszarach wiejskich według sekcji PKD 2007 w 2020 r.

Chart 68. Structure of entities of the national economy^a deleted from the REGON register in rural areas by sections of the Polish Classification of Activities 2007 in 2020

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Budynki i mieszkania oddane do użytkowania

Buildings and dwellings completed

Dane o BUDYNKACH ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA dotyczą:

- 1) w zakresie liczby budynków – budynków nowo wybudowanych,
- 2) w zakresie kubatury – budynków nowo wybudowanych i rozbudowanych (tylko w części dotyczącej rozbudowy) oddanych do użytkowania w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia.

BUDYNEK MIESZKALNY to taki, którego co najmniej połowa całkowitej powierzchni jest przeznaczona do celów mieszkalnych (z wyjątkiem budynków mieszkalno-inwentarskich lub mieszkalno-gospodarczych, które zawsze zaliczane są do budynków mieszkalnych).

BUDYNEK NIEMIESZKALNY jest to obiekt budowlany, którego co najmniej połowa całkowitej powierzchni użytkowej jest przeznaczona na cele niemieszkalne (np. na szkołę, biuro, sklep, magazyn, przychodnię lekarską, itp.).

Informacje o MIESZKANIACH ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

W 2020 r. na obszarach wiejskich do użytkowania oddano 61,1 tys. budynków mieszkalnych i 14,7 tys. budynków niemieszkalnych. Budynki mieszkalne oddane do użytkowania na wsi stanowiły 65,9% nowopowstałych budynków mieszkalnych w kraju, a niemieszkalne – 65,0%. Dodatkowo na obszarach wiejskich w 2020 r. do użytkowania oddano 1389 budynków nieprzystosowanych do stałego zamieszkania i 18 budynków zbiorowego zamieszkania.

Wśród budynków mieszkalnych nowo powstałych na obszarach wiejskich 99,6% stanowiły budynki jednorodzinne, a pozostałe 0,4% wielorodzinne. W miastach w tym czasie powstało 91,4% budynków jednorodzinnych i 8,6% budynków wielorodzinnych. Przełożyło się to na wartość wskaźników w przeliczeniu na ludność i zawarte małżeństwa. Na obszarach wiejskich w obu tych przypadkach odnotowano bowiem więcej budynków jednorodzinnych, natomiast w miastach budynków wielorodzinnych. W przeliczeniu na 1000 ludności obszarów wiejskich przypadało 4,0 budynków jednorodzinnych i 0,02 budynków wielorodzinnych – w miastach odpowiednio 1,3 i 0,1. Z kolei na 1000 małżeństw przypadało 1040 budynków jednorodzinnych na wsi wobec 334 w miastach i 5 budynków wielomieszkaniowych wobec 31 w miastach.

Przeciętna powierzchnia budynku jednorodzinnego oddanego do użytkowania na obszarach wiejskich w 2020 r. wynosiła 134,0 m² i była o 2,3 m² większa niż w miastach. Mniejsza z kolei była przeciętna powierzchnia mieszkania oddanego do użytkowania w budynkach wielorodzinnych – 52,1 m² na wsi w porównaniu z 52,8 m² w miastach. Mniejsza była również powierzchnia jednej izby zarówno w budynkach jednorodzinnych jak i wielorodzinnych. Na 1000 ludności obszarów wiejskich przypadało więcej izb w budynkach jednorodzinnych niż w miastach (ponad trzykrotnie), jednak mniej w budynkach wielomieszkaniowych (1,0 na wsi, a 12,9 w miastach).

Tablica 5. Mieszkania oddane do użytkowania w nowych budynkach mieszkalnych w 2020 r.
 Table 5. Dwellings completed in new residential buildings in 2020

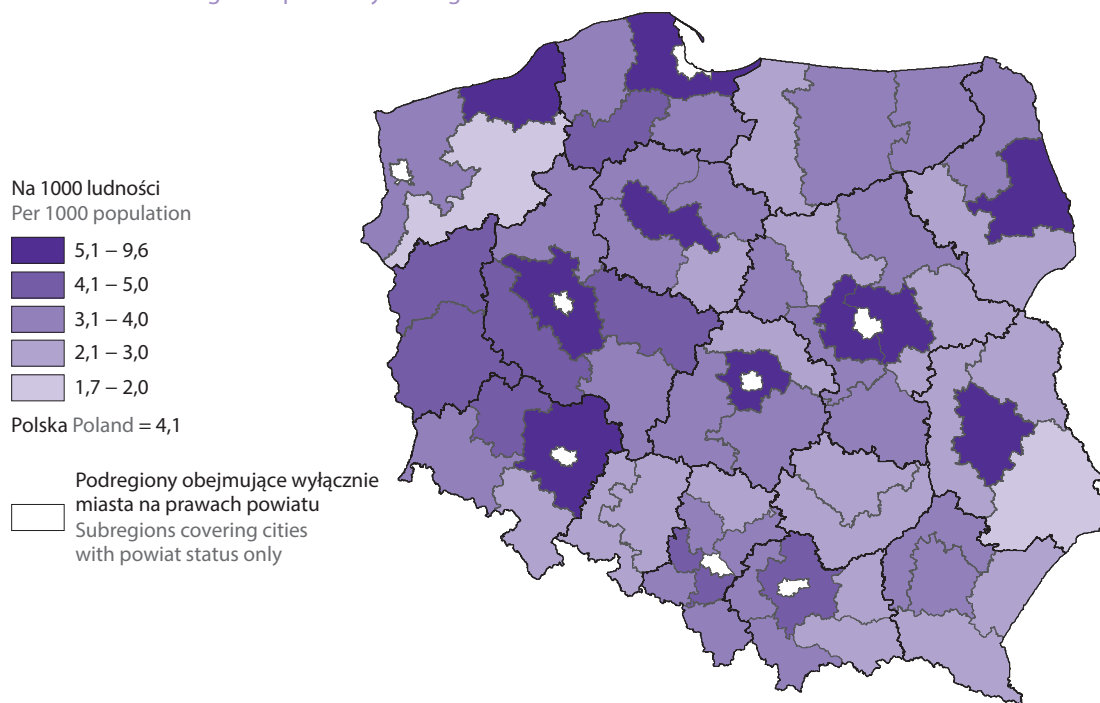
Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total			Jednorodzinne Single-family buildings			Wielorodzinne Multi-family buildings		
	razem total	obszary wiejskie rural areas	miasta urban areas	razem total	obszary wiejskie rural areas	miasta urban areas	razem total	obszary wiejskie rural areas	miasta urban areas
Liczba mieszkań Number of dwellings	217329	70010	147319	97227	63996	33231	120102	6014	114088
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu Average number of rooms in a dwelling	3,8	5,1	3,2	5,2	5,3	5,1	2,6	2,6	2,6
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² : Average useful floor area in m ² per:									
1 mieszkania dwelling	88,7	126,6	70,6	133,2	134,0	131,7	52,7	52,1	52,8
1 izby room	23,5	25,0	22,4	25,5	25,2	26,0	20,3	20,0	20,3
Mieszkania na: Dwellings per:									
1000 ludności 1000 population	5,7	4,6	6,4	2,5	4,2	1,4	3,1	0,4	5,0
1000 zawartych mał- żeństw 1000 marriages con- tracted	1498,4	1197,7	1701,4	670,3	1094,8	383,8	828,0	102,9	1317,6
Izby na 1000 ludności Rooms per 1000 popu- lation	21,4	23,2	20,2	13,3	22,2	7,3	8,1	1,0	12,9

W układzie terytorialnym na 1000 ludności najwięcej budynków mieszkalnych oddano do użytkowania na obszarach wiejskich województw: dolnośląskiego (5,8), pomorskiego (5,5) i mazowieckiego (5,0) oraz w podregionach: warszawskim zachodnim (9,6) i warszawskim wschodnim (8,1) województwa mazowieckiego, wrocławskim województwa dolnośląskiego (9,0), bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego (8,8), białostockim województwa podlaskiego (8,5) i poznańskim województwa wielkopolskiego (8,0). Najmniejszą wartość wskaźnik ten przyjął w województwie opolskim (2,2) i jego podregionie opolskim (2,1), a także w podregionach: chełmsko-zamojskim (1,7) i puławskim (2,2) województwa lubelskiego, szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (1,8) oraz skierniewickim województwa łódzkiego (2,2). Można więc zauważyć, że rozkład wskaźnika jest ściśle związany z sytuacją demograficzną regionów – największe wartości przyjął on w województwach o najkorzystniejszych wskaźnikach demograficznych i analogicznie, najniższe wartości odnotował w województwach o najmniej korzystnych wskaźnikach demograficznych.

Należy również zaznaczyć, że we wszystkich województwach i podregionach w strukturze budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania przeważały budynki jednorodzinne. Co więcej, na obszarach wiejskich województw opolskiego i świętokrzyskiego nie został oddany do użytkowania ani jeden budynek mieszkalny wielorodzinny. Sytuacja taka miała miejsce również w 24 podregionach.

Mapa 18. Budynki mieszkalne oddane do użytkowania według podregionów w 2020 r.

Map 18. Residential buildings completed by subregions in 2020

Przeciętna kubatura nowego budynku niemieszkalnego oddanego do użytkowania w 2020 r. na obszarach wiejskich wynosiła 3304,1 m³ i była prawie dwukrotnie mniejsza niż w miastach. Tym samym mniejsza była również przeciętna powierzchnia użytkowa budynku i wynosiła 479,0 m² wobec 862,9 m² w miastach.

W strukturze budynków niemieszkalnych na obszarach wiejskich największy odsetek stanowiły budynki gospodarstw rolnych – 43,7% (w miastach – 1,4%), następnie budynki garaży – 15,9% (w miastach – 36,0%), budynki przemysłowe i magazynowe – 11,5% (w miastach – 19,7%), hotele i budynki zakwaterowania turystycznego – 9,4% (w miastach – 6,5%) oraz budynki handlowo-usługowe – 7,9% (w miastach – 19,0%). Udział pozostałych rodzajów budynków nie przekroczył 2,0%.

Tablica 6. Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania w 2020 r.

Table 6. Non-residential buildings completed in 2020

Rodzaje budynków Types of buildings	Ogółem Total		Wieś Rural areas		Miasto Urban areas	
	liczba number	po- wierzchni- a użyt- kowa w m ² useful floor area in m ²	liczba number	po- wierzchni- a użyt- kowa w m ² useful floor area in m ²	liczba number	po- wierzchni- a użyt- kowa w m ² useful floor area in m ²
Budynki niemieszkalne Non-residential buildings	22536	13819498	14656	7019679	7880	6799819
Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego Hotels and similar buildings	1890	505437	1376	193223	514	312214
budynki hoteli hotel buildings	257	388216	118	105551	139	282665
budynki zakwaterowania turystycznego, pozostałe other short-stay accommodation buildings	1633	117221	1258	87672	375	29549
Budynki biurowe Office buildings	527	1236280	195	94544	332	1141736
Budynki handlowo-usługowe Wholesale and retail trade buildings	2652	1813052	1153	554477	1499	1258575
Budynki transportu i łączności Traffic and communication buildings	5222	375536	2350	157312	2872	218224
budynki łączności, dworców i terminali communication buildings, stations and terminals	54	28217	18	8061	36	20156
budynki garaży garage buildings	5168	347319	2332	149251	2836	198068
Budynki przemysłowe i magazynowe Industrial buildings and warehouses	3240	6198637	1689	2971825	1551	3226812
budynki przemysłowe industrial buildings	979	2299051	484	985012	495	1314039
zbiorniki, silosy i budynki magazynowe reservoirs, silos and warehouses	2261	3899586	1205	1986813	1056	1912773
Ogólnodostępne obiekty kulturalne, budynki o charakterze edukacyjnym, budynki szpitali i zakładów opieki medycznej oraz budynki kul- tury fizycznej Buildings for public entertainment, education, hospital or institutional care buildings and sports halls	610	734186	323	220233	287	513953
ogólnodostępne obiekty kulturalne buildings for public entertainment	194	61757	166	46752	28	15005
budynki muzeów i bibliotek museums and libraries	24	49700	16	9062	8	40638
budynki szkół i instytucji badawczych school, university and research buildings	149	224008	65	61693	84	162315

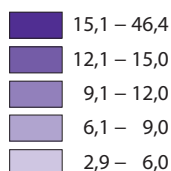
budynki szpitali i zakładów opieki medycznej hospital or institutional care buildings	146	181747	37	14009	109	167738
budynki kultury fizycznej sports halls	97	216974	39	88717	58	128257
Pozostałe budynki niemieszkalne Other non-residential buildings	8395	2956370	7570	2828065	825	128305
budynki gospodarstw rolnych non-residential farm buildings	6512	2762779	6403	2730904	109	31875
budynki przeznaczone do sprawowania kultu religijnego buildings used as places of worship and for religious activities	60	30994	30	8480	30	22514
pozostałe budynki niemieszkalne other non-residential buildings	1823	162597	1137	88681	686	73916

W większości województw i podregionów wśród budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania na obszarach wiejskich w 2020 r. największy odsetek stanowiły budynki gospodarstw rolnych. Na tym tle, odsetkiem powyżej 70%, wyróżniało się województwo podlaskie oraz jego podregiony łomżyński i białostocki, podregion bialski województwa dolnośląskiego oraz podregion ciechanowski województwa mazowieckiego. Przeważającym udziałem nowo oddanych budynków garaży w omawianej strukturze budynków niemieszkalnych wyróżniły się podregiony: bydgosko-toruński województwa kujawsko-pomorskiego, gorzowski i zielonogórski województwa lubuskiego, warszawski wschodni województwa mazowieckiego, starogardzki województwa pomorskiego, bielski, bytomski, rybnicki i tyski województwa śląskiego oraz kielecki województwa świętokrzyskiego. W podregionach warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego i wrocławskim województwa dolnośląskiego w strukturze nowych budynków niemieszkalnych dominowały budynki przemysłowe i magazynowe.

W strukturze nowo powstałych budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania na obszarach wiejskich w województwach zachodniopomorskim i pomorskim przeważały hotele i budynki zakwaterowania turystycznego stanowiące odpowiednio 68,9% i 29,2%. Wysokim odsetkiem tego rodzaju budynków cechowały się również podregiony zlokalizowane na ich terenie, tj.: koszaliński (81,5%), szczeciński (69,4%), gdański (40,6%), słupski (36,9%). Ponadto przeważały one w podregionie krośnieńskim województwa podkarpackiego (37,1%). Najwyższym odsetkiem nowych hoteli i budynków zakwaterowania wyróżniały się więc obszary wiejskie, w których występuje największa baza noclegowa w kraju.

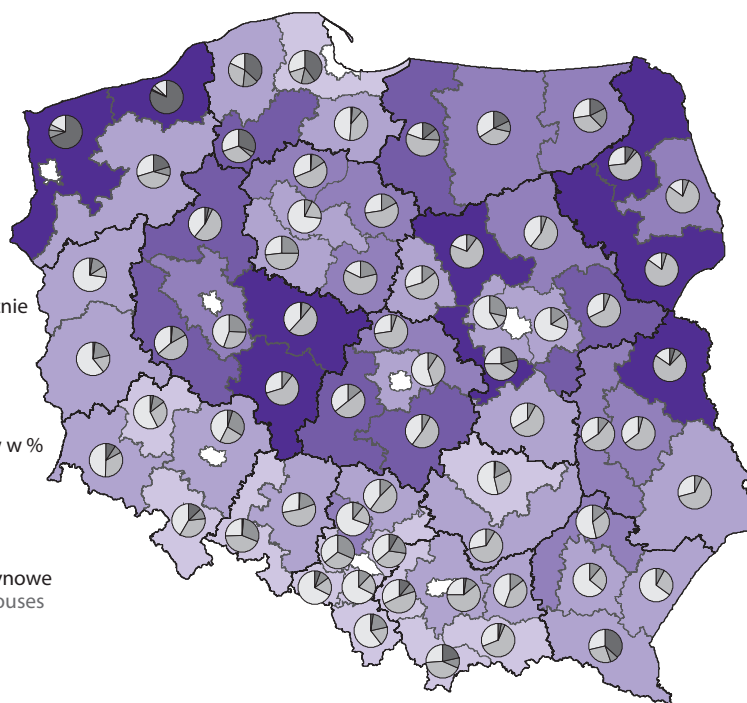
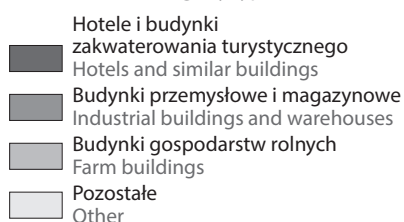
Mapa 19. Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania według podregionów w 2020 r.

Map 19. Non-residential buildings completed by subregions in 2020

Na 10 tys. ludności
Per 10 thousand population

Polska Poland = 9,5

Podregiony obejmujące wyłącznie miasta na prawach powiatu
Subregions covering cities with powiat status only

Struktura budynków według rodzajów w %
Structure of buildings by types in %

W 2020 r. na terenach wiejskich przybyło 71,4 tys. mieszkań (o 21,7 tys. więcej niż w 2010 r.). W tej liczbie zdecydowaną większość (98,1%) stanowiły lokale w nowych budynkach mieszkalnych, powstałe w wyniku rozbudowy istniejących budynków – 1,1%, powstałe z przebudowy lub adaptacji pomieszczeń niemieszkalnych – 0,8%, a pozostałe to mieszkania umiejscowione w nowych budynkach niemieszkalnych lub zbiorowego zamieszkania.

Mieszkania oddane do użytkowania na obszarach wiejskich posiadały razem 361,6 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 9,0 mln m². Było to o 89,9 tys. izb i 2,1 mln m² powierzchni więcej niż w 2010 r. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w 2020 r. była mniejsza (o 13,6 m²) niż w 2010 r. i wynosiła 126,6 m². Wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania miał miejsce we wszystkich województwach.

Na obszarach wiejskich w 2020 r. wybudowano ponad dwukrotnie mniej mieszkań niż w miastach, jednak mieszkania te były 1,8-krotnie większe. Na 1000 ludności i na 1000 zawartych małżeństw na wsi przypadało mniej nowych mieszkań niż w miastach. Należy jednak zauważyć, że w odniesieniu do 2010 r. na obszarach wiejskich odnotowano wzrost wartości obu wskaźników.

Tablica 7. Mieszkania oddane do użytkowania

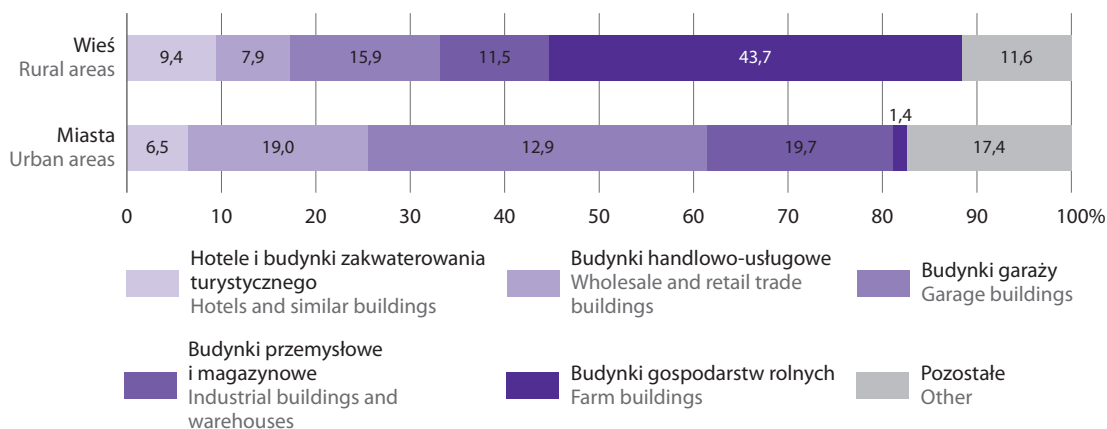
Table 7. Dwellings completed

Wyszczególnienie Specification		Mieszkania Dwellings			Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² Useful floor area of dwellings in m ²	
		ogółem total	na 1000 per 1000		ogółem total	na 1 miesz- kanie per dwelling
			ludności population	zawartych mał- żeństw marriages con- tracted		
Polska	2010	135835	3,5	595	14410837	106,1
Poland	2020	220831	5,8	1522	19585408	88,7
Obszary wiejskie	2010	49717	3,3	546	6969519	140,2
Rural areas	2020	71393	4,7	1221	9035065	126,6
Miasta	2010	86118	3,7	628	7441318	86,4
Urban areas	2020	149438	6,5	1726	10550343	70,6

Najwięcej mieszkań na 1000 ludności oddano do użytkowania na terenach wiejskich województw: pomorskiego (7,4), dolnośląskiego (6,9), wielkopolskiego (6,5) i mazowieckiego (5,9) oraz ich podregionów: warszawskiego zachodniego (13,1), poznańskiego (12,4), wrocławskiego (11,3), gdańskiego (11,0), a najmniej w województwie opolskim (2,2) i położonych na jego terenie podregionach opolskim (2,2) i nyskim (2,3) oraz podregionach: chełmsko-zamojskim (1,7), szczecinecko-pyrzyckim (1,9), skierniewickim (2,2), puławskim i sandomiersko-jędrzejowskim (po 2,3). Rozkład terytorialny wskaźnika liczby mieszkań przypadających na 1000 zawartych małżeństw był zbliżony do rozkładu wskaźnika liczby mieszkań na 1000 ludności.

Wykres 69. Struktura budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania według rodzajów w 2020 r.

Chart 69. Structure of non-residential buildings completed by type in 2020

Sieć rozdzielcza

Distribution network

Łączna długość sieci wodociągowej rozdzielczej na obszarach wiejskich w 2020 r. wynosiła 241,4 tys. km i w porównaniu z 2010 r. była dłuższa o 29,6 tys. km (tj. o 13,9%; w miastach o 18,0%). Sieć wodociągowa przebiegająca przez tereny wiejskie stanowiła 77,0% ogólnej długości sieci wodociągowej w kraju, a jej średnia gęstość wynosiła 83,1 km/100 km² i wahała się od 36,2 km/100 km² w województwie lubuskim do 122,7 km/100 km² w województwie małopolskim. Wśród podregionów największą gęstością sieci wodo-

ciągowej w 2020 r. charakteryzowały się podregiony: tyski województwa śląskiego (201,1 km/100 km²), warszawski zachodni województwa mazowieckiego (192,3) i krakowski województwa małopolskiego (183,6), najmniejszą – krośnieński województwa podkarpackiego (28,6), szczecińsko-pyrzycki województwa zachodniopomorskiego (30,0), nowotarski województwa małopolskiego (30,2) oraz gorzowski województwa wielkopolskiego (32,6).

Tablica 8. Sieć rozdzielcza

Stan w dniu 31 grudnia

Table 8. Distribution network

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification		Sieć wodociągowa Water supply network		Sieć kanalizacyjna ^a Sewage network ^a		Sieć gazowa Gas supply network	
		w km in km	w km/100 km ² in km/100 km ²	w km in km	w km/100 km ² in km/100 km ²	w km in km	w km/100 km ² in km/100 km ²
Polska	2010	272888,0	87,3	107509,1	34,4	113774,1	36,4
Poland	2020	313409,6	100,2	169629,7	54,2	140434,3	44,9
Obszary wiejskie	2010	211884,8	72,8	55566,0	19,1	61752,8	21,2
Rural areas	2020	241436,0	83,1	101111,5	34,8	76529,8	26,3
Miasta	2010	61003,2	283,6	51943,1	241,5	52021,3	241,9
Urban areas	2020	71973,6	324,1	68518,2	308,6	63904,5	287,8

a Oraz kolektory.

a And collectors.

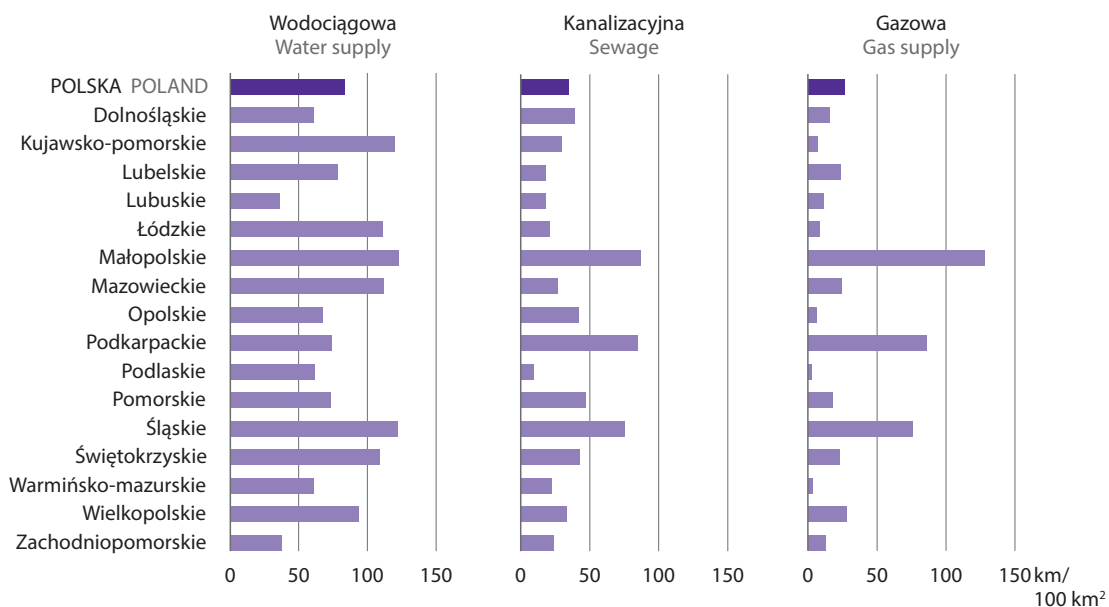
Wzrost gęstości sieci wodociągowej na obszarach wiejskich, w porównaniu z 2010 r., zanotowano we wszystkich województwach.

Wykres 70. Sieć rozdzielcza na obszarach wiejskich w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 70. Distribution network in rural areas in 2020

As of 31 December

Długość sieci kanalizacyjnej rozdzielczej w 2020 r. na obszarach wiejskich wynosiła 101,1 tys. km i w porównaniu z 2010 r. była o 82,0% dłuższa (w miastach o 31,9%). Przez tereny wiejskie w 2020 r. przebiegało 59,6% ogólnej długości sieci kanalizacyjnej w kraju, a jej zagęszczenie wynosiło 34,8 km na 100 km² (w miastach – 308,6).

W układzie przestrzennym największym zagęszczeniem sieci kanalizacyjnej charakteryzowały się obszary wiejskie województw południowej Polski (małopolskiego, podkarpackiego i śląskiego), a najmniejszym województwo podlaskie. Z kolei w przypadku podregionów, największą gęstość sieci kanalizacyjnej zanotowano w podregionach: tuskim (155,0 km/100 km²) i bielskim (141,0) województwa śląskiego oraz rzeszowskim województwa podkarpackiego (127,8), najmniejszą natomiast w podregionach: łomżyńskim (6,5) i suwalskim (9,8) województwa podlaskiego oraz skierniewickim województwa łódzkiego (9,6). W 2020 r. w odniesieniu do 2010 r., we wszystkich województwach miał miejsce wzrost gęstości sieci kanalizacyjnej.

W objętym analizą okresie na obszarach wiejskich wzrosła również długość sieci gazowej rozdzielczej. W 2020 r. przez tereny wiejskie przebiegało 76,5 tys. km sieci gazowej, podczas gdy w 2010 r. było to 61,8 tys. km. Sieć gazowa z obszarów wiejskich w 2020 r. stanowiła 54,5% ogólnej długości sieci gazowej w kraju. Jej gęstość wynosiła 26,3 km/100 km² i była znacznie niższa niż w miastach, gdzie wynosiła 287,8 km/100 km².

Największe zagęszczenie sieci gazowej na obszarach wiejskich, podobnie jak w przypadku sieci kanalizacyjnej, występowało w województwach południowej Polski (małopolskim, podkarpackim i śląskim). Z kolei na 100 km² najkrótsze odcinki sieci gazowej przypadały w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim. W przypadku podregionów, najwyższe wartości wskaźnik ten przyjął w podregionach: oświęcimskim (179,4), tuskim (173,0), tarnowskim (170,3), krakowskim (160,5), rzeszowskim (146,6) oraz bielskim (139,8) zlokalizowanych na terenach 3 wyżej wymienionych województw. Sieć gazowa o najmniejszej gęstości przebiegała przez podregiony: suwalski (0,1 km/100 km²) i łomżyński (1,1) województwa podlaskiego oraz ełcki województwa warmińsko-mazurskiego (1,4). We wszystkich województwach w analizowanym okresie miał miejsce przyrost gęstości sieci gazowej.

Rozdział 6

Chapter 6

Infrastruktura społeczna

Social infrastructure

Wyposażenie infrastrukturalne obszarów wiejskich jest istotnym elementem warunkującym poziom życia mieszkańców oraz przebieg procesów gospodarczych. Budowa i modernizacja elementów infrastruktury technicznej i społecznej wpływa zarówno na poprawę warunków środowiskowych i zdrowotnych, jak i na wzrost atrakcyjności tych terenów dla zewnętrznych przedsiębiorców, tym samym przyczynia się do wzrostu liczby nowych mieszkańców.

Wychowanie przedszkolne

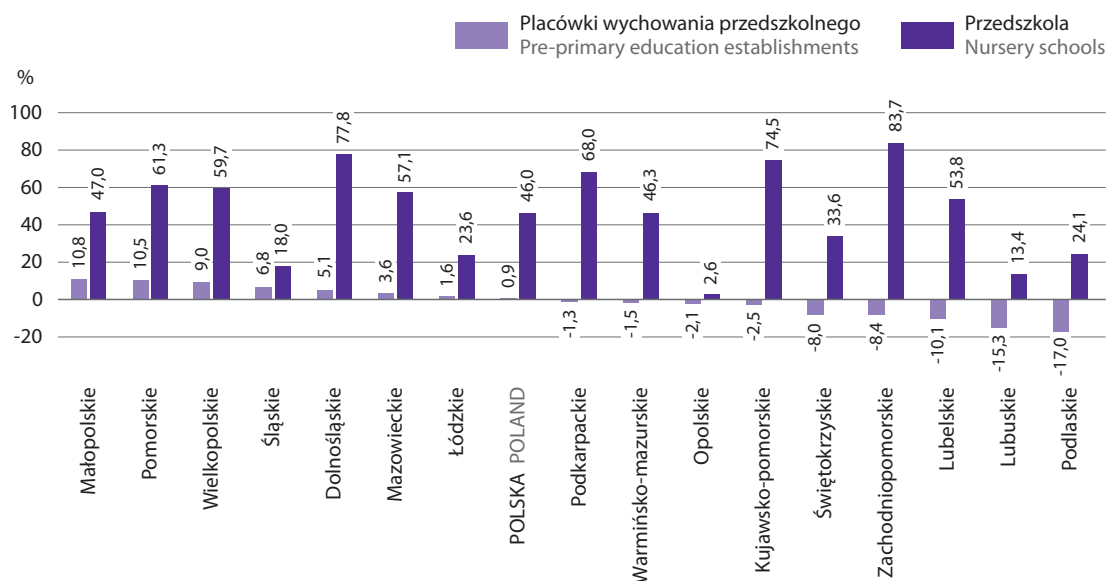
Pre-primary education

Placówki wychowania przedszkolnego obejmują przedszkola (łącznie ze specjalnymi), oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie są objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego, z wyjątkiem lat 2011/12–2015/16, w których dotyczyło to dzieci 5-letnich.

W roku szkolnym 2020/21 na obszarach wiejskich zlokalizowanych było 10,8 tys. placówek wychowania przedszkolnego (przedszkoli, oddziałów przedszkolnych, zespołów wychowania przedszkolnego i punktów przedszkolnych), tj. 48,2% placówek tego typu w kraju. Wśród nich 39,3% stanowiły przedszkola (w miastach – 77,6%). W porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11, liczba placówek wychowania przedszkolnego zwiększyła się o 0,9%, a przedszkoli o 46,0%. W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich spadek liczby placówek wychowania przedszkolnego zaobserwowano w 9 województwach i wyniósł on od 17,0% w województwie podlaskim do 1,3% w województwie podkarpackim. W pozostałych województwach odnotowano wzrost liczby analizowanych placówek, tj. w: małopolskim (o 10,8%), pomorskim (o 10,5%), wielkopolskim (o 9,0%), śląskim (o 6,8%), dolnośląskim (o 5,1%), mazowieckim (o 3,6%) i łódzkim (o 1,6%). Z kolei wzrost liczby przedszkoli wystąpił we wszystkich województwach, a w połowie z nich o ponad 50%, tj. w: zachodniopomorskim (o 83,7%), dolnośląskim (o 77,8%), kujawsko-pomorskim (o 74,5%), podkarpackim (o 68,0%), pomorskim (o 61,3%), wielkopolskim (o 59,7%), mazowieckim (o 57,1%) i lubelskim (o 53,8%). Największy wzrost liczby placówek wychowania przedszkolnego odnotowano więc w województwach o najkorzystniejszych wskaźnikach demograficznych, z kolei spadki liczby tych obiektów miały miejsce w województwach o najmniej korzystnych wskaźnikach demograficznych.

Wykres 71. Zmiana liczby placówek wychowania przedszkolnego^a i przedszkoli na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2020/21 w porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11

Chart 71. Change of pre-primary education establishments^a and nursery schools in rural areas in 2020/21 school year in relation to 2010/11 school year

a Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; w roku szkolnym 2010/11 bez wychowania przedszkolnego w zakładach opieki zdrowotnej.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

a Nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education units and pre-primary points; in 2010/11 school year excluding pre-primary education in health care institutions.

Source: data of the Ministry of Education and Science.

Do placówek wychowania przedszkolnego funkcjonujących na obszarach wiejskich, w roku szkolnym 2020/21 uczęszczało 470,4 tys. dzieci (33,0% dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w kraju), a w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat – 712 dzieci (w miastach – 1037).

Tablica 9. Wychowanie przedszkolne^a

Table 9. Pre-primary education^a

Wyszczególnienie Specification		Placówki wychowania przedszkolnego Pre-primary education establishments		Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego Children attending pre-primary education establishments	
		ogółem total	w tym przedszkola of which nursery schools	ogółem total	w tym przedszkola of which nursery schools
Polska	2010/11	19090	8808	1059281	816869
Poland	2020/21	22354	13214	1424536	1154430
Obszary wiejskie	2010/11	10684	2901	326140	173746
Rural areas	2020/21	10776	4235	470436	287873
Miasta	2010/11	8406	5907	733141	643123
Urban areas	2020/21	11578	8979	954100	866557

a Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne. Uwaga. Bez wychowania przedszkolnego w zakładach opieki zdrowotnej.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.

a Nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education groups and pre-primary points.

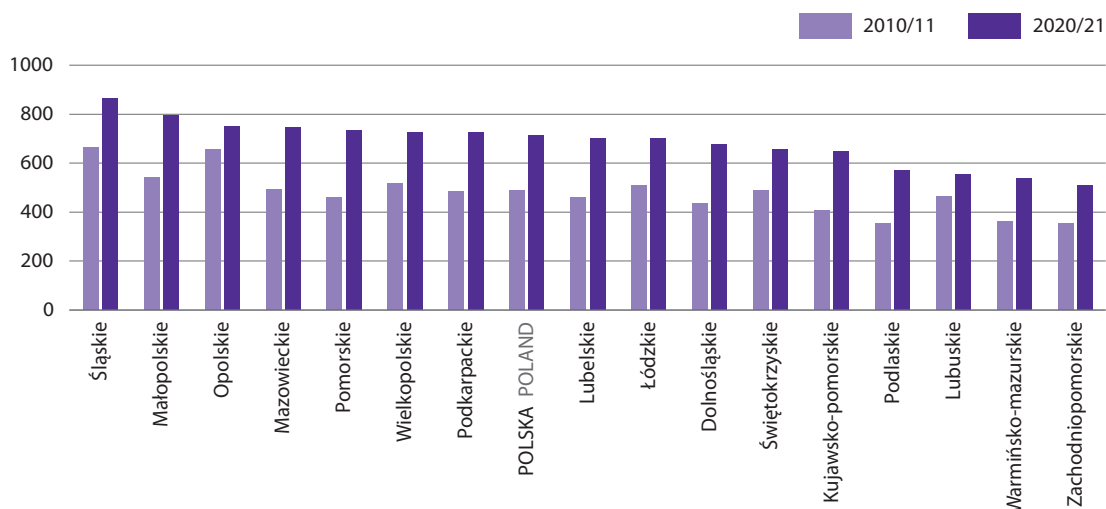
Note. Excluding pre-primary education in health care institutions.

Source: data of the Ministry of National Education.

Najwięcej dzieci w wieku 3–6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat przypadało na obszarach wiejskich województwa śląskiego (863 dzieci) oraz jego podregionu tyskiego (918), zaś najmniej na terenach województwa zachodniopomorskiego (508) i jego podregionu szczecińsko-pyrzyckiego (422).

Wykres 72. Dzieci w wieku 3–6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego^a na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat na obszarach wiejskich

Chart 72. Children aged 3–6 attending pre-primary education establishments^a per 1000 children aged 3–6 in rural areas

a Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; w roku szkolnym 2010/11 bez wychowania przedszkolnego w zakładach opieki zdrowotnej.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

a Nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education units and pre-primary points; in 2010/11 school year excluding pre-primary education in health care institutions.

Source: data of the Ministry of Education and Science.

Należy podkreślić, że w porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11 wartość omawianego wskaźnika na terenach wiejskich wzrosła o 223 dzieci (w miastach o 212). Wzrost wartości wystąpił także we wszystkich województwach, a największy miał miejsce w województwie pomorskim (o 275 dzieci) – z 460 do 735 dzieci.

Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży

Primary schools for children and youth

Dane o szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

Od 1 września 2017 r. rozpoczęto reformę systemu edukacji, która wprowadziła 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz zlikwidowała gimnazja.

Prezentowane w publikacji dane dotyczą szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży, w tym: szkół filialnych oraz szkół artystycznych niedających uprawnień zawodowych, realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej.

W roku szkolnym 2020/21 na obszarach wiejskich działało 8,2 tys. szkół podstawowych, do których uczęszczało 1,1 mln uczniów (w miastach 5,1 tys. szkół, w których uczyło się 1,9 mln dzieci). W porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11, liczba szkół podstawowych na wsi zmniejszyła się o 10,9% (w miastach zwiększyła się o 28,6%), co odnotowano we wszystkich województwach. W omawianym czasie liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych na wsi wzrosła o 27,0% (w miastach o 49,8%). Wzrost liczby uczniów w szkołach podstawowych zaobserwowano we wszystkich województwach i był on skutkiem reformy edukacji wprowadzonej 1 września 2017 r.

Tablica 10. Szkoły podstawowe^a dla dzieci i młodzieży

Table 10. Primary schools^a for children and youth

Wyszczególnienie Specification		Szkoły Schools	Uczniowie Pupils	Liczba uczniów na 1 szkołę Number of pupils per school	Współczynnik skolaryzacji netto Net enrolment rate
Polska	2010/11	13142	2167200	165	95,6
Poland	2020/21	13266	3044828	230	94,7
Obszary wiejskie	2010/11	9202	885729	96	84,5
Rural areas	2020/21	8199	1125154	137	79,1
Miasta	2010/11	3940	1281471	325	105,1
Urban areas	2020/21	5067	1919674	379	107,0

a Bez szkół specjalnych.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.

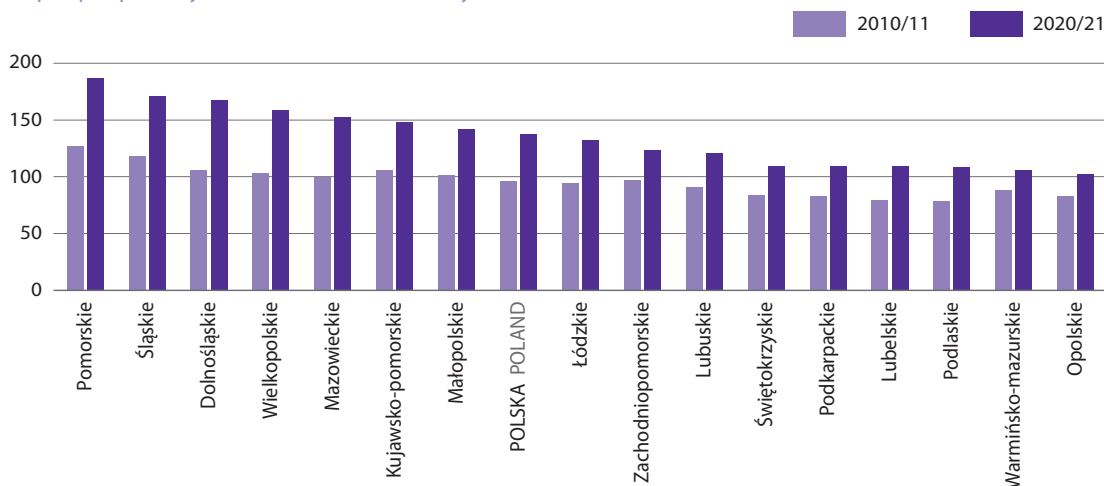
a Excluding special schools.

Source: data of the Ministry of National Education.

Na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2020/21 na jedną szkołę podstawową przypadało 137 uczniów, czyli o 41 uczniów więcej niż w roku szkolnym 2010/11 (w miastach – 379 uczniów, tj. o 54 więcej). We wszystkich województwach na obszarach wiejskich zaobserwowano wzrost tego wskaźnika w porównaniu z 2010 r.

W ujęciu terytorialnym, liczba uczniów przypadających na 1 szkołę podstawową zlokalizowaną na obszarach wiejskich była bardzo zróżnicowana i kształtowała się w granicach od 102 osób w województwie opolskim do 187 w województwie pomorskim, a w ujęciu regionalnym od 95 w podregionie przemyskim województwa podkarpackiego do 290 w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego.

Wykres 73. Uczniowie przypadający na 1 szkołę podstawową^a dla dzieci i młodzieży na obszarach wiejskich
Chart 73. Pupils per primary school^a for children and youth in rural areas

^a Bez szkół specjalnych.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

^a Excluding special schools.

Source: data of the Ministry of Education and Science.

WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI NETTO jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych na wsi w roku szkolnym 2020/21 wyniósł 79,1 i był znacznie niższy od współczynnika odnotowanego w miastach (107,0). Różnica ta może być spowodowana faktem, że często dzieci ze wsi dowożone były do szkół w miastach, bliżej miejsca pracy rodziców. W porównaniu z rokiem szkolnym 2010/11, wartość omawianego współczynnika spadła na wsi o 5,4 (w miastach wzrosła o 1,9), co miało miejsce również w każdym województwie. W ujęciu regionalnym obszarów wiejskich, najwyższym współczynnikiem skolaryzacji netto wyróżniało się województwo śląskie (90,7) i jego podregion tyski (95,9), a najniższym województwo zachodniopomorskie (59,5) i jego podregion szczecińsko-pyrzycki (56,2).

Nauczanie języków obcych ma coraz większe znaczenie na wszystkich poziomach systemu kształcenia. W roku szkolnym 2020/21 spośród języków obcych objętych obowiązkowym programem nauczania w szkołach podstawowych dominował język angielski, którego uczyło się 75,3% dzieci na wsi (w miastach – 74,5%). Języka niemieckiego obowiązkowo uczyło się 21,7% dzieci (w miastach – 20,3%). W porównaniu z 2010 r. odsetek dzieci uczących się obowiązkowo języka angielskiego zmalał zarówno na wsi jak i w miastach odpowiednio o 16,7 p. proc. i 15,9 p. proc., a wzrósł udział uczących się języka niemieckiego o 11,5 p. proc. na wsi i o 12,2 p. proc. w miastach.

Rozkład terytorialny uczących się obowiązkowo wymienionych języków obcych, ściśle wiąże się z położeniem geograficznym województw. Zdecydowanie większy odsetek uczących się języka niemieckiego odnotowano w województwach graniczących z Niemcami, tj. w: lubuskim (38,2%), zachodniopomorskim (33,3%) i dolnośląskim (30,9%), a w ujęciu podregionów – zielonogórskim województwa lubuskiego (40,1%). Z kolei najwyższym odsetkiem uczących się języka angielskiego wyróżniły się województwa: podkarpackie (78,7%), małopolskie (78,4%) i śląskie (78,0%) oraz podregion rybnicki województwa śląskiego (81,4%).

Oprócz zajęć obowiązkowych, w szkołach podstawowych przeprowadzane są m.in. zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne dla uczniów mających trudności w nauce, z zaburzeniami lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się, zaburzeniami mowy albo przejawiających trudności w funkcjonowaniu spo-

łącznym. W roku szkolnym 2020/21 w szkołach podstawowych położonych na terenach wiejskich z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych skorzystało 133,6 tys. uczniów (11,9% ogółu uczniów szkół podstawowych na wsi, w miastach 10,1%). Na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne uczęszczają 7,6% uczniów (6,9% w miastach), na logopedyczne – 6,0% (4,8% w miastach), a na zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne – 1,8% (2,5% w miastach).

W ujęciu terytorialnym najwyższym odsetkiem uczniów uczęszczających na zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich wyróżniły się województwa: zachodniopomorskie (17,2%) oraz warmińsko-mazurskie i lubuskie (po 15,1%). Również województwa zachodniopomorskie i warmińsko-mazurskie odznaczały się najwyższym odsetkiem uczniów szkół podstawowych uczęszczających na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne (odpowiednio 12,2% i 11,1%). Ponadto województwo warmińsko-mazurskie charakteryzowało się najwyższym odsetkiem uczniów korzystających z zajęć logopedycznych (9,2%) i rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne (3,7%).

Biblioteki Libraries

W 2020 r. na wsi działało 5,1 tys. bibliotek, co stanowiło 65,0% ogółu placówek w kraju. Z kolei większość punktów bibliotecznych zlokalizowanych było w miastach (486, tj. 56,1%). Mimo przewagi liczebnej bibliotek wiejskich, większym księgozbiorem dysponowały biblioteki miejskie. Na wsi użytkownicy bibliotek mieli do dyspozycji księgozbiór liczący 48,0 mln woluminów, a w miastach 77,0 mln. W porównaniu z 2010 r. zarówno na terenach wiejskich, jak i w miastach zmniejszyła się liczba bibliotek (o 8,2%, w miastach o 3,8%) i punktów bibliotecznych (o 58,7%, w miastach o 5,6%).

Tablica 11. Biblioteki publiczne (z filiami)

Stan w dniu 31 grudnia

Table 11. Public libraries (with branches)

As of 31 December

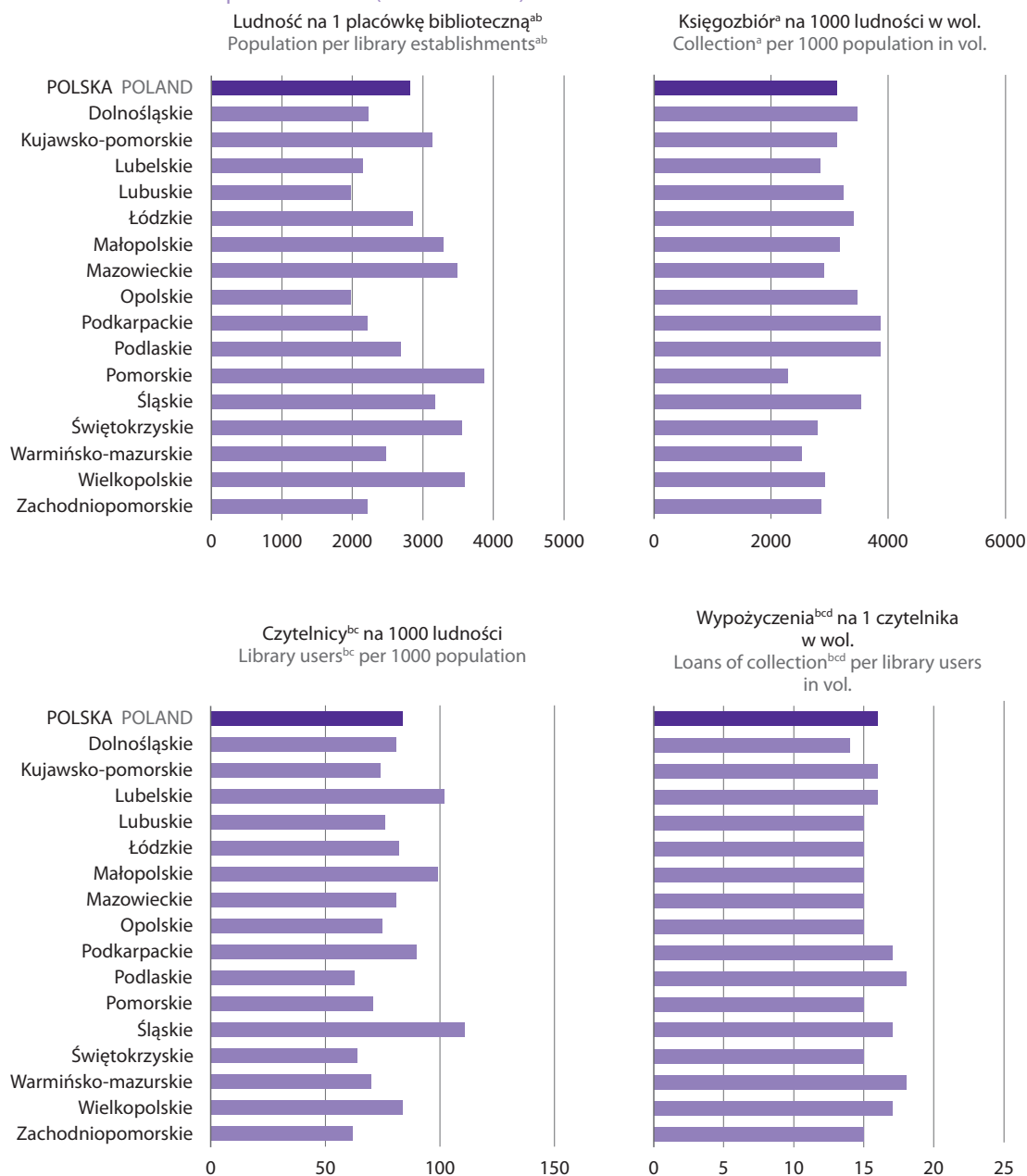
Wyszczególnienie Specification	Biblioteki Libraries	Punkty biblioteczne Library service points	Księgozbiór w tys. wol. Collection in thousand vol.	Czytelnicy ^a Borrowers ^a		
				w tys. in thousands	na 1000 ludności per 1000 population	
Polska Poland	2010 2020	8342 7782	1437 867	133248,6 125036,2	6502 4919	169 128
Obszary wiejskie Rural areas	2010 2020	5512 5059	922 381	53994,7 48049,3	1658 1291	110 84
Miasta Urban areas	2010 2020	2830 2723	515 486	79253,9 76986,9	4844 3628	207 158

a W ciągu roku; łącznie z punktami bibliotecznymi.

a During the year; including library service points.

Czytelnictwo jest jedną z najbardziej popularnych form rozpowszechniania kultury, z której w 2020 r. korzystało 1,3 mln osób na wsi (w miastach – 3,6 mln). Wskaźnik liczby czytelników na 1000 ludności wynosił 84 na wsi, a w miastach był niemal dwa razy wyższy (158). Najwięcej czytelników na 1000 ludności wiejskiej odnotowano w województwie śląskim (111 osób) i jego podregionie tyskim (132), zaś najmniej w województwie zachodniopomorskim (62 osoby) i podregionie białostockim województwa podlaskiego (50). Trzeba podkreślić, że w czasie dekady liczba czytelników na wsi zmniejszyła się o 22,1% (w miastach o 25,1%). Sytuacja taka miała miejsce na obszarach wiejskich wszystkich województw, zarówno w liczbach bezwzględnych jak i w przeliczeniu na 1000 ludności.

Wykres 74. Wybrane wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych (z filiami) na obszarach wiejskich w 2020 r.
Chart 74. Selected indicators of public libraries (with branches) in rural areas in 2020

a Stan w dniu 31 grudnia. b Łącznie z punktami bibliotecznymi. c W ciągu roku. d Łącznie z wypożyczeniami międzybibliotecznymi.
 a As of 31 December. b Including library service points. c During the year. d Including interlibrary lendings.

Instytucje kultury

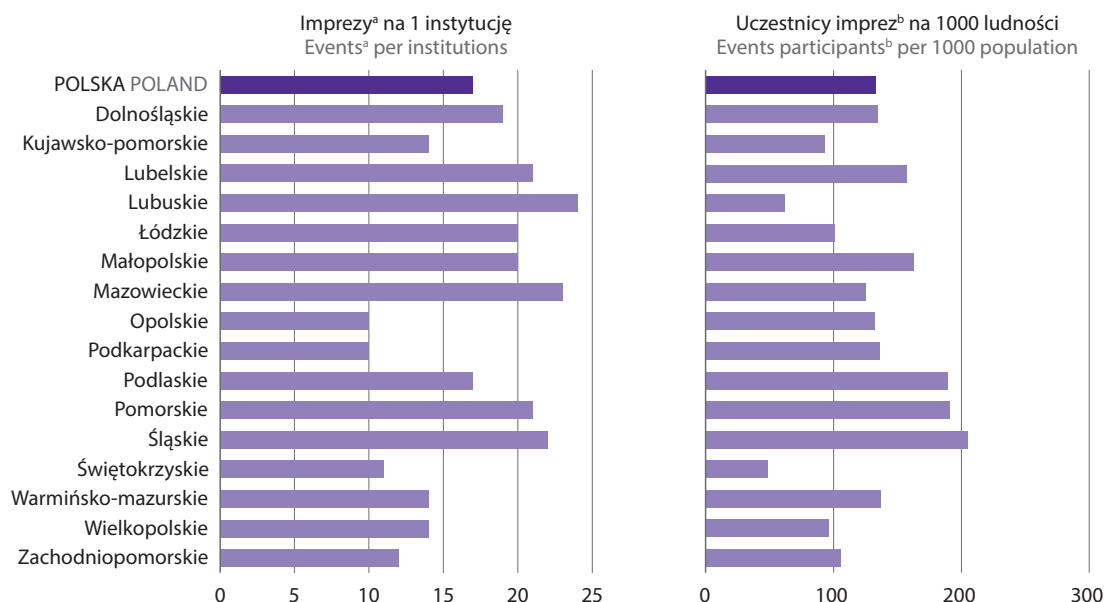
Cultural institutions

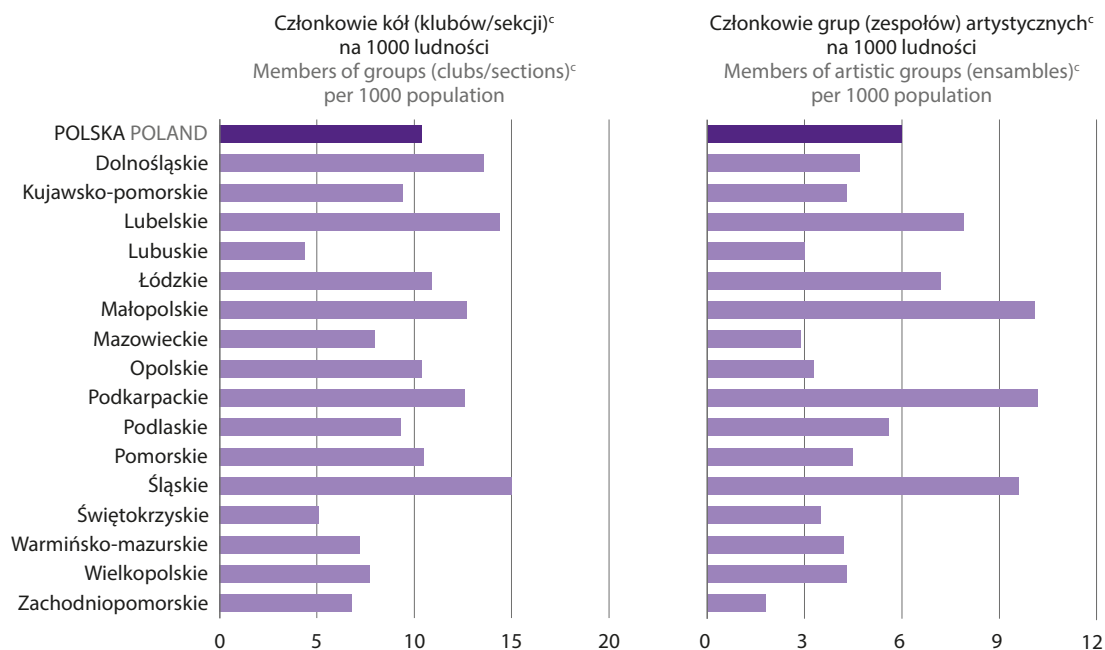
Instytucje kultury mają ogromne znaczenie w życiu społecznym mieszkańców wsi. Poprzez swoją ofertę zachęcają do aktywnego włączania się w życie kulturalne, wzmacniają integrację społeczności lokalnej, rozwijają aktywność obywatelską. Ośrodki kultury prowadzą działalność zespołów artystycznych oraz klubów, organizują imprezy rozrywkowe m.in. popularyzujące lokalny folklor. Ich działalność zaspokaja różnicowane potrzeby społeczne, od artystycznych poprzez towarzyskie, sportowe, rozrywkowe, a także samokształcenia.

Na terenach wiejskich w 2020 r. działało 2,5 tys. instytucji kultury (centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic). W porównaniu z 2009 r. ich liczba zwiększyła się o 128. W miastach w omawianym roku funkcjonowało 1,5 tys. placówek kultury, tj. o 115 mniej niż przed 11 laty. Wśród instytucji kultury na wsi relatywnie najwięcej było świetlic (45,2%), w miastach natomiast ośrodków kultury (33,2%). Największą liczbę instytucji kultury odnotowano na terenach wiejskich 4 województw: małopolskiego, podkarpackiego, pomorskiego i zachodniopomorskiego – łącznie 997 (39,8%).

W analizowanym roku co trzecia impreza zorganizowana przez instytucje kultury odbyła się na terenach wiejskich – 41,7 tys., jednak odbyło się ich o 33,8% mniej niż w 2009 r. Należy zaznaczyć, że na zmniejszenie się liczby imprez organizowanych w całym kraju miały wpływ liczne restrykcje i obostrzenia wprowadzone w 2020 r. w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19. Imprezy na wsi cieszyły się zainteresowaniem 2,1 mln osób stanowiących 15,4% ogółu uczestniczących w imprezach tego typu w kraju. Na 1000 ludności na wsi przypadają 134 uczestników imprez (w miastach – 492). W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich najwyższym wskaźnikiem charakteryzowało się województwo śląskie (205) i podregion legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego (338), a najniższym województwo świętokrzyskie (48) oraz podregion zyrardowski województwa mazowieckiego (9).

Wykres 75. Wybrane wskaźniki dotyczące instytucji kultury^a na obszarach wiejskich w 2020 r.
Chart 75. Selected indicators of cultural institutions^a in rural areas in 2020

a Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice. b W ciągu roku. c Stan w dniu 31 grudnia.
 a Centres of culture, cultural centrals and establishments, clubs and community centres. b During the year. c As of 31 December.

W 2020 r. na wsi zorganizowano 1,3 tys. różnorodnych tematycznie kursów, czyli o 34,5% mniej niż 11 lat wcześniej. W tej liczbie najczęściej kursów związanych było z nauką gry na instrumentach (30,2%), następnie z nauką języków obcych (20,1%), plastycznych (16,0%) i tańca (11,8%). W 2020 r. było 20,0 tys. absolwentów kursów, tj. o 31,0% mniej niż w 2009 r. Najwięcej z nich ukończyło kursy języków obcych (23,8%), nauki gry na instrumentach muzycznych (19,8%), plastyczne (17,0%) i tańca (16,1%).

Ponadto na obszarach wiejskich w 2020 r. działało 5,7 tys. grup (zespołów) artystycznych, które stanowiły 40,2% wszystkich zespołów tego typu w kraju. Wśród nich największy udział miały zespoły folklorystyczne (27,2%). Swoje pasje i zainteresowania w grupach artystycznych rozwijało 91,6 tys. osób, czyli 6 osób na 1000 mieszkańców wsi. W porównaniu z 2009 r. liczba grup artystycznych, a także ich członków wzrosła na wsi odpowiednio o 2,3% i 6,8%. Największą liczbą grup (zespołów) artystycznych wyróżniły się 3 województwa: małopolskie (884), podkarpackie (782) i lubelskie (656), które skupiały 40,6% wszystkich grup (zespołów) artystycznych z obszarów wiejskich.

W porównaniu z 2009 r., ponad trzykrotnie wzrosła liczba kół (klubów) rozwijających zainteresowania ludności wiejskiej. W efekcie tego w 2020 r. na obszarach wiejskich funkcjonowało 8,9 tys. kół (klubów), wśród których największy odsetek stanowiły kluby turystyczne i sportowo-rekreacyjne (7,8%) oraz kluby seniora (7,5%).

W 2020 r. do klubów działających na terenach wiejskich należało 159,6 tys. członków, co w przeliczeniu na 1000 ludności wsi dało 10 osób (4 osoby w 2009 r.). Najwięcej osób skupiały koła seniora (14,9% wszystkich członków kół) oraz turystyczne i sportowo-rekreacyjne (8,9%). Największą liczbę osób należących do kół zainteresowań przypadającą na 1000 mieszkańców odnotowano w województwach: śląskim (15 osób), lubelskim i dolnośląskim (po 14) oraz w podregionach rybnickim województwa śląskiego i chojnickim województwa pomorskiego (po 10). Najniższą wartością wskaźnika wyróżniło się województwo lubuskie (4 osoby) i jego podregion zielonogórski (3).

Opieka zdrowotna, apteki i pomoc społeczna

Healthcare, pharmacies and social welfare

Świadczenia AMBULATORYJNEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ realizowane są przez przychodnie i praktyki lekarskie. Informacje o ambulatoryjnej opiece zdrowotnej od 2012 r. prezentowane są w ujęciu zgodnym z nowymi przepisami, tj. zgodnie z ustawą z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2021 r. poz. 711), która zniósła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej. Dane dotyczą wyłącznie świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, w ramach bezpośredniej umowy z NFZ.

Zgodnie z przepisami świadczeniobiorca usług medycznych ma prawo wyboru lekarza POZ, pielęgniarki POZ i położnej POZ spośród świadczeniodawców posiadających umowę z NFZ. Wybór następuje w drodze złożenia stosownej deklaracji, wskazującej na wybór konkretnego lekarza, odrębnie na konkretną pielęgniarkę i położną. Nie obowiązuje rejonizacja.

Dostępność placówek opieki zdrowotnej i usług medycznych jest bardzo istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców wsi. W 2020 r. na terenach wiejskich funkcjonowało 4,6 tys. przychodni, co stanowiło 21,5% placówek w Polsce. Ponadto w badanym roku na wsi prowadzonych było 1,1 tys. praktyk lekarskich, czyli 26,5% z praktyk zarejestrowanych w kraju. Pacjentom na wsi udzielono 42,7 mln porad, w tym 6,6% w opiece specjalistycznej. W tym czasie w miastach udzielono 244,6 mln porad, w tym 39,9% specjalistycznych. Na 1 mieszkańca wsi przypadają 2,8 porady, podczas gdy w miastach – 10,6.

Tablica 12. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki ogólnodostępne

Stan w dniu 31 grudnia

Table 12. Out-patient health care and generally available pharmacies

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification		Przychodnie Out-patients departments	Praktyki lekarskie ^a Doctor's practices ^a	Porady udzielone ^b w tys. Consultations provided ^b in thousands	Apteki ogólnodostępne Generally available pharmacies
Polska	2010	16608	6927	284787,8	11297
Poland	2020	21496	4048	287285,5	12056
Obszary wiejskie	2010	4190	1697	46162,6	1835
Rural areas	2020	4630	1071	42681,8	1952
Miasta	2010	12418	5230	238625,2	9462
Urban areas	2020	16866	2977	244603,7	10104

a Indywidualne, indywidualne specjalistyczne, grupowe; bez praktyk lekarskich finansowanych wyłącznie ze środków niepublicznych. b Dane obejmują również porady udzielone przez praktyki lekarskie, które podpisały kontrakty z NFZ lub z przychodniami; w ciągu roku.

Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

a Individual, individual specialistic and of a group; excluding doctor's practices financed only from non-public funds. b Data concern also consultations provided by medical practices that have signed contract with the National Health Fund or out-patient departments; during the year.

Source: data of the Ministry of Health, the Ministry of the Interior and Administration and Statistics Poland.

W porównaniu z 2010 r. liczba przychodni na wsi wzrosła o 10,5% (w miastach o 35,8%). Wzrost liczby przychodni zaobserwowano na terenach wiejskich większości województw (z wyjątkiem województw: lubuskiego, śląskiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego), który wyniósł od 2,9% w województwie lubelskim do 27,6% w województwie pomorskim. W analizowanym okresie o 26,9% spadła natomiast liczba praktyk lekarskich (w miastach o 43,1%). Na wsi zmniejszyła się również liczba udzielonych porad (o 7,5%), podczas gdy w miastach wzrosła o 2,5%.

Rozmieszczenie przestrzenne personelu medycznego pracującego bezpośrednio z pacjentem jest jednym z najważniejszych wyzwań polityki zdrowotnej, której celem jest m.in. zapewnienie mieszkańcom optymalnej dostępności do usług medycznych. Na obszarze Polski można zaobserwować duże zróżnicowanie terytorialne w tym zakresie. Z uwagi na brak danych dla obszarów wiejskich wyodrębnionych na podstawie metodologii stosowanej przez GUS, dane o kadrze medycznej zostały przedstawione zgodnie z typologią miejsko-wiejską Eurostatu i typologią regionów OECD.

W 2020 r. w Polsce liczba lekarzy pracujących bezpośrednio z pacjentem wynosiła 92,3 tys., tj. o 16,3% więcej niż w 2010 r. W przeliczeniu na 10,0 tys. mieszkańców było to 24,1 lekarzy (o 3,5 więcej niż w 2010 r.), a w układzie województw wskaźnik ten wahał się od 16,2 w województwie wielkopolskim do 28,2 w województwie zachodniopomorskim, i w każdym z województw był wyższy niż dekadę wcześniej. Na obszarach podregionów przeważająco wiejskich pracowało 22,0 tys. lekarzy. W przeliczeniu na 10,0 tys. ludności liczba lekarzy kształtowała się od 8,4 w podregionie pilskim województwa wielkopolskiego do 30,4 w podregionie rzeszowskim województwa podkarpackiego. Na terenach podregionów pośrednich pracowało 30,6 tys. lekarzy. Odnotowano bardzo duże zróżnicowanie wartości wskaźnika na 10,0 tys. mieszkańców, który oscylował od 5,6 w podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego do 67,9 w podregionie miasto Szczecin województwa zachodniopomorskiego. Wśród podregionów przeważająco miejskich najniższą wartość odnotowano w podregionie tyskim województwa śląskiego (13,9 lekarzy na 10,0 tys. mieszkańców), a najwyższą w podregionie miasto Kraków województwa małopolskiego (60,5).

W omawianym roku na terenie kraju w gabinetach stomatologicznych swoje usługi świadczyło 14,3 tys. lekarzy dentystów, o 16,4% więcej niż w 2010 r. Na 10,0 tys. ludności przypadało 3,7 stomatologów (o 0,5 więcej niż w 2010 r.). W podziale na województwa rozpiętość wartości analizowanego wskaźnika zawierała się w przedziale od 1,3 w województwie wielkopolskim do 5,9 w województwie lubuskim. W porównaniu z 2010 r. wartość tego wskaźnika wzrosła w większości województw, spadek miał miejsce w województwach: podlaskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Wśród podregionów przeważająco wiejskich, podobnie jak w przypadku lekarzy, najniższym wskaźnikiem wyróżnił się podregion pilski województwa wielkopolskiego (0,5), a najwyższym podregion rzeszowski województwa podkarpackiego (6,1). Analogicznie jak w przypadku lekarzy, duże zróżnicowanie wskaźnika zaobserwowano wśród podregionów pośrednich, tj. od 0,9 w podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego do 10,4 w podregionie miasto Szczecin województwa zachodniopomorskiego. Najniższym wskaźnikiem w układzie terytorialnym podregionów przeważająco miejskich wyróżnił się podregion sosnowiecki województwa śląskiego (2,8), zaś najwyższym podregion miasto Łódź województwa łódzkiego (10,5).

W 2020 r. liczba pielęgniarek pracujących w Polsce bezpośrednio z pacjentem wyniosła 191,1 tys. i w porównaniu z 2010 r. była wyższa o 3,4%. W 2010 r. 6,1% pielęgniarek miało tytuł magistra, 10 lat później odsetek ten wzrósł do 23,2%. Najwyższym odsetkiem pielęgniarek z tytułem magistra wyróżniło się województwo podlaskie (34,0%) oraz podregion lubelski województwa lubelskiego (39,6%), a najniższym województwo lubuskie (13,6%) i jego podregion gorzowski (9,4%). Na 10,0 tys. mieszkańców kraju przypadało 49,9 pielęgniarek, tj. o 2,0 więcej niż w 2010 r. W układzie województw, najniższą wartość wskaźnika odnotowano w województwie wielkopolskim (34,2), a najwyższą w województwie świętokrzyskim (61,7). Wśród podregionów przeważająco wiejskich, najniższym wskaźnikiem wyróżnił się podregion koniński województwa wielkopolskiego (24,5), a najwyższym podregion rzeszowski województwa podkarpackiego (66,9). Najniższą wartość wśród podregionów pośrednich odnotowano w podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego (11,7), a najwyższą w podregionie lubelskim województwa lubelskiego (78,8). W układzie podregionów przeważająco miejskich najniższym wskaźnikiem wyróżnił się podregion łódzki województwa łódzkiego (26,9), zaś najwyższym podregion miasto Kraków województwa małopolskiego (102,5).

Mimo zmniejszającego się wskaźnika dzietności kobiet oraz przyrostu naturalnego, na przestrzeni dekady w Polsce wzrosła liczba położnych pracujących bezpośrednio z pacjentami, z 22,2 tys. w 2010 r. do 23,2 tys. w 2020 r. W tej grupie zawodowej zwiększył się również odsetek położnych z tytułem magistra. O ile w 2010 r. tytuł magistra posiadała co dwudziesta położna, to w 2020 r. już co czwarta. Najwyższym odsetkiem położnych z takim tytułem charakteryzowało się województwo świętokrzyskie (38,0%) i podregion miasto Poznań województwa wielkopolskiego (50,1%). Na 10,0 tys. kobiet w kraju przypadało 11,7 położnych, a rozpiętość wartości tego wskaźnika w układzie województw zawierała się w przedziale od 8,0 w województwie pomorskim do 15,1 w województwie podkarpackim. Większe zróżnicowanie można zauważyć w ujęciu podregionów. Wśród podregionów przeważająco wiejskich najniższą wartość zanotowano w podregionie

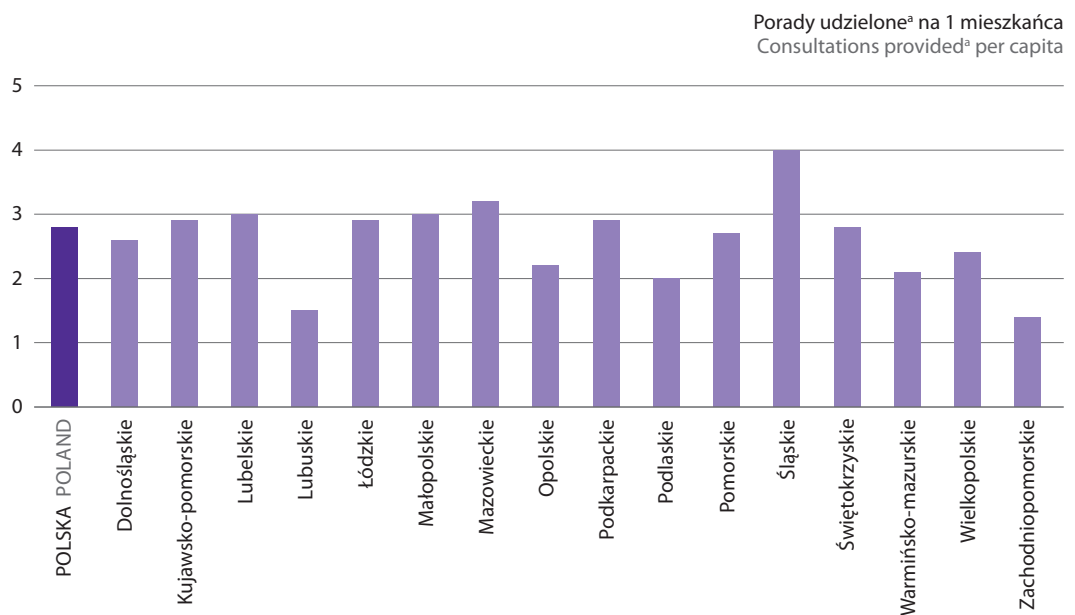
nyskim województwa opolskiego (6,1), a najwyższą w podregionie rzeszowskim województwa podkarpackiego (21,7). Jeszcze większe różnice wystąpiły w układzie terytorialnym podregionów pośrednich, tj. od 3,2 w podregionie starogardzkim województwa pomorskiego do 22,6 w podregionie miasto Szczecin województwa zachodniopomorskiego. Z kolei wśród podregionów przeważająco miejskich, najmniej położonych na 10,0 tys. kobiet przypadło w podregionie łódzkim województwa łódzkiego (6,4), a najwięcej w podregionie miasto Poznań województwa wielkopolskiego (34,7).

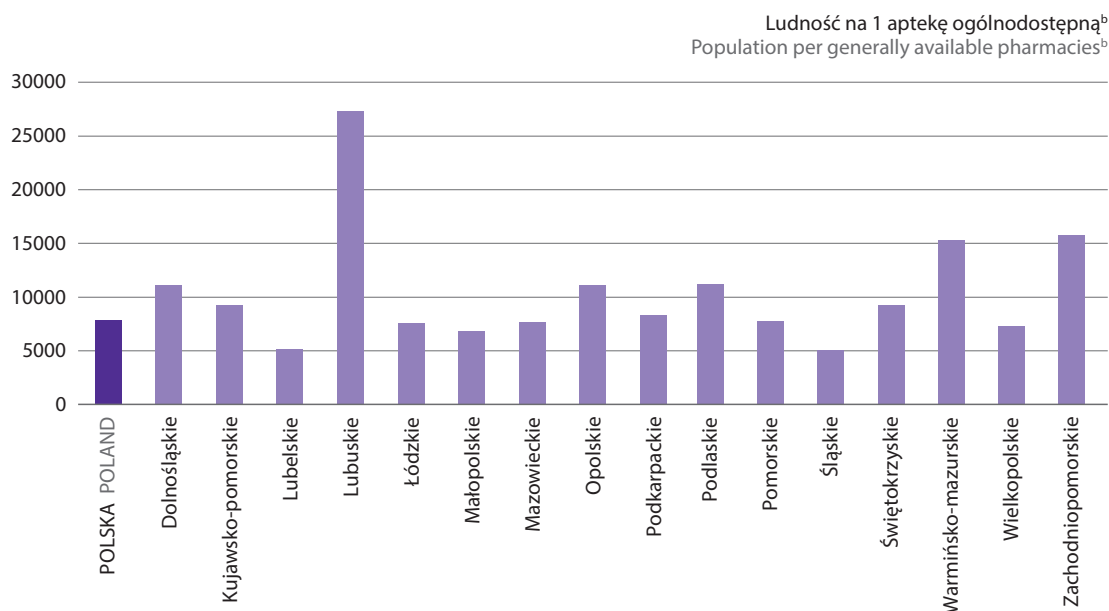
Na terenach wiejskich w 2020 r. działało 2,0 tys. aptek i 1,1 tys. punktów aptecznych, co na tle kraju stanowiło odpowiednio 16,2% oraz 98,7%. W porównaniu z 2010 r. wzrosła liczba aptek – na wsi o 117 (w miastach o 642), a zmalała liczba punktów aptecznych – na wsi o 8 (w miastach o 1). Wzrost liczby omawianych obiektów skutkowało spadkiem liczby osób przypadających na 1 aptekę. Na wsi na 1 taki obiekt przypadało 7,9 tys. ludności, tj. o 367 osób mniej niż w 2010 r. (w miastach – 2,3 tys., tj. o 208 osób mniej).

W podziale terytorialnym obszarów wiejskich wskaźnik liczby ludności przypadającej na 1 aptekę był bardzo zróżnicowany i wahał się od 5,1 tys. osób w województwie śląskim i 4,2 tys. osób w jego podregionie częstochowskim do 27,3 tys. w województwie lubuskim i 54,1 tys. w jego podregionie zielonogórskim.

Wykres 76. Wybrane wskaźniki dotyczące ochrony zdrowia na obszarach wiejskich w 2020 r.

Chart 76. Selected indicators of health care in rural areas in 2020

a Uwzględniono porady udzielone przez praktyki lekarskie, które podpisały kontrakty z NFZ lub z przychodniami; w ciągu roku.
b Stan w dniu 31 grudnia.

Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

a Consultations provided by medical practices that have signed contract with the National Health Fund or outpatient departments included; during the year. b As of 31 December.

Source: data of the Ministry of Health, the Ministry of the Interior and Administration as well as the Statistics Poland.

Kluby sportowe

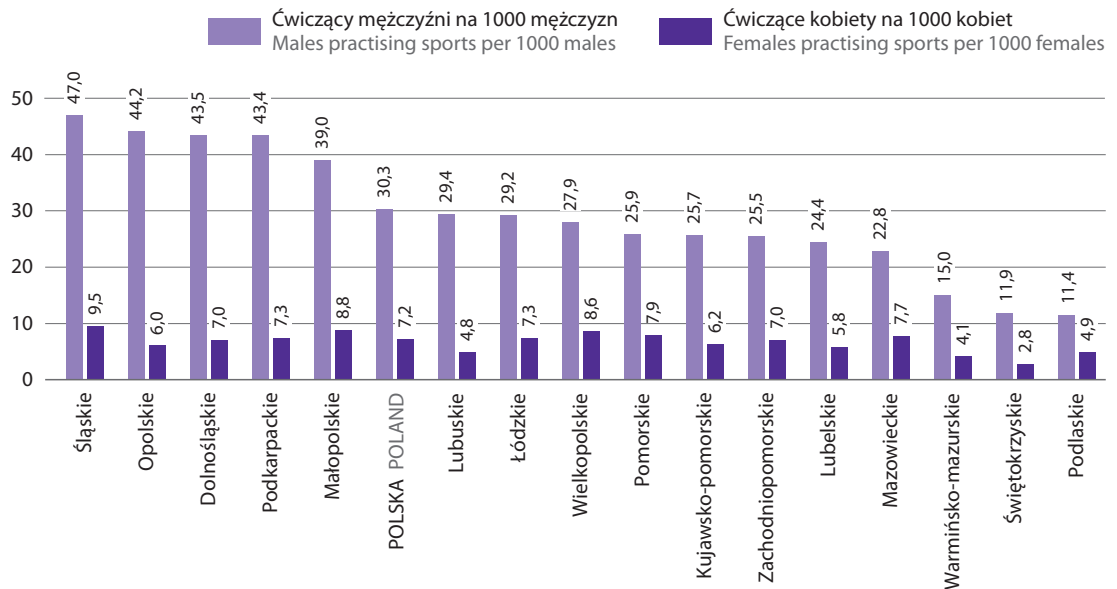
Sports clubs

W 2020 r. na wsi działało 5,8 tys. klubów sportowych, czyli 40,7% wszystkich klubów w kraju (w miastach – 8,4 tys.). Ćwiczyło w nich 287,4 tys. osób (w miastach – 723,3 tys.). Liczba klubów sportowych na wsi w ciągu 10 lat zmalała o 4,7% (w miastach wzrosła o 17,4%). Zmniejszyła się również liczba ćwiczących na wsi – o 1,1% (w miastach wzrosła o 26,8%).

Zarówno w miastach jak i na wsi na 10 tys. mieszkańców przypadają 4 kluby. W ujęciu przestrzennym terenów wiejskich wskaźnik ten kształtował się od 2 w województwach: podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim do 6 w województwach opolskim i podkarpackim. Wartość wskaźnika liczby ćwiczących na 1000 ludności na wsi wyniosła 19 osób, a w miastach 32 osoby. W ujęciu terytorialnym wahał się od 7 w województwie świętokrzyskim do 28 w województwie śląskim.

Wśród ćwiczących w klubach sportowych na obszarach wiejskich w 2020 r. mężczyźni stanowili 80,8% (w miastach – 71,3%). Należy podkreślić, że większość ćwiczących w klubach sportowych to młodzi ludzie do 18 roku życia – 63,5% (w miastach – 73,0%).

Wykres 77. Ćwiczący w klubach sportowych^a na obszarach wiejskich według płci w 2020 r.
 Chart 77. Persons practising sports in sport clubs^a in rural areas in 2020

a Łącznie z uczniowskimi klubami sportowymi UKS i wyznaniowymi klubami sportowymi; osoba uprawiająca kilka rodzajów sportu jest wykazywana raz.

U w a g a. Dane opracowano z uwzględnieniem imputacji dla jednostek, które odmówiły udziału w badaniu.

a Including students sports clubs UKS and religious sports clubs; person practising several kinds of sports is listed once.
 N o t e. Data were compiled with consideration of imputation for units, which refused to participate in the survey.

Baza noclegowa turystyki

Tourist accommodation establishments

BAZA NOCLEGOWA TURYSTYKI dotyczy turystycznych obiektów noclegowych, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty (od 2011 r. posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych; do 2010 r. bez pokoi gościnnych i kwatery agroturystycznych).

Do obiektów hotelowych zaliczamy: hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe (np. zajazdy, gościńce). Pozostałe obiekty obejmują: domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe, pokoje gościnne, kwatery agroturystyczne i pozostałe niesklasyfikowane (np. domy studenckie, internaty, ośrodki rekreacyjno-sportowe, itp.).

W informacjach o **OBIEKTACH NOCLEGOWYCH** turystyki nie uwzględnia się obiektów przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu, itp.

Branża turystyczna była jedną z tych, które najbardziej ucierpiały z powodu wystąpienia pandemii COVID-19 w 2020 r. Jako istotna gałąź gospodarki posiadająca duży wpływ na wartość produktu krajowego brutto (PKB), stanowi także potężną bazę miejsc pracy dającą zatrudnienie wielu mieszkańcom miast i wsi. W wyniku obostrzeń i kilkukrotnego zakazu lub ograniczenia prowadzenia działalności turystycznej w analizowanym roku, wielu przedsiębiorców zakończyło działalność w wyniku zbyt dużych strat finansowych. Sytuację tę obrazują m.in. poniższe dane, zwłaszcza dotyczące liczby udzielonych noclegów, liczby turystów krajowych i zagranicznych oraz wskaźników opisujących natężenie ruchu turystycznego.

Według stanu na dzień 31 lipca 2020 r. na terenach wiejskich znajdowało się 4,7 tys. turystycznych obiektów noclegowych (45,6% ogółu takich obiektów w kraju), które dysponowały 306,9 tys. miejsc noclegowych (39,6% ogółu). W porównaniu z 2010 r. liczba turystycznych obiektów noclegowych na obszarach wiejskich wzrosła o 61,9% (w miastach o 30,0%), a liczba miejsc noclegowych o 29,7% (w miastach o 25,4%). Z analizy podziału terytorialnego obszarów wiejskich wynika, że prawie we wszystkich województwach na przestrzeni 10 lat wzrosła liczba noclegowych obiektów turystycznych, a najbardziej, bo ponad dwukrotnie w województwach: pomorskim, małopolskim i podkarpackim. W omawianym okresie liczba noclegowych obiektów turystycznych zmalała tylko w województwach lubuskim i łódzkim.

Tablica 13. Baza noclegowa turystyki^a

Stan w dniu 31 lipca

Table 13. Tourist accommodation establishments^a

As of 31 July

Wyszczególnienie Specification		Obiekty Facilities		Miejsca noclegowe Bed places		
		ogółem total	na 1000 km ² per 1000 km ²	ogółem total	na 1000 ludności per 1000 population	na 1 obiekt turystyczny per tourist facilities
Polska	2010	7206	23	610111	16	85
Poland	2020	10291	33	775282	20	75
Obszary wiejskie	2010	2902	10	236551	16	82
Rural areas	2020	4697	16	306904	20	65
Miasta	2010	4304	200	373560	16	87
Urban areas	2020	5594	252	468378	20	84

a W 2020 r. dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

a In 2020 concern establishments possessing 10 and more bed places.

Na 1000 km² terenów wiejskich przypadało 16 turystycznych obiektów noclegowych, tj. o 6 więcej niż w 2010 r. (w miastach – 252 obiekty, tj. o 52 więcej). Analiza rozkładu terytorialnego wskazuje na znaczne zróżnicowanie wskaźnika. Najwięcej obiektów turystycznych na 1000 km² znajdowało się w województwach pomorskim (41) i małopolskim (40) oraz podregionach nowotarskim (149) i gdańskim (111) tych województw, zaś najmniej w województwach: lubelskim, łódzkim, mazowieckim i podlaskim (po 7) oraz w podregionach województwa mazowieckiego ciechanowskim (2) i ostrołęckim (3).

Na 1000 ludności obszarów wiejskich i miejskich w 2020 r. przypadało po 20 miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych. W porównaniu z 2010 r. wartość tego wskaźnika wzrosła o 4 zarówno na wsi, jak i w miastach. Na uwagę zasługuje duża rozpiętość terytorialna omawianego wskaźnika: od 7 w województwie mazowieckim i od 2 w podregionach ciechanowskim tego województwa oraz rybnickim województwa śląskiego do 135 w województwie zachodniopomorskim i 294 w jego podregionie koszalińskim.

Przeciętnie 1 turystyczny obiekt noclegowy zlokalizowany na wsi dysponował 65 miejscami noclegowymi (w miastach – 84) i w porównaniu z 2010 r. było to mniej o 17 (w miastach o 3). W rozkładzie terytorialnym województw wartość wskaźnika wahała się od 43 w województwie podlaskim i 29 w podregionie gliwickim województwa śląskiego do 91 w województwie zachodniopomorskim i 133 w podregionie skierniewickim województwa łódzkiego.

W obiektach turystycznych zlokalizowanych na wsi w 2020 r. udzielono 16,1 mln noclegów (31,4% noclegów w kraju), z których skorzystało 4,9 mln turystów (27,3% ogółu). Wśród korzystających z bazy turystycznej obszarów wiejskich, goście z zagranicy stanowili 5,6%, (w miastach – 15,3%). W porównaniu z 2010 r. na wsi udzielono o 6,9% więcej noclegów (w miastach mniej o 13,4%) i skorzystało z nich o 6,4% więcej turystów (w miastach mniej o 18,1%). Liczba turystów spoza Polski zmniejszyła się o 27,6%, a w miastach prawie dwukrotnie.

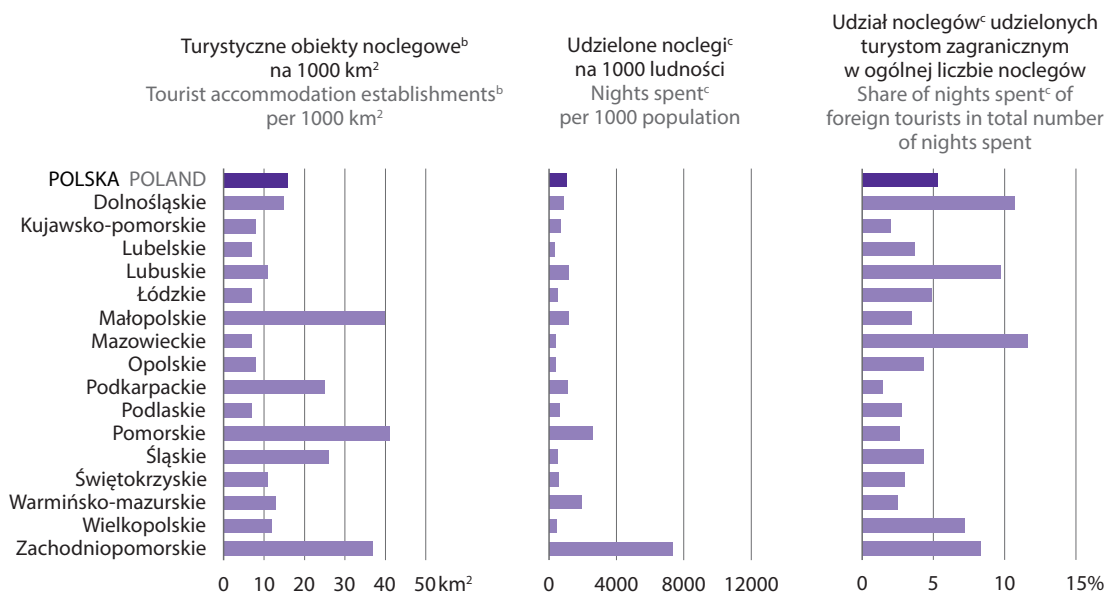
Tablica 14. Wykorzystanie turystycznej bazy noclegowej^a
 Table 14. Occupancy of tourists accommodation establishments^a

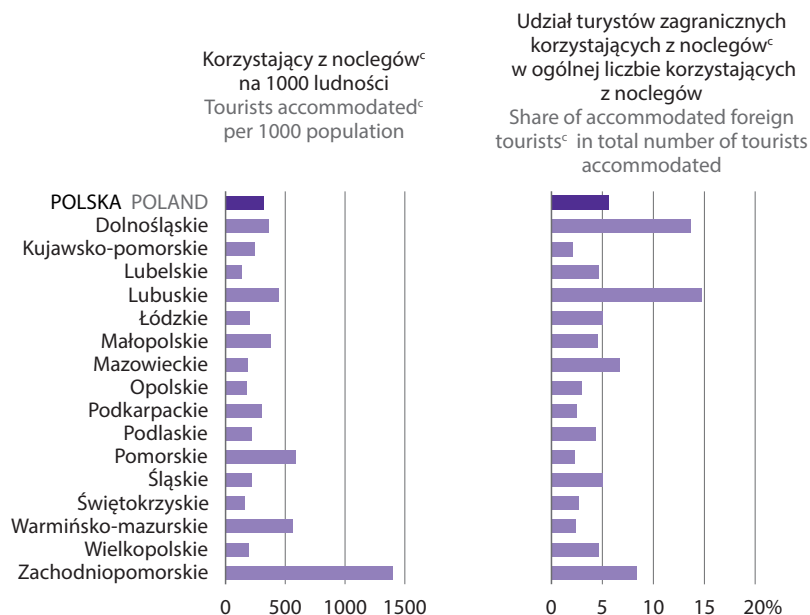
Wyszczególnienie Specification		Udzielone noclegi Night spent (overnight stays)		Korzystający z noclegów Tourists accommodated	
		ogółem total	w tym turystom zagranicznym of which foreign tourists	ogółem total	w tym turyści zagraniczni of which foreign tourists
Polska	2010	55794467	10064628	20461496	4134970
Poland	2020	51377168	6622952	17878969	2263761
Obszary wiejskie	2010	15105687	1063489	4588799	378231
Rural areas	2020	16142547	858278	4884773	273864
Miasta	2010	40688780	9001139	15872697	3756739
Urban areas	2020	35234621	5764674	12994196	1989897

a W 2020 r. dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych; w ciągu roku.
 a In 2020 concern establishments possessing 10 and more bed places; during the year.

Blisko 40% turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych położonych na terenach wiejskich, wybierało obiekty zlokalizowane na obszarach województw: zachodniopomorskiego (15,4%), małopolskiego (13,9%) i pomorskiego (10,4%). W ujęciu podregionów największym odsetkiem turystów wyróżniły się podregiony koszaliński województwa zachodniopomorskiego (7,9%) oraz nowotaraski województwa małopolskiego (7,8%). Z kolei najwięcej cudzoziemców skorzystało z bazy turystycznej obszarów wiejskich województw zachodniopomorskiego (22,9%) i dolnośląskiego (16,7%), a wśród podregionów z bazy podregionów jeleniogórskiego (11,8%) i koszalińskiego (11,6%) tych województw.

Wykres 78. Wykorzystanie turystycznej bazy noclegowej^a na obszarach wiejskich w 2020 r.
 Chart 78. Occupancy of tourists accommodation establishments^a in rural areas in 2020

a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. b Stan w dniu 31 lipca. c W ciągu roku.
 U w a g a. Dane opracowano z uwzględnieniem imputacji dla jednostek, które odmówiły udziału w badaniu.
 a Concern establishments possessing 10 and more bed places. b As of 31 July. c During the year.
 N o t e. Data were compiled with consideration of imputation for units, which refused to participate in the survey.

WSKAŹNIK FUNKCJI TURYSTYCZNEJ BARETJE'A I DEFERTA określa stosunek liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców. **WSKAŹNIK INTENSYWNOŚCI RUCHU TURYSTYCZNEGO SCHNEIDERA** określa relację korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców.

WSKAŹNIK INTENSYWNOŚCI RUCHU TURYSTYCZNEGO CHARVATA określa relację udzielonych noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców.

WSKAŹNIK GĘSTOŚCI BAZY NOCLEGOWEJ określa relację liczby miejsc noclegowych do powierzchni w km².

WSKAŹNIK GĘSTOŚCI RUCHU TURYSTYCZNEGO określa stosunek korzystających z noclegów w ciągu roku do powierzchni w km².

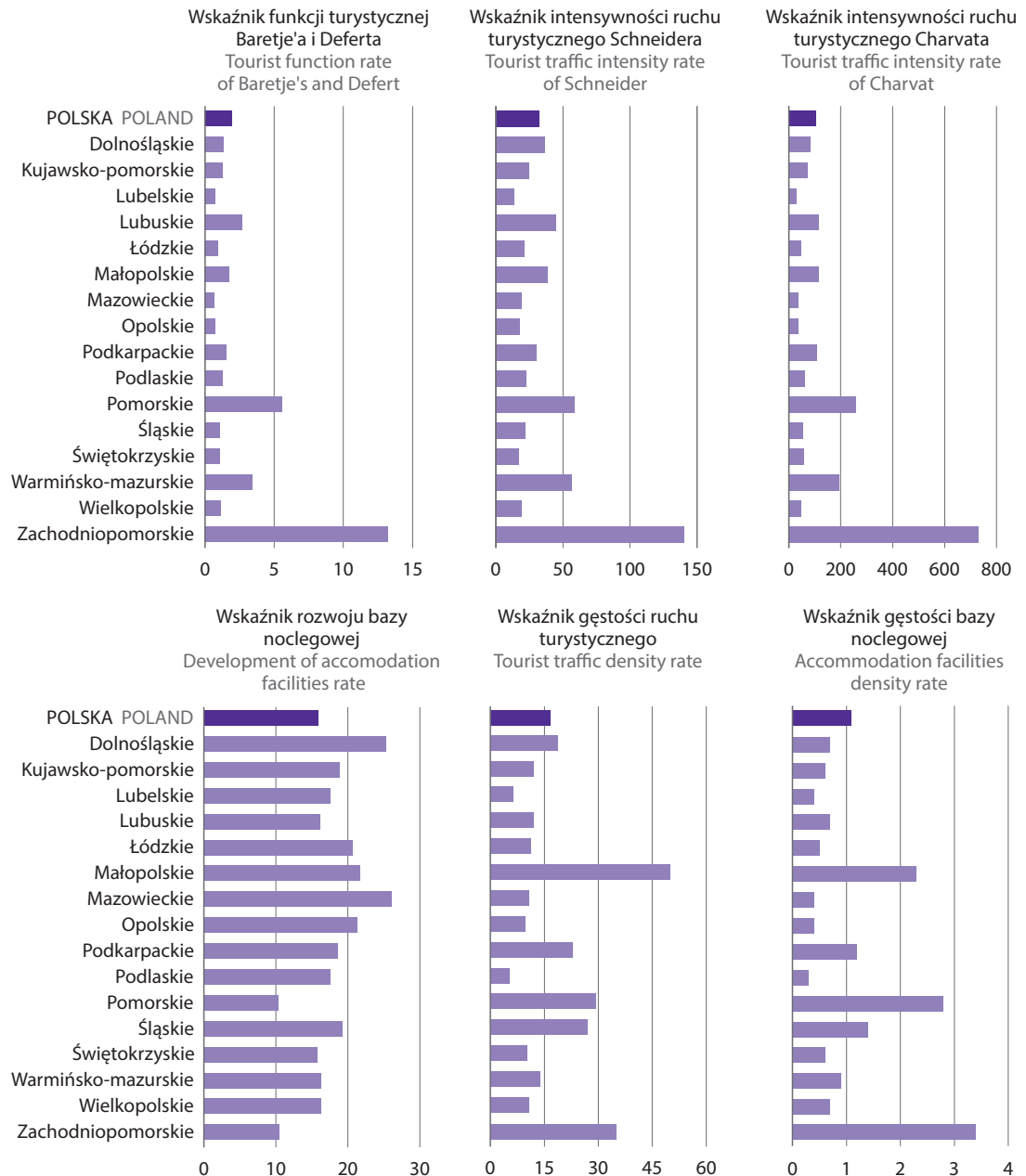
WSKAŹNIK ROZWOJU BAZY NOCLEGOWEJ określa relację korzystających z noclegów do liczby miejsc noclegowych.

Do statystycznego opisu zjawisk turystycznych oprócz charakterystyk liczbowych, wykorzystuje się również wskaźniki natężenia ruchu turystycznego odnoszące się do liczby mieszkańców lub do jednostki powierzchni.

Relację liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców danej jednostki terytorialnej wyraża wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a i Deferta, który w 2020 r. dla wsi i miast był taki sam i wyniósł 2,0. Zaobserwowano znaczne zróżnicowanie wartości wskaźnika w przekroju terytorialnym obszarów wiejskich. Najniższą jego wartość odnotowano w województwie mazowieckim, gdzie na 100 mieszkańców przypadało 0,7 miejsc noclegowych, oraz podregionach ciechanowskim tego województwa i rybnickim województwa śląskiego (po 0,2), najwyższą z kolei – ponad sześciokrotnie wyższą niż średnia dla kraju – w województwie zachodniopomorskim (13,5) i jego podregionie koszalińskim (29,4). Województwo zachodniopomorskie, jako obszar o stosunkowo małej gęstości zaludnienia, atrakcyjnym turystycznie nadmorskim położeniu i licznych obiektach uzdrowiskowych, wyróżniało się również w przypadku pozostałych wskaźników odnoszących się do liczby mieszkańców. Pierwszym z nich jest wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata, który w 2020 r. na obszarach wiejskich tego województwa wyniósł 732,5 i był ponad 20-krotnie wyższy niż w województwie o jego najniższej wartości, tj. województwie lubelskim (30,9). Jeszcze większe różnice zaobserwowano w układzie podregionów, gdzie najwyższą wartość odnotowano

w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (1751,0) wobec najniższej wartości w podregionie rybnickim województwa śląskiego (9,3). Również w województwie zachodniopomorskim i jego podregionie koszalińskim odnotowano najwyższą wartość drugiego ze wskaźników intensywności ruchu turystycznego, tj. wskaźnika Schneidera (wyrażającego relację korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców) – odpowiednio 140,4 i 308,9, wobec 13,7 w województwie o jego najniższym poziomie, tj. lubelskim i 5,3 w jego podregionie puławskim.

Wykres 79. Wybrane wskaźniki dotyczące turystycznej bazy noclegowej^a na obszarach wiejskich w 2020 r.
Chart 79. Selected indicators of tourists accommodation establishments^a in rural areas in 2020

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.
^a Concern establishments possessing 10 and more bed places.

Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej opisujący relację liczby turystów korzystających z obiektów noclegowych w ciągu roku w przeliczeniu na miejsca noclegowe, w 2020 r. na obszarach wiejskich kształtował się na poziomie 15,9 (w miastach – 27,7) i był niższy o 3,5 (o 14,8 w miastach) niż 10 lat wcześniej. W układzie terytorialnym najniższą wartość przyjął on w województwach pomorskim (10,3) i zachodniopomorskim (10,4) oraz w podregionie słupskim województwa pomorskiego (7,8), a najwyższą w województwie mazowieckim (26,1) i jego podregionie ciechanowskim (64,2).

Miarę gęstości ruchu turystycznego wyraża relacja osób korzystających z noclegów w ciągu roku na 1 km² powierzchni. Wskaźnik ten na wsi wyniósł 16,8 (w miastach – 585,2) i dla województw kształtował się od 5,3 w województwie podlaskim do 50,1 w województwie małopolskim, a dla podregionów od 2,7 w podregionie ostrołęckim województwa mazowieckiego do 162,3 w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego.

Kolejną z miar stosowaną w ocenie poziomu zagospodarowania turystycznego jest wskaźnik gęstości bazy noclegowej. Określa on liczbę miejsc noclegowych przypadających na 1 km². Jego wartość dla obszarów wiejskich w 2020 r. wyniosła 1,1 (w miastach – 21,1). Najmniej miejsc noclegowych na 1 km² przypadało w województwie podlaskim (0,3) oraz w podregionach: ciechanowskim i ostrołęckim województwa mazowieckiego, a także białostockim województwa podlaskiego (po 0,1). Najwięcej miejsc noclegowych na 1 km² przypadało w województwie zachodniopomorskim (3,4) i podregionie koszalińskim tego województwa (9,0).

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH lub pokoi jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub wynajętych pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

W 2020 r. stopień wykorzystania zasobu turystycznych miejsc noclegowych zlokalizowanych na obszarach wiejskich wyniósł 25,4% (w miastach – 27,5%). Wartości omawianego wskaźnika były bardzo zróżnicowane terytorialnie i kształtowały się na poziomie od 17,6% w województwie wielkopolskim do 35,7% w województwie zachodniopomorskim. Jeszcze większe jego zróżnicowanie miało miejsce w ujęciu podregionów, gdzie najniższą wartość przyjął on w podregionie ostrołęckim województwa mazowieckiego (11,7%), a najwyższą w podregionie wrocławskim województwa kujawsko-pomorskiego (40,7%).

Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych usytuowanych na wsi wyniósł 27,2% (w miastach – 30,9%). W układzie województw wartości omawianego wskaźnika wahały się od 20,2% w województwie lubuskim do 38,4% w województwie zachodniopomorskim. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego wskaźnika, jego większe zróżnicowanie odnotowano w ujęciu podregionów – od 16,0% w podregionie skierniewickim województwa łódzkiego do 43,0% w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego.

W 2020 r. do dyspozycji turystów na obszarach wiejskich pozostawały 954 pokoje gościnne (kwatery prywatne) w mieszkaniach, domach i innych budynkach mieszkalnych należących do osób fizycznych lub prawnych (z wyjątkiem rolników) wynajmowane turystom na noclegi za opłatą. Stanowiły one 44,4% wszystkich pokoi gościnnych w Polsce. Pokoje w kwaterach prywatnych dysponowały 25,8 tys. miejsc noclegowych (47,4% wszystkich takich miejsc w kraju). Największą liczbą miejsc noclegowych dysponowały obiekty położone w województwach najatrakcyjniejszych turystycznie: zachodniopomorskim (6,8 tys.), pomorskim (6,4 tys.) i małopolskim (6,3 tys.), w których łącznie omawiana baza turystyczna stanowiła 75,6% całego zasobu pokoi gościnnych na wsi.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, najmniejszą liczbę miejsc noclegowych w pokojach gościnnych odnotowano w województwie wielkopolskim (0,7) i podregionie starogardzkim województwa pomorskiego (0,3), najwyższą zaś w województwie zachodniopomorskim (126,8) i jego podregionie koszalińskim (304,0) oraz w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego (241,0).

Wypoczynek i turystyka w gospodarstwach agroturystycznych cieszy się rosnącą popularnością już od wielu lat. Agroturystyka ma bardzo duże znaczenie w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich. Wykorzystując walory przyrodnicze, nawiązując do tradycji, folkloru, stylu życia tak odmiennego od miej-

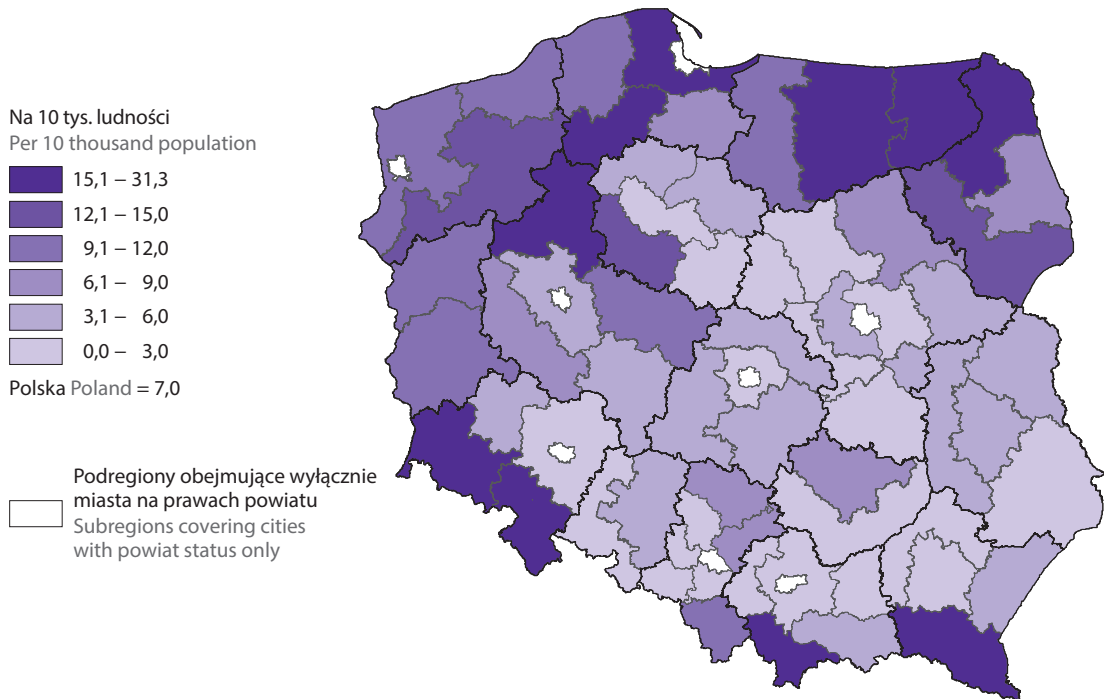
skiego, stanowi bogatą i oryginalną ofertę turystyczną, a także dodatkowe źródło dochodu zwłaszcza dla małych gospodarstw rolnych. Agroturystyka wpływa bezpośrednio na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich, sprzyja nawiązywaniu kontaktów, integracji społeczności lokalnej, unowocześnianiu infrastruktury, a także tworzeniu miejsc pracy.

Do dyspozycji turystów odwiedzających obszary wiejskie w 2020 r. były 602 kwatery agroturystyczne (93,3% wszystkich w kraju), które dysponowały 10,8 tys. miejsc noclegowych. Na przestrzeni 10 lat liczba gospodarstw agroturystycznych niemal podwoiła się. Najwięcej kwater agroturystycznych było w województwach: dolnośląskim i pomorskim (po 63) oraz wielkopolskim (61), które łącznie dysponowały 31,6% miejsc noclegowych spośród wszystkich takich miejsc w kraju. Najmniej kwater agroturystycznych z najmniejszą liczbą miejsc noclegowych było w województwie opolskim.

W przeliczeniu na 10 tys. ludności wiejskiej, najwięcej omawianych obiektów turystycznych było w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim (po 1,0) oraz w podregionie wałbrzyskim województwa dolnośląskiego (1,9). Konsekwentnie w wymienionych województwach i podregionie odnotowano również największą liczbę miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych przypadających na 10 tys. ludności obszarów wiejskich.

Mapa 20. Miejsca noclegowe w kwaterach agroturystycznych na obszarach wiejskich według podregionów w 2020 r.

Map 20. Bed places in agrotourism lodgings in rural areas by subregions in 2020

Rozdział 7

Chapter 7

Finansowanie obszarów wiejskich

Rural areas financing

Informacje zawarte w rozdziale zostały podzielone na dwie części. Pierwsza część dotyczy budżetów gmin – ich dochodów, wydatków i wyników finansowych oraz wysokości środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych. Podstawowym celem działalności jednostek samorządu terytorialnego, w tym gmin, jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Wymaga to zapewnienia stałego dopływu środków niezbędnych do finansowania odpowiedniego poziomu dostarczania dóbr i usług publicznych oraz przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W drugiej części rozdziału przedstawiono zagadnienia dotyczące programów wsparcia wsi i rolnictwa. Od momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej polska wieś korzysta ze wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, Europejskiej Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Działania dotyczące wspólnej polityki rolnej finansowane są z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (programy rozwoju obszarów wiejskich) i Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (interwencje w zakresie regulacji rynków rolnych, refundacje w przypadku wywozu produktów rolnych do państw trzecich i płatności bezpośrednie) oraz ze środków krajowych. W ramach Europejskiej Polityki Spójności mieszkańcy obszarów wiejskich mogą korzystać z pomocy Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności.

W analizie uwzględniono informacje o środkach wypłaconych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, tj. systemu płatności bezpośrednich i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020) z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji i Europejskiego Funduszu Rolniczego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Analizą nie objęto danych z zakresu funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rybackiego.

Dane o systemach płatności bezpośrednich, PROW 2014–2020 oraz o instrumentach krajowych wspierających rozwój rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych przedstawiono w odniesieniu do 2014 r., tj. do pierwszego roku okresu programowania 2014–2020.

Dochody i wydatki gmin¹

Revenue and expenditure of gminas¹

Na DOCHODY JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO składają się:

- 1) dochody własne, tj.:
 - a) dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - b) wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową,
 - c) dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze,
 - d) środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł;
- 2) dotacje:
 - a) z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
 - b) przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, płatności z budżetu środków europejskich (paragrafy 200 i 620 oraz od 2015 r. – 205 i 625), według szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1053, z późn. zm.),
 - c) otrzymane z funduszy celowych,
 - d) pozostałe dotacje, w tym realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
- 3) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

WYDATKI JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

- 1) wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- 2) wydatki na zakup materiałów i usług,
- 3) dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- 4) wydatki na obsługę długu,
- 5) wydatki z tytułu udzielania poręczeń i gwarancji.

W 2020 r. dochody gmin wiejskich² wyniosły 65,2 mld zł, co stanowiło 43,7% ogółu dochodów gmin w kraju. W porównaniu z 2010 r. nominalne dochody gmin wiejskich wzrosły ponad dwukrotnie (podobnie jak gmin miejsko-wiejskich, w gminach miejskich wzrosły o 96,7%). Wysokość dochodów gmin wiejskich była zróżnicowana przestrzennie i wahała się od 239,5 mln zł w podregionie gliwickim województwa śląskiego do 2,3 mld zł w podregionie krakowskim województwa małopolskiego.

W relacji do 2010 r. nominalny wzrost dochodów gmin wiejskich odnotowano we wszystkich podregionach, a najwyższy – ponad 2,5-krotny – miał miejsce w podregionach: poznańskim województwa wielkopolskiego, wrocławskim województwa dolnośląskiego, sosnowieckim województwa śląskiego, warszawskim

1 W odróżnieniu od pozostałych rozdziałów, analiza została przeprowadzona według statusu prawnego gminy, w podziale na gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie. Dane dla gmin dotyczą gmin bez miast na prawach powiatu. W 2020 r. funkcjonowało 66 miast na prawach powiatu.

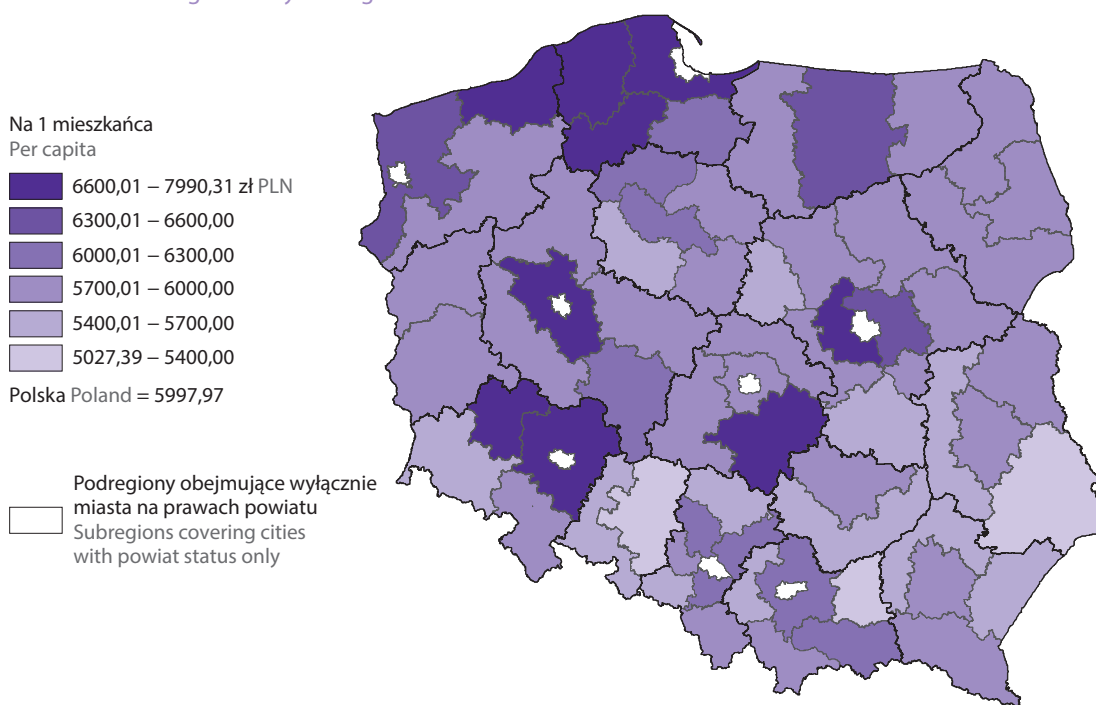
2 W 2020 r., w porównaniu z 2014 r., liczba gmin zmniejszyła się o dwie z 2479 do 2477. W niewielkim stopniu zmieniła się także struktura zbiorowości gmin. Liczba gmin wiejskich obniżyła się o 33 jednostek (1533 w 2020 r.), gmin miejskich o 3 jednostki (302 w 2020 r.), co skutkowało wzrostem liczby gmin miejsko-wiejskich o 34 jednostki (642 w 2020 r.). Odpowiednio, przy spadku liczebności populacji o prawie 92 tys. osób, nie uległa zmianom struktura rozmieszczenia ludności. Mieszkańcy gmin wiejskich (blisko 11 mln osób) stanowili 42,2% ogółu ludności gmin (z wyłączeniem miast na prawach powiatów).

wschodnim województwa mazowieckiego, bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego i warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego.

Na 1 mieszkańca gmin wiejskich w 2020 r. przypadało przeciętnie 5998,0 zł dochodu gminy (o 3075,8 zł więcej niż w 2010 r.). Kwota ta była o 472,4 zł wyższa od dochodu gmin miejskich na 1 mieszkańca i o 315,0 zł gmin miejsko-wiejskich. Najwyższe dochody gmin wiejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w podregionach: warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (7990,3 zł), poznańskim województwa wielkopolskiego (7236,5 zł) i chojnickim województwa pomorskiego (7224,4 zł), z kolei najniższe w podregionach opolskim województwa opolskiego (5027,4 zł) i chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego (5203,6 zł). W stosunku do 2010 r. wzrost wartości tego wskaźnika odnotowano we wszystkich podregionach.

Mapa 21. Dochody gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.

Map 21. Revenue of rural gminas by subregions in 2020

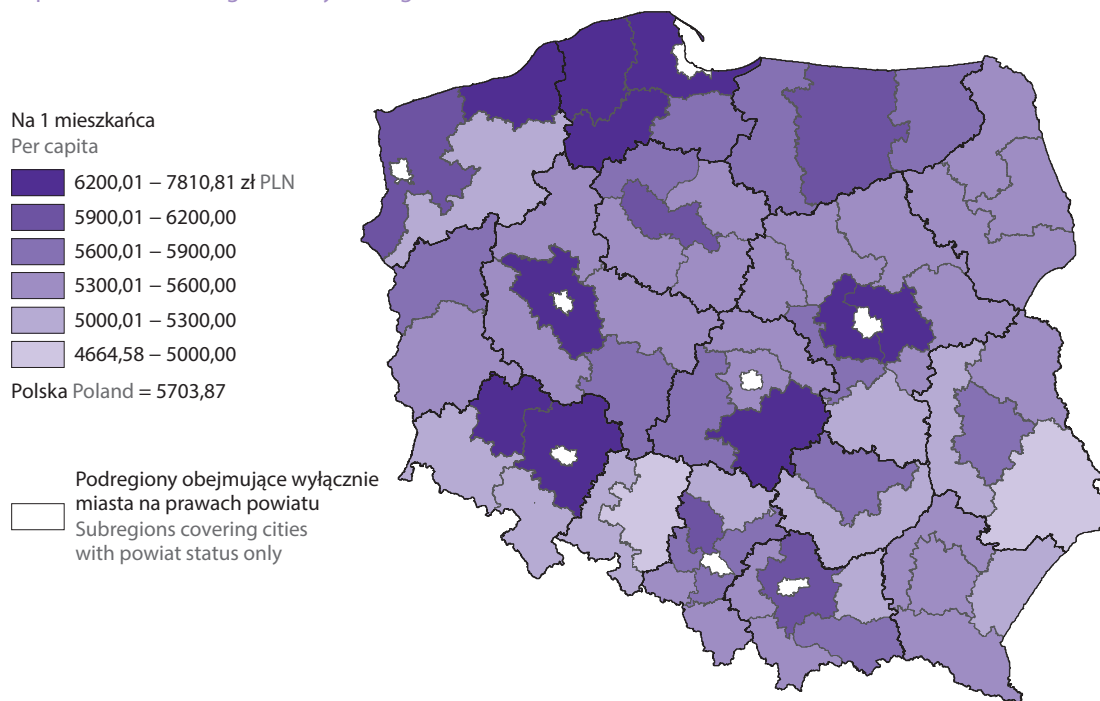

Na przestrzeni analizowanych lat, wzrostowi dochodów gmin wiejskich towarzyszył wzrost ponoszonych przez nie wydatków (o 75,7%). Wzrost wydatków był o 29,0 p. proc. niższy niż wzrost dochodów. Kwota wydatków gmin wiejskich w 2020 r. była o 4,9% niższa niż kwota ich dochodów i wyniosła 62,0 mld zł. Najwyższymi wydatkami odznaczał się podregion krakowski województwa małopolskiego (2,2 mld zł) i gdański województwa pomorskiego (2,1 mld zł), najniższymi zaś – gliwicki (229,6 mln zł) i sosnowiecki (284,4 mln zł).

Wydatki gmin wiejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2020 r. wyniosły 5703,9 zł i były wyższe o 258,8 zł od wydatków przypadających na mieszkańca gmin miejskich i o 209,1 zł gmin miejsko-wiejskich. W układzie terytorialnym wysokość wydatków na 1 mieszkańca gminy wiejskiej wahała się od 4664,6 zł w podregionie opolskim województwa opolskiego do 7810,8 zł w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego. Wydatki gmin wiejskich na 1 mieszkańca w odniesieniu do 2010 r. wzrosły we wszystkich podregionach.

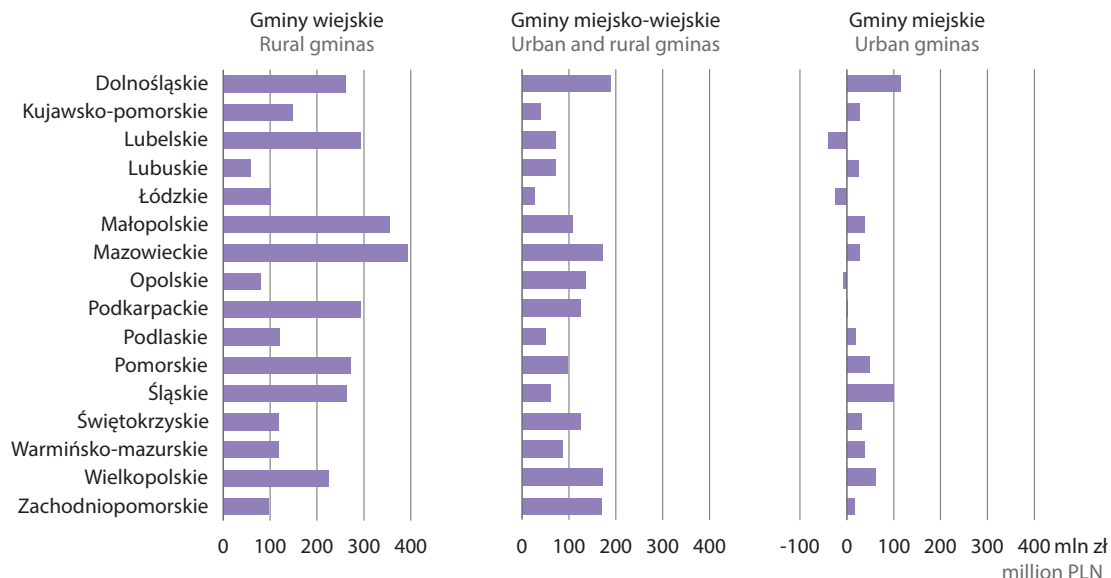
Mapa 22. Wydatki gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.

Map 22. Expenditure of rural gminas by subregions in 2020

Nadwyżka dochodów nad wydatkami spowodowała, iż w 2020 r. wynik budżetów gmin wiejskich był dodatni i wyniósł plus 3,2 mld zł. Spośród 65 podregionów obejmujących gminy wiejskie wszystkie podregiony miały dodatni wynik finansowy. Dla porównania w 2010 r. wyniki budżetów gmin wiejskich wszystkich podregionów były ujemne. Największa nadwyżka dochodów nad wydatkami w 2020 r. wystąpiła w podregionach gdańskim województwa pomorskiego (plus 113,2 mln zł) i bielskim województwa śląskiego (plus 102,2 mln zł). Z kolei najniższy wzrost dochodów nad wydatkami wystąpił w budżetach gmin wiejskich podregionu bydgosko-toruńskiego (plus 6,7 mln zł) i inowrocławskiego (plus 11,9 mln zł) województwa kujawsko-pomorskiego oraz podregionu gliwickiego (plus 10,0 mln zł) i bytomskiego (plus 10,5 mln zł) województwa śląskiego.

Wykres 80. Wyniki budżetów gmin^a w 2020 r.
Chart 80. Budget results of gminas^a in 2020

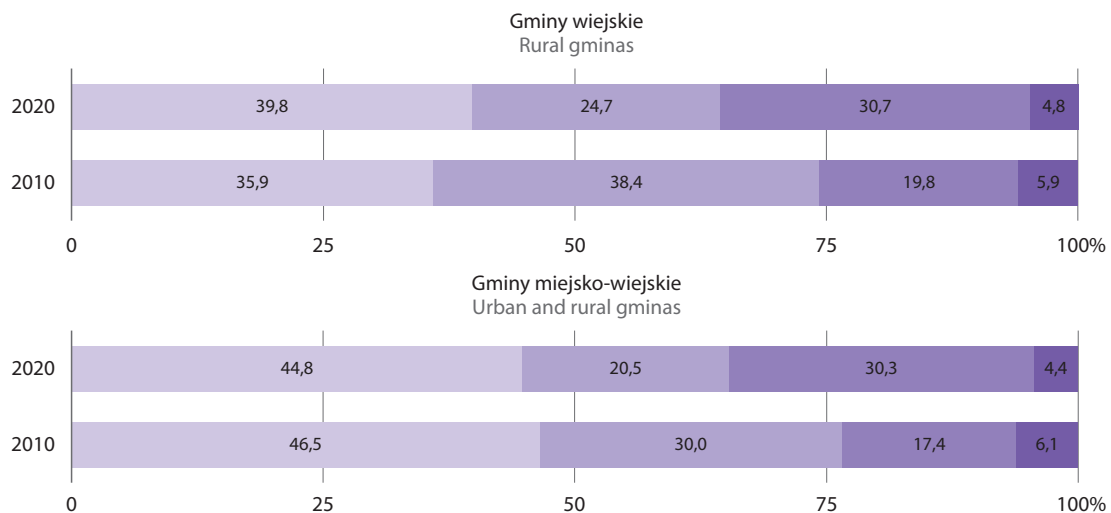

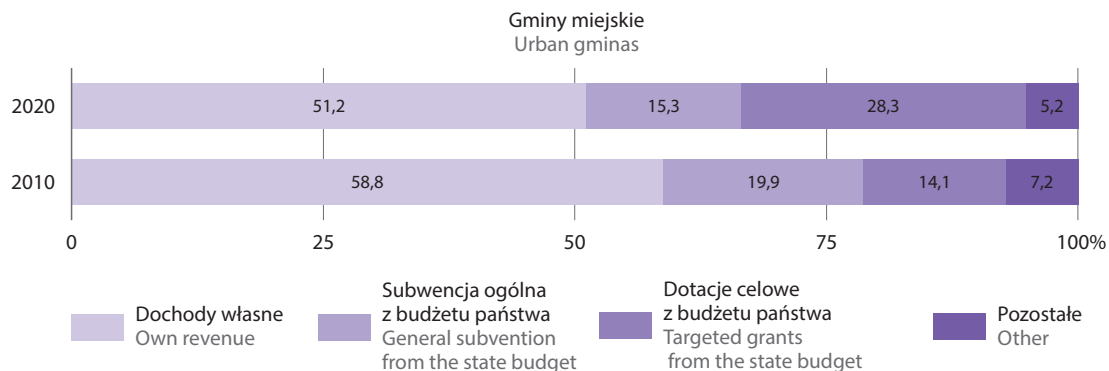
a Gminy bez miast na prawach powiatu.
 a Gminas excluding cities with powiat status.

Struktura dochodów gmin Structure of gminas revenue

W strukturze dochodów gmin wiejskich w 2020 r. największy udział miały dochody własne – 39,8% (26,0 mld zł). Dotacje celowe z budżetu państwa stanowiły 30,7% (20,0 mld zł), a subwencja ogólna z budżetu państwa – 24,7% (16,1 mld zł). Podobnie w budżetach gmin miejsko-wiejskich i miejskich największy udział stanowiły dochody własne, następnie dotacje celowe z budżetu państwa oraz subwencja ogólna z budżetu państwa.

Wykres 81. Struktura dochodów gmin^a
Chart 81. Structure of revenue of gminas^a

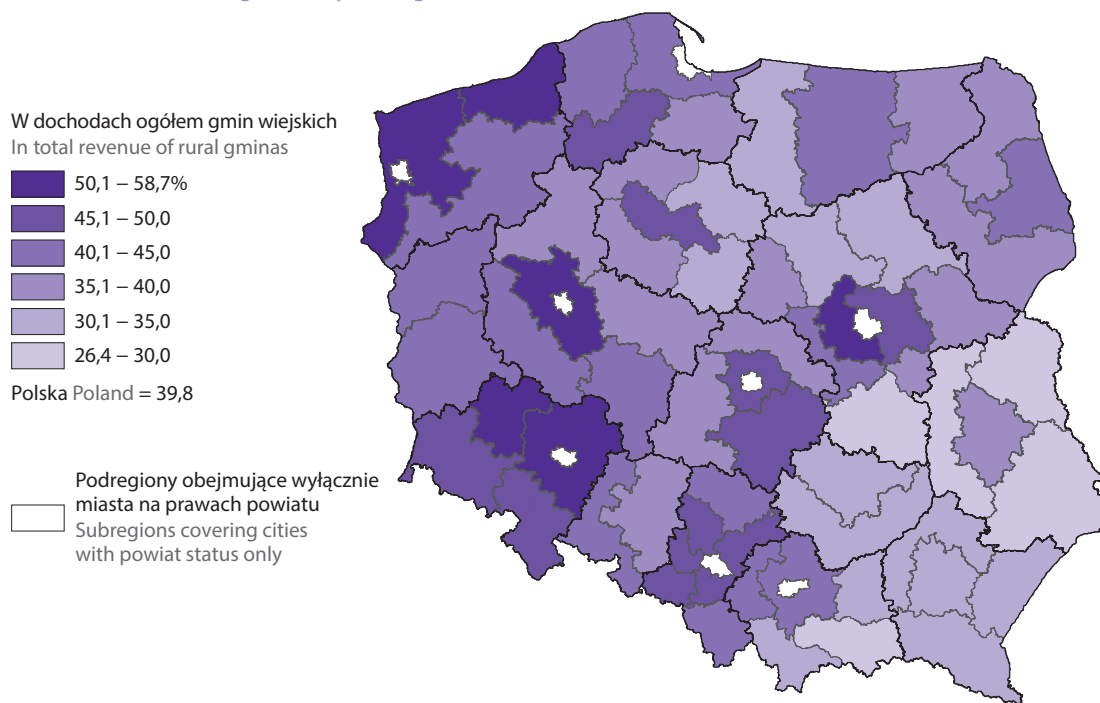

a Gminy bez miast na prawach powiatu.
a Gminas excluding cities with powiat status.

Najwyższe wartości udziału dochodów własnych w dochodach ogółem gmin wiejskich w 2020 r. – powyżej 55%, – zanotowano w podregionach warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego i legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego. W większości podregionów (53 z 65), w strukturze dochodów gmin wiejskich, dochody własne stanowiły największy odsetek. Jednak w 11 podregionach (na 65), dochody gmin wiejskich w głównej mierze tworzone były przez dotacje celowe z budżetu państwa. Ponad 35% udziałem dotacji charakteryzowały się podregiony: elbląski województwa warmińsko-mazurskiego, włocławski województwa kujawsko-pomorskiego oraz radomski województwa mazowieckiego. Tylko w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego największą część dochodów gmin wiejskich stanowiła subwencja ogólna z budżetu państwa.

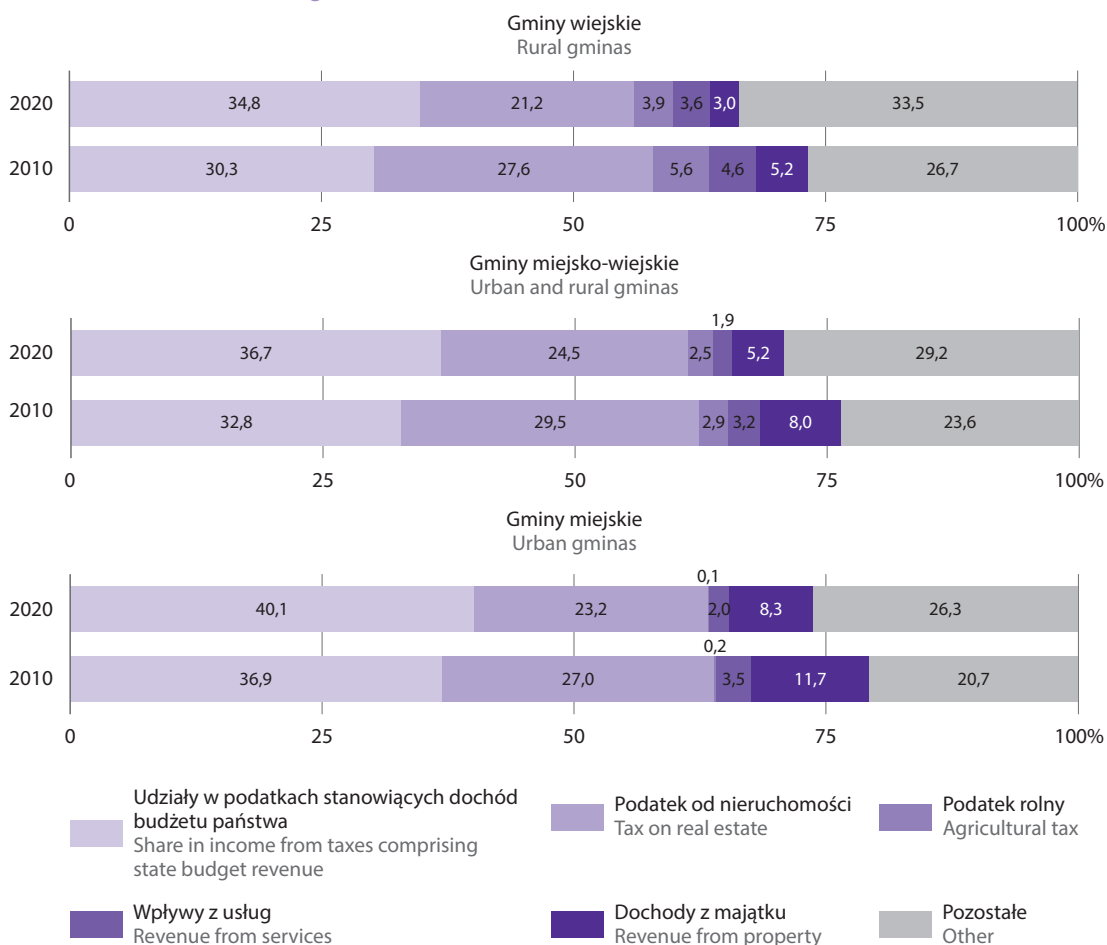
Mapa 23. Dochody własne gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.

Map 23. Own revenue of rural gminas by subregions in 2020

Dochody własne budżetów gmin wiejskich w 2020 r. tworzyły przede wszystkim dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych stanowiących dochód budżetu państwa (34,8%, tj. 9,1 mld zł), w których przeważały wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych. Drugim pod względem wielkości udziału był podatek od nieruchomości, który stanowił 21,2% (5,5 mld zł) dochodów własnych gmin wiejskich. Kolejną pozycję w dochodach własnych gmin wiejskich stanowiły dochody z tytułu podatku rolnego wynoszące w 2020 r. 3,9%, tj. 1,0 mld zł. Wpływy z usług w dochodach własnych gmin wiejskich stanowiły 3,6% (936,4 mln zł), a dochody z majątku – 3,0% (778,1 mln zł).

Wykres 82. Struktura dochodów własnych gmin^a
Chart 82. Structure of own revenue of gminas^a

a Gminy bez miast na prawach powiatu.
a Gminas excluding cities with powiat status.

Odsetek dochodów z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych w dochodach własnych gmin wiejskich w 2020 r. kształtował się w granicach od 21,9% w podregionie suwalskim województwa podlaskiego do 49,7% w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego. We wszystkich podregionach w budżetach gmin wiejskich, wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych przewyższały wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Udział podatku dochodowego od osób prawnych w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa największy był w gminach wiejskich podregionu żyrdowskiego województwa mazowieckiego (10,4%) i poznańskiego województwa wielkopolskiego (9,8%). W pozostałych podregionach udział tego podatku nie przekroczył 7%.

W ujęciu regionalnym, najwyższy udział dochodów z tytułu podatku od nieruchomości w dochodach własnych gmin wiejskich odnotowano w podregionach piotrkowskim województwa łódzkiego (35,8%), koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (34,1%) i legnicko-głogowskim województwa dolnośląskiego (30,1%). Najniższym udziałem odznaczały się podregiony: puławski województwa lubelskiego (12,3%), nowosądecki i krakowski województwa małopolskiego (odpowiednio 13,1% i 13,4%) oraz radomski województwa mazowieckiego (13,6%). Z kolei dochody z podatku rolnego największy udział – powyżej 9% – miały w podregionach: chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego, szczecińsko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego i nyskim województwa opolskiego, a najmniejszy w podregionach: nowotarskim województwa małopolskiego i warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (po 0,5%) oraz bielskim województwa śląskiego (0,7%).

Wpływy z usług największy udział w dochodach własnych gmin wiejskich posiadały w podregionie sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (7,6%), a najmniejszy w podregionie gliwickim województwa śląskiego i szczecińskim województwa zachodniopomorskiego (po 0,7%).

Najwyższy udział dochodów z majątku odnotowano w podregionach słupskim województwa pomorskiego (7,5%) i ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (7,2%), najniższy zaś w podregionach płockim i warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (po 1,2%).

Struktura wydatków gmin

Structure of gminas expenditure

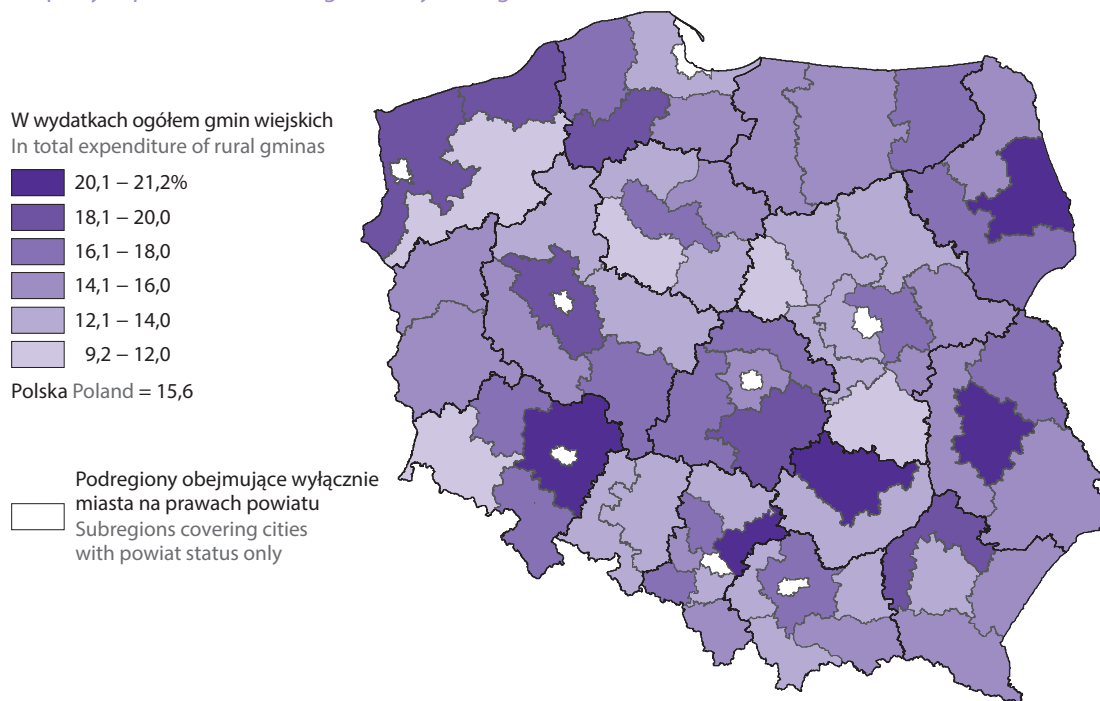
W 2020 r. wydatki gmin wiejskich stanowiły 43,2% ogółu wydatków gmin w kraju. W strukturze wydatków gmin wiejskich 84,4% (52,3 mld zł) przypadało na wydatki bieżące (86,0% w gminach miejskich, 85,7% w gminach miejsko-wiejskich), zaś pozostałe 15,6% (9,7 mld zł) na wydatki majątkowe. Wśród wydatków majątkowych największy odsetek stanowiły wydatki inwestycyjne, które prawie we wszystkich podregionach stanowiły ponad 90%. Wyjątek stanowił jedynie podregion gliwicki województwa śląskiego, gdzie wydatki te wynosiły 82,8% wydatków majątkowych.

Wskaźnik udziału wydatków bieżących w dochodach ogółem gmin wiejskich w 2020 r. wyniósł 80,3% (dla gmin miejskich – 84,7%, gmin miejsko-wiejskich – 82,9%) i w ujęciu podregionów kształtował się od 71,3% w podregionie chojnickim województwa pomorskiego do 86,0% w podregionie płockim województwa mazowieckiego.

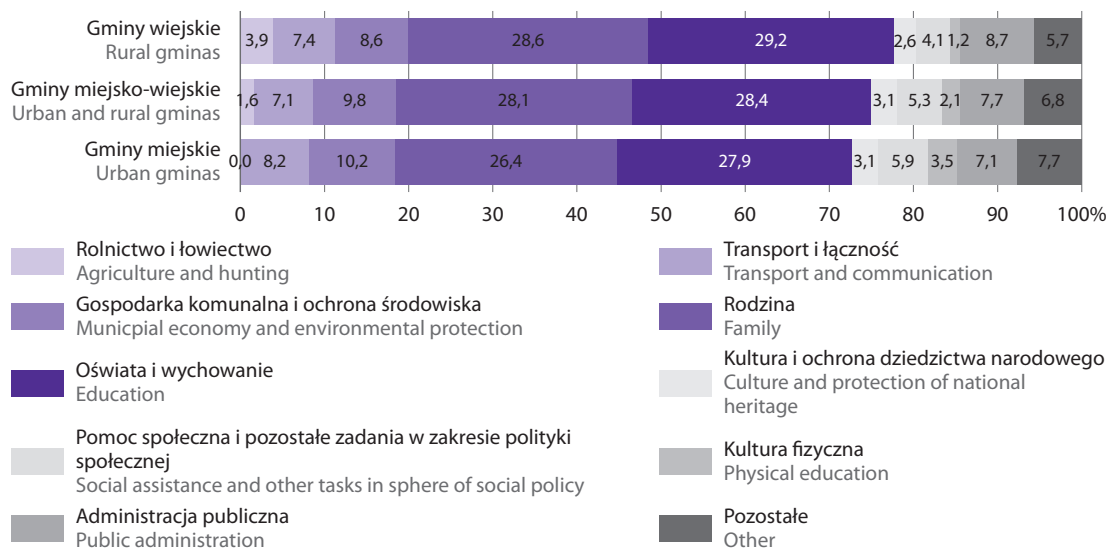
W ujęciu regionalnym udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wykazywał znaczne zróżnicowanie. Największy ich udział w 2020 r. odnotowano w podregionach lubelskim województwa lubelskiego (21,2%), sosnowieckim województwa śląskiego (20,7%), kieleckim województwa świętokrzyskiego i białostockim województwa podlaskiego (po 20,5%) oraz wrocławskim województwa dolnośląskiego (20,3%), a najniższy w podregionach płockim województwa mazowieckiego (9,2%) i szczecińsko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (9,4%).

Mapa 24. Wydatki majątkowe gmin wiejskich według podregionów w 2020 r.

Mapa 24. Property expenditure of rural gminas by subregions in 2020

W strukturze wydatków gmin wiejskich według działów klasyfikacji budżetowej w 2020 r. największy udział miały wydatki na oświatę i wychowanie – 29,2%, w dziale Rodzina – 28,6%, na administrację publiczną – 8,7%, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska – 8,6% oraz transport i łączność – 7,4%. Na działy te przeznaczono łącznie 51,1 mld zł, tj. 82,5% wydatków gmin wiejskich (dla gmin miejskich – 79,8%, gmin miejsko-wiejskich – 81,2%).

Wykres 83. Struktura wydatków gmin^a według działów w 2020 r.Chart 83. Structure of expenditure of gminas^a by division in 2020

^a Gminy bez miast na prawach powiatu.

^a Gminas excluding cities with powiat status.

Najwyższy, bo ponad 33% udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem gmin wiejskich, zarejestrowano w podregionach: opolskim województwa opolskiego, gliwickim, rybnickim i tyskim województwa śląskiego, poznańskim województwa wielkopolskiego oraz warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego. Najmniejszy udział stanowiły one w podregionie koszaliński województwa zachodniopomorskiego (23,4%).

Udział wydatków w dziale Rodzina oscylował od 21,8% w gminach wiejskich podregionu warszawskiego zachodniego województwa mazowieckiego do 33,2% podregionu radomskiego województwa mazowieckiego. Wskaźnik ten w przypadku wydatków na administrację publiczną najwyższe wartości przyjął w podregionach: sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (11,1%), skierniewickim województwa łódzkiego (10,7%) oraz jeleniogórskim województwa dolnośląskiego (10,6%), a najniższą w podregionach: nowosądeckim województwa małopolskiego (6,2%), poznańskim województwa wielkopolskiego (6,6%) oraz gdańskim województwa pomorskiego i tarnobrzeckim województwa podkarpackiego (po 6,9%). W ujęciu podregionów najwyższy udział wydatków na transport i łączność notowano w gminach wiejskich podregionów: szczecińskiego województwa zachodniopomorskiego (13,0%), suwalskiego (12,4%) i łomżyńskiego (11,8%) województwa podlaskiego oraz bydgosko-toruńskiego województwa kujawsko-pomorskiego (11,7%), najniższy zaś podregionów szczecinecko-pyrzyckiego województwa zachodniopomorskiego (2,7%) i sandomiersko-jędrzejowskiego województwa świętokrzyskiego (3,8%). Z kolei udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem gmin wiejskich w 2020 r. kształtował się od 3,5% w podregionie elbląskim województwa warmińsko-mazurskiego do 14,5% w podregionie piotrkowskim województwa łódzkiego.

Wydatki w dziale Rolnictwo i łowiectwo stanowiły 3,9% wydatków gmin wiejskich i w porównaniu z 2010 r. kwota przeznaczona na ten cel spadła o 3,7 p. proc. W większości podregionów w 2020 r. odnotowano analogiczną tendencję. Odwrotna sytuacja miała miejsce w 6 podregionach, a największy wzrost udziału wystąpił w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego (o 4,9 p. proc.).

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w gminach wiejskich w 2020 r. wynosiły 2,6%. Najwyższym takim wskaźnikiem charakteryzowały się podregiony wałbrzyski (6,2%) i legnicko-głogowski (6,0%) województwa dolnośląskiego, najniższym natomiast podregiony: nowosądecki województwa małopolskiego i przemyski województwa podkarpackiego (po 1,4%) oraz żyrardowski województwa mazowieckiego (1,5%).

Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach gmin

Financing and co-financing EU programmes and projects in budgets of gminas

W latach 2010–2020 łączna kwota środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w gminach wiejskich wyniosła 25,4 mld zł, z tego 2,8 mld zł przypadało na 2020 r. Kwota ta stanowiła 44,2% ogólnej wartości tych środków w kraju w 2020 r. i była o 33,5% wyższa niż w 2010 r.

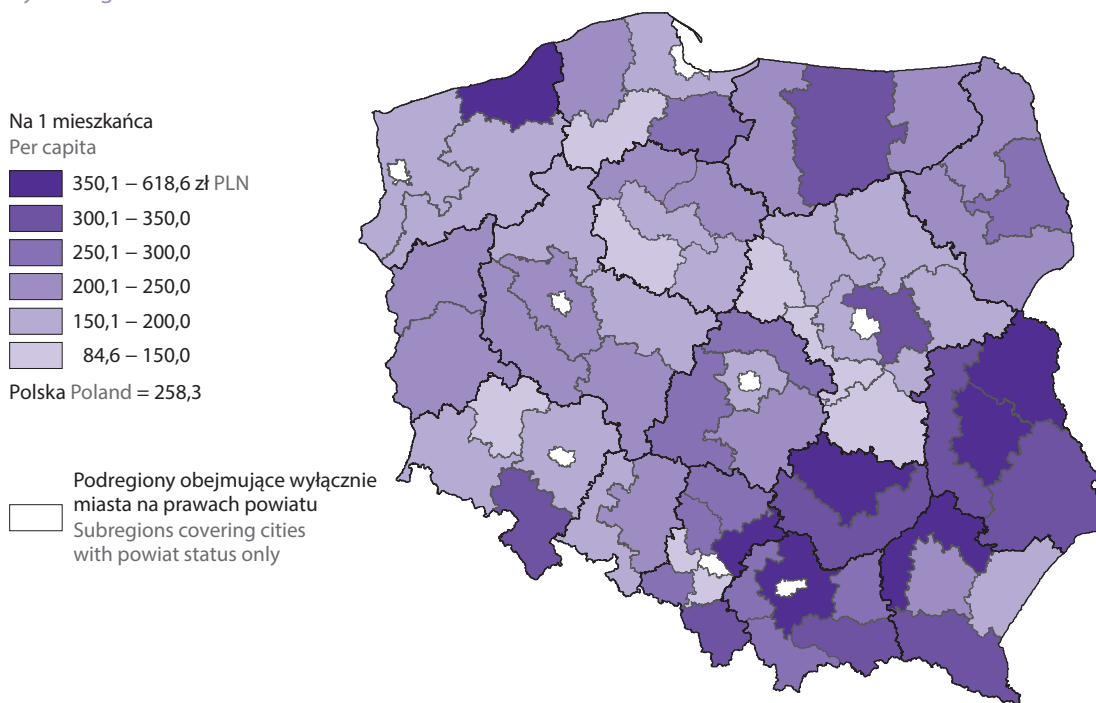
Udział środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach gmin wiejskich wahał się od 2,7% w województwie mazowieckim do 7,6% w województwie świętokrzyskim. W ujęciu podregionów największy odsetek stanowiły one w podregionach lubelskim województwa lubelskiego (10,3%) i kieleckim województwa świętokrzyskiego (10,3%). Wzrost wysokości środków w budżetach gmin na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, w 2020 r. w porównaniu z 2010 r., odnotowano w 12 województwach, a najwyższy – ponad dwukrotnie – w województwach: zachodniopomorskim, małopolskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim. Spadek wystąpił w 4 województwach, a największy w województwie lubuskim (spadek o 25,2%).

Na 1 mieszkańca w budżetach gmin wiejskich w 2020 r. przypadało przeciętnie 258,3 zł środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych (w gminach miejskich – 247,4 zł, w gminach miejsko-wiejskich – 231,8 zł), tj. o 65,3 zł więcej niż w 2010 r. Najwyższe wartości wskaźnik ten przyjął w województwie świętokrzyskim, gdzie na 1 mieszkańca przypadało 437,3 zł. Z kolei najmniej środków w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w województwie mazowieckim (168,1 zł). W przypadku

podregionów wartość tego wskaźnika wahała się od 84,6 zł w podregionie płockim województwa mazowieckiego do 618,6 zł w podregionie lubelskim województwa lubelskiego.

Mapa 25. Środki w dochodach gmin wiejskich na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych według podregionów w 2020 r.

Map 25. Funds in revenue of rural gminas for financing and co-financing of EU programmes and projects by subregions in 2020

Systemy wsparcia bezpośredniego

Direct payment schemes

PŁATNOŚCI W RAMACH SYSTEMÓW WSPARCIA BEZPOŚREDNIEGO – główny instrument wsparcia rolnictwa w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), którego celem jest zapewnienie rolnikom stabilnego źródła dochodu, przy jednoczesnym zagwarantowaniu stabilności dostaw produkcji rolnej i ekologicznie zrównoważonego użytkowania środowiska naturalnego.

PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNIE DO GRUNTÓW ROLNYCH – warunkiem ubiegania się o płatności bezpośrednie do gruntów rolnych jest posiadanie działek rolnych o powierzchni co najmniej 1 ha utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej gospodarstwa rolnego (za działkę rolną uważa się zwarty obszar gruntu rolnego, na którym jest prowadzona jedna uprawa, na powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha) oraz posiadanie numeru identyfikacyjnego (wpis do ewidencji producentów) nadanego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). W celu ubiegania się o płatności bezpośrednie do gruntów rolnych producent rolny musi złożyć w biurze powiatowym ARiMR wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich w wyznaczonym terminie.

Najbardziej powszechnym instrumentem wsparcia obszarów wiejskich są dopłaty w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, często nazywane płatnościami bezpośrednimi. W 2020 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa realizowała Kampanię 2020, w ramach której rolnicy mogli ubiegać się o następujące rodzaje płatności unijnych:

- 1) jednolitą płatność obszarową,
- 2) płatność z tytułu praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska (tzw. płatność za zazielenienie),
- 3) płatność dodatkową (redystrybucyjną),
- 4) płatność dla młodych rolników,
- 5) płatności związane z produkcją:
 - a) płatność do bydła,
 - b) płatność do krów,
 - c) płatność do owiec,
 - d) płatność do kóz,
 - e) płatność do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno,
 - f) płatność do powierzchni uprawy roślin pastewnych,
 - g) płatność do powierzchni uprawy buraków cukrowych,
 - h) płatność do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych,
 - i) płatność do powierzchni uprawy pomidorów,
 - j) płatność do powierzchni uprawy truskawek,
 - k) płatność do powierzchni uprawy chmielu,
 - l) płatność do powierzchni uprawy lnu,
 - m) płatność do powierzchni uprawy konopi włóknistych,
- 6) przejściowe wsparcie krajowe (płatność niezwiązaną do tytoniu).

W Kampanii 2020 do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wpłynęło 1,3 mln wniosków o dofinansowanie w ramach jednolitej płatności obszarowej przy zadeklarowaniu do płatności 14,3 mln ha gruntów. Agencja na ten cel wypłaciła producentom rolnym 4,7 mld zł. Najwięcej wniosków o dofinansowanie złożyli rolnicy z województw mazowieckiego i lubelskiego (łącznie 367,8 tys., tj. 28,4% ogółu wniosków o jednolitą płatność obszarową), z kolei najwyższe kwoty wsparcia zostały skierowane do rolników z województw mazowieckiego i wielkopolskiego (łącznie 1,2 mld zł, tj. 25,1% ogółu środków wypłaconych na ten cel). W układzie podregionów najwięcej środków przekazanych zostało rolnikom z podregionów chełmsko-zamojskiego województwa lubelskiego (171,1 mln zł) i łomżyńskiego województwa podlaskiego (161,8 mln zł). Z kolei najmniej środków zostało przekazanych beneficjentom z województw śląskiego i lubuskiego (odpowiednio 2,5% i 2,9% ogólnej kwoty jednolitej płatności obszarowej w kraju).

Wszyscy rolnicy uprawnieni do jednolitej płatności obszarowej są zobowiązani do realizacji praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska, tzw. zazielenienia. W związku z tym liczba wniosków złożonych o płatności za zazielenienie w Kampanii 2020 jest taka sama jak liczba wniosków w ramach jednolitej płatności obszarowej. Identyczna jest także powierzchnia deklarowana do płatności. Mniejsza jest natomiast przekazana na ten cel łączna kwota płatności, która wyniosła 3,1 mld zł. Analogicznie, jak w przypadku jednolitej płatności obszarowej, największe środki ARIMR skierowała do beneficjentów z województw mazowieckiego i wielkopolskiego oraz podregionów chełmsko-zamojskiego i łomżyńskiego, a najniższe z województwa śląskiego oraz jego podregionów: gliwickiego, tyskiego, bielskiego i bytomskiego.

W ramach Kampanii 2020 rolnicy mogli ubiegać się również o płatność dodatkową (redystrybucyjną). Płatność ta przysługuje wszystkim rolnikom do powierzchni gruntów kwalifikujących się do jednolitej płatności obszarowej, mieszczących się w przedziale od 3,01 ha do 30 ha (maksymalnie do 27 ha na gospodarstwo). O tą formę pomocy złożono 863,8 tys. wniosków, a dotyczyły one 7,0 mln ha gruntów, na które Agencja wypłaciła 883,0 mln zł. Podobnie jak w przypadku jednolitej płatności obszarowej jak i płatności za zazielenienie, najwyższe kwoty wsparcia i w przypadku tej płatności zostały skierowane do rolników z województw mazowieckiego i wielkopolskiego oraz podregionów łomżyńskiego i chełmsko-zamojskiego.

O płatność dla młodych rolników ubiegało się 162,3 tys. beneficjentów. Skorzystali oni z dofinansowania w wysokości 194,4 mln zł do 1,8 mln ha gruntów. Także w przypadku tej płatności najwięcej środków skierowanych zostało do beneficjentów z województw mazowieckiego i wielkopolskiego oraz podregionów łomżyńskiego i chełmsko-zamojskiego.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Kampanii 2020 realizowała również płatność nie-związaną do tytoniu, o którą ubiegało się 13,2 tys. rolników. Udzielona pomoc objęła 39,1 mln t surowca i wyniosła 74,8 mln zł, a największe kwoty dofinansowania ogółem uzyskali beneficjenci z województwa lubelskiego – 47,2% ogólnej kwoty przeznaczonej na ten cel w kraju.

Podczas Kampanii 2020 rolnicy mogli również ubiegać się o płatności związane z produkcją. Łącznie na wszystkie płatności w tym zakresie do ARiMR wpłynęło 574,1 tys. wniosków. Najwięcej z nich dotyczyło płatności do bydła (35,8%), płatności do krów (24,7%), płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno (14,6%), płatności do powierzchni uprawy roślin pastewnych (11,1%). Udział wniosków o pozostałe płatności związane z produkcją nie przekroczył 7%. Łączne powierzchnie i ilości objęte wnioskami o przyznanie płatności wynosiły odpowiednio:

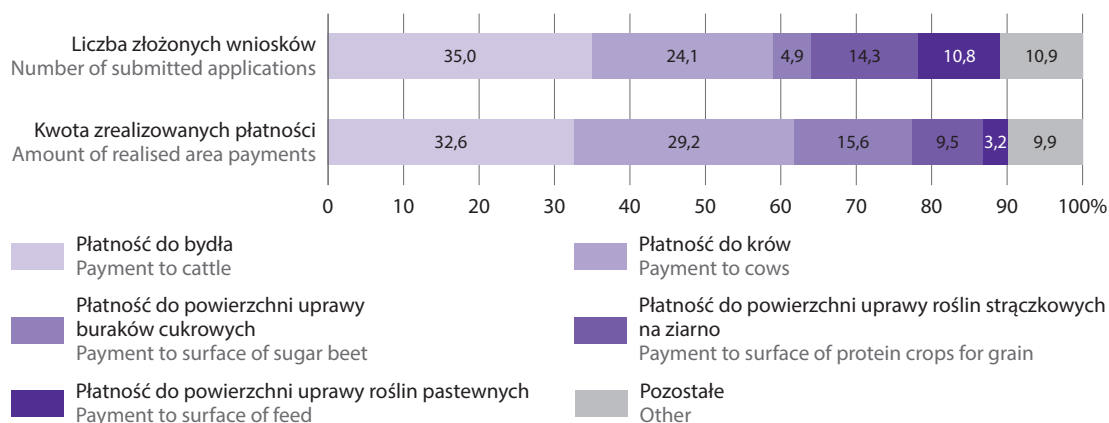
- 1) płatność do bydła – 2,4 mln szt.;
- 2) płatność do krów – 1,7 mln szt.;
- 3) płatność do owiec – 189,8 tys. szt.;
- 4) płatność do kóz – 23,0 tys. szt.;
- 5) płatność do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno – 324,6 tys. ha;
- 6) płatność do powierzchni uprawy roślin pastewnych – 164,6 tys. ha;
- 7) płatność do powierzchni uprawy buraków cukrowych – 245,8 tys. ha;
- 8) płatność do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych – 34,8 tys. ha;
- 9) płatność do powierzchni uprawy pomidorów – 5,0 tys. ha;
- 10) płatność do powierzchni uprawy truskawek – 37,3 tys. ha;
- 11) płatność do powierzchni uprawy chmielu – 1,8 tys. ha;
- 12) płatność do powierzchni uprawy lnu – 5,3 tys. ha;
- 13) płatność do powierzchni uprawy konopi włóknistych – 3,1 tys. ha.

Na płatności związane z produkcją w Kampanii 2020, Agencja skierowała do beneficjentów 1,5 mld zł. Wśród nich największy odsetek stanowiły płatności do bydła (34,2%), płatności do krów (30,6%), płatności do powierzchni uprawy buraków cukrowych (16,4%) i płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno (10,0%). W układzie przestrzennym, najwięcej środków na:

- 1) płatności do bydła i krów skierowano do województw: mazowieckiego, wielkopolskiego i podlaskiego (odpowiednio 50,7% i 52,6%);
- 2) płatności do owiec do województwa małopolskiego (30,2% ogólnej kwoty płatności do owiec);
- 3) płatności do kóz – województwa wielkopolskiego (29,8% ogólnej kwoty płatności do kóz);
- 4) płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno – województw: zachodniopomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego (34,0% ogólnej płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno);
- 5) płatności do powierzchni uprawy roślin pastewnych – województw: wielkopolskiego, warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego (42,4%);
- 6) płatności do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych oraz pomidorów – województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (odpowiednio 48,1% i 58,9%);
- 7) płatności do powierzchni uprawy buraków cukrowych – województw: kujawsko-pomorskiego, wielkopolskiego i lubelskiego (58,8%);
- 8) płatności do powierzchni uprawy truskawek – województw mazowieckiego i lubelskiego (66,2%);
- 9) płatności do powierzchni uprawy chmielu – województw wielkopolskiego i lubelskiego (96,8%);
- 10) płatności do powierzchni uprawy lnu – województw lubuskiego i warmińsko-mazurskiego (51,3%);
- 11) płatności do powierzchni uprawy konopi włóknistych – województw wielkopolskiego i lubelskiego (50,2%).

Wykres 84. Struktura złożonych wniosków i zrealizowanych płatności związanych z produkcją w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w Kampanii 2020

Chart 84. Structure of submitted applications and realised area payments coupled to production in the scope of direct payment schemes in Campaign 2020

Źródło: dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

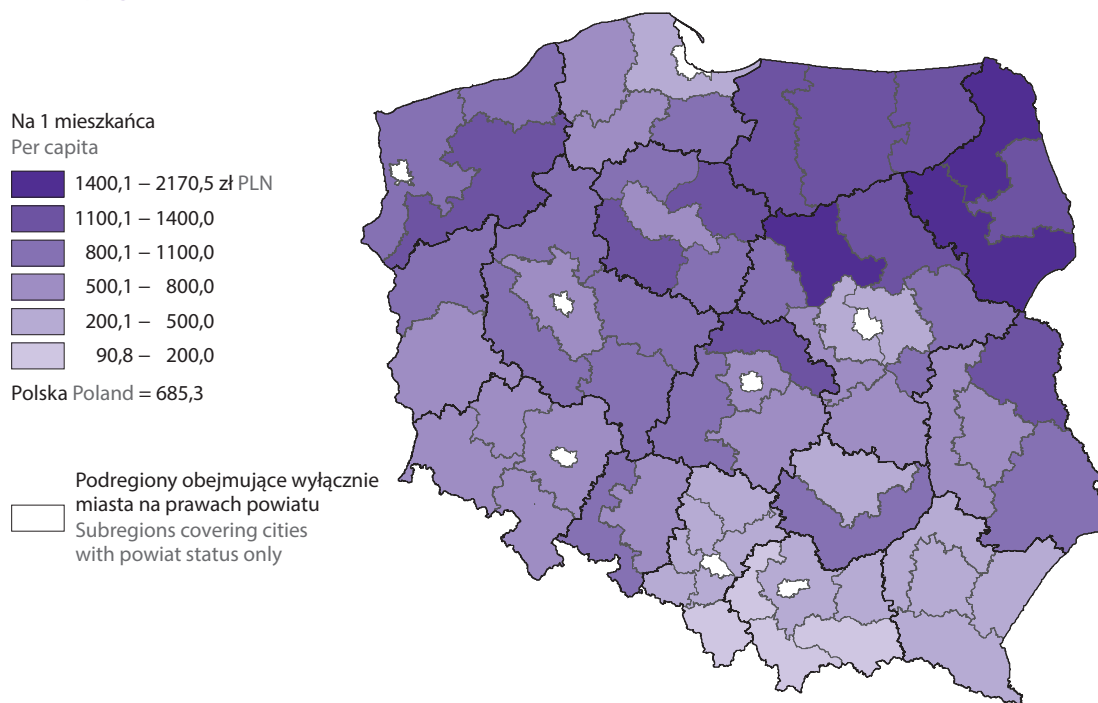
Source: data of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

W strukturze płatności związanych z produkcją w większości województw przeważały płatności do bydła lub płatności do krów. Wyjątek stanowiły tu województwa lubuskie i zachodniopomorskie, gdzie największy odsetek stanowiły płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno. Z kolei w województwach: dolnośląskim, opolskim i lubelskim największy udział posiadały płatności do buraków cukrowych.

W ramach systemów wsparcia bezpośredniego na 1 mieszkańca obszarów wiejskich w Polsce przypadło 685,3 zł zrealizowanych płatności, najmniej w województwie małopolskim (201,7 zł), najwięcej w województwie podlaskim (1869,3 zł). Dużą wartością tego wskaźnika wyróżniało się także województwo warmińsko-mazurskie (1184,2 zł). W ujęciu podregionów wartość wskaźnika wahała się od 90,8 zł w podregionie bielskim województwa śląskiego do 2170,5 zł w podregionie suwalskim województwa podlaskiego. Wysoką wartość osiągnął on również w podregionach łomżyńskim województwa podlaskiego (1995,1 zł) i ciechanowskim województwa mazowieckiego (1432,0 zł).

Mapa 26. Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2020

Map 26. Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020) Rural Development Programme for 2014–2020 (RDP 2014–2020)

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014–2020 (PROW 2014–2020) określa strategię i główne kierunki działań w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich na terenie kraju. Głównymi celami PROW 2014–2020 są poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 oraz Pomoc techniczną:

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Budżet przeznaczony na realizację PROW 2014–2020 wynosi ponad 13,6 mld euro (z tego środki Europejskiego Funduszu Rolniczego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – 8,7 mld euro, krajowe środki publiczne – 4,9 mld euro). W ramach wydatków Europejskiego Funduszu Rolniczego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich finansowane są także zobowiązania z PROW 2004–2006 oraz z PROW 2007–2013.

W ramach PROW 2014–2020 – od początku jego uruchomienia do 31 grudnia 2020 r. 1,2 mln różnych beneficjentów złożyło 5,8 mln wniosków o przyznanie pomocy finansowej (w tym w 2020 r. – 1,3 mln). Zawarto z nimi umów/wydano decyzji – 5,1 mln (w tym w 2020 r. – 1,3 mln) i zrealizowano płatności na łączną kwotę 34,5 mld zł (z tytułu zobowiązań z PROW 2014–2020 – 30,3 mld zł, PROW 2007–2013 – 3,3 mld zł, PROW 2004–2006 – 924,7 mln zł). W samym 2020 r. Agencja dla 971,2 tys. różnych beneficjentów wypłaciła łączną kwotę 10,6 mld zł, w tym: z tytułu zobowiązań z PROW 2014–2020 – 10,5 mld zł, PROW 2007–2013 – 54,1 mln zł, PROW 2004–2006 – 49,5 mln zł).

Najwyższe łączne kwoty zrealizowanych płatności przypadły na województwa mazowieckie – 4,5 mld zł (13,2% ogólnej kwoty zrealizowanych płatności w ramach PROW 2014–2020), wielkopolskie – 3,7 mld zł (10,9%) i lubelskie – 3,2 mld zł (9,3%), a najniższe na województwo opolskie – 681,1 mln zł (2,0%).

Tablica 15. Realizacja^a PROW 2014–2020
Table 15. Realised^a of the RDP 2014–2020

Województwa Voivodships	Liczba złożonych wniosków w tys. Number of submitted applications in thousands	Liczba zawartych umów/ wydanych decyzji w tys. Number of concluded agreements/issued decisions in thousands	Kwota zrealizowanych płatności w mln zł Amount of realised payments in million PLN
Dolnośląskie	175,2	153,2	1483,1
Kujawsko-pomorskie	261,1	233,4	2058,6
Lubelskie	543,4	471,3	3208,4
Lubuskie	134,9	118,9	1182,8
Łódzkie	550,2	502,8	2330,0
Małopolskie	385,3	343,3	1626,3
Mazowieckie	1050,6	923,8	4535,3
Opolskie	64,6	57,3	681,1
Podkarpackie	358,0	315,9	1603,2
Podlaskie	562,3	509,4	3163,8
Pomorskie	216,4	186,6	1723,2
Śląskie	159,8	137,3	852,8
Świętokrzyskie	281,1	249,6	1401,8
Warmińsko-mazurskie	282,7	245,8	2432,0
Wielkopolskie	613,1	534,8	3733,9
Zachodniopomorskie	171,4	150,2	1808,3

^a Narastająco od uruchomienia programu do 31 grudnia 2020 r.

Źródło: dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

^a Increasing since using the programme to 31 December 2020.

Source: data of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

Instrumenty krajowe wspierające rozwój rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych

National instruments supporting development of agriculture and processing of agricultural products

Instrumentami krajowymi wspierającymi sektor rolny są również dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W 2020 r. Agencja udzielała dopłat do następujących kredytów inwestycyjnych:

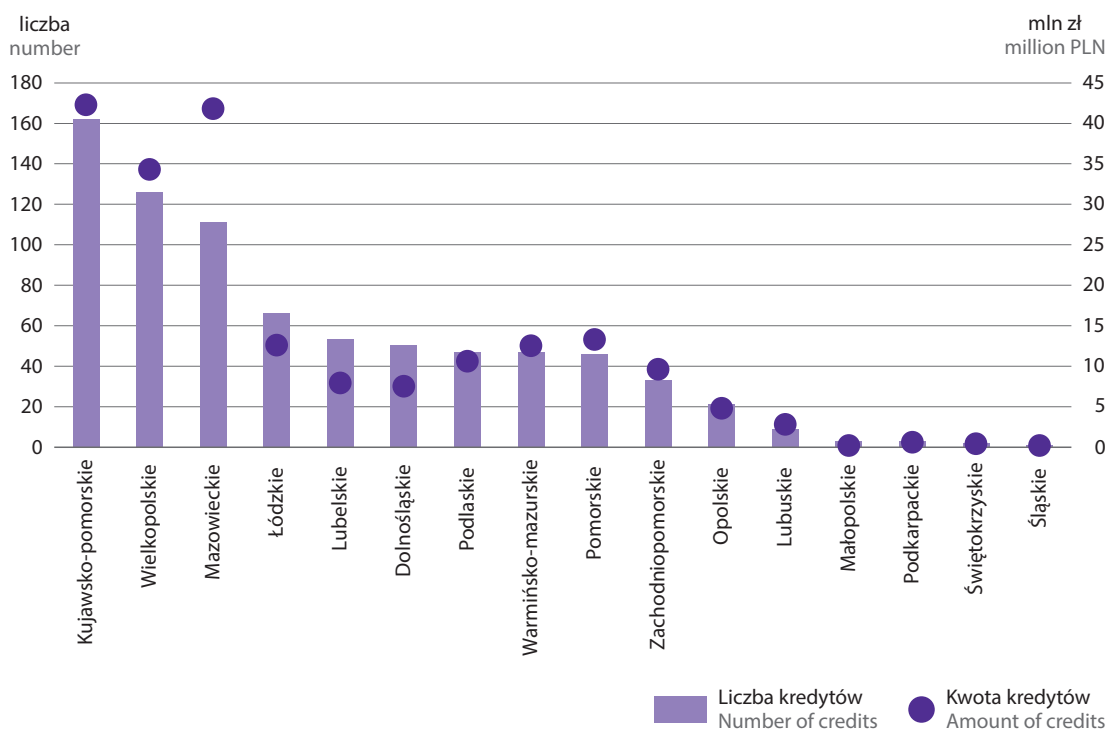
- 1) na realizację inwestycji w rolnictwie i w rybactwie śródlądowym (linia RR),
- 2) na zakup użytków rolnych (linia Z).

W 2020 r. banki współpracujące z ARiMR udzieliły łącznie 780 kredytów inwestycyjnych na ogólną kwotę 201,3 mln zł. Średnio na 1 kredyt przypadło 258,1 tys. zł.

W strukturze wypłaconych środków w ramach preferencyjnych kredytów inwestycyjnych przeważały kredyty zaciągnięte na zakup użytków rolnych (72,2%). Wartość kredytów na inwestycje w rolnictwie i w rybactwie śródlądowym wyniosła 56,0 mln zł.

W układzie wojewódzkim, najwięcej kredytów o łącznej największej wartości udzielonych zostało w województwach: kujawsko-pomorskim – 42,3 mln zł (162 kredyty), mazowieckim – 41,8 mln zł (111 kredytów) i wielkopolskim – 34,3 mln zł (126 kredytów).

Wykres 85. Kredyty inwestycyjne z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w 2020 r.
Chart 85. Investment credits with subsidies from Agency of Restructuring and Modernisation of Agriculture in 2020

Źródło: dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.
Source: data of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

Rozdział 8

Chapter 8

Środowisko naturalne

Environment

Obszary wiejskie stanowią zdecydowaną większość powierzchni kraju, a więc to na ich terenie zlokalizowana jest przeważająca część zasobów przyrodniczych Polski. Tym samym ważne jest zapewnienie prawidłowej ich ochrony i eksploatacji oraz ograniczenie ich degradacji i utraty bioróżnorodności.

Zagadnienia związane z ochroną środowiska stanowią jeden z najważniejszych obszarów funkcjonowania Unii Europejskiej. Zapisy dotyczące ochrony środowiska i zapobiegania niekorzystnym zmianom klimatycznym stanowią priorytet wielu unijnych strategii. Nacisk na ochronę środowiska oraz inwestycje proekologiczne kładzie również Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Grunty leśne i zalesienia

Forest land and afforestation

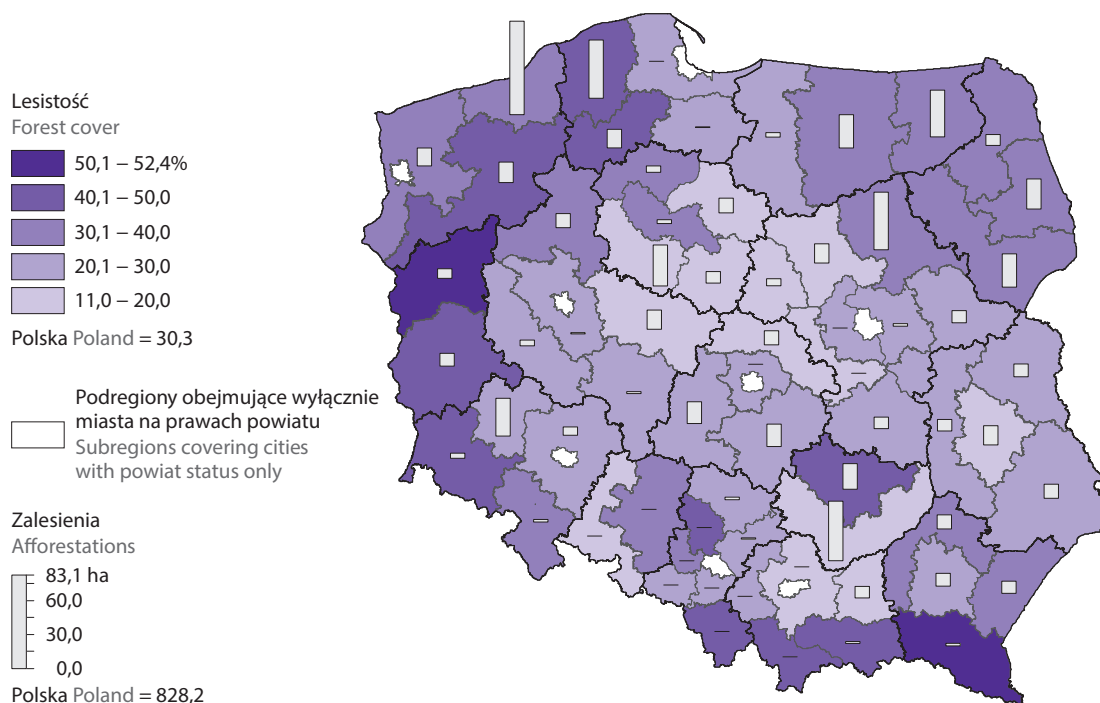
Grunty leśne w 2020 r. stanowiły 30,9% powierzchni obszarów wiejskich (9,0 mln ha). Do gruntów leśnych zalicza się nie tylko lasy, które zajmują 30,3% powierzchni obszarów wiejskich, ale także grunty związane z gospodarką leśną. Spośród województw największą lesistością charakteryzowało się województwo lubuskie (50,5%), najmniejszą województwo łódzkie (22,2%). W ujęciu podregionów, najwyższym udziałem lasów w powierzchni ogółem obszarów wiejskich odznaczały się podregiony położone w południowej i zachodniej części Polski: krośnieński województwa podkarpackiego (52,4%), gorzowski (51,1%) i zielonogórski (50,0%) województwa lubuskiego, najmniejszym podregiony skierniewicki województwa łódzkiego (11,0%) i lubelski województwa lubelskiego (14,5%). Wzrost lesistości, w 2020 r. w porównaniu z 2010 r., zanotowano prawie we wszystkich województwach z wyjątkiem małopolskiego, w którym wartość tego wskaźnika była taka sama w obu latach.

W powierzchni lasów zlokalizowanych na terenach wiejskich, w 2020 r. lasy prywatne stanowiły 19,4%, tj. o 0,8 p. proc. więcej niż w 2010 r. W układzie terytorialnym, największym udziałem lasów prywatnych w powierzchni lasów wyróżniły się województwa: mazowieckie (45,3%), małopolskie (44,9%) i lubelskie (41,1%), a wśród podregionów siedlecki województwa mazowieckiego (62,4%) i nowotarski województwa małopolskiego (61,4%). Najmniejszym takim udziałem charakteryzowało się województwo lubuskie (1,9%) i jego podregion gorzowski (1,6%).

W 2020 r. zalesiono 0,8 tys. ha użytków rolnych i nieużytków zlokalizowanych na obszarach wiejskich, czyli siedmiokrotnie mniejszą powierzchnię niż w 2010 r. Najwięcej gruntów w 2020 r. zalesiono w województwach zachodniopomorskim (117,6 ha) i mazowieckim (97,6 ha), a wśród podregionów w koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (83,1 ha). Należy podkreślić, że w analizowanym roku nie dokonano zalesień na terenach wiejskich podregionów województwa opolskiego, ani też w kolejnych 11 podregionach, tj.: bielskim, bytomskim, gliwickim, rybnickim i tyskim województwa śląskiego, gdańskim województwa pomorskiego, warszawskim zachodnim i żyrardowskim województwa mazowieckiego, krakowskim i oświęcimskim województwa małopolskiego oraz łódzkim województwa łódzkiego.

Mapa 27. Lesistość i zalesienia obszarów wiejskich według podregionów w 2020 r.

Map 27. Forest cover and afforestations of rural areas by subregions in 2020

Grunty rolne i leśne wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej**Agricultural area and forest land excluded from agricultural and forestry production**

Dane o gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1326). Wyłączenie użytków rolnych zaliczonych do klas bonitacyjnych I–III, a także klas bonitacyjnych IV–VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz gruntów leśnych wymaga decyzji zezwalających na takie wyłączenie. Do 2008 r. rada gminy mogła podjąć uchwałę o objęciu ochroną na jej obszarze również gruntów IV klasy bonitacyjnej pochodzenia mineralnego. Od 2009 r. do 4 września 2014 r. przepisy ustawy nie miały zastosowania do użytków rolnych położonych w granicach administracyjnych miast.

W 2020 r. z produkcji rolniczej i leśnej wyłączono 5,2 tys. ha gruntów rolnych i leśnych. W porównaniu z 2010 r. był to prawie o połowę większy obszar. W tej powierzchni grunty rolne stanowiły 93,2% (84,2% w 2010 r.), a pozostałe to grunty leśne. Głównym kierunkiem wyłączenia gruntów rolnych i leśnych, podobnie jak 10 lat wcześniej, było przeznaczenie ich pod tereny osiedlowe (53,2%, a 47,0% w 2010 r.). Ponad 18% z nich przekształcono na tereny przemysłowe (9,4% w 2010 r.), 7,5% stało się użytkami kopalnymi (23,6% w 2010 r.), a 2,8% przeznaczono pod drogi i szlaki komunikacyjne (3,4% w 2010 r.).

W powierzchni 4,8 tys. ha gruntów rolnych wyłączonych z produkcji rolnej w 2020 r., 72,3% było użytkami rolnymi, a pozostałe 27,7% stanowiły inne grunty rolne. W ujęciu województw największą powierzchnią gruntów rolnych wyłączonych z produkcji rolnej wyróżniły się województwa wielkopolskie (768 ha) i pomorskie (648 ha), która obejmowała łącznie prawie 30% arealu gruntów wyłączonych z produkcji rolnej w kraju. Z kolei biorąc pod uwagę kierunki przekształcenia wyłączonych z produkcji rolnej gruntów rolnych w poszczególnych województwach, to najwyższym udziałem gruntów rolnych przekształconych na tereny osiedlowe wyróżniły się województwa pomorskie (84,0% w wyłączonych gruntach rolnych w wojewódz-

twie) i małopolskie (71,1%). Najwyższym udziałem gruntów przeznaczonych pod inwestycje przemysłowe charakteryzowały się województwa podlaskie (38,5%) i lubelskie (36,3%), na użytki kopalne województwo lubuskie (49,2%), a na tereny komunikacyjne województwo zachodniopomorskie (6,5%).

Ochrona przyrody

Nature protection

OCHRONA PRZYRODY polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów lub ministra właściwego do spraw środowiska, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

W 2020 r. różnymi formami ochrony przyrody objętych było 10,1 mln ha, czyli 32,3% terenu kraju. Powierzchnia ta na przestrzeni ostatnich lat nie ulegała większym zmianom. W jej strukturze 93,5% stanowiły obszary chronionego krajobrazu i parki krajobrazowe. Kolejne miejsce pod względem powierzchni zajmowały parki narodowe. Na terenie Polski znajdują się 23 parki narodowe o łącznym areale 315,1 tys. ha stanowiącym 1,0% powierzchni kraju.

Największym udziałem powierzchni chronionej w powierzchni ogółem charakteryzowało się województwo świętokrzyskie (64,9%) i jego podregion kielecki (83,0%) oraz województwo małopolskie (53,0%) z podregionem nowotarskim (78,7%), a najniższym województwa dolnośląskie (18,6%) i łódzkie (19,5%) oraz podregiony ostrołęcki województwa mazowieckiego (1,1%) i tyski województwa śląskiego (3,9%).

Tereny zieleni ogólnodostępnej

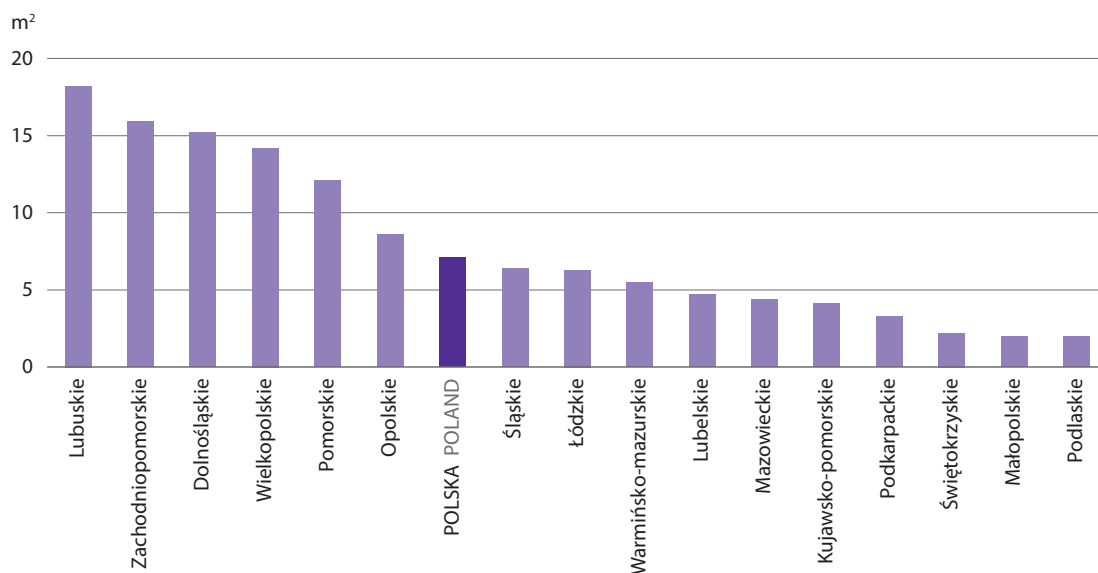
Generally accessible green areas

Zorganizowane tereny zieleni (parki spacerowo-wypoczynkowe, zieleńce, zieleń uliczna i osiedlowa) na obszarach wiejskich w 2020 r. zajmowały 12,3 tys. ha i było to o 1,9 tys. ha (17,8%) więcej niż w 2010 r. Największą ich powierzchnię odnotowano w województwach wielkopolskim i dolnośląskim – ich łączny areal stanowił 33,7% terenów zieleni na obszarach wiejskich w kraju. W stosunku do 2010 r., w większości województw nastąpił wzrost powierzchni tych terenów, jedynie w dwóch województwach warmińsko-mazurskim i podlaskim, omawiana powierzchnia zmniejszyła się odpowiednio o 36,6% i 20,4%.

Na 1 mieszkańca wsi przypadało 7,1 m² parków spacerowo-wypoczynkowych, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej (bez zieleni ulicznej), w miastach 22,2 m². Najwyższą wartość na obszarach wiejskich wskaźnik ten przyjął w województwie lubuskim (18,2 m²) i w podregionach: bytomskim województwa śląskiego (27,5 m²), szczecińsko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (27,2 m²) oraz wałbrzyskim województwa dolnośląskiego (26,1 m²), a najniższą w województwach małopolskim i podlaskim (po 2,0 m²) i podregionach nowotarskim województwa małopolskiego (0,4 m²) i rzeszowskim województwa podkarpackiego (1,0 m²).

Wykres 86. Powierzchnia terenów zieleni^a przypadająca na 1 mieszkańca obszarów wiejskich w 2020 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 86. Green areas^a per capita in rural areas in 2020
As of 31 December

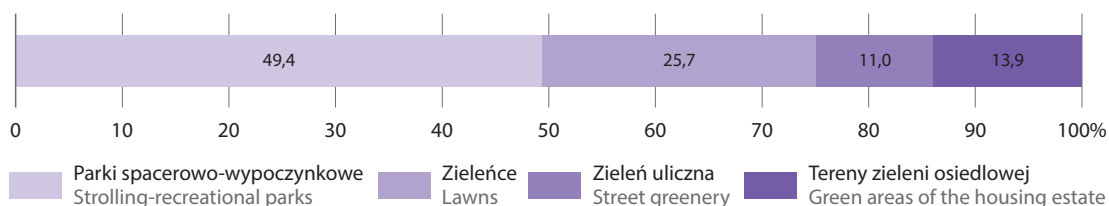

^a Parki spacerowo-wypoczynkowe, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej.
^a Strolling-recreational parks, lawns and green areas of the housing estates.

Prawie połowę terenów zieleni ogólnodostępnej na terenach wiejskich zajmowały 992 parki spacerowo-wypoczynkowe o łącznej powierzchni 6,1 tys. ha. W porównaniu z 2010 r., zarówno ich liczba jak i powierzchnia na terenach wiejskich wzrosła – odpowiednio o 135 obiektów (15,8%) i 718,2 ha (13,4%). Niemal połowa z nich położona było na terenach wiejskich 3 województw, tj. wielkopolskiego (239 parków), zachodniopomorskiego (115 parków) i dolnośląskiego (105 parków). Wśród podregionów wyróżnił się pod tym względem podregion poznański województwa wielkopolskiego, na terenie którego zlokalizowanych było 80 parków spacerowo-wypoczynkowych. Należy podkreślić, że na obszarze 3 podregionów w ogóle nie było takich obiektów, tj.: nowotarskiego województwa małopolskiego, łomżyńskiego województwa podlaskiego oraz ełckiego województwa warmińsko-mazurskiego. Przeciętna powierzchnia jednego parku spacerowo-wypoczynkowego zlokalizowanego na terenach wiejskich wynosiła 6,1 ha (w miastach – 9,2 ha) i wahała się od 3,4 ha w województwie warmińsko-mazurskim do 10,7 ha w województwie śląskim, a w ujęciu podregionów od 2,2 ha w podregionie bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego do 45,4 ha w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego..

Wykres 87. Struktura terenów zieleni na obszarach wiejskich w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia
Chart 87. Structure of green areas in rural areas in 2020
As of 31 December

Na obszarach wiejskich w 2020 r. funkcjonowało także 5,7 tys. zieleńców obejmujących 3,2 tys. ha, co stanowiło 25,7% areалу zieleni ogólnodostępnej na terenach wiejskich. Najwięcej zieleńców zlokalizowanych było w województwach: wielkopolskim, pomorskim i dolnośląskim – razem 2,6 tys., co stanowiło 45,1% takich obiektów na obszarach wiejskich w kraju. W układzie regionalnym wyróżnił się podregion leszczyński województwa wielkopolskiego, na terenie którego znajdowało się 345 tych obiektów oraz podregion wrocławski województwa dolnośląskiego – 320 obiektów. Najmniej zieleńców znajdowało się w województwie podlaskim (45) i podregionach nowotarskim województwa małopolskiego (2) oraz łódzkim województwa łódzkiego (3).

Łączna powierzchnia terenów zieleni ulicznej i osiedlowej w 2020 r. wynosiła 3,0 tys. ha (25,0% terenów zieleni ogólnodostępnej na obszarach wiejskich). Areal ten w relacji do 2010 r. zwiększył się o 494,2 ha (tj. 19,2%). Wzrost powierzchni tych terenów zanotowano prawie we wszystkich województwach oprócz województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, w których powierzchnia terenów zieleni ulicznej i osiedlowej zmalała.

W ostatnich latach, na obszarach wiejskich, wystąpiły znaczne wahania w liczbie nasadzeń i ubytków drzew. W 2020 r. zasadzono 37,8 tys. drzew, zaś ubyło ich 44,0 tys., co oznacza spadek liczby drzew na obszarach wiejskich o 6,2 tys. W większości województw liczba ubytków drzew była większa niż liczba ich nasadzeń. Odwrotną sytuację zaobserwowano w 6 województwach – lubelskim, łódzkim, małopolskim, podkarpackim, podlaskim i pomorskim. W porównaniu z 2010 r. zasadzono o 44,6% mniej drzew, których również mniej wycięto (o 31,9%). W 2020 r. na obszarach wiejskich zasadzono 87,3 tys. krzewów, czyli o 16,0% mniej niż 10 lat wcześniej. Najwięcej krzewów zasadzono w województwie mazowieckim (21,7 tys. krzewów), czyli prawie jedną czwartą wszystkich takich nasadzeń na obszarach wiejskich.

Rekultywacja

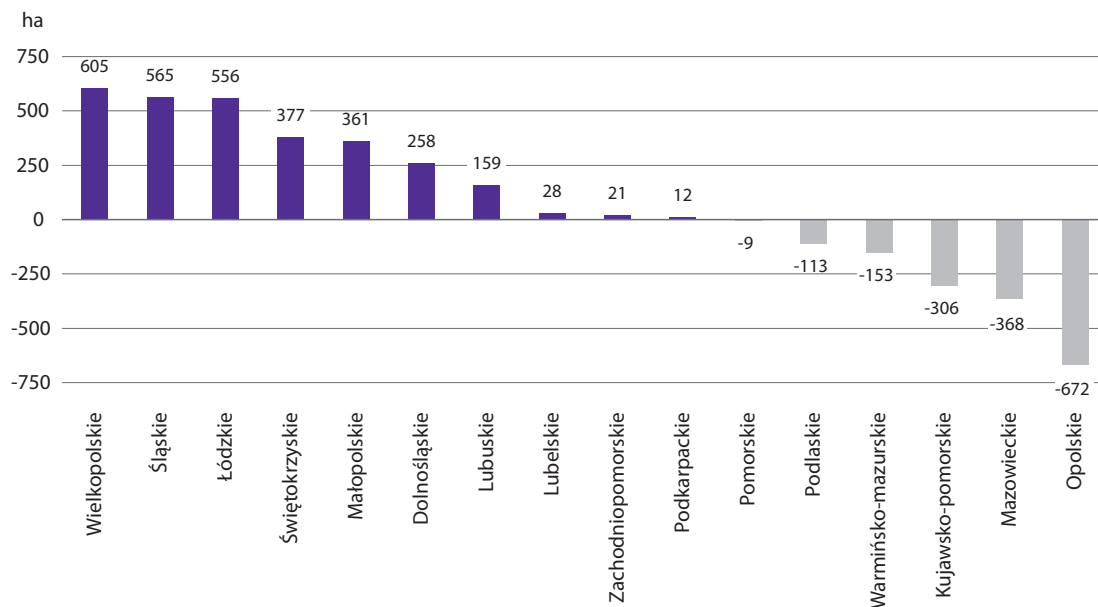
Remediation activities

Dane o GRUNTACH ZDEWASTOWANYCH I ZDEGRADOWANYCH WYMAGAJĄCYCH REKULTYWACJI I ZAGOSPODAROWANIA dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdezastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

Według stanu na koniec 2020 r., 62,5 tys. ha gruntów wymagało rekultywacji. W porównaniu z 2010 r. ich powierzchnia zwiększyła się o 1,3 tys. ha. Najwięcej omawianych gruntów znajdowało się w województwach wielkopolskim (10,2 tys. ha) i dolnośląskim (6,3 tys. ha), tj. łącznie 26,4% ogółu gruntów wymagających rekultywacji w kraju, a najmniej w województwach lubuskim (1,7 tys. ha) i podkarpackim (1,8 tys. ha). W 10 województwach w 2020 r. odnotowano większą powierzchnię gruntów wymagających rekultywacji niż w 2010 r. Zmniejszenie się tej powierzchni w stosunku do 2010 r. zaobserwowano w województwach: kujawsko-pomorskim, mazowieckim, opolskim, podlaskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim.

Wykres 88. Zmiana powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w 2020 r. w porównaniu z 2010 r.

Chart 88. Change of area of devastated and degraded land requiring reclamation in 2020 in relation to 2010

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Source: data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.

Gospodarka ściekowa

Wastewater management

Dane o ŚCIEKACH dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez:

- 1) jednostki organizacyjne (włączając fermy przemysłowe chowu zwierząt oraz zakłady zajmujące się produkcją roślinną) wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzające rocznie 20 dam³ i więcej ścieków;
- 2) wszystkie jednostki nadzorujące pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielnie mieszkaniowe, spółki wodne, zakłady usług wodnych, zakłady pracy itp.).

Jako ŚCIEKI WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o ŚCIEKACH OCZYSZCZANYCH dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Dane o LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię pracującą na sieci kanalizacyjnej. W przypadku gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.

Na terenach wiejskich, według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r., funkcjonowało 2989 oczyszczalni ścieków, co stanowiło 71,9% oczyszczalni ścieków w Polsce. Od 2010 r. ich liczba na obszarach wiejskich wzrosła o 170 obiektów (6,0%), a ilość ścieków wymagających oczyszczenia o 10,0%. Najwięcej oczyszczalni funk-

cjonowało w województwach mazowieckim (329) i wielkopolskim (310), najmniej zaś w województwach opolskim (61) i lubuskim (77). W porównaniu z 2010 r. w 5 województwach: kujawsko-pomorskim, opolskim, pomorskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim zmniejszyła się liczba oczyszczalni ścieków, a w województwie lubuskim była taka sama. W pozostałych województwach liczba tych obiektów zwiększyła się w ciągu dekady, a najbardziej w województwie łódzkim (o 29,4%).

Na obszarach wiejskich w 2020 r. oczyszczono 92,7% (460,5 tys. dam^3) ścieków wymagających oczyszczenia (w miastach – 94,8%) i było to o 0,9 p. proc. więcej niż w 2010 r. Należy zaznaczyć, że w 2020 r. w większości województw oczyszczono prawie 100% ścieków. Na niską wartość wskaźnika oczyszczonych ścieków dla obszarów wiejskich ogółem wpływ miał niski poziom oczyszczenia ścieków w województwach: śląskim (74,4%), łódzkim (75,7%), świętokrzyskim (82,8%) i mazowieckim (86,7%).

Na 1 mieszkańca wsi w 2020 r. przypadało 32,4 dam^3 ścieków wymagających oczyszczenia (73,8 dam^3 na mieszkańca miasta) i było to o 1,0 dam^3 mniej niż dekadę wcześniej. W podziale terytorialnym obszarów wiejskich największym takim wskaźnikiem wyróżniło się województwo wielkopolskie (60,2 dam^3) i podregion legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego (207,6 dam^3), z kolei najniższym województwo podlaskie (11,3 dam^3) i jego podregion suwalski (6,7 dam^3).

Według szacunków w 2020 r. z oczyszczalni ścieków korzystało 45,2% ludności mieszkającej na obszarach wiejskich (w miastach – 94,7%) i był to o 16,7 p. proc. wyższy odsetek niż w 2010 r. Najwyższy udział mieszkańców wsi mających dostęp do oczyszczalni ścieków zaobserwowano w województwach: pomorskim (67,5%), podkarpackim (62,4%), zachodniopomorskim (58,9%) i opolskim (58,4%) oraz w podregionach: słupeckim (75,7%) i chojnickim (73,2%) województwa pomorskiego, a także w przemyskim województwa podkarpackiego (72,1%). Najniższy udział charakteryzował województwo podlaskie, w którym tylko co czwarty mieszkaniec wsi korzystał z oczyszczalni ścieków oraz podregion skierniewicki województwa łódzkiego (15,1%). W analizowanym okresie wzrost odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków miał miejsce we wszystkich województwach i podregionach, a najwyższy w województwach opolskim (o 24,1 p. proc.) i świętokrzyskim (o 23,4 p. proc.).

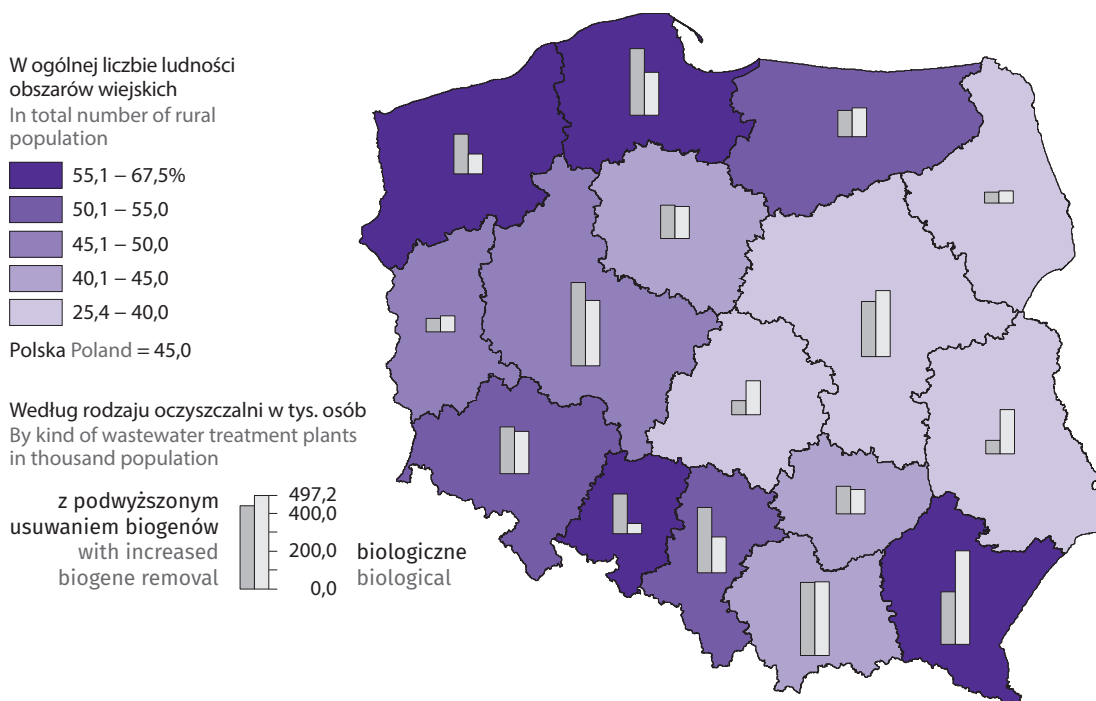
Spośród ludności wiejskiej korzystającej z oczyszczalni ścieków, ponad połowa osób korzystała z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów (90,5% w miastach). Niemal drugą połowę stanowiły osoby korzystające z oczyszczalni biologicznych, tj. 49,2%. Pozostała ludność (pół promila) miała dostęp do oczyszczalni mechanicznych. Najwyższym odsetkiem ludności korzystającej z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów wyróżniło się województwo opolskie (80,0%) i podregion rybnicki województwa śląskiego (89,0%), a najniższym województwo lubelskie (23,1%) oraz podregion sosnowiecki województwa śląskiego (3,4%).

Mapa 28. Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 28. Rural population using wastewater treatment plants in 2020

As of 31 December

Odpady Waste

ODPADY oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany. Dane o odpadach zostały opracowane w oparciu o ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 poz. 779).

Informacje o odpadach opracowane zostały zgodnie z katalogiem odpadów wprowadzonym rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 stycznia 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 10).

Informacje o ILOŚCI I RODZAJACH ODPADÓW DOTYCZĄ ZAKŁADÓW, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Dane o ODPADACH KOMUNALNYCH dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych (z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji) a także odpadów niezawierających odpadów niebezpiecznych pochodzących od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

W 2020 r. na terenach wiejskich ilość odpadów wytworzonych (z wyłączeniem komunalnych) wyniosła 33,7 mln t (w miastach 75,8 mln t) i była większa o 44,4% w stosunku do 2010 r. Za ponad połowę wszystkich wytworzonych odpadów na obszarach wiejskich odpowiadały 3 województwa: łódzkie (19,4%), śląskie (18,1%) i lubelskie (15,7%), na co miały wpływ wysokie wartości odsetka w podregionach tych województw: piotrkowskim (19,2% wszystkich odpadów z obszarów wiejskich), tyskim (17,6%) i lubelskim (15,2%). Najmniej odpadów powstało w województwie zachodniopomorskim (0,6%) i jego podregionie koszalińskim.

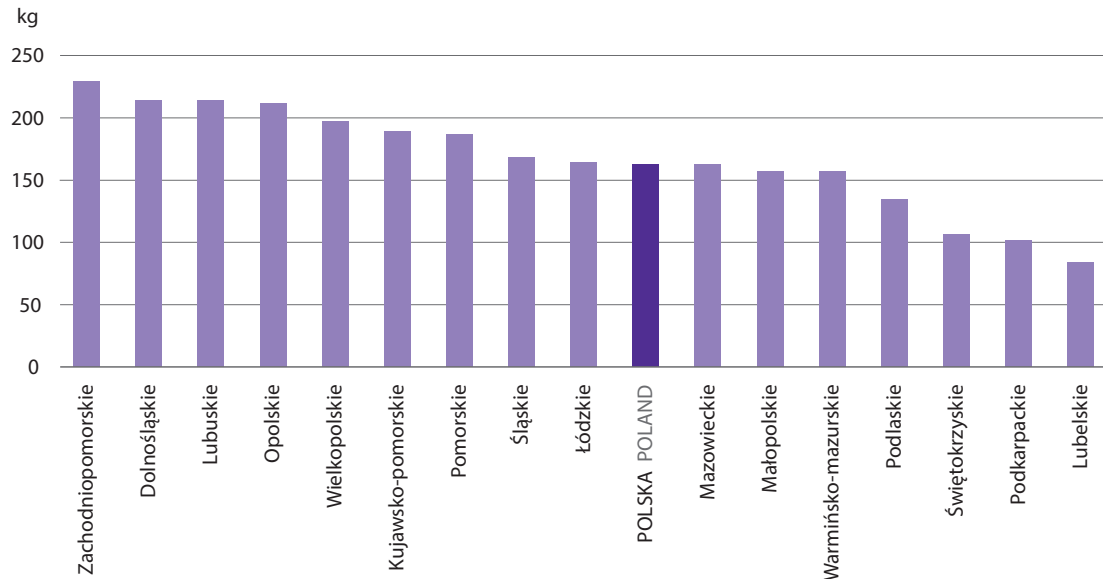
Z łącznej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w 2020 r. na obszarach wiejskich, 36,0% poddano odzyskowi (67,3% w 2010 r.), a 41,1% unieszkodliwieniu (30,3% w 2010 r.). Wśród województw, najwyższym wskaźnikiem przetworzenia odpadów wyróżniło się województwo warmińsko-mazurskie (91,4%), a najniższym województwo lubelskie (0,5%). W przypadku odpadów unieszkodliwionych, najwięcej z nich unieszkodliwiono w województwie łódzkim (90,9%).

Na składowiska w 2020 r. trafiło 13,8 mln t (40,9%) odpadów niekomunalnych wytworzonych na obszarach wiejskich, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w 2010 r. Ponad 40% tych odpadów (6,0 mln t) składowanych było w jednym województwie – łódzkim.

Ludność wiejska w 2020 r. wytworzyła 2,5 mln t odpadów komunalnych (w tym 84,3% pochodziło z gospodarstw domowych), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 162,6 kg (w miastach – 245,4 kg). W porównaniu z 2010 r. ilość odpadów wytworzonych przez ludność wiejską wzrosła o 42,3%, a co za tym idzie o 46,3 kg wzrosła ilość odpadów przypadających na 1 mieszkańca. Najwięcej odpadów przypadających na 1 mieszkańca wsi odnotowano w województwie zachodniopomorskim (228,8 kg na osobę) i w podregionie szczecińskim tego województwa (262,8 kg na osobę), a najmniej w województwie lubelskim (84,1 kg na osobę) i jego podregionie białskim (52,9 kg na osobę).

Wykres 89. Odpady komunalne^a na 1 mieszkańca na obszarach wiejskich w 2020 r.

Chart 89. Municipal waste^a per capita in rural areas in 2020

a Bez odpadów zebranych selektywnie; dane szacunkowe.
a Excluding waste collected separately; estimated data.

Na obszarach wiejskich w dniu 31 grudnia 2020 r. było 190 czynnych składowisk odpadów komunalnych, które zajmowały powierzchnię 1,1 tys. ha. W relacji do 2010 r. liczba składowisk zmalała ponad dwukrotnie, a ich powierzchnia zmniejszyła się o ponad jedną trzecią. Najwięcej składowisk w 2020 r. funkcjonowało w województwie wielkopolskim (25), które zajmowały największą powierzchnię (144,6 ha). Najmniej składowisk było w województwach małopolskim i śląskim (po 4) i zajmowały one najmniejszą powierzchnię, odpowiednio 25,8 ha i 25,6 ha.

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej

Investment outlays on environmental protection and water management

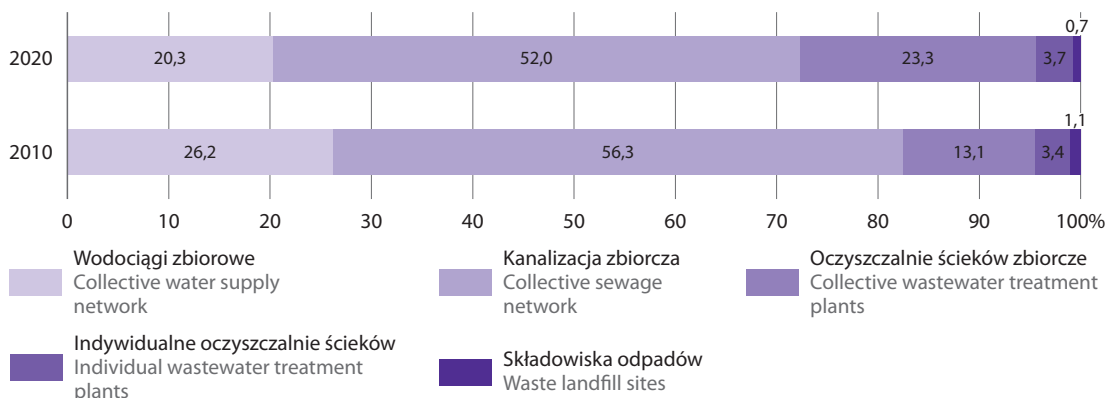
Dane o NAKŁADACH NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ oraz ich EFEKTACH RZECZOWYCH prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

W 2020 r. na obszarach wiejskich na nakłady związane z ochroną środowiska i gospodarką wodną, tj. na wodociągi zbiorowe, stacje uzdatniania wody, kanalizację, zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków oraz składowiska odpadów wydano 3,3 mld zł i było to o 36,8% mniej niż w 2010 r. W strukturze nakładów największy odsetek stanowiły nakłady na kanalizację zbiorczą (47,9%), natomiast najmniejsze nakłady poniesiono na składowiska odpadów (0,7%). Ponad jedna czwarta sumy nakładów poniesionych na wspomniane inwestycje na terenach wsi dotyczyła dwóch województw, wielkopolskiego (431,5 mln zł) i małopolskiego (418,4 mln zł). Najmniej nakładów przeznaczono na inwestycje w województwie podlaskim (55,1 mln zł).

W przeliczeniu na jednego mieszkańca wsi przypadało 211,7 zł wydanych na analizowane inwestycje, czyli o 129,2 zł mniej niż dekadę wcześniej. W układzie województw wartość tego wskaźnika zamykała się w granicach od 119,7 zł w województwie podlaskim do 326,6 zł w województwie świętokrzyskim.

Wykres 90. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania

Chart 90. Structure of investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use

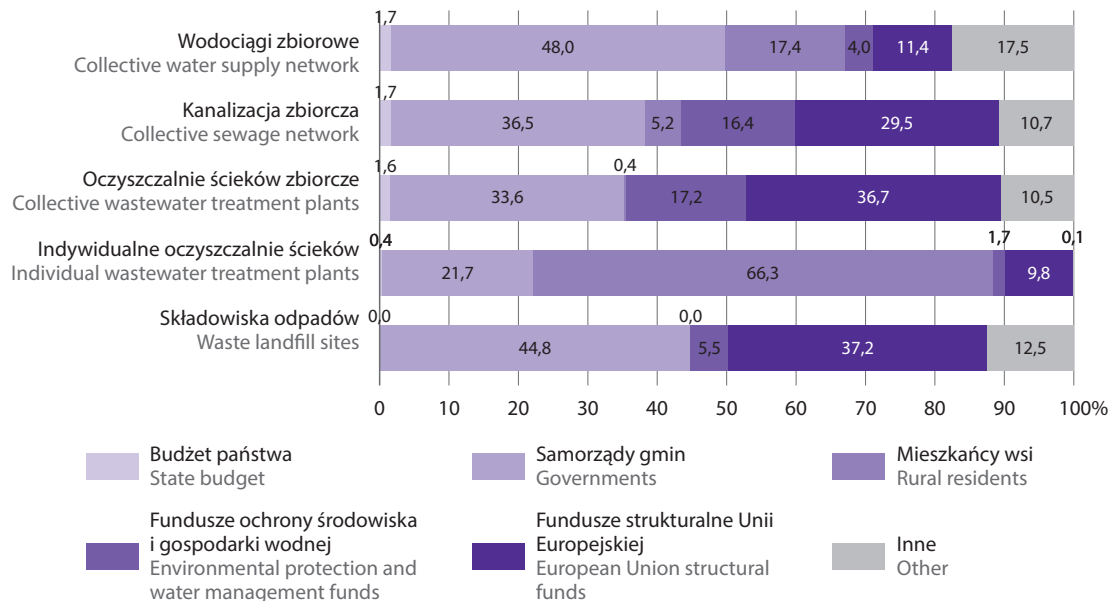

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Source: data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.

Inwestycje w zakresie wodociągów i kanalizacji oraz składowisk odpadów w głównej mierze finansowane były ze środków samorządów gmin. Z kolei w strukturze źródeł finansowania zbiorczych oczyszczalni ścieków największy udział miały środki z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, a w przypadku indywidualnych oczyszczalni ścieków – fundusze mieszkańców gmin.

Wykres 91. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania i źródeł finansowania w 2020 r.

Chart 91. Structure of investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use and source of maintenance in 2020

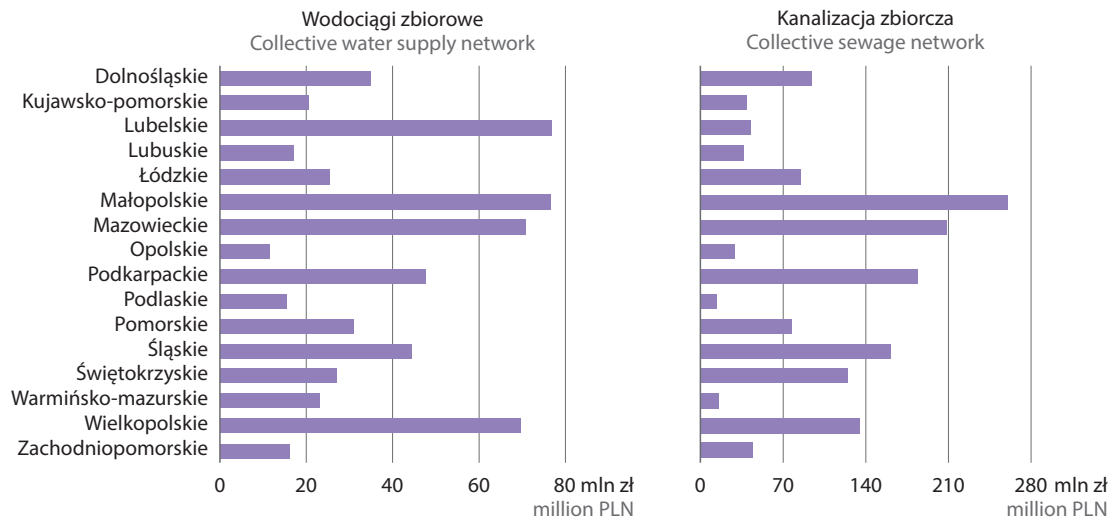

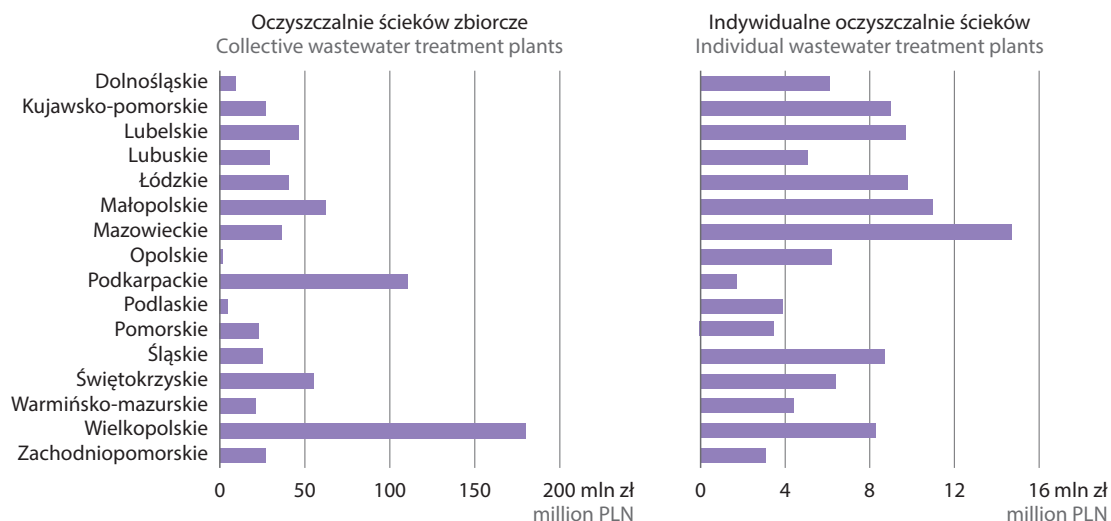
Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Source: data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.

Na inwestycje w zakresie wodociągów zbiorowych na wsi w 2020 r. wydano 607,5 mln zł – o 51,2% mniej niż w 2010 r. Najwięcej środków na wodociągi zbiorowe w 2020 r. przeznaczono w województwach: lubelskim i małopolskim (po 12,6% ogółu środków przeznaczonych na ten cel na wsi), mazowieckim (11,7%) oraz wielkopolskim (11,5%), a najmniej w województwie opolskim (1,9%). Kwota nakładów inwestycyjnych na wodociągi zbiorowe przypadająca na 1 mieszkańca wsi wynosiła 39,6 zł, przy rozkładzie regionalnym w granicach od 24,0 zł w województwie kujawsko-pomorskim do 68,2 zł w województwie lubelskim.

Wykres 92. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania w 2020 r.

Chart 92. Investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use in 2020

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
 Source: data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.

W efekcie tych inwestycji w 2020 r. na obszarach wiejskich do sieci wodociągowej przyłączono 78,5 tys. budynków oraz oddano do użytku 2,4 tys. km sieci wodociągowej. Było to o 8,6 tys. budynków więcej, ale o 3,7 tys. km sieci mniej niż w 2010 r. W 2020 r. najczęściej podłączonych do sieci budynków oraz oddanych do użytku km sieci wodociągowej było w województwie mazowieckim, a najmniej w opolskim.

Na inwestycje związane ze stacjami uzdatniania wody na obszarach wiejskich w 2020 r. wydano 256,9 mln zł, tj. o 33,7% mniej niż w 2010 r. Najwięcej środków z tej sumy wykorzystano na inwestycje w województwie wielkopolskim (14,4%), a najmniej w województwie śląskim (1,8%). Wysokość środków na inwestycje związane ze stacjami uzdatniania wody przypadająca na 1 mieszkańca wsi wynosiła 16,7 zł, a w układzie województw zamykała się w przedziale od 4,4 zł w województwach małopolskim i śląskim do 36,9 zł w województwie podlaskim. W wyniku tych inwestycji w 2020 r. do użytku oddano 26 nowych stacji uzdatniania wody (o 53 mniej niż w 2010 r.) oraz zmodernizowano 376 stacji uzdatniania wody (o 7 mniej niż w 2010 r.). Najwięcej stacji uzdatniania wody zmodernizowano w województwach mazowieckim (45) i wielkopolskim (42), zaś najwięcej nowych powstało w województwie dolnośląskim (5). W 3 województwach, tj.: lubuskim, opolskim i warmińsko-mazurskim w 2020 r. nie oddano do użytkowania żadnej nowej stacji uzdatniania wody.

Nakłady na kanalizacje zbiorcze w 2020 r. na obszarach wiejskich wyniosły 1,6 mld zł i były o 41,9% niższe w relacji do 2010 r. Najwięcej środków na ten cel rozdysponowano w województwach małopolskim (16,7%) i mazowieckim (13,4%), zaś najmniej w województwach podlaskim (0,9%) i warmińsko-mazurskim (1,0%). Kwota inwestycji w zakresie kanalizacji zbiorczych przypadająca na 1 mieszkańca obszarów wiejskich wyniosła 101,3 zł i wahała się od 27,3 zł w województwie warmińsko-mazurskim do 186,7 zł w województwie świętokrzyskim.

Poniesione nakłady pozwoliły na wybudowanie w 2020 r. na obszarach wiejskich 2,9 tys. km zbiorczych sieci kanalizacyjnych – o 4,8 tys. km mniej w porównaniu z 2010 r. Najwięcej kilometrów sieci kanalizacyjnej powstało w województwach podkarpackim (499,3 km) i małopolskim (468,0 km), a najmniej w województwie podlaskim (21,1 km). W omawianym roku do sieci kanalizacyjnej przyłączono 67,6 tys. budynków, czyli o 20,2% mniej niż przed 10 laty. Najwięcej budynków do kanalizacji przyłączono w województwach małopolskim (11,1 tys.) i mazowieckim (9,6 tys.), najmniej w województwach podlaskim (1,0 tys.) i lubuskim (1,1 tys.).

W 2020 r. w porównaniu z 2010 r., nakłady na modernizację i budowę nowych zbiorczych oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich były o 12,4% wyższe i wyniosły 697,8 mln zł. Z tej kwoty 73,6% przeznaczono na modernizację już istniejących urządzeń. Najwięcej środków na te inwestycje przeznaczono w województwach wielkopolskim i podkarpackim (łącznie 41,6% ogółu nakładów tego rodzaju na obsza-

rach wiejskich), a najmniej w województwach: opolskim, podlaskim i dolnośląskim (łącznie 2,2% ogółu nakładów). Średnio na 1 mieszkańca wsi na zbiorcze oczyszczalnie ścieków przeznaczono 45,5 zł. Dla poszczególnych województw wartość tego wskaźnika kształtowała się od 3,0 zł w województwie opolskim do 111,2 zł w województwie wielkopolskim.

Środki te umożliwiły w 2020 r. wybudowanie 46 i zmodernizowanie 175 zbiorczych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. Najwięcej obiektów zmodernizowano w województwie pomorskim (19), najmniej w województwie podlaskim (3). Z kolei najwięcej nowych oczyszczalni wybudowano w województwie małopolskim (13), a najmniej w województwach: dolnośląskim, opolskim, podlaskim, śląskim i warmińsko-mazurskim (po 1 obiekcie). Jedynie w województwie kujawsko-pomorskim na obszarach wiejski w 2020 r., nie powstała żadna nowa zbiorcza oczyszczalnia ścieków.

Nakłady na indywidualne oczyszczalnie ścieków na wsi w 2020 r. wyniosły 111,5 mln zł, czyli były o 30,8% mniejsze niż w 2010 r, co przełożyło się na spadek liczby nowych indywidualnych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. W 2020 r. zbudowano ich 13,5 tys., czyli o 13,6% mniej niż w 2010 r. Najwięcej takich oczyszczalni powstało w województwie wielkopolskim (1,9 tys.), na które przeznaczono 8,3 mln zł, czyli 7,4% ogółu środków wydanych na ten cel na terenach wiejskich. Najwięcej środków, tj. 14,7 mln zł (13,1% ogółu środków) pochłonęły z kolei inwestycje tego typu w województwie mazowieckim, dzięki którym wybudowano 1,4 tys. indywidualnych oczyszczalni ścieków. Przeciętnie na 1 mieszkańca wsi przypadało 7,3 zł środków przeznaczonych na ten cel – najwięcej w województwie lubuskim (14,5 zł), najmniej w województwie podkarpackim (1,4 zł).

W 2020 r. nakłady finansowe na składowiska odpadów na wsi wyniosły 21,5 mln zł i było to o 57,1% mniej niż w 2010 r. Ponad 74% tych środków zainwestowano w jednym województwie – podkarpackim. W 6 województwach: dolnośląskim, lubelskim, lubuskim, mazowieckim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim w 2020 r. nie było takich inwestycji. W analizowanym roku na obszarach wiejskich powstały 2 składowiska odpadów o łącznej powierzchni 5,3 ha, które były zlokalizowane na terenie województw łódzkiego i warmińsko-mazurskiego.

Uwagi metodologiczne

1. Źródła i zakres danych

Przedstawiona w publikacji analiza obejmuje obszary wiejskie wyodrębnione według Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT), klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), jak również typologii terytorialnych Eurostatu i OECD. Zastosowanie różnych metod delimitacji obszarów wiejskich pozwala na ukazanie szerokiego zakresu informacji w przekrojach o różnym stopniu szczegółowości.

W statystyce publicznej, obszary wiejskie wyodrębnia się na podstawie podziału terytorialnego kraju przy użyciu identyfikatorów rejestru TERYT, gdzie za obszary wiejskie uznaje się gminy wiejskie i część wiejską gmin miejsko-wiejskich.

Zgromadzone w publikacji dane przedstawiono w ujęciu retrospektywnym dla lat 2010 i 2020 na poziomie krajowym i regionalnym. W przypadku braku danych za te lata analizą objęto dane za ostatni dostępny rok. Dodatkowo dane o systemach płatności bezpośrednich, PROW 2014–2020 oraz o instrumentach krajowych wspierających rozwój rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych przedstawiono w odniesieniu do 2014 r., tj. do pierwszego roku okresu programowania 2014–2020.

Publikacja składa się z dwóch integralnych części. Pierwsza, zawiera komentarz analityczny stanowiący kompleksowy opis przemian zachodzących na obszarach wiejskich. Analiza obejmuje szerokie spektrum zagadnień: od danych społeczno-demograficznych, poprzez dane o działalności pozarolniczej, dochodach i wydatkach oraz wyposażeniu gospodarstw domowych, dostępie do placówek edukacyjnych, ośrodków kultury i opieki zdrowia, po dane o infrastrukturze technicznej, środowisku naturalnym i finansowaniu obszarów wiejskich. Dynamika zmian obserwowanych na obszarach wiejskich została zaprezentowana w odniesieniu do sytuacji w miastach. Dane liczbowe zostały zilustrowane na mapach i wykresach stanowiących nierozdzielalną część analizy.

Druga część publikacji, zawiera tablice z danymi na poziomie krajowym oraz regionalnym dla 2020 r. według:

- 1) podziału TERYT,
- 2) typologii terytorialnych Eurostatu i OECD, definiujących regiony miejskie i wiejskie.

Uzupełnieniem tych informacji jest tabela przeglądowa w układzie województw. Zawiera ona ważniejsze dane o sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich w porównaniu do danych ogólnopolskich oraz danych dla miast za lata 2002–2020.

Dzięki podziałowi publikacji na część analityczną i część tabelaryczną możliwe było położenie nacisku na udostępnienie szerokiego zakresu danych ukazujących najważniejsze przemiany i potencjał tkwiący w obszarach wiejskich, na potrzeby analiz wykonywanych przez użytkowników publikacji.

Dane zawarte w publikacji opracowano na podstawie wyników badania „Statystyczny system informacyjny obszarów wiejskich” oraz źródeł administracyjnych. W publikacji wykorzystano dane następujących instytucji:

- 1) Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- 2) Dyrekcja Generalna Poczty Polskiej,
- 3) Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,
- 4) Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,
- 5) Główny Urząd Geodezji i Kartografii,
- 6) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- 7) Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami,
- 8) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa,
- 9) Ministerstwo Edukacji i Nauki,
- 10) Ministerstwo Finansów,
- 11) Ministerstwo Obrony Narodowej,

- 12) Ministerstwo Rodzin i Polityki Społecznej,
- 13) Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- 14) Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii,
- 15) Ministerstwo Sprawiedliwości,
- 16) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- 17) Ministerstwo Zdrowia,
- 18) Polski Związek Działkowców,
- 19) Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Więcej szczegółowych informacji dotyczących pojęć i metod opracowania danych liczbowych z poszczególnych dziedzin statystyki zamieszczonych w publikacji można znaleźć w publikacjach tematycznych oraz w serii „Metodologia badań statystycznych”.

2. Typologia miejsko-wiejska według Eurostatu

Typologia miejsko-wiejska według Eurostatu została opracowana przez przedstawicieli Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG Agri), Eurostatu, Wspólnego Centrum Badawczego (JRC) i Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej (DG Regio), na podstawie typologii OECD. Jej celem jest poprawa porównywalności poszczególnych kategorii jednostek na terenie Unii Europejskiej.

Metodologia identyfikowania i podziału podregionów według typologii Eurostatu wyróżnia następujące kryteria delimitacji:

- 1) typologia oparta na siatce o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa, tj. o kwadratowych oczkach o boku 1 km) służy do wydzielenia „ośrodków miejskich”, „klastrow miejskich” oraz „komórek siatki obszarów wiejskich”. Wydzielenie to następuje na podstawie komórek siatki posiadających podobne cechy oparte na gęstości zaludnienia i ciągłości geograficznej (sąsiedztwa). Poszczególne trzy typy klastrow są definiowane w następujący sposób:
 - a) ośrodki miejskie (klastry o dużej gęstości zaludnienia): klaster składający się z sąsiadujących ze sobą komórek siatki 1 km² (bez komórek sąsiadujących tylko narożnikami) o gęstości zaludnienia co najmniej 1500 osób na 1 km² i posiadających łącznie co najmniej 50 tys. mieszkańców; granice w ten sposób wyznaczonego ośrodka miejskiego są następnie wygładzane poprzez włączenie do niego wszystkich komórek siatki sąsiadujących z co najmniej pięcioma komórkami (wliczając sąsiadujące narożnikami) należącymi do tego ośrodka miejskiego;
 - b) klastry miejskie (klastry o umiarkowanej gęstości zaludnienia): klaster składający się z sąsiadujących ze sobą komórek siatki 1 km² (wliczając komórki sąsiadujące tylko narożnikami) o gęstości zaludnienia co najmniej 300 osób na 1 km² i minimalnej liczbie ludności wynoszącej 5000 mieszkańców; komórki zaklasyfikowane jako ośrodki miejskie przeważnie należą także do klastrow miejskich;
 - c) komórki siatki obszarów wiejskich: komórki siatki, które nie zostały przyporządkowane do ośrodków miejskich lub klastrow miejskich.
- 2) typologia miejsko-wiejska odnosi się do jednostek statystycznych NUTS 3 (w Polsce są to podregiony) i służy do ich zaklasyfikowania do jednej z trzech grup: regionów przeważająco miejskich, regionów pośrednich lub regionów przeważająco wiejskich. Klasyfikowanie to oparte jest na pomiarze gęstości zaludnienia i ciągłości geograficznej (sąsiedztwa) w komórkach siatki o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa). W tym celu wykorzystywana jest typologia oparta na siatce o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa) służąca do wydzielenia „ośrodków miejskich”, „klastrow miejskich” oraz „komórek siatki obszarów wiejskich”. Poszczególne trzy typy jednostek tej typologii są definiowane w następujący sposób:
 - a) regiony przeważająco miejskie: jednostki NUTS 3, w których co najmniej 80% ludności mieszka w „klastrach miejskich”;
 - b) regiony pośrednie: jednostki NUTS 3, w których od 50% do 80% ludności mieszka w „klastrach miejskich”;
 - c) regiony przeważająco wiejskie: jednostki NUTS 3, w których co najmniej 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”.

W celu lepszej identyfikacji typu NUTS 3, w zależności od specyfiki podregionu, zastosowano dodatkowe kryterium delimitacji, tj.:

- a) w przypadku jednostek NUTS 3 o niewielkiej powierzchni (poniżej 500 km²) dokonano grupowań z sąsiednimi jednostkami (w zależności od jednostki – z jedną, kilkoma lub wszystkimi) w celu ustalenia typu (jak w pkt 2),
- b) wielkość miasta na terenie danego NUTS 3:
 - w przypadku miast o liczbie ludności powyżej 200 tys. osób, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion przeważająco wiejski (PW) uznaje się za pośredni (P),
 - w przypadku miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. osób, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion pośredni (P) uznaje się za przeważająco miejski (PM).

3. Typologia regionów według OECD

Kryteria identyfikowania i podziału regionów według typologii OECD zostały ustalone w oparciu o stopień ich zurbanizowania. Uwzględniają one 2 poziomy analizy terytorialnej, tj. lokalny (dla Polski – gmina) i regionalny (dla Polski – TL 3, odpowiadający NUTS 3). Metodologia ta uwzględnia 3 etapy podziału:

- 1) na poziomie lokalnym, jednostki administracyjne sklasyfikowano jako miejskie lub wiejskie, według następujących kryteriów:
 - a) obszar wiejski to obszar, gdzie gęstość zaludnienia nie przekracza 150 osób/km²
 - b) obszar miejski to obszar, gdzie gęstość zaludnienia wynosi 150 lub więcej osób/km²;
- 2) na poziomie regionalnym jednostki funkcjonalne lub administracyjne sklasyfikowano w zależności od procentowego udziału ludności mieszkającej na obszarach wiejskich (według kryteriów poziomu lokalnego). Wyróżniono 3 typy regionów:
 - a) przeważająco wiejski (PW) – gdy więcej niż 50% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie według kryteriów poziomu lokalnego,
 - b) pośredni (P) – gdy udział procentowy mieszkańców zamieszkujących obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie wynosi 15–50%,
 - c) przeważająco miejski (PM) – gdy mniej niż 15% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie;
- 3) dodatkowo na poziomie regionalnym obszary wiejskie definiowane są w oparciu o kryterium wielkości populacji miasta, gdzie:
 - a) region sklasyfikowany jako przeważająco wiejski (PW) staje się pośrednim (P), jeżeli na jego terenie położone jest miasto o liczbie ludności powyżej 200 tys. osób, która stanowi co najmniej 25% populacji tego regionu;
 - b) region sklasyfikowany jako pośredni (P) staje się przeważająco miejskim (PM), jeżeli na jego terenie położone jest miasto o liczbie ludności powyżej 500 tys. osób, która stanowi co najmniej 25% populacji tego regionu.

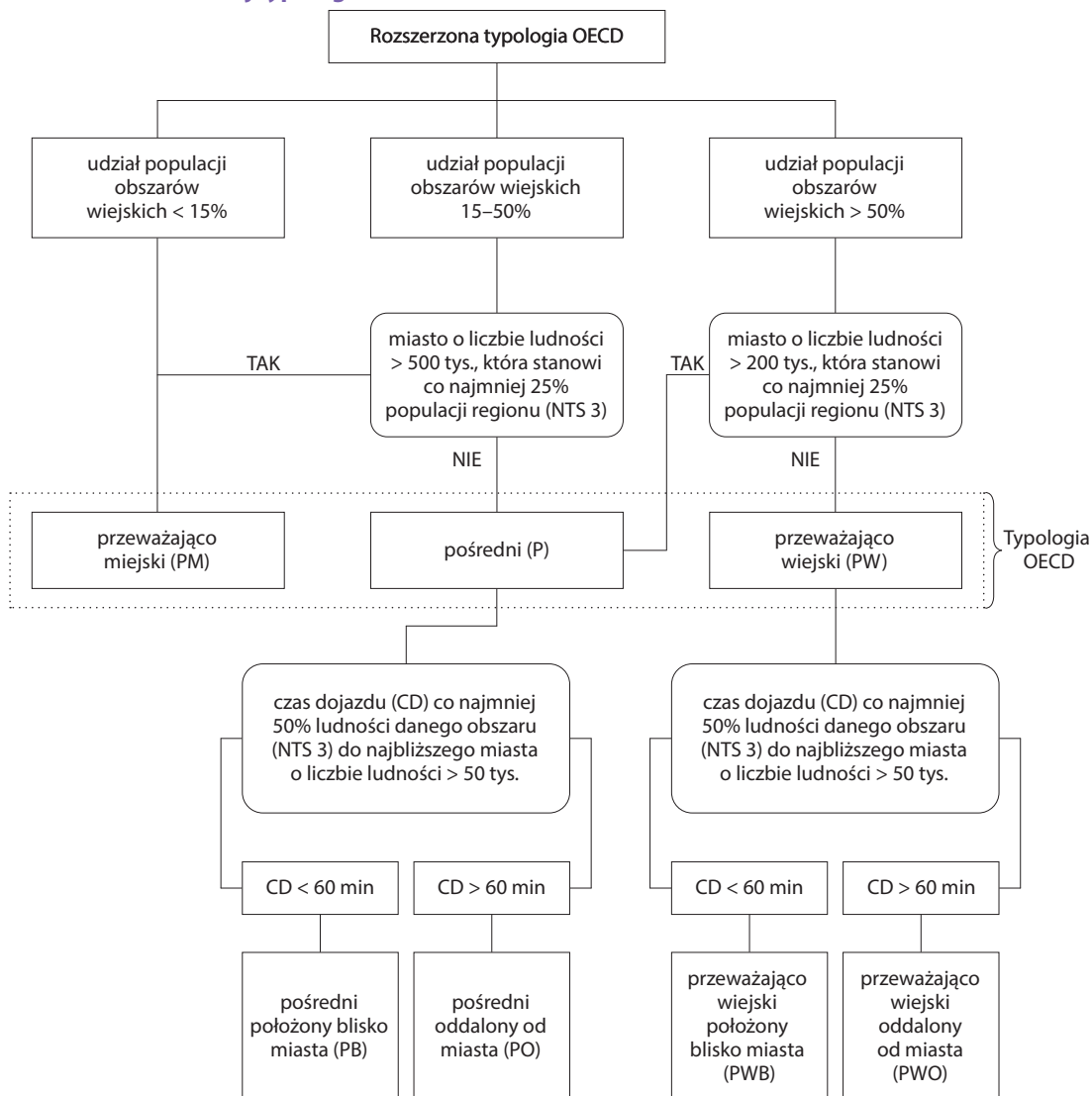
W wyniku prac zainicjowanych przez Dyрекcyję Generalną ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej typologię regionalną rozszerzono o kryterium dostępności do najbliższego miasta¹. Założeniem tego kryterium jest pomiar czasu dojazdu co najmniej 50% ludności danego obszaru do najbliższego położonego miasta o liczbie mieszkańców powyżej 50 tys. osób. Wartość progowa czasu dojazdu (CD) jest równa 60 min. Ta rozszerzona typologia klasyfikuje regiony do jednego z 5 typów:

- 1) przeważająco miejski (PM) – wyznaczony na podstawie 3 powyższych kryteriów;
- 2) pośredni położony blisko miasta (PB) – pośredni, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób nie przekracza 60 min;
- 3) pośredni oddalony od miasta (PO) – pośredni, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób przekracza 60 min;
- 4) przeważająco wiejski położony blisko miasta (PWB) – przeważająco wiejski, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób nie przekracza 60 min;
- 5) przeważająco wiejski oddalony od miasta (PWO) – przeważająco wiejski, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób przekracza 60 min.

¹ L. Dijkstra and H. Poelman, 2008. Remote Rural Regions: How the proximity to a city influences the performances of rural regions. Regional Focus No 1/08. The paper defines remote rural regions in European countries [GOV/TDPC/TI/RD(2008)4].

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w przypadku krajów Unii Europejskiej, podregiony do jednego z trzech typów (przeważająco miejski, pośredni, przeważająco wiejski) przyporządkowuje zgodnie z typologią regionów według Eurostatu.

Schemat rozszerzonej typologii OECD

Źródło: Dokument ze spotkania grupy roboczej OECD do spraw wskaźników terytorialnych „Refinement of the OECD regional typology: the economic performance of remote rural regions”.

Methodological notes

1. Sources and range of data

Analysis presented in this publication concerns the rural areas distinguished by the National Official Register of Territorial Division of the Country (TERYT), Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) as well as Eurostat and OECD territorial typologies. The use of various methods of delimiting rural areas allows for the presentation of a wide range of information in sections with varying degrees of detail.

In public statistics, rural areas are distinguished on the basis of the territorial division of the country using TERYT register identifiers, where rural areas are considered as rural gminas and the rural part of urban-rural gminas.

Collected in the publication data are presented in retrospection for years 2010 and 2020 on national and regional level. In the absence of data for these years, the analysis covered data for the last available year. Additionally, data on direct payment schemes, RDP 2014–2020 as well as on national instruments supporting development of agriculture and processing of agricultural products were presented for 2014, i.e. for the first year of the 2014–2020 programming period.

The publication consists of two integral parts. The first, contains analytical comment, which constitutes a comprehensive description of the rural areas transformation. The analysis including a wide spectrum of issues: from socio-demographic data, non-agricultural activities, incomes and expenditures as well as households furnishing, access to educational establishments, cultural centers and health care, to data on technical infrastructure, environmental and rural areas financing. Dynamics of changes in rural areas has presented in relation to urban areas. The statistical information has been enriched with maps and charts which are an inseparable part of the analysis.

The second part of the publication, contains tables with data on national and regional level for 2020 by:

- 1) TERYT division,
- 2) territorial typologies by Eurostat and OECD, defining urban and rural regions.

As a supplement are prepared information is review table by voivodships. The table contains major data regarding the socio-economic situation of rural areas in comparison to national data and urban areas data for 2002–2020.

Thanks to division of the publication on analytical part and table part, it was possible to put emphasis on providing a wide scope of data showing the most important changes and potential of rural areas, for analysis performed by the users of the publication.

Data included in this publication were based on the results of the research “Statistical information system of rural areas” and administrative sources. The publication uses the data of the following institutions:

- 1) Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture,
- 2) Polish Post General Directorat,
- 3) General Directorate for National Roads and Motorways,
- 4) Main Inspectorate of Agricultural and Food Quality,
- 5) Head Office of Geodesy and Cartography,
- 6) Agricultural Social Insurance Fund,
- 7) National Centre for Emissions Management,
- 8) National Center for Support of Agriculture,
- 9) Ministry of Education and Science,
- 10) Ministry of Finance,
- 11) Ministry of National Defence,
- 12) Ministry of Family and Social Policy,
- 13) Ministry of Agriculture and Rural Development,
- 14) Ministry of Economic Development, Labour and Technology,

- 15) Ministry of Justice,
- 16) Ministry of Interior and Administration,
- 17) Ministry of Health,
- 18) Polish Union of Allotment Gardener,
- 19) Social Insurance Institution.

More detailed information concerning definitions and methods of compiling statistical data of particular fields of statistics can be found in thematic publications as well as in the series "Statistical Research Methodology".

2. Urban-rural typology by Eurostat

Urban-rural typology by Eurostat was compiled by Directorate-General for Agricultural and Rural Development (DG Agri), Eurostat, Joint Research Centre (JRC) and Directorate-General for Regional and Urban Policy (DG Regio) representatives, on the basis of the OECD regional typology. The aim of this typology is improvement comparability of individual categories of units on the EU territory.

The methodology of the identification and the division of subregions according to the Eurostat typology distinguishes the following criteria of delimitation:

- 1) the typology based on a grid with a resolution level of 1 km² (a kilometer grid, i.e. with square meshes with a side of 1 km) is used to separate 'urban centres', 'urban clusters' and 'rural grid cells'. This separation is based on grid cells having similar features based on population density and geographical continuity (neighborhood). The three types of clusters are defined as follows:
 - a) urban centres (high density clusters): a cluster of contiguous grid cells of 1 km² (excluding diagonals) with a population density of at least 1500 inhabitants per km² and collectively a minimum population of 50 thousand inhabitants; the boundaries of the urban centre are then smoothed by including all grid cells neighboring to at least five cells (including neighboring corners) belonging to that urban centre;
 - b) urban cluster (moderate density cluster): a cluster of contiguous grid cells of 1 km² (including diagonals) with a population density of at least 300 inhabitants per km² and a minimum population of 5000 inhabitants; grid cells classified as urban centres usually also belong to urban clusters;
 - c) rural grid cells: grid cells that are not identified as urban centres or as urban cluster
- 2) the urban-rural typology is applied to NUTS level 3 regions (in Poland called subregions) and it identifies three types of regions: predominantly urban regions, intermediate regions and predominantly rural regions. This typology is based on data for 1 km² population grid cells and their geographical continuity (neighborhood). For this, the typology based on a grid with a resolution level of 1 km² is used to separate urban centres, urban clusters and rural grid cells. The three types of units of this typology are defined as follows:
 - a) predominantly urban regions: NUTS level 3 units where at least 80% of the population live in urban clusters;
 - b) intermediate regions: NUTS level 3 units where more than 50% but less than 80% of the population live in urban clusters;
 - c) predominantly rural regions: NUTS level 3 units where at least 50% of the population live in rural grid cells.

In order to better identification of NUTS 3 type depending on the specificity of the subregion, used additional criterion of delimitation, i.e.:

- a) in case of not large NUTS 3 areas (below 500 square kilometers) grouped them with surrounding units (depending on unit – with one, several or all of them), in order to determine the type (as in the point 2),
- b) size of the city on the NUTS 3 area:
 - in case of the urban centre above 200 thousand of inhabitants, representing at least 25% of the subregion population, predominantly rural (PR) subregion becomes intermediate subregion (IN),
 - in case of the urban centre above 500 thousand of inhabitants, representing at least 25% of the subregion population, intermediate subregion (IN) becomes predominantly urban (PU).

3. Typology of regions by OECD

The methodology of the identification and the division of subregions according to the OECD regional typology was established on the base of their urbanized degree. The OECD regional typology takes into consideration two levels of territorial analysis, i.e. local (for Poland – gmina) and regional (for Poland – TL 3 corresponding NUTS 3). The methodology distinguishes three stages of the division:

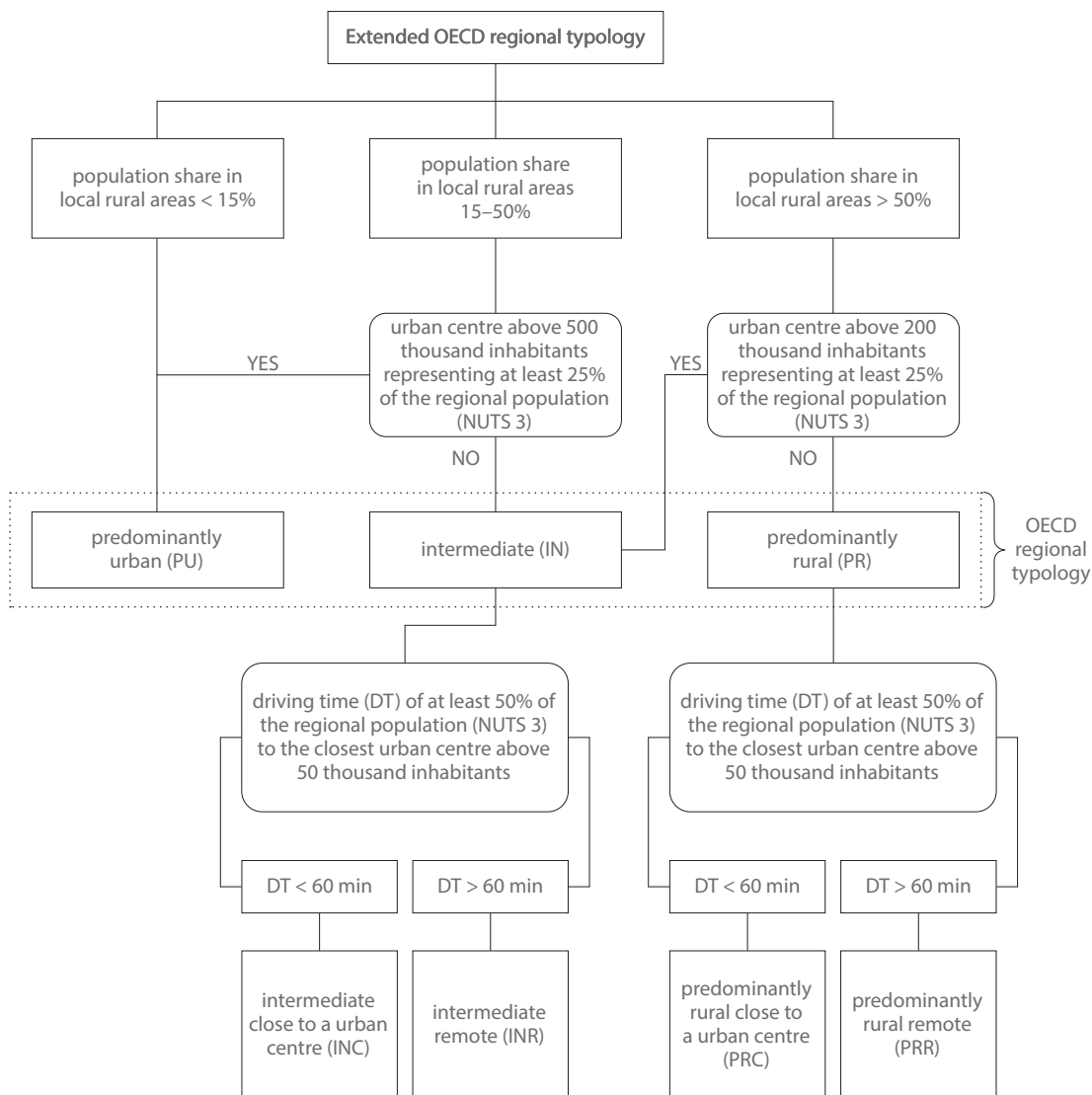
- 1) on the local unit the basic administrative units classified as urban or rural according to the following criteria:
 - a) rural areas it is area, where population density is below 150 inhabitants/km²
 - b) urban areas it is area, where population density is above 150 inhabitants/km²;
- 2) on the regional level functional or administrative units are classified depending on the percentage share of population living in rural areas (according to criteria of the local unit). Distinguished three types of regions:
 - a) predominantly rural (PR), if the share of population living in rural local units is above 50%,
 - b) intermediate (IN), if the share of population living in rural local units is between 15% and 50%,
 - c) predominantly urban (PU), if the share of population living in rural local units is below 15%;
- 3) additionally on the regional level the rural areas are defined based on the criterion of the population size of the urban centre, where:
 - a) region classified as predominantly rural (PR) becomes intermediate (IN) if it contains an urban centre of more than 200 thousand inhabitants representing at least 25% of the regional population;
 - b) region classified as intermediate (IN) becomes predominantly urban (PU) if it contains an urban centre of more than 500 thousand inhabitants representing at least 25% of the regional population.

As a result of works initiated by the Directorate-General for Regional and Urban Policy the OECD regional typology has been extended by including the accessibility to urban centres criterion. The assumption of this methodology is measured through the driving time (DT) of at least 50% of the regional population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants. The threshold for the driving time is set equal to 60 minutes. This extended regional typology classifies regions to the one of the 5 types:

- 1) predominantly urban (PU) – distinguishes on the base of three above criteria;
- 2) intermediate close to the city (INC) – intermediate for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is below 60 minutes;
- 3) intermediate remote (INR) – intermediate for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is above 60 minutes;
- 4) predominantly rural close to a city (PRC) – predominantly rural for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is below 60 minutes;
- 5) predominantly rural remote (PRR) – predominantly rural for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is above 60 minutes.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) in case of European Union countries subregions assigns to one of three types (predominantly urban, intermediate, predominantly rural) according to the typology of regions by Eurostat.

Diagram of the extended OECD regional typology

Source: The document from working group meeting to the territorial indicators matters "Refinement of the OECD regional typology: the economic performance of remote rural regions".

Mapa 29. Podregiony według typologii miejsko-wiejskiej Eurostatu (NUTS 2016)

Map 29. Subregions by Eurostat urban-rural typology (NUTS 2016)

